

Legnica — Fabryczna

Studium historyczno-urbanistyczne

Tom II – katalog zabytków cz. 1

Opracowanie tekstu
Emilia Dymarska
Grzegorz Grajewski
Bogna Oszczanowska
Iwona Rybka-Ceglecka

Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
Wrocław MMVIII

Ulica Boczna	2
Ulica Chojnowska	4
Ulica Działkowa.....	50
Ulica Franciszkańska	74
Ulica Aleksandra Fredry.....	76
Ulica ks. Bronisława Gładysza	78
Ulica Bartosza Głowackiego	82
Ulica Jagiellońska	85
Ulica Kardynała Bolesława Kominka.....	98
Ulica Krótka.....	116
Ulica Książęca	125
Ulica Lwowska	155
Ulica Piastowska.....	159

Ulica Boczna

Sackenstrasse (1920, 1938), Boczna (od 1946)

Ulica Boczna wytyczona została w latach 1907–1912, jako przecznica ulic Stefana Batorego (*Gneisenaustrasse*) i Chojnowskiej (*Neue Haynauerstrasse*). Zabudowywana była po r. 1912. W 2 poł. XX w., po wzniesieniu bloków mieszkalnych przy ul. Stefana Batorego (nr 22–30) ul. Boczna połączona została z ich podwórzem. Obecnie dostępna jest tylko od ul. Chojnowskiej. Zabudowa ulicy Bocznej od strony południowej (ulica Chojnowska) składa się z budynków z 1 poł. XX w., w części północnej są to nowe budynki z 2 poł. XX w.

• ul. Boczna 1 (fot. 1, 2)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. ok. 1915 r., w stylu secesji łączonym z historyzmem (z elementami neoklasycyzmu i neobaroku).

Mur., tynk., podpiwniczona, na planie litery L z aneksami, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachami dwuspadowymi z łamanymi połaciami.

Fasada 7-osiowa z asymetrycznie usytuowanym, dwuosiowym ryzalitem pozornym zwieńczonym jednokondygnacyjnym szczytem z półkolistym naczółkiem. W dwóch osiach fasady, po obu stronach ryzalitu balkony. Ceglany cokół, pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Nad przyziemiem profilowany gzyms (z fryzem w formie szlaku z pionowym podziałem) przerywany przez ryzalit. Wyżej, na elewacji ryzalitu pozornego, na wysokości dolnych okien klatki schodowej, uproszczone belkowanie. Złożone z pasa architrawy, szerokiego fryzu (z motywem muszli i kartuszy w stylizowanym, roślinnym obramieniu) oraz — z profilowanego gzymsu. Poza tym fasada rozczłonkowana na poziomie II i III piętra odwróconym podziałem ramowym wydzielającym prostokątne blendy z osiami okiennymi. W ryzalicie pozornym i obok niego blendy z pojedynczymi osiami okiennymi, w bocznych partiach elewacji blendy dwuosiowe. Lizeny z podziału ramowego zaopatrzone pod gzymsem koronującym w wąskie, profilowane pseudogłowice. Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym z denticuli w partii blend w bocznych częściach elewacji. Boki szczytu ujęte lizenami i bocznymi wąskimi spływami. Na lizenach oparte odcinki gzymsów oraz listwowe obramienie naczółka szczytu. W polu szczytu kolistą płycina z owalnym okulesem. Otwór wejściowy umieszczony asymetrycznie w ryzalicie pozornym, prostokątny z nerkowatym nadświetlem wyprutym powyżej w murze. Ujęty uproszczonymi pilastrami wspierającymi wolutowo zakręcone krańce listwy obramiającej półeliptyczny naczółek z nadświetlem. Woluty ozdobione motywem rozet. W otworze wejściowym drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe wmontowane w boczne, wąskie, nieruchome partie futryny. Futryna i drzwi zdobione dekoracją płycinową. W górnej części drzwi owalny okulus z oryginalną drewnianą stolarką w stylu secesji. Podobna stolarka w nadświetlu.

Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, z podokiennikami. Okna w przyziemiu oraz w partii II i III piętra bez obramień, zaopatrzone w podokienniki pojedyncze lub wspólne. W ryzalicie pozornym pomiędzy oknami II i III piętra lekko wypukłe tynkowe płyciny. Obramione tylko okna i drzwi balkonowe I piętra. Górne ich części ujęte dekoracyjnymi elementami w formie cylindrycznych słupków. Na słupkach oparte: wspólny, profilowany gzyms nadokienny (nad parą otworów) oraz gzyms przekształcony częściowo w ozdobny szlak zamknięty od góry faliście (nad drugą parą otworów). Podobny szlak nad drugimi drzwiami balkonowymi. Górne części dolnych okien klatki schodowej włączone we fryz pod gzymsem. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi słupkami i z profilowanymi ślemionami. Balkony zaopatrzone w kute balustrady zdobione uproszczonymi motywami roślinnymi.

Elewacja boczna od strony ul. Chojnowskiej 5—osiowa z podwyższonym, asymetrycznie usytuowanym, trójosiowym ryzalitem pozornym (łącznie ze skrajnie usytuowanymi loggiami). Elewacja z cokołem, podziałami, szczytem i dekoracją jak fasada, z tym że blendy jednoosiowe w bocznych jej partiach. Dwuosiowa część ryzalitu zwieńczona prostą, pełną balustradą balkonu w partii mieszkalnego poddasza. Za balkonem szczyt cofnięty w stosunku do lica elewacji. Elewacja loggi z odrębnym podziałem ramowym. W wydzielonych przez niego polach otwory loggi i prostokątne, wgłębne płyciny pod nimi. Loggia w partii III piętra nakryta dachem pulpitowym zespolonym z połacią dachu. W elewacji okna prostokątne, dwuskrzydłowe, obramione jak okna w fasadzie. Otwory loggi szerokie prostokątne, lub kształtowane w nawiązaniu do łuku dwuramiennego.

Ponad elewacjami budynku połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze schodami wyrównawczymi (z okładziną z lastriko), i z posadzką z lastriko. Połączona z klatką schodową w tylnym traktcie i z przechoodem. Przednia część sieni nakryta sufitem z pseudofasetą zdobionym sztukateriami. Środkowa część lustra sufitu dekorowana owalnym plafonem z bocznymi, prostokątnymi wypustkami. Plafon wykreślony girlandą z kampanul, przerwana skrajnie przez dwie pary gładkich listew. Ponadto przy skrajach lustra sufitu dekorowane plakietki. Klatka schodowa w tylnym traktcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry. Uszkodzona konstrukcja balkonów.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- sztukatorski wystrój sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczne są odbudowa balkonów według zachowanych wzorów, likwidacja wtórnych przeszkleń loggii, architektoniczne uporządkowanie starych i nowych facjat w połaciach dachu. Zaleca się powrót do pierwotnej kolorystyki elewacji (na podstawie stratygraficznych badań tynków). W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

Ulica Chojnowska

Najstarszy odcinek ulicy w obrębie starego miasta i dalej poza murami miejskimi do placu z klasztorem bernardyńskim — *Haynauerstrasse* (1877, 1899).

Odcinek ulicy od klasztoru do ul. Bartosza Głowackiego — *Neue Haynauerstrasse* (1907, 1912).

Odcinek ulicy od ul. Bartosza Głowackiego, w kierunku zachodnim, ku linii kolejowej i dalej wzdłuż szosy do Chojnowa — *Haynauer Alle* (1912).

Ulica na całej swej długości, do granic miasta — *Haynauerstrasse* (ok. 1928, 1934).

Powstała wzdłuż odcinka dawnego traktu do Chojnowa ulica Chojnowska jest jedną z najstarszych, głównych ulic na terenie Przedmieścia Chojnowskiego. Prowadzi od Bramy Chojnowskiej ku trójkątnemu placowi powstałemu w rozwidleniu traktu i lokalnej drogi (obecnej ul. Franciszkańskiej) wiodącej do wsi *Dänemark*¹. Tu, przy pierzei trójkątnego placu i przed fortyfikacjami miejskimi zbudowano w latach 1707–1716 klasztor bernardyński, który zwrócono frontem ku miastu i poprzedzono kościołem. Na zachód i południe od klasztoru założono klasztorny ogród. Z klasztorem sąsiadowało jego otoczenie kształtowane przez tzw. ogrody podmiejskie (wygrozione działki) w niewielkim stopniu zabudowane szczytowymi, wolnostojącymi budynkami. Tak też w XVIII w. wyglądała ul. Chojnowska.

Gdy w latach 1757–1826 zniesiono zewnętrzne umocnienia Legnicy, zajmowane przez nie tereny przekształcano na promenady i częściowo przeznaczano pod nową zabudowę miejską. Do 1827 r. wzniesiono domy przy nowym odcinku ul. Chojnowskiej, na wysokości obecnych budynków nr 41–65. Dalsza zachodnia część przedmieścia Chojnowskiego zachowała charakter podmiejsko-wiejski, w związku z czym przy ul. Chojnowskiej, w sąsiedztwie klasztoru znajdowały się tylko nieliczne zagrody.

Do lat 70. XIX w. wypełniono miejską zabudową wschodnią część południowej pierzei ul. Chojnowskiej (nr 48–92). Na obszarze dawnego ogrodu klasztorowego wzniesiono w latach 1868–1869 nowy szpital miejski, który w końcu XIX w. rozbudowano o nowe budynki zajmujące sąsiednie działki. Następnie przed 1899 r. zbudowano przy północnej pierzei dalszego, zachodniego odcinka ulicy garnizonowy lazaret, a w latach 1899–1903 na wschód od niego, na sąsiednim placu — teatr letni. Systematycznie wypełniano też ulicę Chojnowską zabudową mieszkalną. Do 1899 r. wzniesiono przy jej północnej pierzei domy nr 95–103. Następnie do 1903 r. przedłużono ul. Chojnowską w kierunku zachodnim, ku linii kolejowej, wytyczono też przecznice: ul. Aleksandra Fredry, Bartosza Głowackiego i Boczną. Nowy odcinek ul. Chojnowskiej zaczęto zabudowywać jednostronnie w latach 1907–1912, od torów kolejowych ku miastu. I tak najwcześniej, na miejscu dawnego składu zbudowano do 1912 r. domy nr 141–153. W 1914 r. wzniesiono dom nr 135, a w latach ok. 1927–1928 — domy nr 127–133. W 2 ćw. XX w. ul. Chojnowską przedłużono od linii kolejowej do granic miasta, i przy najnowszym jej odcinku wzniesiono w r. 1912 dom dla głuchoniemych (ul. Chojnowska 160), a w latach 1933–1940 przy ul. Chojnowskiej, Lwowskiej, Wileńskiej i Tarnopolskiej zbudowano nowe koszary.

¹ Wieś ta znajdowała się na miejscu obecnej ul. Działkowej.

Południowa pierzeja ulicy, scharakteryzowana w studium urbanistycznym Legnicy-Tarninowa zagospodarowywana była począwszy od lat 80. XIX w. Tu wzniesiono duży szpital i zakład opiekuńczy dla psychicznie chorych oraz szkołę i internat dla głuchoniemych².

Jak więc widać przy ul. Chojnowskiej wykształciło się skupisko obiektów związanych z leczeniem i opieką społeczną. Jest to zbiór wyjątkowy w skali całego regionu.

Powstał też (przed 1903 r.) obiekt o charakterze rekreacyjnym, teatr letni.

Sukcesywnie powstająca mieszkalna zabudowa północnej pierzei ulicy otrzymywała wyłącznie charakter miejski. Reprezentuje ona budownictwo z okresu od końca XIX w. po lata 20. XX w. Nieliczne, najstarsze budynki (nr 95, 99, 101, 103) wzniesiono w stylu historyzmu. Najwięcej domów zbudowano w stylu secesji z elementami historyzmu (nr 135, 137, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 153). Zlokalizowano też przy ulicy budynki w stylu rodzimym z elementami historyzmu i *art deco*. (nr 105, 107) oraz — w stylu modernizmu (nr 127–133), te ostatnie tworzące jeden kompleks zabudowy z ul. A. Fredry 2-10 B. Głowackiego 1-11 oraz Stefana Batorego 20.

Obecnie z obiektów użyteczności publicznej zlokalizowanych przy północnej pierzei ul. Chojnowskiej w całości pozostał zespół szpitala miejskiego (obecnie psychiatrycznego). Garnizonowy lazaret został w 2 poł. XX w. znacznie przebudowany we wnętrzu, zachował się natomiast związany z nim teren ogrodów. Teatr letni został rozebrany, na jego miejscu wznosi się supermarket spożywczy. W miejscu zabudowy mieszkalnej północno-wschodniego odcinka ulicy wzniesiono centrum handlowe. Mimo tych zmian zabudowa ulicy zachowała zasadniczo swój charakter stylistyczny i jest jedną z ważniejszych osi struktury urbanistycznej.

• ul. Chojnowska 67 (fot. 3-10)

Nr rej. zabytków 599/951/L z dn. 21.10.1990 r.

(obiekt wpisany do rejestru zabytków w granicach działki nr 381, obręb Fabryczna).

[WEZ, 1991 r.]

Uwaga: dla budynku klasztoru podawany jest również adres: pl. Franciszkański 1.

Klasztor bernardyński ze szkołą łacińską dla katolików (od 1777 r.). Zsekularyzowany w 1810 r. Po sekularyzacji, w latach 1826–1869 użytkowany jako szpital miejski, przytułek, dom starców (*Armenhaus*). Po połowie XIX w. także dom pracy (*Arbeitshaus*), z którym związana była szkoła tkacka dla dzieci. W końcu XIX w. — magazyn muzealny³. Po 1945 r. dawny klasztor wykorzystywała Armia Czerwona. Obecnie budynek będący własnością prywatną, nie użytkowany.

Klasztor wzniesiony w latach 1707–1716 zapewne według projektu M. Franza lub J.G. Knolla, przebudowywany w XIX w., barok.

W 1700 r. franciszkanie obserwanci (bernardyni) otrzymali od cesarza Leopolda I zezwolenie, aby za swój utracony klasztor Świętej Trójcy przed Bramą Głogowską mogli zbudować nowy obiekt przed Bramą Chojnowską. Dostali na ten cel parcelę (ogród) i dwa domy. Klasztor

² Legnica-Tarninów. Przedmieścia Jaworskie, Złotoryjskie i fragment Chojnowskiego. Studium historyczno-urbanistyczne. Tom II. Katalog zabytków cz. 1, ROBiDZ Wrocław 2007, s. 99–126.

³ Zum Winkel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s. 19; Pfingsten W., *Die Stadt Liegnitz mit ihren Umgebungen in einer geschichtlichen Uebersicht und Beschreibung der Kirchen, Schulen, Bibliotheken, Kunst-Sammlungen, öffentlichen Gebäude, historisch merkwürdigen Privathäuser, Spaziergänge, Belustigungsorte etc dargestellt von...*, Liegnitz 1845, s. 109; Zum Winkel A., o.c., s. 281–283; *800 Jahre Geschichte der kat. hol. Gemeinde von Liegnitz. Führer zu den Kunstwerten der kathol. Kirchen und zum Piasten-Mausoleum*. Herausgegeben von B. Clemenz, Liegnitz 1921, s. 22; Elsner W., *Liegnitzer Stadt-Geschichte (1242-1912), Beiträge zur Liegnitzer Geschichte hrsg. von der Historischen Gesellschaft Liegnitz*, Lorch 1971–1978, s. 65; Legnica, zarys monografii miasta, Wrocław-Legnica 1998, s. 217.

zbudowali w latach 1707–1716, a kościół w latach 1709–1715. Poświęcono go w r. 1714⁴. Klasztor bernardyński zbudowano w stylu baroku. Zwrócono frontem ku miastu od wschodu poprzedzając kościołem. Jak widać to na dwóch rysunkach Wenera wykonanych ok. poł. XVIII w. konwent wzniesiono na planie czworoboku z wirydarzem, przy czym krańce dwóch jego skrzydeł, północnego i wschodniego skrzyżowano. W takim układzie przedni fragment skrzydła północnego przejął funkcje łącznika klasztoru z kościołem. Przedni natomiast fragment skrzydła wschodniego urozmaicał front skrzydła północnego. Klasztor nakryty został dachami dwuspadowymi, przy czym w dach skrzydła południowego, od strony ul. Chojnowskiej wbudowano sygnaturkę z jednoprześwitowym hełmem. Inne szczegóły architektonicznego ujęcia frontowej elewacji skrzydła południowego Werner przedstawił niejednolicie. Na jednym z rysunków zaznaczył otwór wejściowy, zegar słoneczny i lukarnę w dachu w osi elewacji. Na drugim otwór wejściowy narysował jako usytuowany asymetrycznie, oddzielony od zegara i lukarny. Po sekularyzacji klasztor przeznaczono na cele lecznictwa, i modernizowano w XIX w. stosownie do potrzeb. Od 1945 użytkowany przez Armię Czerwoną, następnie sklep. W 1990 r. rozpoczęto remont klasztoru w związku z adaptacją budynku na cele usługowo-handlowe. Po pożarze budynek zabezpieczony jedynie przed wejściem osób niepowołanych.

Kościół p.w. Św. Jadwigi i M.B. Bolesnej zbudowany w stylu barokowym w latach 1709–1715) został przedstawiony podobnie na obu rysunkach Wenera. Był nieduży, emporowohalowy, nakryty dachem dwuspadowym. Zwrócony frontowym szczytem ku miastu wyraźnie nosił cechy nowoczesnej, jezuickiej architektury sakralnej. Bryła kościoła ożywiona została w nietypowy sposób bocznie i asymetrycznie dostawioną dzwonnica. Kościół służył celom sakralnym do 1810 r. Później został oddzielony od klasztoru, sprzedany malarzowi Patzakowi oraz rozebrany.

W 1847 r. na wschód od miejsca lokalizacji tego kościoła zbudowano drugi, przeznaczony dla gminy dysydenckiej Freireligiose Gemeinde⁵. Świątynię wzniesiono jako neogotycką według schematu prostego kościoła ewangelickiego. Płytkie, wąskie, trójbocznie zamknięte prezbiterium otwarto ku jednoprześcennemu korpusowi (z chórem muzycznym i bocznymi emporami), nakrytemu sklepieniem pozornym, trójbocznym w przekroju. Korpus kościoła opięto szkarpami i nakryto dwuspadowym dachem. Bezwieżowy front ożywiono symetrycznie bocznymi przybudówkami⁶.

Gmina dysydencka była bardzo uboga i nie mogła utrzymać kościoła. Sprzedała go w r. 1898 radzie miejskiej Legnicy. Nowi właściciele przeznaczili obiekt na cele świeckie, na wynajem dla stowarzyszeń i osób prywatnych. W 1908 r. budynek przebudowano zakładając m.in. nowy strop. Od 1910 r. w obiekt użytkowano jako kino Walhalla-Theater, czwarte kino w Legnicy. Tak wykorzystywano go jeszcze w latach 30. XX w.⁷. Obecnie budynek nie istnieje.

⁴ 800 Jahre Geschichte [...], Liegnitz 1921, s. 22; Kraffert A. H., *Chronik von Liegnitz, Dritter Theil. Vom Beginn des österreichisch-böhmische Periode bis zum Ende der Freiheitskriege. 1675-1815*, Liegnitz 1872, s. 98; Pfingsten W., o.c., s. 109.

⁵ Był to kościół chrystusowo-katolicki (*christkatholische Kirche*) zwany również niemiecko-katolickim (*deutsch-katholisch*), powstały w latach 1844–1845 na drodze mającego miejsce wówczas duchowego ożywienia. Gmina została założona na prawach korporacji. Istniała jeszcze w końcu XIX w., licząc wtedy 62 członków mieszkających w Legnicy oraz w okolicznych wsiach. Por. Archiwum Państwowe w Legnicy, Akta miasta Legnicy, III/719.

⁶ Powyższa rekonstrukcja wyglądu kościoła dokonana na podstawie budowlanej inwentaryzacji budynku z 1898 r. Archiwum Państwowe w Legnicy, Akta miasta Legnicy III/719.

⁷ Zum Winkel A., o.c., s. 297, 624; 800 Jahre Geschichte [...], s. 22; Anders K., Finke F., *Liegnitz, wie es kann-ten*, Lorch/Württ., b.d., s. 87; *Legnica, zarys monografii miasta*, Wrocław-Legnica 1998, s. 217, 330; Archiwum Państwowe w Legnicy, Akta miasta Legnicy, sygn. III/719, III/1010.

Klasztor mur., tynk., podpiwniczony, na planie czworoboku z półtoratraktowymi skrzydłami otaczającymi nieduży wirydarz. W południowe skrzydło wbudowana w typowy sposób główna, trójbiegowa klatka schodowa. Wnętrza przyziemia nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami, krzyżowymi oraz kolebkowo-krzyżowymi. Wnętrza I piętra ze stropami drewnianymi z sufitami oraz ze stropem Kleina. Budynek klasztoru dwukondygnacyjny ze skrzydłami i podwyższonym ryzalitem nakrytymi dachami dwuspadowymi z oknami powiekowymi.

Fasada — skrzydło wschodnie. 11-osiowa ze środkowym jednoosiowym, podwyższonym ryzalitem zdobionym okazałym wystrojem, zwieńczonym trójkątnym szczytem. W przyziemiu ryzalitu portal. W ryzalicie na wysokości I i II piętra oś okienna z prostokątnymi, dwuskrzydłowymi oknami bez obramień i z konchowo zamkniętą niszą. Oś ujęta dwoma skrajnymi, szerokimi wystęgami muru. Na nie nałożone pilastry wielkiego porządku, posadowione na skrajach gzymsu portalu, zaopatrzone w jońskie głowice. Pionowa artykulacja ryzalitu zwieńczona odcinkami belkowania łączącymi się z cofniętym w głąb odcinkiem belkowania nad osią okienną. Szczyt ryzalitu (z soczewkowatym okulesem) ujęty profilowaną ramą. Portal kamienny. Otwór wejściowy zamknięty łukiem nadwieszonym, ujęty profilowanym obramieniem z kluczem w formie liścia akantu. Flankowany przez przyściennie pilastry i ukośnie ustawione pary kolumn z głowicami nawiązującymi do głowic kompozytowych. Głowice zdobione girlandami roślinnymi. Nad głowicami odcinki belkowania wspierające profilowany gzyms naczółka powtarzającego zarys portalu. W polu naczółka portalu relief płaski — sucha wić akantu. Na skrajach naczółka portalu, na tle cokołów i baz pilastrów wielkiego porządku ustawione kamienne figury Św. Antoniego Padewskiego i Św. Franciszka. W niszy ryzalitu, pod naczółkiem figura Matki Boskiej Bolesnej. Fasada klasztoru organizowana regularnym układem okien, zwieńczona profilowanym gzymsem. Okna prostokątne, w przyziemiu wyższe. Ujęte kamiennymi i tynkowymi obramieniami listwowymi.

Skrzydło południowe. Elewacja południowa od strony ul. Chojnowskiej 10-osiowa, kształtowana podobnie jak fasada, ale bez ryzalitu. W zbliżony sposób jak w elewacji frontowej wykrojone i obramione okna. Na elewacji, pomiędzy oknami I piętra kamienny zegar słoneczny.

Skrzydło północne. Północna elewacja klasztoru od strony ul. Franciszkańskiej 9-osiowa, z dwuosiowym uskokiem, zwieńczona jak inne elewacje. Okna wykrojone i oprawione częściowo jak okna w fasadzie, a częściowo jak okna w elewacji zachodniej. W elewacji północnej przepruty asymetrycznie otwór wejściowy prowadzący z klasztornego krużganka.

Skrzydło zachodnie. Elewacja zachodnia, tylna, 9-osiowa, z dwuosiowym, asymetrycznie usytuowanym wcięciem, kształtowana podobnie jak fasada. Jak w elewacji frontowej wykrojone i obramione okna, ale niektóre okna I piętra przeprute mianowicie w stosunku do okien przyziemia. Do elewacji dostawiona ceglana brama filarowa z 1 poł. XX w.

Dzielnice elewacje skrzydeł. Każda 5-osiowa, zwieńczona gzymsem koronującym. W przyziemiu półkoliście zamknięte okna krużganka, w partii I piętra prostokątne okna krużganka. Okna bez obramień. Nad elewacją południową asymetrycznie umieszczona dwuosiowa, szeroka facjata z oknami trójskrzydłowymi. Zwieńczona trójkątnym naczółkiem (z oknem termalnym) ujętym szeroką ramą. W zachodniej elewacji przepruty otwór wejściowy na wirydarz.

Stan zachowania:

— bardzo zły, budynek w stanie ruiny, po pożarze, opuszczony, pozbawiony dachu, brak zabezpieczeń korony murów magistralnych.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny elewacji, rzeźba figuralna;
- wykrój i układ otworów.

Należy wyremontować budynek i odbudować bryłę, a zwłaszcza charakterystyczne wysokie dachy dwuspadowe z uwzględnieniem pochyłu połaci, widocznego w odcisku na bocznej części ryzalitu fasady. Konieczne jest odtworzenie wystroju elewacji klasztoru i ich pierwotnej kolorystyki. Nowa stolarka drzwiowa i okienna powinna być zaprojektowana w nawiązaniu do historycznych wzorów z 1 ćw. XVIII w.

Wpisać do rejestru zabytków rzeźby na elewacji wschodniej oraz zegar słoneczny na elewacji południowej.

• ul. Chojnowska 81 (fot. 11-26)

Zespół szpitala miejskiego, obecnie Ośrodek Psychiatrycznej i Odwykowej Opieki Zdrowotnej, filia Szpitala Psychiatrycznego w Złotoryi, 1865, 1868/1869, 1899–1901, ok. 1931–1933, przed 2001.

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

(Do rejestru wyłącznie same budynki wraz z gruntem w granicach obrysów murów obwodowych budynków położonych na działce numer 994/1 mapa nr 5, KW nr 56 508).

[WEZ, 2001 r.]

Stary szpital Św. Mikołaja i inne stare szpitale na terenie Legnicy

Pierwszym szpitalem (przytułkiem) w Legnicy był szpital Św. Mikołaja (z kościołem pod tym samym wezwaniem), ufundowany w 1288 r. przez księcia Henryka V, zarządzany przez krzyżowców do roku 1417, a potem — przez radę miejską. Do szpitala należał folwark. Szpital stał u zbiegu obecnych ul. Chojnowskiej i Anielewicza, i w latach 30. XVII w. obok niego znajdował się cmentarz. Cały zespół lub tylko budynek szpitala niszczone były wielokrotnie. Płonął w latach 1634, 1658, 1733 i 1796. Po ostatnim pożarze aby uzyskać środki na jego odbudowę rozparcelowano w latach 1802–1803 folwark szpitalny. Stary szpital Św. Mikołaja użytkowano jeszcze w r. 1821. Ponadto wówczas miasto posiadało jeszcze: stary szpital na krańcu Przedmieścia Złotoryjskiego i Lazaret Św. Stanisława na Przedmieściu Wrocławskim (*Breslauer Haage*). Na cele szpitalne przystosowano także jeden z nowonabytych budynków na Przedmieściu Chojnowskim. Tak więc ok. 1821 r. miejskie szpitale rozrzucone były na różnych przedmieściach i pozostawały w złym stanie technicznym. Ostatecznie więc rada miejska postanowiła połączyć wszystkie obiekty szpitalne w jednym budynku i nabyła w r. 1826 dawny klasztor bernardyński. Tu urządzono szpital miejski, przytułek i dom starców. Szpital na Przedmieściu Złotoryjskim i lazaret na Przedmieściu Wrocławskim sprzedano. W dawnym szpitalu Św. Mikołaja urządzono gospodę *Friedrichsruhe*. W 1907 budynek wyburzono i na jego miejscu wzniesiono nową kamienicę⁸.

⁸ *Die Stadt Liegnitz mit ihren Umgebungen in einer geschichtlichen Uebersicht und Beschreibung der Kirchen, Schulen, Bibliotheken, Kunst-Sammlungen, öffentlichen Gebäude, historisch merkwürdigen Privathäuser, Spaziergänge, Belustigungsorte etc dargestellt von W. Pfingsten, Liegnitz 1845, s. 169–170; Zum Winkel A., Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809, Liegnitz 1913, s. 282, 501; 800 Jahre Geschichte der kat. hol. Gemeinde von Liegnitz. Führer zu den Kunstwerten der kathol. Kirchen und zum Piasten-Mausoleum. Herausgegeben von B. Clemen, Liegnitz 1921, s. 21–22; Kraffert A. H., Chronik von Liegnitz, Dritter Theil. Vom Beginn des österreichisch-böhmische Periode bis zum Ende der Freiheitskriege. 1675-1815, Liegnitz 1872, s. 233; Legnica, zarys monografii miasta, Wrocław-Legnica 1998, s. 327.*

Nowy szpital miejski

Jak ustaliła M. Wójtowicz w wyniku trudnych warunków w miejskim lazarecie urządzonym w klasztorze koniecznością stało się zbudowanie w Legnicy nowoczesnego szpitala. W związku z tym miejski radca budowlany Kirchner opracował w 1864 r. projekt wstępny. Został on zatwierdzony w r. 1865, i już wówczas rozpoczęto odwadnianie działki. Niedługo później ze względu na podjęcie innych inwestycji komunalnych i na wojnę prusko-austriacką budowę miejskiego szpitala wstrzymano. Podjęto ją ponownie w latach 1868/1869. Wzniesiono wówczas główny gmach szpitala i na północ od niego niewielki pawilon tzw. Dom Zakaźny (*Kontagionhaus*). Prace budowlane prowadził ówczesny miejski radca budowlany Mende, który mógł wnieść jakieś zmiany do projektu. Główny budynek szpitalny zbudowano jako obiekt standardowy i funkcjonalnie nowoczesny, przeznaczony dla 100–130 chorych. Szpital wzniesiono na planie podkowy, w nawiązaniu funkcjonalnym i formalnym do letniego pawilonu berlińskiego szpitala Charité (1852–1852), a kostium historyczny utrzymano w stylu neorenesansu florenckiego łączonego z neoklasycyzmem. Budynek zwrócono ku ważnej arterii komunikacyjnej, ul. Chojnowskiej, dlatego też monumentalność i reprezentacyjność jego fasady podkreślono formami skrajnych, podwyższonych ryzalitów pozornych. Dojazd do szpitala wytyczono drogą wewnętrzną łączącą ulice Franciszkańską i Chojnowską, prowadzącą do głównego wejścia we wschodniej (bocznej) elewacji budynku. Przed frontem szpitala urządzono niewielki park z fontanną.

W końcu XIX w. w związku ze wzrostem liczby mieszkańców Legnicy rozpoczęto prace nad nową organizacją szpitala. Powołany z Berlina miejski radca budowlany Schönfelder⁹ i kierujący szpitalem dr Krukenberg opracowali ogólną koncepcję rozbudowy szpitala i jego program funkcjonalny. Schönfelder zaprojektował też nowe budynki. Według planu przewidywano rozbudowę głównego budynku szpitalnego (o salę operacyjną), powstanie pawilonu szpitalnego z laboratorium i kostnicą, budynku z portiernią, i mieszkaniem lekarza, budynku gospodarczego i kotłowni. Ważną częścią inwestycji miał być budynek szpitalny dla ubogich osób chorych psychicznie — *Kreisslerstift*¹⁰. W latach 1899–1901 powiększono teren szpitalny o działkę od ul. Chojnowskiej i wzniesiono nowe obiekty. Przy szpitalu zbudowano budynek A (z portiernią i mieszkaniem głównego lekarza szpitala), budynek C (oddział chorób zakaźnych), nie zachowane obecnie budynki przy ul. Chojnowskiej i laboratorium z kostnicą przy ul. Franciszkańskiej. Wzniesiono też budynek gospodarczy oraz — kotłownię. Dojazd do szpitala wytyczono już tylko od ul. Chojnowskiej. Na drugiej, nowej działce u zbiegu ulic Działkowej i Franciszkańskiej zbudowano budynek szpitalny dla chorych psychicznie (D–E) mający funkcjonować na bazie odrębnej fundacji. Ogrodzono go murem. Wszystkie budynki rozplanowano w otoczeniu gmachu głównego, eksponując go w ten sposób jako przestrzenną dominantę.

Prawie wszystkie budynki zaprojektowano jako stosunkowo skromne, reprezentujące użytkowe budownictwo bez cech reprezentacji, stosowane na pocz. XX w. w przypadku obiektów szpitalnych, przemysłowych, zabudowy przedmieść i skromniejszych domów letniskowych. Stylistycznie budynki utrzymano w stylu przejściowym pomiędzy schyłkowym dziewiętnastowiecznym historyzmem a secesją. Wskazywały by na to: addycyjność brył, zróżnicowanie form i wielkości otworów, odejście od szczegółowości detalu architektonicznego ku jego bardziej syntetycznemu ujęciu. Detal architektoniczny zaprojektowano na bazie

⁹ Był to rządowy budowniczy z Berlina powołany do Legnicy na lata 1898–1901. Por. Zum Winkel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s. 475.

¹⁰ Zum Winkel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s. 499; Anders K., Finke F., *Liegnitz, wie es kannten*, Lorch/Württemberg, b.d., s. 86; Elsner W., *Liegnitzer Stadt-Geschichte, von ihren Anfängen bis zum Ende der Oertel-Zeit (1242-1912) nach den Chroniken dargestellt*, Lorch, Wuert., 1971, s. 84; Archiwum Państwowe w Legnicy, zespół Akta miasta Legnicy, sygn. III/1274.

neorenesansu lat 1880–1900. Wszystkie zachowane budynki szpitalne otrzymały bardzo skromny wystrój elewacji, co może wynikało z konieczności liczenia się z określonymi środkami finansowymi. Na tle tych obiektów wyróżniał się tylko nie zachowany budynek laboratorium zawierający także kostnicę i prosektorium. Wzniesiony w stylu neoromańskim otrzymał od strony ulicy Franciszkańskiej rozczłonkowaną, ożywioną bryłę (por. zachowaną ikonografię w karcie ewidencyjnej szpitala).

Na terenie nowego szpitala założono dwuczęściowe, komponowane założenie parkowo-ogrodowe. Większa jego część powstała w otoczeniu większości obiektów szpitalnych, mniejsza — przy oddziale szpitala dla chorych psychicznie. Na terenie obu założeń wytyczono aleje, nasadzono drzewa, ukształtowano klomby. W takim rozkładzie zespół szpitala miejskiego przetrwał do lat 1931–1933, kiedy to do głównego budynku szpitalnego (B) dobudowano nowe, modernistyczne skrzydło.

Po 1945 r. zespół szpitala miejskiego był użytkowany przez Armię Radziecką jako szpital wojskowy. Obecnie nie są użytkowane: najstarszy budynek szpitalny (B), budynek gospodarczy i kotłownia. Inne obiekty zarządzane od 1995 r. przez Wojewódzki Szpital Psychiatryczny w Złotorii zostały zagospodarowane na cele lecznictwa. Wyremontowano je przed 2001 r.

Na terenie szpitala zachowały się:

- willa dyrektora szpitala, obecnie budynek A
- gmach główny, obecnie budynek B
- pawilon zakaźny, obecnie budynek C
- oddział psychiatryczny, obecnie budynek D–E
- budynek gospodarczy z mieszkaniem inspektora
- kotłownia

• Budynek szpitalny A (fot. 13-14)

Willa dyrektora szpitala, obecnie Poradnia Zdrowia Psychicznego, apteka, budynek administracyjny.

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Wzniesiony w latach 1899–1901, remontowany przed 2001 r., tynkowany na nowo, z odtworzeniem wystroju elewacji, narożnego boniowania, fryzu arkadowego i obramień okiennych. Elementy wystroju odtworzono jako tynkowe, wyróżnione kolorem. Pierwotne zrealizowane były z cegły. Poza tym wykonano nowe pokrycie dachowe i metalowe balustrady schodów na taras z gankiem. Wymieniono drewnianą stolarkę okienną na okna z plastiku.

Budynek mur., tynk., na planie krzyża z lekko przesuniętymi ramionami, z suteroną, dwukondygnacyjny z centralnym trzykondygnacyjnym rdzeniem (z klatką schodową). Bryła budynku komponowana addycyjnie, z lekkim zaznaczeniem asymetrii, nakryta spłaszczonymi dachami: czterospadowym i trójspadowymi.

Fasada (elewacja wschodnia)

Złożona z elewacji poszczególnych części budynku. Centralny, podwyższony, bezokienny człon budynku zwieńczony uproszczonym gzymsem, nakryty dachem czterospadowym. Flankowany przez dwukondygnacyjne boczne, jednoosiowe części z dachami trójspadowymi. Do wschodniej elewacji centralnego członu budynku dostawiony dwukondygnacyjny, dwuosiowy, ryzalit z dachem trójspadowym połączony asymetrycznie z parterową przybudówką z loggią na piętrze. Loggia nakryta stropodachem. Ponadto na poziomie wysokiego przyziemia, po przeciwnej, południowej stronie ryzalitu, taras (na planie kwadratu), występujący przed lico jego elewacji, częściowo zabudowany, poprzedzony jednobiegowymi schodami. Na tarasie umieszczony drewniany ganek, nakryty dachem dwupołaciowym. Z dawne-

go, oryginalnego wystroju elewacji zachowane: wąski ceglany cokół, pasowe boniowanie sutereny, wieńczący je wypukły, profilowany gzyms wyłamany nad otworem wejściowym. Naroża ryzalitu, bocznych partii elewacji oraz przybudówki przy ryzalicie podkreślone odtworzonymi, odizolowanymi od siebie boniami. Odtworzone także odcinki wieńczącego fryzu arkadowego z arkadami o łuku odcinkowym oraz z dekoracyjnymi wspornikami wysuniętego okapu dachu. W elewacji, na poziomie sutereny, zachowany jedyny oryginalny otwór wejściowy, prostokątny, bez odrębnego obramienia, podkreślony układem boni i pasów boniowania oraz — wyłamaniem gzymsu. Wypełniony drzwiami z nadświetłem, drewnianymi, jednoskrzydłowymi, ramowo-płycinowymi. W elewacji okna prostokątne, jedno- i dwuskrzydłowe. Tylko dwie pary okien w partii wysokiego przyziemia (w obrębie ganku oraz w ryzalicie) zamknięte półkoliście. Rozdzielone oryginalnymi, pojedynczymi kolumnami na postumentach, czworobocznych z bazami i z profilowanymi zwieńczeniami. Na postumentach posadowione niskie cokoły z kielichowymi oprawami (z liści akantu) obejmującymi krępe, zwężające się ku górze trzony kolumn. Głowice kolumn stylizowane w nawiązaniu do głowicy kompozytowej. Parapety okien ceramiczne, ujęte listwą. Górne partie okien obramione izolowanymi od siebie kłińcami, w tym kluczem. Ganek poprzedzający dawny główny otwór wejściowy, wzniesiony w konstrukcji drewnianej, ażurowej. Posadowiony na ceramicznym parapecie ceglanej, ażurowej balustrady utworzonej z przesuniętych względem siebie cegieł. Drewniane filary ganku toczne, dekorowane, w dolnych partiach spięte dekoracyjnymi ściągami. Na filarach oparte półkoliste i odcinkowe arkady. Loggia obok piętra ryzalitu przepruta prostokątnymi otworami, zaopatrzona w balustradę podobną do balustrady ganku. Loggia architektonicznie kształtowana przez posadowione na cokołach: czworoboczny filar i dwa przyściennie pilastry (z szerokimi bazami i profilowanymi głowicami pod okapem stropodachu).

Elewacja boczna południowa

Jej część centralna, trzykondygnacyjna, bezokienna, częściowo odsłonięta od poziomu przyziemia, dzielona nad I piętrem uproszczonym, odtworzonym fryzem arkadowym i zwieńczona odtworzonym gzymsem koronującym. Do centralnej części budynku dostawiony jego węższy dwukondygnacyjny, dwuosiowy człon, nakryty dachem trójspadowym. Od południa widoczne są też: boczna elewacja ryzalitu fasady oraz — taras z drewnianym gankiem. Dwuosiowa część elewacji z wystrojem jak w fasadzie. Przepruta oknami dwuskrzydłowymi, prostokątnymi (w suterenie i na I piętrze) oraz — oknami zamkniętymi półkoliście (w partii wysokiego przyziemia). Okna z parapetami, w odtworzonych obramieniach jak w przypadku okien fasady.

Elewacja boczna północna

Centralna część elewacji trzykondygnacyjna, bezokienna, częściowo odsłonięta od poziomu przyziemia, dzielona nad I piętrem uproszczonym, odtworzonym fryzem arkadowym i zwieńczona odtworzonym gzymsem koronującym. Do tej centralnej części budynku dostawiony jego węższy dwukondygnacyjny, trójosiowy człon, nakryty dachem trójspadowym. Od północy widoczna też boczna elewacja przybudówki z loggią. Trójosiowa część elewacji z wystrojem jak w fasadzie. Przepruta oknami mijankowo, dwuskrzydłowymi, prostokątnymi oraz parą okien zamkniętych półkoliście (w partii wysokiego przyziemia) rozdzielonych kolumną. W przyziemiu, w wąskiej, widocznej części elewacji centralnego podwyższonego członu budynku otwór wejściowy o łuku odcinkowym, poprzedzony jednobiegowymi schodami (ze sztucznego kamienia) z uskokową, pełną, murowaną, tynkowaną balustradą. W otworze wejściowym drzwi drewniane, jednoskrzydłowe zamknięte łukiem odcinkowym, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową, częściowo przeszklone. W przeszklonej kwaterze kuta krata. Otwory w elewacji w odtworzonych obramieniach jak okna w fasadzie.

Elewacja tylna, zachodnia

W centrum elewacji centralny, podwyższony człon budynku wyeksponowany jako trzykondygnacyjny, trójosiowy ryzalit. Ożywiony na osi szerokim, prostokątnym występowaniem muru (do wysokości okien I piętra) z oknami klatki schodowej. Występ muru zwieńczony trójspadowym pseudodachem. Cokół ryzalitu kształtowany jak cokół fasady i pozostałych elewacji, łącznie z gzymsem cokołowym. Ponadto ryzalit ozdobiony (nad I piętrzem) odtworzonym, uproszczonym fryzem arkadowym i zwieńczony odtworzonym gzymsem koronującym. Po obu stronach ryzalitu dwie skrajne, dwukondygnacyjne, jednoosiowe części budynku z wystrojem kształtowanym jak wystrój fasady. W osi ryzalitu okna klatki schodowej, małe, jednoskrzydłowe zestawione w parach, wyżej pojedyncze, duże, dwuskrzydłowe zamknięte łukiem pełnym oraz kolisty okulus. W bocznych osiach ryzalitu, w układzie ku górze — jednoskrzydłowe okna o łuku odcinkowym, owalne okulusy i prostokątne okna dwuskrzydłowe (w partii I i II piętra). Na poziomie sutereny, w ryzalicie, prostokątne drzwi podkreślone układem kłinców z boniowania i wyłamanym gzymsem cokołowym. Boczne partie elewacji przeprute oknami dwuskrzydłowymi, prostokątnymi (w suterenie i na I piętrze) oraz — parami okien zamkniętych półkoliście, rozdzielonych kolumną (w partii wysokiego przyziemia). Odtworzone obramienia otworów jak oprawy okien w fasadzie.

Nad elewacjami połączenie dachów. Zachowane oryginalne, ceramiczne kominy w dachu podwyższonej, centralnej części budynku.

Otwór wejściowy do sieni przepruty w zachodniej bocznej elewacji centralnego członu budynku i w bocznej ścianie sieni. Sień z posadzką z lastriko, nakryta stropem z sufitem. W sieni wejście na klatkę schodową oraz — poprzez schody wyrównawcze z lastriko i drzwi wewnętrzne — do korytarza w partii przyziemia.

Schody dwubiegowe, drewniane, powrotne z drewnianą, tralkową balustradą. Balustrada złożona z czworobocznych dekorowanych słupków (w stylu secesji łączonej z historyzmem), z toczonych tralek oraz z profilowanej poręczy. W przyziemiu sieni oraz na wyższych kondygnacjach pomiędzy klatką schodową a pozostałymi wnętrzami drzwi wewnętrzne wprawione w otwory zamknięte łukami odcinkowymi. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe z nadświetlami. Skrzydła drzwi w znacznym stopniu przeszklone, zdobione dekoracją płycinową, profilowaniem i denticuli. Przeszkłone części drzwi prostokątne, z kratownicami lub kształtowane w formie neobarokowych płycin. Zachowana też stolarka drzwi pokoi — drzwi prostokątne, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową oraz z futrynami zdobionymi profilowaniem.

Stan zachowania:

— dobry. Zły stan odtworzonych elementów wystroju elewacji.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- dyspozycja budynku;
- bryła budynku i kształty dachów;
- relikty oryginalnego detalu architektonicznego elewacji;
- wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka drzwiowa;
- kute elementy metalowe — krata w drzwiach w elewacji północnej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, schody, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji, i ponowne, lepsze technologicznie odtworzenie wystroju elewacji. Korzystnym byłoby przywrócenie ceglanego detalu architektonicznego lub zaprojektowanie nowego wystroju elewacji w nawiązaniu do ikonografii budynku C (patrz karta ewidencyjna zespołu szpitala miejskiego). W przypadku wymiany istniejącej stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• Budynek główny B (fot. 15-17)

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Główny i najstarszy budynek szpitalny projektowany przez miejskiego radcę budowlanego Kirchnera, ewentualnie także przez jego następcę Mendego, wzniesiono w latach 1865 i 1868–1869 jako obiekt standardowy oraz funkcjonalnie nowoczesny, przeznaczony dla 100–130 chorych. Budynek zbudowano na planie podkowy, z półotraktowym skrzydłem frontowym połączonym z bocznymi skrzydłami zawierającymi m.in. klatki schodowe. W suterenie szpitala zlokalizowano mieszkania dla pracowników, kuchnię, pralnię i pomieszczenia dezynfekcyjne. Na parterze umieszczono oddział męski, na I piętrze — kobiecy. W bocznych skrzydłach urządzono mieszkania lekarza i dozorczy oraz izolatki dla psychicznie chorych¹¹. Nowy szpital został zaprojektowany, funkcjonalnie i formalnie w nawiązaniu do letniego pawilonu berlińskiego szpitala Charité wzniesionego w latach 1852–1852 według projektu architekta L. F. Hessego. Kostium historyczny legnickiego szpitala utrzymano w stylu neorenesansu florenckiego łączonego z neoklasycyzmem. Formami skrajnych, podwyższonych ryzalitów pozornych podkreślono reprezentacyjność i monumentalność tego dobrej klasy budynku, który zwrócono frontem ku ważnej arterii komunikacyjnej, ul. Chojnowskiej. Trzeba też zauważyć, że z dużą dbałością o jakość detalu architektonicznego wykonano wystrój fasady i elewacji bocznych szpitala oraz stolarkę. W trakcie rozbudowy legnickiego szpitala miejskiego, w latach 1899–1901 przebudowano także gmach główny. Do elewacji tylnej, pomiędzy skrzydłami bocznymi dobudowano nową część z salą operacyjną, pokojem RTG i windami, w związku z czym powstał obecny układ szpitala, dwutraktowy ze środkowym korytarzem. Poza tym zmieniono funkcje suterenu na mieszkalne (dla personelu), także poddasze przeznaczono na mieszkania. Powiększono sale chorych, zamknięto oddział dla psychicznie chorych, zmieniono system ogrzewania. Budynek obecnie nie użytkowany.

Budynek mur., tynk., z wysokimi piwnicami, częściowo trzykondygnacyjny, częściowo trzy- i półkondygnacyjny, na planie prostokąta z płytkimi, skrajnymi ryzalitami. Nakryty dachami płaskimi i dwuspadowymi o małym nachyleniu połaci. Elewacje tynkowane, z wystrojem wykonanym w tynku, z uzupełnieniami ze sztucznego kamienia (kolumny i maswerki) oraz z ceramiki (dekoracyjne elementy wieńczących belkowań i gzymsowań).

Fasada

Komponowana symetrycznie i osiowo, wydłużona. Złożona z nieco niższego, dwunastoosiowego członu środkowego (z osiami okiennymi grupowanymi po pięć, po dwie i po pięć) oraz z dwóch skrajnych, dwuosiowych, podwyższonych ryzalitów pozornych. Fasada pokryta boniowaniem o zróżnicowanym rysunku oraz o różnej plastyczności. Cokół zdobiony pasowym boniowaniem delikatnie rytym w tynku. W partii przyziemia i I piętra bardziej plastycznie oddane boniowanie z zaakcentowaniem boni, a w partii II piętra (także w skrajnych ryzalitach) ponownie boniowanie delikatnie, pasowe, ryte w tynku, tworzone przez przemienne ułożone pasy wąskie i szerokie. Artykulacja w dużym stopniu wspólna dla całej elewacji. Pod

¹¹ Zum Winckel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s., 283.

oknami przyziemia szeroki podział poziomy złożony z profilowanego gzymsu cokołowego, fryzu z boni diamentowych i z profilowanego gzymsu podokiennego. Pod oknami I i II piętra uproszczone belkowania z gładkimi fryzami i gładkimi gzymsami.

Środkowa część fasady zwieńczona uproszczonym belkowaniem z gładkim fryzem (z małymi okulusami) oraz — z profilowanym gzymsem koronującym ze szlakiem z astragali i zwieńczeniem dekorowanym motywem palmet. Nad gzymsem attyka w formie tralkowej balustrady, złożonej z podwaliny, czworobocznych słupków, ażurowych segmentów i z profilowanej poręczy (na wysokości czap słupków). Segmenty balustrady wykonane z tralek w kształcie kolumn (z talerzowymi głowicami), wspierających półkoliste łuki z ażurowymi przyłuczami. Attyka przerwana w osi elewacji przez arkadę z wpisanym w nią kolistym okulusem stanowiącym dawniej oprawę zegara. Drugie piętro każdego ze skrajnych ryzalitów rozczłonkowane dodatkowo podziałem pionowym. Na uproszczonym belkowaniu nad I piętrem ustawione narożne pilastry z kompozytowymi głowicami. Narożne z boniowanymi trzonami, pozostałe z trzonami gładkimi. Na pilastrach oparte belkowanie z denticuli. Powyżej wysunięty okap płaskiego dachu, pod którym rząd ozdobnych konsol (modylionów). Profil gzymsu ozdobiony ornamentem palmetowym.

Okna piwnic prostokątne. Okna wyższych kondygnacji o zróżnicowanej wielkości, zamknięte łukami pełnymi dwuskrzydłowe, jednoskrzydłowe, zdwojone lub jednoskrzydłowe. W partii podstrysza kolisty okulusy. Okna bez odrębnych obramień, z archiwoltami podkreślonymi układem kłinców z boniowania. Ta skromna oprawa okien wzbogacona w przypadku par okien I i II piętra, w środkowej części elewacji. Archiwolty par okien połączone i oparte na kanelowanych kolumnach. Jeszcze bardziej wyróżnione formalnie biforia w elewacjach I piętra skrajnych ryzalitów, z maswerkami w obrysie półkola. Maswerki złożone z dwóch półkolistych arkad, z kolistej rozety oraz z ażurowych przyłuczy. Otwory maswerków ujęte połączonymi opaskami ze skrajnymi listwami. Każdy z maswerków oparty na kanelowanej kolumnie ze stylizowaną, jońską głowicą oraz — na podobnie kształtowanych przyściennych półkolumnach. W partii II piętra skrajnych ryzalitów komponowany układ zróżnicowanych otworów oprawionych jak okna II piętra środkowej części elewacji. Dolne okna większe, dwuskrzydłowe, nad nimi ślepe okulusy w listwowych obramieniach i powyżej pary małych, jednoskrzydłowych okien na wspólnych podokiennikach. W oknach fasady zachowana drewniana stolarka z profilowanymi ślemionami oraz z profilowanymi i dekorowanymi słupkami zdobionymi ornamentem nawiązującym do ornamentu kandelabrowego.

Elewacje boczne, wschodnia i zachodnia

Komponowane asymetrycznie. Każda z elewacji złożona z trzykondygnacyjowego, trójosiowego członu z regularnie rozłożonymi osiami okiennymi, boniowanego i dzielonego jak środkowa część fasady (bez balustrady-attyki) oraz — ze skrajnego ryzalitu, podwyższonego, dwuosiowego, z wystrojem elewacji jak w przypadku skrajnych ryzalitów z elewacji frontowej. W elewacji okna kształtowane, oprawione i wypełnione stolarką — jak dwuskrzydłowe okna w fasadzie. W *elewacji wschodniej*, w osi niższego członu otwór wejściowy zamknięty półkoliście, ujęty profilowaną opaską. Flankowany przez dwa podobnie wykrojone i obramione mniejsze okna. Poprzedzony portykiem złożonym z czworobocznych filarów (z wgłębными, prostokątnymi płycinami) i z podobnie zdobionych pilastrów. Na tych podporach oparte uproszczone belkowanie wieńczące zespolone z pasowym gzymsem nad przyziemiem. Portyk osłonięty murowanym stropem (na żeliwnych dźwigarach) z sufitem dzielonym gurtami. Nakryty dachem płaskim. *Elewacja boczna zachodnia* bez portyku, zasłonięta w znacznym stopniu przez trzykondygnacyjne skrzydło szpitalne z lat 1931–1933.

Elewacja tylna, północna

Komponowana symetrycznie i osiowo, wydłużona. Jej pięcioosiowa, dwukondygnacyjna część środkowa (z trzema środkowymi osiami zgrupowanymi) flankowana przez jednoosiowe, trzykondygnacyjne, lekko cofnięte człony. Do nich dobudowane dwa skrajne trzy- i półkondygnacyjne, pięcioosiowe, skrajne ryzality, nieco wysunięte ku przodowi.

Elewacja pokryta boniowaniem o zróżnicowanym rysunku, ale mało plastycznie rytym w tynku. Do poziomu okien I piętra (w części środkowej) i do poziomu okien II piętra (w skrajnych ryzalitach) elewacja dzielona jak fasada i elewacje boczne. Natomiast w elewacjach obu ryzalitów podziały poziome przerwane przez otwory wejściowe i okna obu klatek schodowych. W miejscach przerywania uproszczonych belkowań pod oknami I i II piętra ich kompozycyjne zamknięcia. Na poziomie pary dolnych okien klatki schodowej odcinki przerwanego belkowania zakończone tryglifami, a na poziomie pary górnych okien klatki schodowej odcinki przerwanego belkowania połączone z gładkim gzymsem nadokiennym zakreślającym łuk pełny. Środkowa część elewacji i elewacje bocznych, cofniętych członów zwieńczone odrębnymi, profilowanymi gzymsami koronującymi. Skrajne ryzality zwieńczone belkowaniami jak w fasadach ryzalitów. W obu skrajnych ryzalitach zlokalizowane otwory wejściowe do klatek schodowych ujęte z obu stron oknami. Grupy otworów zamknięte półkoliście. Ich archiwolty obramione kłińcami (z kluczami). Z układów kłińców utworzone połączone obramienia i jednocześnie — ozdobne fragmenty boniowania doprowadzone do podokienników dolnych okien klatki schodowej. Ponadto wspólne obramienia trzech otworów podkreślone skrajnie profilowanymi listwami. Nad jednym z otworów wejściowych wtórne(?), płaskie zadaszenie, prostokątne, mocowane w elewacji. Okna kształtowane, oprawione i wypełnione stolarką jak dwuskrzydłowe okna w fasadzie. Dodatkowo nad górnymi oknami każdej z dwóch klatek schodowych i w półkolistym polu wydzielonym gładkim gzymsem — pojedyncze ślepe okulusy flankowane przez sferyczne trójkąty.

• Nowe skrzydło głównego budynku szpitalnego B (fot. 18)

Wzniesione w latach 1931–1933. Nie objęte wpisem do rejestru zabytków.

Budynek mur., tynk., podpiwniczony, trzykondygnacyjny, na planie dwóch prostokątów dłuższego i krótszego, zestawionych równolegle i symetrycznie. Do elewacji tylnej dobudowany środkowy ryzalit klatki schodowej. Budynek nakryty dachem płaskim. Elewacje tynkowane, z wystrojem wykonanym w tynku. Bryła kształtowana addycyjnie, z gradacją członów oraz z wąską galerią-balkonem w elewacji frontowej. Na poziomie I i II piętra nowsze skrzydło szpitalne połączone z głównym budynkiem szpitalnym dwukondygnacyjnym łącznikiem.

Elewacja frontowa siedmioosiowa, tynkowana, pozbawiona artykulacji, zwieńczona gładkim, wklęsłym podcięтым gzymsem koronującym i wysuniętym okapem dachu. Na prostopadłościenną podbudowę o wysokości cokołu wąska galeria-balkon, obecnie bez balustrady. Galeria-balkon dostępna (w przyziemiu) przez drzwi balkonowe zestawione z małymi, prostokątnymi oknami. W górnych kondygnacjach elewacji okna wydłużone, czteroskrzydłowe, w formie horyzontalnych prostokątów. Okna w bardzo wąskich opaskach rytym w tynku. Wypełnione drewnianą stolarką z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. *Elewacja boczna zachodnia* tynkowana, z asymetrycznie umieszczoną osią okienną oraz z artykulacją jak w elewacji frontowej. *Elewacja boczna, wschodnia* częściowo zasłonięta przez łącznik, rozczłonkowana jak elewacja frontowa. *Elewacja tylna, północna*, dziewięcioosiowa, z jednoosiowym ryzalitem klatki schodowej oraz z dwoma skrajnymi jednoosiowymi, cofniętymi członami. Rozczłonkowana jak elewacja frontowa. W ryzalicie klatki schodowej prostokątny otwór wejściowy bez obramienia osłonięty pulpitem daszkiem — prostokątną płytą wmontowaną w elewację. Drzwi drewniane z nadświetłem, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w zachodnim, cofniętym członie elewacji trójskrzydłowe. W pionie klatki schodowej okna czteroskrzydłowe,

ośmiokwaterowe i dwunastokwaterowe. Okna bez obramień. W oknach drewniana stolarka z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Łącznik pomiędzy nowym skrzydłem szpitala i budynkiem głównym wzn. w latach 1931–1933, modernizm. Łącznik mur. tynk., na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, umieszczony na poziomie I i II piętra. Pod nim (na poziomie wysokiego przyziemia) duży, prostokątny prześwit, od północy dostępny przez jednobiegowe schody (wzdłuż elewacji głównego budynku szpitalnego). Frontowa ściana I piętra łącznika nieco zagłębiona w stosunku do lica elewacji nowego skrzydła, a frontowa ściana II piętra łącznika znacznie cofnięta w głąb dla wykształcenia loggii nakrytej dachem płaskim. W obu ścianach po trzy prostokątne dwuskrzydłowe otwory, w tym drzwi balkonowe z drewnianą stolarką z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balkon i loggia wąskie, prostokątne, z kutymi balustradami o prostym rysunku geometrycznym. Tylne elewacje łącznika dzielone gzymsami rozmiągającymi się z gzymsowaniem głównego budynku szpitala. Przepruta w górnych partiach I i II piętra wąskimi, wydłużonymi, sześciokwaterowymi prostokątnymi oknami.

Stan zachowania:

— zły (głównego budynku), średni (nowsze skrzydła). Główny budynek w stanie ruiny. Uszkodzone tynki elewacyjne, przeszklenia okien, konstrukcje i pokrycie dachowe. Obiekt zawilgocony i zagrzybiony.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- układ głównego budynku i jego nowego skrzydła.
- bryły obu budynków, ceramiczne pokrycie połaci dachowych starszego szpitala;
- detal architektoniczny elewacji obu budynków;
- wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka drzwiowa i okienna;
- kute elementy metalowe — balustrady balkonu i loggii łącznika.

W przypadku głównego budynku zaleca się przeprowadzenie remontu kapitalnego i rewalizacji elewacji. Konieczne jest uzupełnienie ubytków tynków, attyki-balustrady i belkowań wieńczących. W środkowej części elewacji tylnej należy przywrócić okna o łuku pełnym, według układu i form okien z przyziemia. Zaleca się również odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji i wprawienie w okna przyziemia stolarki wzorowanej na stolarkę okien wyższych kondygnacji fasady. Nowa stolarka drzwi frontowych powinna być wykonana według wzorów utrwalonych w fotograficznej dokumentacji karty ewidencyjnej budynku wykonanej w r. 2001. Ponadto w przypadku wymiany istniejącej stolarki okiennej oraz drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

Należy też odnowić wystrój elewacji nowego skrzydła głównego budynku, z zachowaniem rytych w tynku wąskich okiennych opasek. W otwory w przyziemiu elewacji frontowej trzeba wprawić nową stolarkę nawiązującą do istniejącej stolarki okiennej. Galeria-balkon powinna otrzymać nową, kutą balustradę wzorowaną na balustradzie balkonu i loggii w łączniku.

• **Pawilon szpitalny C (fot. 19)**

Oddział chorób zakaźnych, obecnie biura ośrodka i sala rehabilitacyjna

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Wzniesiony w latach 1899–1901, remontowany przed 2001 r., tynkowany na nowo, z wykonaniem nowego cokołu w formie pseudoceglanej licówki. Odtworzone obramienia okienne jako tynkowe. Pierwotne zrealizowane były z cegły. Poza tym wykonano nowe pokrycie da-

chove, betonowe schody z metalową balustradą. Wymieniono drewnianą stolarkę okienną na okna z plastiku.

Budynek mur., tynk., podpiwniczony, częściowo jedno- częściowo dwukondygnacyjny. Zbudowany na planie litery H. Bryła budynku komponowana addycyjnie i zasadniczo symetrycznie, z lekkim zaznaczeniem asymetrii. Złożona z dwóch skrajnych, podwyższonych ryzalitów i z łączącego je parterowego członu. Główne części ryzalitów nakryte dachami czterospadowymi, a boczne partie — dachami pulpitowymi. Nad środkowym członem dach dwuspadowy z częściowo przedłużonymi połaciami.

Fasada (elewacja północna)

Złożona z elewacji środkowego, trójosiowego członu, w centrum zagłębionego i z elewacji skrajnych, podwyższonych, uskokowo kształtowanych, trójosiowych ryzalitów. Skraj elewacji każdego z ryzalitów obniżony i zamknięty spływem wolutowym. Otwory oryginalne, zamknięte łukami odcinkowymi. W skrajnych osiach ryzalitów otwory wejściowe z łukami odcinkowymi. Nad każdym kolisty okulus. Obok, w osiach ryzalitów pary jednoskrzydłowych okien. W partii I piętra (w cofniętych częściach ryzalitów) i w środkowym członie okna dwuskrzydłowe i jedno okno trójskrzydłowe. Parapety okien ceramiczne, ujęte listwą. Górne partie okien obramione odtworzonymi izolowanymi od siebie kłińcami, w tym kluczami.

Elewacje boczne wschodnia i zachodnia

Opracowane podobnie. Elewacje skrajnych, podwyższonych ryzalitów bezokienne, ożywione dwuosiowymi, środkowymi ryzalitami pozornymi. W przyziemiu każdego z nich okno czteroskrzydłowe zamknięte odcinkowo oraz wyżej — dwa dwuskrzydłowe okna o łuku odcinkowym. Parapety i obramienia okien odtworzone jak w przypadku elewacji frontowej.

Elewacja tylna, południowa

Złożona z sześćoosiowej elewacji parterowego członu środkowego, z dwuosiowej elewacji skrajnego, dwukondygnacyjnego ryzalitu zachodniego oraz z trójosiowej elewacji skrajnego, dwukondygnacyjnego ryzalitu wschodniego. W osi tej elewacji przepruty prostokątny otwór wejściowy bez obramienia. Oryginalne otwory zamknięte odcinkowo. W elewacji zachodniego ryzalitu małe, jednoskrzydłowe, w pozostałych częściach elewacji okna większe, dwuskrzydłowe. Parapety i obramienia okien odtworzone jak w przypadku elewacji frontowej.

W połaciach dachów ryzalitów zachowane oryginalne, ceramiczne, dekoracyjne zwieńczenia kominów.

W budynku schody dwubiegowe, powrotne, przebudowane. Zachowana oryginalna kuta, ażurowa balustrada w stylu secesji.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku i kształty dachów;

— wykrój i układ otworów, obramienia, oryginalna stolarka drzwiowa.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji według zachowanej ikonografii, fotografii z 1901 r. reprodukowanej w ewidencyjnej karcie zespołu szpitala miejskiego w Legnicy. W przypadku wymiany istniejącej stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• Budynek szpitalny D-E (fot. 20)

Budynek szpitalny dla chorych umysłowo (Kreissler-Stiftung), obecnie Całodobowy Oddział Terapii Uzależnień

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Wzniesiony w latach 1899–1901, remontowany przed 2001 r., tynkowany na nowo, z odtworzeniem obramień okiennych jako tynkowych. Pierwotne zrealizowane były z cegły. Poza tym wykonano nowe schody zewnętrzne i pokrycie dachowe. Wymieniono drewnianą stolarkę okienną na okna z plastiku.

Budynek mur., tynk., podpiwniczony, częściowo dwu- częściowo trzykondygnacyjny. Zbudowany na planie prostokątów szerszych i węższych, zestawionych ze sobą wzdłuż osi podłużnej. Bryła budynku komponowana addycyjnie z zaznaczeniem asymetrii. Złożona z przemiennie zestawionych członów niższych i wyższych nakrytych dachami czterospadowymi, dwuspadowymi i trójspadowymi.

Fasada (elewacja wschodnia)

Elewacja w przyziemiu 12-osiowa. Otwory oryginalne, zamknięte łukami odcinkowymi. Okna różnej wielkości i o różnych proporcjach w poszczególnych częściach elewacji. W przyziemiu wszystkich części elewacji okna dwuskrzydłowe, w większości wąskie. Tylko w skrajnym zachodnim, czteroosiowym członie elewacji zgrupowane szerokie okna dwuskrzydłowe. W partii I piętra trzykondygnacyjowej, trójosiowej części elewacji, małe okna jednoskrzydłowe pojedyncze i zestawione w parach. Nad nimi większe, regularnie rozmieszczone okna jednoskrzydłowe. I w końcu w partii I piętra trzykondygnacyjowej, skrajnej, północnej, dwuosiowej części elewacji okna dwuskrzydłowe i wyżej dwie pary okien jednoskrzydłowych. Parapety okien ceramiczne, ujęte listwą, niekiedy wspólną dla par lub grup okien. Górne partie okien ujęte odtworzonymi obramieniami — izolowanymi od siebie kłińcami.

Elewacja boczna północna i południowa

Elewacja skrajnego, północnego, trzykondygnacyjnego członu budynku bezokienna, poprzedzona jednoosiowym, dwukondygnacyjowym, środkowym ryzalitem pozornym nakrytym trójspadowym dachem. W ryzalicie oryginalne otwory zamknięte łukami odcinkowymi. W przyziemiu otwór wejściowy, w partii I piętra okno dwuskrzydłowe zamknięte odcinkowo i wyżej — dwa okna jednoskrzydłowe. Parapety okien ceramiczne, ujęte listwą. Górne partie okien obramione izolowanymi od siebie kłińcami. Druga *elewacja boczna, południowa* to elewacja dwukondygnacyjowego członu budynku. Pięcioosiowa z oknami o łuku odcinkowym, dwuskrzydłowymi. W przyziemiu trzy okna większe. Pozostałe okna mniejsze. Okna z ceramicznymi parapetami, w obramieniach jak okna w elewacji frontowej.

Elewacja tylna, zachodnia

Kształtowana podobnie jak elewacja frontowa. Podobny układ otworów, ceramiczne parapety i obramienia jak okien w elewacji frontowej.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku i kształty dachów;

— wykrój i układ otworów, obramienia oryginalna stolarka drzwiowa.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji, i ponowne, lepsze technologicznie odtworzenie wystroju elewacji. Korzystnym byłoby przywrócenie ceglanego detalu architektonicznego lub zaprojektowanie nowego wystroju elewacji w nawiązaniu do ikonografii budynku C (patrz karta ewidencyjna zespołu szpitala miejskiego). W przypadku wymiany istniejącej stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

- **Budynek gospodarczy z mieszkaniem inspektora szpitala (fot. 21)**

Budynek wzniesiony w latach 1899–1901, remontowany w 2 poł. XX w.

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Budynek mur., tynk., podpiwniczony, częściowo jedno- częściowo dwukondygnacyjny. Zbudowany na planie podkowy. Bryła budynku komponowana addycyjnie i symetrycznie. Złożona z dwukondygnacyjnego skrzydła głównego z dachem czterospadowym oraz z dwóch jednokondygnacyjnych skrzydeł bocznych. Skrzydło zachodnie nakryte asymetrycznym dachem dwuspadowym, a skrzydło wschodnie — dachem dwuspadowym z symetrycznie zestawionymi połaciami.

Elewacja frontowa (południowa)

Złożona z elewacji skrzydła głównego oraz z dziedzińcowych i szczytowych elewacji skrzydeł bocznych. Elewacja głównego skrzydła budynku ożywiona dwuosiowym, podwyższonym ryzalitem pozornym zwieńczonym trójkątnym szczytem. Trójkątne szczyty także w szczytowych elewacjach bocznych skrzydeł. Wszystkie elewacje z ceglanym cokołem i ceglanym gzymsem cokołowym, zwieńczone drewnianymi belkami pod okapami dachu. Szczyty bez obramień, osłonięte lekko wysuniętymi okapami dachów. W elewacjach otwory o łuku odcinkowym, zróżnicowane pod względem proporcji i wielkości. Otwory częściowo rozmieszczone regularnie, częściowo mijankowo i asymetrycznie. W ryzalicie w elewacji głównego skrzydła asymetrycznie przepruty otwór wejściowy, po którego bokach łącznie trzy małe, jednoskrzydłowe okna. Powyżej dwa koliste okulusy. Nad nimi, na poziomie I piętra dwa dwuskrzydłowe okna. W polu szczytu okulus. W bocznych partiach elewacji głównego skrzydła, w przyziemiu pojedyncze okna dwuskrzydłowe, w partii I piętra pary małych okien jednoskrzydłowych. Zachodnia para okien wydłużona, wschodnia para okien skrócona od dołu o połowę. Obie pary okien flankowane przez koliste okulusy przeprute w bocznych częściach elewacji nad dachami skrzydeł.

W dziedzińcowej elewacji skrzydła zachodniego dwa otwory wejściowe i pomiędzy nimi zgrupowane trzy małe, jednoskrzydłowe okna. W szczytowej elewacji skrzydła dwa duże okna (dawniej zapewne trójskrzydłowe), a obok nich para małych okien jednoskrzydłowych. Podobne okna w polu szczytu.

W dziedzińcowej elewacji skrzydła wschodniego trzy dwuskrzydłowe okna. Do szczytowej elewacji skrzydła z trójkątnym szczytem dostawiona centralnie jednokondygnacyjowa, trójosiowa przybudówka z dachem pulpitowym. W jej bocznych elewacjach otwory wejściowe. We frontowej elewacji przybudówki trzy jednoskrzydłowe okna. W bocznych częściach elewacji po obu stronach przybudówki duże okna dwuskrzydłowe. Nad przybudówką rząd okien jednoskrzydłowych złożony z dwóch par okien oraz z okien pojedynczych. Ogólnie układ otworów regularny. Wszystkie okna zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki. Okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych klińców umieszczonych na węgarach, u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy. Okulusy podkreślone czterema klińcami. Otwory wejściowe oparte jak okna, poprzedzone murańskimi, jednobiegowymi schodami z ceramicznymi, pełnymi balustradami. Balustrada schodów przed otworem wejściowym w głównym skrzydle ożywiona dodatkowo ceglanymi słupkami

z czapami o kształcie mansardowych daszków. Do balustrad i murów mocowane dodatkowo kute poręcze.

Zachodnia elewacja skrzydła zachodniego

Elewacja złożona z dwóch części, z trójosiowej, bocznej elewacji dwukondygnacyjowego skrzydła głównego oraz z trójosiowej elewacji jednokondygnacyjowego zachodniego skrzydła bocznego. Obie części elewacji z jednolitym, ceglanym cokołem i z ceglanym gzymsem cokołowym, zwieńczone drewnianymi belkami pod okapami dachu. Otwory zamknięte odcinkowo. Wszystkie zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki. Ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłinców umieszczonych na węgarach, u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy. W dwuskrzydłowych oknach I piętra zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Wschodnia elewacja skrzydła wschodniego

Elewacja złożona z dwóch części, z dwuosiowej, bocznej elewacji dwukondygnacyjowego skrzydła głównego oraz z trójosiowej elewacji półtorakondygnacyjowego wschodniego skrzydła bocznego. Obie części elewacji z jednolitym, ceglanym cokołem i z ceglanym gzymsem cokołowym, zwieńczone drewnianymi belkami pod okapami dachu. W bocznej elewacji skrzydła głównego okna rozmieszczone mijankowo, w przyziemiu okna dwuskrzydłowe, w partii I piętra, w centrum, para okien jednoskrzydłowych. W elewacji skrzydła okna dwuskrzydłowe (w przyziemiu) oraz pary małych okien jednoskrzydłowych (na poziomie I piętra). Otwory zamknięte odcinkowo. Wszystkie zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki, wspólne dla par okien. Okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłinców umieszczonych na węgarach, u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy.

Elewacja tylna, północna skrzydła głównego

Zwrócona ku ul. Franciszkańskiej, tynkowana, z oszczędnym wystrojem jak pozostałe elewacje, 10-osiowa, w przyziemiu, z podwyższonym, środkowym ryzalitem pozornym zwieńczonym trójkątnym szczytem. Okna zróżnicowane, rozmieszczone w osiach lub mijankowo. Wykrojone i oprawione jak okna w innych elewacjach, z tym że we wschodniej części przyziemia oraz w ryzalicie pozornym okna większe. W polu szczytu ryzalitu pozornego okulus.

W dachu głównego skrzydła budynku ozdobne, ceramiczne zwieńczenia kominów.

Stan zachowania:

— zły, opuszczony.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i kształty dachów.
- wykrój i układ otworów, obramienia okien, relikty oryginalnej stolarki okiennej;
- kute poręcze schodów zewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie remontu kapitalnego budynku i dokonanie rewaloryzacji elewacji z zachowaniem zestawienia tynkowanych płaszczyzn elewacji i detalu architektonicznego wykonanego z cegły. Zaleca się wykonanie ceramicznego pokrycia dachu. W przypadku wymiany istniejącej stolarki drzwiowej i stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• Kotłownia (fot. 22)

Budynek wzniesiony w latach 1899–1901, remontowany w 2 poł. XX w. Wówczas też rozebrany komin.

Nr rej. zabytków 49/A/1-6 z dn. 07.05.2001 r.

[WEZ, 2001 r.]

Budynek mur., tynk., częściowo jedno- częściowo półtorakondygnacyjny. Zbudowany na planie prostokąta, dwudzielny, z uskokiem w który wbudowany komin. Budynek nakryty dachami płaskimi.

Elewacja południowa

Elewacja dwuczęściowa, złożona z elewacji wyższej części budynku (przeprutej w przyziemiu czterema dwuskrzydłowymi, niewysokimi oknami o łuku odcinkowym) i z elewacji niższej części budynku (z prostokątnym otworem wejściowym i podobnym oknem bez obramień). Okna w elewacji wyższej partii budynku zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki wspólne dla par okien. Ponadto okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłińców umieszczonych u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy.

Elewacja zachodnia

W przyziemiu czteroosiowa, w partii I piętra przepruta dwoma oknami (w osiach środkowych). W jednej z osi w przyziemiu prostokątny otwór wejściowy. W pozostałych osiach dwuskrzydłowe, niewysokie okna o łuku odcinkowym. W partii I piętra małe, jednoskrzydłowe okna-wywietrzniki z kutymi kratami. Okna zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki. Okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłińców umieszczonych u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy.

Elewacja wschodnia

Elewacja czteroosiowa z oknami zgrupowanymi. Okna dwuskrzydłowe, niewysokie o łuku odcinkowym. Zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki. Okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłińców umieszczonych u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy.

Elewacja północna (od strony ul. Franciszkańskiej)

Tynkowana. W górnej części trójosiowa z oknami małymi, ślepyimi, jednoskrzydłowymi. Okna zaopatrzone w ceramiczne parapety wmontowane w prostokątne, ceglane licówki. Okna ujęte uproszczonymi obramieniami złożonymi z ceglanych kłińców umieszczonych u podstaw archiwolt i w miejscu kluczy. W uskok pomiędzy częściami kotłowni wstawiony ceramiczny komin. Złożony z dolnej prostopadłościennej części (z paleniskiem) zwieńczonej uproszczonym belkowaniem, nakrytej czterospadowym dachem. W dach ten wbudowany dolny pierścień komina, wieloboczny. Na nim posadowiony cylindryczny komin z innej cegły, obecnie rozebrany.

Stan zachowania:

— zły, częściowo ruina.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- wykrój i układ otworów,
- kute kraty w wywietrznikach w elewacji zachodniej.

Zaleca się przeprowadzenie remontu kapitalnego budynku i dokonanie rewaloryzacji elewacji z zachowaniem zestawienia tynkowanych płaszczyzn elewacji i detalu architektonicznego wykonanego z cegły. Wymaga się stosowania stolarki drewnianej.

- **Parkowe urządzenie terenu, altana i ogrodzenia (fot. 23-26)**

Na pocz. XX w., po rozbudowie szpitala, teren szpitalny urządzono parkowo. Było to koniecznością ze względów terapeutycznych oraz umożliwiło przestrzenne ujednolicenie założenia. Założono dwa parki szpitalne, większy na terenie kompleksu z budynkiem głównym i mniejszy przy szpitalu dla umysłowo chorych. Wygląd i rozplanowanie tych założeń oddają fotografie z pocz. XX w., plan sytuacyjny zespołu szpitalnego z 1901 r. oraz plan Legnicy z ok. 1925 r.

Główny szpitalny park urządzono przy ul. Chojnowskiej, przed frontem głównego budynku szpitalnego, na którego osi zbudowano fontannę. Ścieżki i trawniki wykreślono kolistą lub w nawiązaniu do form organicznych, co odpowiadała sztuce ogrodowej pocz. XX w. W okresie międzywojennym w części szpitalnego parku przy ul. Chojnowskiej ustawiono drewnianą altanę. Obecnie układ przestrzenny parku jest zatarty. Zachowały się: altana, basen fontanny, ogrodzenia, większość nasadzeń z lat 1869–1901, w tym: platan klonolistny, jesion, kasztanowiec czerwony i klon srebrzysty.

Altana

Wzniesiona w latach ok. 1920–1930, o konstrukcji szkieletowej.

Na murowanej podmurówce, drewniana, na planie prostokąta, Zbudowana z ustawionych parami czworobocznych słupów zespolonych z podwalinami, ryglami i z oczepem. Z podwalin i rygli utworzona balustrada altany wypełniona szczepelinami. Górne części słupów usztywnione klinowymi zastrzałami. Altana nakryta dachem dwuspadowym, w związku z czym w dwóch elewacjach, nad słupami, trójkątne szczyty, ażurowe, przedzielone w centrum słupem, wypełnione szczepelinami.

Na terenie szpitalnego parku, przed fasadą głównego budynku szpitalnego zachowany *basen fontanny*, kolisty, ze sztucznego kamienia.

Teren szpitalny wydzielony różnicowanymi ogrodzeniami z pocz. XX w. Najbardziej ozdobne, ażurowe umieszczone od strony ul. Chojnowskiej. Złożone z niskiej podmurówki, betonowych słupów i z metalowych, kutych segmentów z dekoracją w formie plecionki. Od zachodu teren szpitalny wydzielony ceglany murem ozdobniej kształtowanym od strony szpitalnego parku. Słupy muru czworoboczne z dwuspadowymi czapami krytymi dachówką. Segmenty ogrodzenia ożywione parami blend o łuku odcinkowym, natomiast od strony ulicy segmenty muru gładkie. Wjazd na teren szpitala przebudowany w latach 1925–1930. Zbudowana nowa brama filarowa cofnięta w głąb terenu szpitalnego, jej słupy licowane rustykowanymi ciosami. Do bramy doprowadzone od wschodu nowe ogrodzenie parceli z budynkiem A, złożone z betonowej podmurówki i z ażurowego, metalowego segmentu o prostym rysunku geometrycznym. Natomiast z zachodnim słupem bramy połączone ćwierćkolistą wcięte ogrodzenie szpitalnego parku. Tak ukształtowany mały, ćwierćkolisty plac wybrukowany kostkami granitowymi i bazaltowymi. Ponadto wzdłuż granic terenu szpitalnego zbudowany mur ceglany miejscami tynkowany lub malowany. Drugi wjazd na teren szpitala od strony ul. Franciszkańskiej (miedzy budynkiem gospodarczym i kotłownią) ujęty bramą filarową z ceglanyimi, prostopadłościenneimi słupami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- altana,
- basen fontanny
- bramy i ogrodzenia (parkany i mury) od strony ul. Chojnowskiej, Działkowej i Franciszkańskiej oraz na terenie zespołu szpitalnego.

Zaleca się odtworzenie urządzenia parku szpitalnego według zachowanej ikonografii (reprodukowanej w karcie ewidencyjnej zespołu szpitala) i kartografii. Trzeba przeprowadzić remont altany i basenu fontanny. Korzystnym byłoby ponowne jej uruchomienie.

• ul. Chojnowska 95 (fot. 27)

Kamienica czynszowa, wzn. koniec XIX w., historyzm (uproszczony neoklasycyzm z nawiązaniami do włoskiego renesansu). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Mur., tynk., podpiwniczony, trzykondygnacyjny, na planie prostokąta z ryzalitem w elewacji tylnej, nakryty dachem płaskim.

F a s a d a 7-osiowa z jednym balkonem w osi, w partii I piętra. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowane gzymsy (pod oknami przyziemia, nad przyziemiem oraz pod oknami I i II piętra). Elewacja osłonięta wysuniętym okapem dachu. Otwór wejściowy w środkowej osi, zamknięty łukiem pełnym, częściowo ujęty profilowaną opaską. Drzwi w stylu neoklasycyzmu, drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową i z fryzem ze żłobkowaniem. Okna dwuskrzydłowe. W przyziemiu pierwotnie zamknięte łukami półkolistymi, obecnie przebudowane na prostokątne. W oryginalnym obrysie ujęte profilowanymi obramieniami. W wyższych kondygnacjach okna prostokątne, w partii I piętra w opaskach profilowanych, w partii II piętra w opaskach gładkich. Koliste okulusy podstrysza bez obramień. Balustrada balkonu kuta, zdobiona wolutami. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślemionami.

E l e w a c j a t y l n a zwieńczona profilowanym gzymsem. W osi elewacji środkowy ryzalit klatki schodowej poprzedzony jednobiegowymi schodami z pełnymi balustradami. Drzwi w stylu neoklasycyzmu, drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową. Okna klatki schodowej zamknięte półkoliście, wypełnione częściowo komponowaną stolarką okienną i oryginalnym, barwnym przeszkleniem. Klatka schodowa po remoncie.

Stan zachowania:

- dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrada balkonu.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy odtworzyć oryginalny kształt okien przyziemia. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 99 (fot. 28)

Kamienica czynszowa, wzn. w kon. XIX w., historyzm (uproszczony neoklasycyzm). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Mur., tynk., podpiwniczony, czterokondygnacyjny, na planie prostokąta z ryzalitem w elewacji tylnej, nakryty dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa ze skrajnym ryzalitem z trójkątnym szczytem, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Boki szczytu ujęte profilowaną ramą. Otwór wejściowy w skrajnej osi, prostokątny, w opasce. Okna dwuskrzydłowe, prostokątne, w przyziemiu przebudowane. Na poziomie I–III piętra okna z podokiennikami, w opaskach. W polu szczytu malowany okulus. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Nad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sieć nakryta murowanym stropem z sufitem. W niej bieg schodów z podestem prowadzący do klatki schodowej w tylnym trakcie. Schody dwubiegowe, powrotne, w dolnej części murowane.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku;

— detal architektoniczny fasady;

— wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się wykonanie drewnianych drzwi frontowych w stylu uproszczonego neoklasycyzmu (z dekoracją płycinową). W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 101 (fot. 29)

Kamienica czynszowa, wzn. kon. XIX w., historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem).

Mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa ze skrajnym, dwuosiowym, ryzalitem pozornym. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowane gzymsy: szeroki nad przyziemiem, wąski pod oknami III piętra oraz — koronujący, oparty na konsolach, wspólny dla całej fasady. Otwór wejściowy w prawej, skrajnej osi, prostokątny bez obramienia. Drzwi drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe z dekoracją w formie medalionów i boni diamentowych. Nadświetle ze stolarką o układzie kwatrowym (krzyżowym) przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w partii I i II piętra w profilowanych obramieniach. Ponadto nad oknami I piętra trójkątne naczółki na konsolach z ornamentem cekinowym, motywem kampanul. Nad oknami w partii ryzalitu pozornego jeden wspólny trójkątny naczółek. Pod oknami II piętra prostokątne płyciny nadokienne na konsolach (z motywem palmet), a nad tymi otworami: prostokątne płyciny nadokienne i profilowane gzymsy. Górna listwa gzymsu koronującego, parapety okien I piętra, górne listwy obramienia trójkątnych naczółków oraz płycin pod oknami II piętra wykona-

ne z cegły. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślemionami. Klatka schodowa po remoncie.
Ponad fasadą i elewacją połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.
Elewacja tylna bez dekoracji.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
— detal architektoniczny fasady;
— wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rekompozycji wystroju elewacji w partii przyziemia oraz III piętra, i odtworzyć gzyms koronujący ryzalitu pozornego (w nawiązaniu do formy gzymsu wieńczącego pozostałą część fasady). W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 103 (fot. 30)

Kamienica czynszowa, wzn. w kon. XIX w., historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem).

Mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna z ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a — lustrzane odbicie fasady domu przy ul. Chojnowskiej 101. Elewacja frontowa domu przy ul. Chojnowskiej 103 5-osiowa ze skrajnym, dwuosiowym, ryzalitem pozornym. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, reliktovo zachowane boniowanie przyziemia, profilowane gzymsy (szeroki nad przyziemem, wąski pod oknami III piętra oraz — relikty gzymsu koronującego). W partii ryzalitu pozornego dodatkowo niska attyka w formie pełnej balustrady. Otwór wejściowy w lewej, skrajnej osi, prostokątny bez obramienia. Drzwi drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe. Nadświetle ze stolarką o układzie kwatrowym (krzyżowym), przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w partii I i II piętra w zachowanych reliktovo profilowanych obramieniach. Ponadto nad oknami I piętra trójkątne naczółki na konsolach zdobionych ornamentem cekinowym, motywem palmet. Nad oknami w partii ryzalitu pozornego jeden wspólny trójkątny naczółek. Pod oknami II piętra prostokątne płyciny nadokienne na konsolach (z motywem palmet), a nad tymi otworami: prostokątne płyciny nadokienne i profilowane gzymsy. Górna listwa gzymsu koronującego, górne listwy obramienia trójkątnych naczółków oraz płycin pod oknami II piętra osłonięte ceramicznymi dachówkami. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślemionami. Klatka schodowa po remoncie.

Ponad fasadą i elewacją połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rekompozycji wystroju elewacji w partii przyziemia oraz III piętra, i odtworzyć gzyms koronujący oraz obramienia okienne (w nawiązaniu do form z fasady domu przy ul. Chojnowskiej 101). W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 105 (fot. 31, 32)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej, Działkowej oraz Krótkiej, zaprojektowanego przez architekta z Legnicy Konrada Beichta¹². Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami historyzmu (neoklasycyzmu) i pierwotnie z elementami art deco. Kamienica remontowana w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na planie prostokąta z dwiema trójbocznymi przybudówkami w elewacji tylnej. Nakryta dachem dwuspadowym połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem.

F a s a d a 6-osiowa. Zespolona kompozycyjnie z fasadą domu przy ul. Chojnowskiej 107 (zamknięcie kompozycji ciągu zabudowy). Dostosowana formalnie do starszej zabudowy ulicy poprzez skrajny, niski ryzalit. Elewacja komponowana asymetrycznie, złożona z dwóch części, czteroosiowej i dwuosiowej. Czteroosiowa część elewacji trzykondygnacyjna z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Elewacja dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsem koronującym na wspornikach. Druga dwuosiowa partia fasady podwyższona, czterokondygnacyjna (z oknami prostokątnymi, dwu- i tryskrzydłowymi), zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym). Przed tą częścią elewacji asymetrycznie usytuowana czterokondygnacyjna, trójosiowa przybudówka dzielona gzymsami, zwieńczona gzymsem koronującym, nakryta stropodachem z niewielkim trójkątnym szczytem. W przybudówce dawniej loggie, niektóre obecnie wtórnie przeszklone. W przyziemiu otwory loggi o łuku koszowym i półkolistym, w partii I piętra — prostokątne, w partii II i III piętra — o łuku pełnym.

Otwór wejściowy do budynku umieszczony asymetrycznie, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramiennego. Nad portalem nadświetle — okno termalne ujęte opaską. W nim drewniana stolarka okienna o komponowanym układzie — półrozeta. Okna w elewacji budynku z podokiennikami, we wgłębnych opaskach. Okna II piętra i okna termalne ujęte w osiach wspólnymi listwowymi obramieniami. Relikto-wo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami, profilowanymi, stałymi ślemionami oraz z podziałem ramowym. W oknach termalnych w osiach okiennych — drewniana stolarka okienna z profilowanymi szprosami o promienistym układzie. W oknie termalnym w szczycie komponowana stolarka okienna.

T y l n a e l e w a c j a b u d y n k u również podzielona na część podwyższoną, czterokondygnacyjną z trójkątnym szczytem oraz — na część trzykondygnacyjną. Do obu części elewacji dobudowane trzykondygnacyjne, trójboczne przybudówki. Elewacja zaopatrzona w cokol licowany cegłą. Wyższa jej część dzielona gzymsami podokiennymi, niższa — podobnymi gzymsami tylko w partii trójbocznej przybudówki. Elewacja zwieńczona odcinkami

¹² Störckuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 46–47.

gzymsu koronującego. Boki szczytu ujęte ramą. Na styku obu partii elewacji prostokątny otwór wejściowy z ceglanymi węgarami prowadzący do klatki schodowej. Przed nim jedno-biegowe, ceglane schody z pełnymi, ceglanymi balustradami. Układ okien komponowany, obecnie częściowo zatarty.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;
- kute elementy metalowe — barierki w otworach loggii.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku z zachowaniem zróżnicowania faktur tynków. Konieczne jest odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji i jej dekoracji ornamentalnej, na podstawie badań stratygraficznych lub w nawiązaniu do ikonografii¹³. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję na podwórzu domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej przestrzennego układu ogrodu (był tam urządzony według projektu z 1927 r.).

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego zespołu budynków mieszkalnych.

• ul. Chojnowska 107 (fot. 33-34)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927–1928, należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej, Działkowej oraz Krótkiej, zaprojektowanego przez architekta z Legnicy Konrada Beichta¹⁴. Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami historyzmu (neoklasycyzmu) oraz z elementami art deco. Kamienica remontowana w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na planie prostokąta z dwiema trójbocznymi przybudówkami w elewacji tylnej. Nakryta dachem dwuspadowym połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem. W obu połaciach dachu okna powiekowe.

F a s a d a 6-osiowa. Zespolona kompozycyjnie z fasadami domów przy ul. Chojnowskiej 105 i Krótkiej 1. Elewacja komponowana asymetrycznie, złożona z dwóch części, czteroosiowej i dwuosiowej. Czteroosiowa część elewacji trzykondygnacyjna z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Elewacja dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsiem koronującym na wspornikach. W przyziemiu dwuosiowa część elewacji frontowej pozornie zwężona ze względu na usytuowanie portalu, wyżej szersza. Podwyższona, czterokondygnacyjna (z oknami prostokątnymi, dwu- i tryskrzydłowymi), zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym), ujętym bocznie ramami.

¹³ *Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 288–289.

¹⁴ Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 46–47.

Otwór wejściowy do budynku na styku obu części fasady, prostokątny, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramiennego. Nad portalem nadświetle — okno termalne ujęte opaską. W nim drewniana stolarka okienna o komponowanym układzie — półrozeta. Okna z podokiennikami, we wgłębnych opaskach. Okna II piętra i okna termalne ujęte w osiach wspólnymi listwowymi obramieniami. Relikto-wo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami, profilowanymi, stałymi ślēmionami oraz z podziałem kwaterowym. W oknach termalnych w osiach okiennych — drewniana stolarka okienna z profilowanymi szprosami o promienistym układzie. W oknie termalnym w szczycie komponowana stolarka okienna.

T y l n a e l e w a c j a b u d y n k u również podzielona na część podwyższoną, cztero-kondygnacyjną z trójkątnym szczytem oraz — na część trzykondygnacyjną. Do obu części elewacji dobudowane trzykondygnacyjne, trójboczne przybudówki. Elewacja zaopatrzona w cokolś licowany cegłą. Wyższa jej część dzielona gzymsami podokiennymi, niższa — podobnymi gzymsami tylko w partii trójbocznej przybudówki. Elewacja zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego. Boki szczytu ujęte ramą. Na styku obu partii elewacji prostokątny otwór wejściowy z ceglanyimi węgarami prowadzący do klatki schodowej. Przed nim jedno-biegowe, ceglane schody z pełnymi, ceglanyimi balustradami. Układ okien komponowany, obecnie częściowo zatarty.

S i e ń wąska, tunelowa, klatka schodowa urządzona podobnie jak w sąsiednim budynku.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym pie-ce, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku z zachowaniem zróżnicowania faktur tynków. Konieczne jest odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję na podwórzu domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnow-skiej i Działkowej przestrzennego układu ogrodu (był tam urządzony według projektu z 1927 r.).

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

• Ul. Chojnowska 109, 111

Garnizonowy lazaret istniał w Legnicy już w r. 1845¹⁵, ale nie był to obecny budynek (nr 111). Wzniesiono go dopiero w r. 1877¹⁶ wraz z budynkiem administracyjnym lub z domem lekarza (nr 109). Lazaret budowano w czasie, gdy przy ul. Sejmowej powstawały koszary

¹⁵ Knie J., G., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und anderen Orte der königl./ Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1845, s. 857.

¹⁶ Zum Winkel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s. 588; Clemenz B., *Heimatkunde von Liegnitz und der Liegnitzer Landschaft bearbeitet für Schulen*, Liegnitz 1920, s. 8

grenadierów królewskich imienia Wilhelma I. Budując garnizonowy lazaret utrzymano go w tym samym stylu co koszary, co więcej wykorzystano podobne rozwiązania formalne, jak formy bryły, ujęcie cokołu, formy podziałów i zwieńczenia elewacji, kształty okien i ich oprawa. Lazaret i towarzyszący mu budynek wzniesiono w stylu odwołującego się do renesansu budownictwa ceglanego szkoły berlińskiej 3 ćw. XIX w.

Zespół lazaretu zbudowano na dużej, prostokątnej parceli przy ul. Chojnowskiej, wydzielonej murem, w 1 poł. XX w. urządzonej (od północy) ogrodowo aż do obecnej ul. Stefana Batorego. We frontowej części parceli, równolegle do ulicy ustawiono w szeregu budynek mieszkalny lub administracyjny i lazaret.

- **Budynek administracyjny lub dom lekarza przy lazarecie garnizonowym — ul. Chojnowska 109 (fot. 35-36)**

Budynek mur., podpiwniczony, na planie prostokąta z ryzalitem w elewacji tylnej, dwukondygnacyjny, licowany cegłą, zdobiony ceramicznym detalem, wewnątrz tynk. Nakryty dachem czterospadowym. Budynek remontowany na przełomie XX i XXI w. Częściowo wymieniono drewnianą stolarkę okienną na okna plastikowe.

Elewacja frontowa, zachodnia

Trójosiowa, komponowana symetrycznie i osiowo. Z zaznaczonym cokołem, gzymsem cokółowym i z posadowionym na nim ceramicznym gzymsem zdobionym jajownikiem, przy otworze wejściowym wklęsłe ścięty. Elewacja dzielona pod oknami I piętra stylizowanym belkowaniem (z listwą na fryzie). Zwieńczona dekoracyjnym belkowaniem. Nad spiralnym architrawem umieszczony fryz zdobiony prostokątnymi płycinami, ożywiony modylionami żłobkowanymi, dekorowanymi motywem palmet. Nad modylionami gładki gzyms ze zwieńczeniem dekorowanym szlakiem z palmet. W osi elewacji wysoki otwór wejściowy zamknięty odcinkowo, bez obramienia, umieszczony w płytkiej blendzie z łukiem podkreślonym układem kłinców z cegieł. W poprzedzonym parostopniowymi, kamiennymi schodami otworze wejściowym drzwi z wysokim nadświetłem, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową, zdobione kolumną z kompozytową głowicą. Drzwi częściowo przeszklone z otworami zabezpieczonymi kutą, ozdobną kratą. Stolarka nadświetla o komponowanym układzie. Okna, łącznie z piwnicznymi, zamknięte odcinkowo, bez obramień, dwuskrzydłowe. Umieszczone w płytkich blendach podkreślonych układem kłinców z cegieł (w licówce). Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacje boczne, południowa i północna

Czteroosiowe z podziałami, formami okien i ich oprawą jak w przypadku elewacji frontowej. W elewacji południowej reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna, wschodnia

Trójosiowa z podziałami, formami okien i ich oprawą jak w przypadku elewacji frontowej, ożywiona w osi płytkim, trójbocznym ryzalitem klatki schodowej z jednoosiową ścianą czołową. Elewacja ryzalitu dzielona i zwieńczona podobnie jak pozostała część elewacji, ale bez gzymsu pod oknami I piętra. W ryzalicie otwór wejściowy o łuku odcinkowym umieszczony w płytkiej blendzie o podobnym wykończeniu. Łuk otworu wejściowego podkreślony układem cegieł z licówki elewacji. Powyżej trójskrzydłowe okno o łuku odcinkowym umieszczone w płytkiej blendzie, której łuk zaznaczony kłincami z licówki elewacji. Nad oknem duży okulus we wgłębnej opasce. W oknach elewacji tylnej częściowo zachowana drewniana stolarka okienna (o podziale krzyżowym) z profilowanymi ślemionami oraz z dekorowanymi słupka-

mi. Słupki zdobione pilastrami z kanelowanymi trzonami oraz z głowicami podobnymi do tokańskich. W górnych kwaterach okna klatki schodowej stolarka o komponowanym układzie.

Nad elewacjami połączenie spłaszczonego czterospadowego dachu.

Przy budynku nr 109, wzdłuż ul. Chojnowskiej, zachowany odcinek ceglanego muru. Słupy czworoboczne zwieńczone belkowaniami z fryzami zdobionymi dekoracją płycinową. Nakryte płytami-czapami stanowiącymi jednocześnie gzyms belkowania. Segmenty ogrodzenia dekorowane w górnej części fryzem z ukośnie ułożonych cegieł (od strony posesji) oraz fryzem z główek cegieł (od strony ulicy). Segmenty muru kryte dwuspadowymi czapami z cegieł.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku wraz z zadaszeniem;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych, relikty stolarki okiennej;
- kute kraty w drzwiach frontowych;
- odcinek oryginalnego muru wydzielającego posesję.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wykonywania i wymieniaania stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów. Zaleca się odczyszczenie z pobiałą oryginalnego odcinka muru i uzupełnienie jego ubytków. Korzystnym byłoby przedłużenie ogrodzenia wzdłuż ulicy i wstawienie w niego nowych bram filarowych w formie filarów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• Lazaret (budynek szpitalny) — ul. Chojnowska 111 (fot. 37-38)

Budynek mur., podpiwniczony, na planie litery E z krótkimi skrzydłami i środkowym ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej. Trzykondygnacyjny z trzy- i półkondygnacyjnymi skrzydłami, licowany cegłą, zdobiony ceramicznym detalem, wewnątrz tynk. Nakryty dachami czterospadowymi i dwuspadowym.

Budynek remontowano po przejęciu do Armii Radzieckiej, podczas dokonanej w l. 90. XX w. adaptacji na mieszkania. Wypruto wtórnie okna w zwieńczeniach skrzydeł, zamurowano część okien, wymieniono w dużym stopniu drewnianą stolarkę okienną na okna plastikowe.

Na rzucie wydłużonego prostokąta z bocznymi ryzalitami i wielobocznie zamkniętym ryzalitem środkowym. Wnętrze w układzie dwutraktowym, z traktem korytarzowym od ogrodu. Obecnie wtórnie podzielone na mieszkania. Główna klatka schodowa w ryzalicie środkowy. Czterobiegowa z kwadratową duszą. Zachowane granitowe stopnice.

Elewacja frontowa

16-osiowa, komponowana symetrycznie i osiowo. Złożona z 10-osiowego członu środkowego oraz z dwóch skrajnych trójosiowych płyty ryzalitów. Elewacja środkowego członu z oknami grupowanymi po dwa. W skrajnych ryzalitach osie okienne też zgrupowane. Cokół

elewacji licowany kamieniem, rozszerzony ku dołowi, zwieńczony gzymsem cokołowym. W przyziemiu elewacja zdobiona pasami z ciemnej cegły. Dzielona stylizowanym belkowaniem z boniami diamentowymi na fryzie (nad przyziemiem), gzymsem podokiennym (pod oknami I piętra), gzymsem podokiennym z denticuli (pod oknami II piętra). Zwieńczona dekoracyjnym belkowaniem. Nad spiralnym architravem umieszczony fryz zdobiony prostokątnymi płycinami, ożywiony modylionami żłobkowanymi, dekorowanymi motywem palmet. Nad modylionami gładki gzymś ze zwieńczeniem dekorowanym szlakiem z palmet. Horyzontalna artykulacja elewacji urozmaicona w partii I i II piętra skrajnych ryzalitów podziałem ramowym z poziomą listwą opartą na kostkowych wspornikach. Wysoki otwór wejściowy w osi środkowej części elewacji, zamknięty półkoliście, w uskokowym obramieniu. Dodatkowo ujęty pilastrami ze stylizowanymi głowicami zdobionymi rozetami. Na pilastrach oparty prostokątny występ muru podcięty półkoliście od dołu (archiwolta portalu), obwiedziony profilowanym wałkiem i zwieńczony uproszczonym belkowaniem. Archiwolta portalu urozmaicona profilowanymi wałkami. Otwór wejściowy wypełniony w całości nowymi przeszkłonymi drzwiami o metalowej konstrukcji, dekorowanej okuciami w formie wolut, ornamentu ceowatego, giętych listew i liści. W drzwiach wycięte ruchome skrzydło. Zachowane okucie zamka. Okna piwnic prostokątne, bez obramień. Okna wyższych kondygnacji dwuskrzydłowe. W przyziemiu zamknięte półkoliście z archiwoltami podkreślonymi układem cegieł w licówce. Okna I i II piętra zamknięte odcinkowo, umieszczone w płytkich blendach podkreślonych układem cegieł (w licówce). Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi ślemionami.

Elewacja wschodnia skrzydła wschodniego

6-osiowa, komponowana jak elewacja frontowa, z identycznymi podziałami poziomymi i zwieńczeniem. Dodatkowo urozmaicona w partii I i II piętra podziałem ramowym z poziomą listwą opartą na kostkowych wspornikach. Okna, ich wykroje i obramienia jak w przypadku elewacji frontowej. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi ślemionami. W jednej z osi, na wysokości cokołu jednoosiowa, jednokondygnacyjna, tynkowana przybudówka kryta dachem płaskim. W jej czołowej elewacji prostokątny otwór wejściowy bez obramienia.

Elewacja zachodnia skrzydła zachodniego

Rozwiązana identycznie jak wschodnia elewacja skrzydła wschodniego, z tym że w partii II piętra zakłócenie układu osi okiennych. Tu przeprute dwuskrzydłowe okna w czterech osiach. W piątej, skrajnej osi okno trójskrzydłowe. Brak przybudówki.

Elewacja tylna, północna

9-osiowa, komponowana symetrycznie i osiowo, z dwoma skrajnymi skrzydłami oraz z podwyższonym środkowym ryzalitem z klatką schodową. Elewacje środkowej części budynku trójosiowe, rozwiązane jak jej frontowa elewacja. Brak tylko ozdobnego belkowania wieńczącego. W to miejsce wprowadzone belkowanie uproszczone. Północne elewacje skrajnych skrzydeł jednoosiowe. Wschodnia i zachodnia elewacja skrzydeł (zwrócone ku ryzalitowi środkowemu) dwuosiowe. Wszystkie te cztery elewacje skrzydeł kształtowane jak ich elewacje boczne. Identyczne struktura artykulacji, formy i oprawy okien. Odmienne nieco ujęte elewacje środkowego ryzalitu, czworobocznego ze ściętymi narożami, z jednoosiową ścianą czołową. Elewacje z rozszerzającym się ku dołowi cokołem (licowanym kamieniem) zwieńczonym gzymsem cokołowym. Na elewacje ryzalitu wprowadzone przerwane przez okna klatki schodowej gzymsowania ze środkowych części elewacji tylnej (pasy z ciemnej cegły, stylizowane belkowanie z boniami diamentowymi, gzymsy podokienne z denticuli). Na te podziały nałożone czworoboczne, listwowe, dekoracyjne przypory podkreślające naroża ryzalitu oraz regularnie i rytmicznie dzielące elewacje. Przypory doprowadzone do poziomu okien

II piętra bocznych partii elewacji tylnej i osłonięte kapnikami. Ponad przyporami górny gładki fragment elewacji ryzalitu. Tylko na czołowej ścianie ryzalitu (z oknami klatki schodowej) oparty na przyporach ceglany podział ramowy. Ryzalit zwieńczony uproszczonym belkowaniem wieńczącym. W osi czołowej ściany ryzalitu otwór wejściowy zamknięty półkoliście. Umieszczony w płytkiej blendzie o podobnym wykroju. Łuk otworu wejściowego podkreślony układem cegieł z licówki elewacji. Powyżej dwa trójskrzydłowe okna o łuku odcinkowym umieszczone w płytkich blendach, których łuki zaznaczone układem cegieł z licówki elewacji. Nad oknami okulus w oprawie z cegieł z licówki. W oknach elewacji tylnej zachowana drewniana stolarka okienna (o podziale krzyżowym) z profilowanymi słupkami i ślemionami. Stolarka obu okien klatki schodowej zdobiona dodatkowo pilastrami z kanelowanymi trzonami oraz z głowicami podobnymi do tokańskich.

Na wysokości lazaretu (nr 111), wzdłuż ul. Aleksandra Fredry, Stefana Batorego i ul. Chojnowskiej zachowane fragmenty ceglanego muru. Słupy czworoboczne zwieńczone relikami belkowań z fryzami zdobionymi dekoracją płycinową. Segmenty ogrodzenia dekorowane w górnej części fryzem z ukośnie ułożonych cegieł (od strony posesji) oraz fryzem z główek cegieł (od strony ulicy). Segmenty muru kryte dwuspadowymi czapami z cegieł.

Nad elewacjami połączenie spłaszczonych dachów.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku wraz z zadaszeniem;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wewnętrznych oraz relikty stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym stolarka drzwi wewnętrznych i granitowe stopnice schodów.

W przypadku wykonywania i wymieniaania stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej, według dawnych wzorów. Zaleca się wmontowanie w otwory wejściowe nowych drewnianych drzwi wykonanych na wzór drzwi frontowych budynku nr 109. Trzeba też odczyścić i naprawić oryginalne odcinki muru, a sam mur przedłużyć wzdłuż granic posesji. W ogrodzenie należy wstawić nowe bramy filarowe w formie filarów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Chojnowska 127–133 (fot. 39-40)

Budynki wzn. w latach 1927–1931 w stylu modernizmu, jako część zabudowy kwartału wydzielonego ulicami: Chojnowską, A. Fredry, B. Głowackiego i Stefana Batorego. Domy przy ul. Chojnowskiej i ul. A. Fredry, podobnie jak domy przy ul. B. Głowackiego i Stefana Batorego, zostały realizowane według projektu przygotowanego przez Konrada Beichta¹⁷. W jego myśl powstała komponowana zabudowa kwartału złożona z dwóch narożnych, podwyższonych budynków ustawionych po przekątnej (ul. Chojnowska 127 i B. Głowackiego 11) oraz z niższych ciągów zabudowy zwartej, identycznych przy ul. B. Głowackiego i A. Fredry. Trzy domy (nr 129–133) przy ul. Chojnowskiej skomponowano według innego modułu. Duży we-

¹⁷ Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 47–48; „*Ostdeutsche Bauzeitung*”, 1931, r. 29, s. 82 i 83.

wewnętrzny dziedziniec ukształtowano w sposób parkowy. W ten sposób powstało jedno z bardziej interesujących osiedli w tej części miasta, jedno z ostatnich osiedli reprezentujących pierwszą fazę architektury modernistycznej.

Domy te remontowano w 2 poł. XX w. Niektóre balkony wtórnie przeszklono nadając im charakter loggii. Częściowo wymieniono stolarkę okienną na okna plastikowe. Wtórnie zadaszono balkony II piętra budynku nr 127.

Dom nr 127

Mur., tynk., podpiwniczony, narożny zbudowany na planie litery L z uskokowo kształtowanym frontem. Budynek pięciokondygnacyjny (łącznie ze strychem) nakryty dachem płaskim.

Elewacje frontowe od ul. Chojnowskiej i A. Fredry

Bryła kształtowana uskokowo oraz ze zróżnicowaniem wysokości członów. Elewacja od strony ul. Chojnowskiej dwuosiowa, rozbita na dwie jednoosiowe części niższą, cofniętą i wyższą, skrajną wysuniętą ku przodowi. Elewacja od strony ul. A. Fredry dwuosiowa jednolita. Obie elewacje połączone szerokim ściętym narożem z centralnie usytuowanym, nieco niższym, dwubocznym pionem klatki schodowej. Po obu stronach tego pionu, do ściętego naroża dobudowane trójkątne w zarysie balkony z pełnymi balustradami. Inne balkony o funkcji kompozycyjnego łącznika pomiędzy budynkami, prostokątne w zarysie, z pełnymi balustradami umieszczone do skrajnej części elewacji domu nr 127 oraz do frontowej elewacji sąsiedniego domu nr 129. Elewacje frontowe budynku nr 127 z cokołem licowanym płytkami ceramicznymi ułożonymi w wątku wozówkowym, wyżej gładko tynkowane. Oslonięte lekko wysuniętymi okapami dachu. Otwór wejściowy w pionie klatki schodowej, prostokątny, z węgarami ujętymi ceramiczną oprawą jak licówka cokołu. W elewacjach okna prostokątne, pierwotnie trójskrzydłowe. Drzwi balkonowe jednoskrzydłowe. Na poziomie trzech kondygnacji okna klatki schodowej prostokątne, wydłużone, jednoskrzydłowe, połączone ze sobą pod kątem prostym. W górnej części obu ścian klatki schodowej małe, prostokątne okna zestawione w układach pionowych. Podobne okna w partii strychu, ale zestawione horyzontalnie. Wzdłuż skraju podwyższonej części elewacji od strony ul. Chojnowskiej cztery okulusy w układzie wertykalnym. Otwory bez obramień. W oknach I piętra, w elewacji od strony ul. A. Fredry częściowo zachowana drewniana, komponowana stolarka okienna ze stałymi ślemionami. W oknach klatki schodowej oryginalna ślusarka stanowiąca także element konstrukcji ściany. Przy balustradach nielicznych balkonów zachowane kute barierki oraz metalowe pochwytty.

Elewacje tylne

Ujęte jednolicie. Każda dwuosiowa z cokołem licowanym cegłą. Górne partie elewacji tynkowane, zwieńczone gzymsem koronującym. W jednej z elewacji zagłębiony, prostokątny otwór wejściowy prowadzący do piwnic, umieszczony w płytkim prostokątnym w obrysie zagłębieniu, dostępnym przez ceglane schody. W wyższych partiach obu elewacji komponowany układ okien (prostokątnych, dwuskrzydłowych oraz prostokątnych, małych, jednoskrzydłowych).

Domy nr 129 – 133

Budynki mur., tynk., podpiwniczone, czterokondygnacyjne, na planach prostokąta, nakryte dachami dwuspadowymi z rzędami trójkątnych lukarn.

Elewacje frontowe

Każda z nich pięcioosiowa z trójosiową częścią centralną (z oknami klatki schodowej), flankowaną szerokimi loggiami lekko wysuniętymi ku przodowi. W związku z takim układem na stykach budynków nr 129 i 131 oraz 131 i 133 pary loggii. Loggie w partii przyziemia nadwieszane, oparte m.in. na pojedynczych, rozdzielającym je słupach. Loggie osłonięte bocznymi, pełnymi ścianami, zamknięte pełnymi balustradami. Loggie II piętra zadaszone prostokątnymi pulpitowymi stropo-dachami — płytami montowanymi prostopadle na poziomie gzymsu koronującego, bez przerwania jego przebiegu.

Cokół elewacji licowany płytkami ceramicznymi o wążku wozówkowym, wyżej elewacje tynkowane i zwieńczone profilowanym, wąskim gzymsem koronującym. W osi elewacji każdego z trzech budynków prostokątny otwór wejściowy. Ujęty szeroką opaską wykonaną także z ceramicznych płytek o wążku wozówkowym. Przed wejściem ceglany próg oraz dwa odcinki ceglanej podmurówki. Tylko w jednej, przed wejściem do budynku nr 129 zachowane kute barierki (w formie ćwierćkolistych, kutych lub odlewanych prętów). Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W partii loggii dwuskrzydłowe drzwi balkonowe flankowane przez okna jednoskrzydłowe. Dolne okna klatki schodowej jednoskrzydłowe, zestawione w parach. Górne okna klatki schodowej, jednoskrzydłowe, wydłużone, w osi elewacji, doprowadzone do gzymsu koronującego. Okna bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi ślemionami.

Elewacje tylne

Ujęte jednolicie. Każda 6-osiowa, rozdzielona wąskim, nadwieszonym nad cokołem, dwubocznym, podwyższonym wykuszem z dachem płaskim. Cokół licowany cegłą. Pozostała, górna partia elewacji tynkowana, zwieńczona gzymsem koronującym przerwany przez wykusz. W osi z wykuszem zagłębiony, prostokątny otwór wejściowy prowadzący do piwnic, umieszczony w płytkim prostokątnym w obrysie zagłębieniu, dostępnym przez ceglane schody. Zagłębienie z wejściami do piwnic omurowane. W mur wmontowane kute lub odlewane metalowe barierki. W wyższych partiach elewacji komponowany układ okien (prostokątnych, dwuskrzydłowych oraz prostokątnych, małych, jednoskrzydłowych). Przy skrajach ścian wykusza osie z małymi jednoskrzydłowymi oknami. W połaci dachu rząd trójkątnych facjat.

Stan zachowania budynków nr 127–133:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryły budynków, ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- maszty flagowe;
- wykrój i układ otworów;
- ceramiczne okładziny elewacji wokół wejść do budynków i na parterze;
- metalowe barierki balustrad balkonów i przed otworami wejściowymi.

Zaleca się likwidację wtórnych przeszkleń i zadaszeń balkonów, wykonanie nowych metalowych barierek przy balustradach balkonów oraz barierek przed wejściami do budynku nr 131 i 133. Należy je odtworzyć według wzorów z elewacji domu nr 127 i 129. Proponuje się również wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, na wzór drzwi domu przy ul. B. Głowackiego nr 1. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej ze stałymi ślemionami. Nowa stolarka musi być mocowana jak stara, na linii lica elewacji. Zaleca się również rekompozycję ogrodowego urządzenia podwórza kwartału zabudowy, przy wykorzystaniu reliktyw założeń dawnego.

Budynki przy ul. Chojnowskiej 127–133 kwalifikują się, jako jednolity przestrzennie i formalnie zespół zabudowy, do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Chojnowska 135 (fot. 41-42)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. 1914 r., postsecesja z elementami historyzm (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem)

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery L, z ryzalitem w elewacji bocznej. Nakryta dachami dwuspadowymi i dachem trójspadowym nad ryzalitem. Fasada 6-osiowa z regularnym układem otworów. W jednej ze skrajnych osi rozmieszczone balkony z pełnymi, murowanymi, tynkowanymi balustradami zwieńczonymi gzymasami. W partii przyziemia elewacja pokryta pasowym boniowaniem. Dzielona gzymsem nad przyziemiem, dwiema lizenami wyróżniającymi pary okiennych osi. Zwieńczona nie profilowanym gzymsem. Oś z balkonami zaznaczona facjatą w połaci dachu. W jednej ze środkowych osi oraz w lewej, skrajnej osi prostokątne otwory wejściowe. Okna prostokątne, bez obramień.

Elewacja boczna od ul. B. Głowackiego ożywiona sześćoosiowym, podwyższonym ryzalitem środkowym z dobudowanymi balkonami ograniczonymi balustradami podobnymi do balustrad balkonów w fasadzie. Boczne partie elewacji bezokienne. Elewacja dzielona gzymsem nad przyziemiem. Zwieńczona nie profilowanym gzymsem przechodzącym w gzymś nad III piętrzem ryzalitu. Ryzalit zwieńczony odrębnym gzymsem koronującym. Okna prostokątne, bez obramień. Tylko w przyziemiu ryzalitu nad parami okien ozdobne, wspólne naczółki w formie półkolistych blend ujętych obramieniem w formie boniowania. Blendy wypełnione dekoracją figuralno-ornamentalną. W środkowej blendzie kartusz z wizerunkiem orła w koronie, z berłem i jabłkiem. Kartusz utworzony z girland z liści laurowych, flankowany przez dwie kobiece postacie (personifikacje?). Obok jednej armata i ulistniona gałąź, obok drugiej podobna gałąź. Na podwinięciu kartusza data 1914. Na bocznej blendzie girlanda z liści laurowych zawieszona na karbowanej kokardzie. Pod nią owalny kartusz z przedstawieniem dzbanka i kieliszka, otoczony obramieniem z liści laurowych. Pozostała część blendy wypełniona wicią akantu przechodzącą w rogi obfitości z motywami kwietno-owocowymi. Druga boczna blenda zdobiona podobnie, z tym że wyeksponowana girlanda z liści laurowych przekształcona w girlandę owocowo-kwietną. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balustrada balkonu w partii III piętra zaopatrzona w kutą barierkę.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z posadzką z lastriko, połączona z klatką schodową w tylnym trakcie i z przechoodem. Nakryta sufitem z pseudofasetami zdobionym sztukateryjnym plafonem. Plafon prostokątny, wydłużony, wykreślony listwą, dzielony na części wąskimi, prostokątnymi płycinami w listwowych obramieniach. U podstawy pseudofaset sufitu profilowana listwa. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Podniebia biegów schodów i podestów schodów, odcinkowe sklepienia lub stropy nad podestami tynkowane, dekorowane neoklasycystycznymi sztukateriami. Zdobione prostokątnymi płycinami (z wcięciami narożnikami) ujętymi ramami z plecionki w formie sznura. We wciętych narożnikach płycin rozety. W polach płycin na sklepieniach nad podestami koliste rozety. W polach niektórych płycin na podniebiach biegów girlandy z liści laurowych lub palmety z wicią akantu. W oknach klatki schodowej zachowana drewniana stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym i z relikdami oryginalnego przeszklenia.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;
- kute elementy metalowe — barierka balkonu;
- sztukatorski wystrój sieni, klatki schodowej i podniebii schodów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki oraz kutych barierki balkonów (według zachowanego wzoru). W przypadku wymiany stolarki okiennej oraz drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **ul. Chojnowska 137 (fot. 43)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1914 r., postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem).

Mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, na planie litery L, z aneksami, nakryta dachami dwuspadowymi.

Fasada 4-osiova (od I piętra wzniesiona) z narożnym, wieżowym, cylindrycznym wieżowym ryzalitem nakrytym dachem wieżowym, krążynowym. W centrum fasady balkony. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, podział ramowy (w przyziemiu wieżowego ryzalitu), profilowane gzymsy (nad przyziemiem, I piętrzem, pod oknami I i II piętra). W układ gzymsów wpisane lizeny wydzielające oś fasady i osie ryzalitu wieżowego. Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym, w partii wieżowego ryzalitu opartym na wspornikach. W czteroosiowej facjacie wspólny gzyms podokienny. Boki trójkątnego szczytu facjaty ujęte profilowaną ramą. Okna przyziemia rozmieszczone mijankowo w stosunku do regularnie przeprutych okien wyższych kondygnacji. Okna w fasadzie prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu — jedno okno trójskrzydłowe. W szczycie facjaty okno o łuku koszowym. Okna bez obramień. W partii wieżowego ryzalitu pod oknami II piętra prostokątne płyciny podokienne. Większe prostokątne płyciny w pionach osi okiennych między oknami II i III piętra ryzalitu. Jedna zdobiona stylizowaną rozetą. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślēmionami. Balkon przyziemia ograniczony balustradą pełną, murowaną, tynkowaną. Balkony na wyższych kondygnacjach dłuższe, przedzielone drewnianymi przepierzeniami, zaopatrzone w kute balustrady o geometrycznym rysunku.

Elewacja boczna od strony ul. B. Głowackiego 5-osiova z podwyższonym, pięciokondygnacyjnym, zsuniętym z osi ryzalitem zwieńczonym trójkątnym szczytem. Elewacja z cokołem, dzielona gzymśami nad przyziemiem, I piętrzem, pod oknami I i II piętra. W partii ryzalitu, na wysokości II–IV piętra, lizeny wydzielające osie okienne. Boczne partie elewacji zwieńczone odcinkami profilowanego gzymśu koronującego. Podobnym, ale odrębnym gzymsem zwieńczony ryzalit. Boki szczytu ryzalitu ujęte profilowaną ramą. Otwór wejściowy w lewej, skrajnej osi ryzalitu, prostokątny bez obramienia. Okna dwu- i trójskrzydłowe, prostokątne lub zamknięte łukiem odcinkowym. W szczycie okno termalne. Okna w bocznych partiach elewacji bez obramień, w ryzalicie — w opaskach. W

partii I piętra pomiędzy oknami duże prostokątne płyciny. Nad oknami II piętra trójkątne naczółki, a pod oknami IV piętra — małe prostokątne płyciny.

Elewacja boczna (przy ul. Chojnowskiej) i tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą i elewacją od strony ul. B. Głowackiego połączyć dach z pokryciem ceramicznym. Nad wieżowym ryzalitem dach wieżowy na krążynach, kryty blachą, w formie dzwonowaty, zwieńczony ozdobną kulą.

Wydłużona sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi połączona z klatką schodową w tylnym trakcie i z przecho-
dem. W przedniej części sieni barwna posadzka ceramiczna o bogatym rysunku tworzoną przez motywy geometryczno-roślinne. W tylnej ścianie sieni łuk konstrukcyjny na wspornikach, podcięty łukiem koszowym. Sień nakryta sufitem zdobionym sztukateriami (w stylu neorenesansu łączonego z neoklasycyzmem) nawiązującymi do koncepcji stropu kasetonowego. Dekoracja sufitu w formie listew wydzielających dwa rzędy większych, sześciobocznych kasetonów oraz między nimi — rząd mniejszych kasetonów czworobocznych. Kasetony większe bez dodatkowej dekoracji, wydzielone dodatkowo obramieniem z astragala. Kasetony mniejsze wypełnione rozetami. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połączy dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi wewnętrznych;
- sztukatorski wystrój sieni oraz jej ceramiczna posadzka.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest likwidacja wtórnych przeszkleń balkonów. Należy też wymienić pokrycie dachu cylindrycznego ryzalitu na nowe, blaszane, lepiej wykonane, malowane w kolorze zbliżonym do barwy ceramicznego pokrycia dachu. Zaleca się wykonanie drewnianych drzwi frontowych nawiązujących do stylistyki stolarki drzwiowej z pierwszych dziesięcioleci XX w. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Chojnowska 141 (fot. 44)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1907–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu i neobaroku).

Mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa ze skrajnym, jednoosiowym, trzykondygnacyjnym, pozornym wykuszem zwieńczonym pięciobocznym szczytem. W osi elewacji balkony. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, boniowanie przyziemia, profilowany gzyms nad przyziemiem, stylizowane belkowanie (z fryzem dekorowanym wicią akantu z rozetami) pod oknami III piętra oraz — belkowanie wieńczące z gładkim fryzem. Bogatsza artykulacja elewacji pseudowykusza opartego na podstawie zdobionej motywem muszli z akantem. Elewacja pseudowykusza ujęta narożnymi lizenami przerywającymi stylizowane belkowanie pod oknami III

piętra, lizenami zwieńczonymi odcinkami gzymsu koronującego. Boki szczytu ryzalitu ujęte profilowaną ramą.

Otwór wejściowy w środkowej osi, prostokątny umieszczony w płytkiej, prostokątnej blendzie, w której przeprute także trójdzielne, prostokątne nadświetle. Blenda ujęta jednolitym obramieniem w formie uproszczonych węgarów (z cokołami) zespolonych z wąskim nadprożem. Nad nadprożem profilowany gzyms. Drzwi drewniane, w stylu neobaroku, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, z dekoracją płycinową. Płyciny zdobiące skrzydła drzwi prostokątne, wgłębne, swobodnie komponowane, w górnej podcięte wklęsłe, i tu ujęte oprawą w formie listwy z wicią akantu. Płyciny wypełnione dodatkowymi płycinami, w dolnej części z wciętymi narożnikami, zamkniętymi spłaszczonymi łukami nad owalnymi okulusami. Cokół listwy jednego ze skrzydeł drzwi zdobiony motywem wici roślinnej i rozety. W elewacji okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. W szczycie wykusza prostokątne okno z zaokrąglonymi narożnikami. W partii I i II piętra okna umieszczone w pionowych, prostokątnych blendach. Pomiedzy oknami zróżnicowana dekoracja ornamentalna: gałązki laurowe i róże oraz kartusz z liści akantu z kwiatami. Na elewacji wykusza pomiędzy oknami I i II piętra kartusz z koroną trzymany przez lwy. W kartuszu, w neobarokowym obramieniu, inskrypcja: *In Treue fest*. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balustrady balkonów kute o geometrycznym rysunku, zapatrzone w barierki. Balkon na poziomie III piętra zadaszony, kryty dachem pulpityowym. Konstrukcja zadaszenia metalowa, złożona z bocznych, szkieletowych ścianek, dekorowana pod dachem ozdobnym szlakiem.

Ponad fasadą i elewacją połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Wydłużona sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi (i z posadzką z lastriko) połączona z klatką schodową w tylnym traktcie oraz z przechoodem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami, zdobionym sztukateriami w stylu secesji i neoklasycyzmu. Dekoracja lustra sufitu secesyjna, w formie centralnego kolistego plafonu połączanego wzdłuż osi z prostokątnymi plafonami z półkolistymi wcięciami i z zaokrąglonymi narożnikami. Wszystkie plafony wydzielone wąskimi listwami. Styki plafonu środkowego i bocznych ozdobione dekoracją w formie listew i małych czworobocznych płycin wypełnionych motywem kwiatów. Podobnie dekorowane płyciny po bokach półkolistych wcięć w dużych plafonach. U podstawy faset profilowana listwa. Pod nią owalne wieńce z postaciami putt. Wieńce zawieszane na kokardach, połączone girlandami roślinnymi przeplecionymi z sznurem ze stylizowanego astragala. Klatka schodowa w tylnym traktcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Podniebia schodów i podestów zdobione dekoracją sztukatorską, także w stylu secesji łączonej z neoklasycyzmem. Podniebia biegów schodów dekorowane listwami wykreślającymi prostokątne płyciny zamknięte jednostronnie półkoliście. Listwy gięte geometrycznie, zdobione przewiązkami oraz wydłużonymi, prostokątnymi plakietkami z motywem kwiatów. W polach płycin girlandy z liści laurowych oraz owalne wieńce z postaciami putt. Na sufitach nad podestami schodów listwy z czterema narożnymi przewiązkami. Na niektórych — niewielkie rozety. W oknach klatki schodowej zachowana oryginalna, drewniana stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym. Przy podestach klatki schodowej zachowane drewniane drzwi WC, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
 - detal architektoniczny fasady;
 - wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
 - kute elementy metalowe: balustrady balkonów (z barierkami) oraz konstrukcja zadaszenia balkonu na poziomie III piętra;
 - sztukatorski wystrój sieni i klatki schodowej.
- Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.
- W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 143 (fot. 45-48, 49)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. w latach 1907–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem). Budynek remontowany w końcu XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery L (ze ściętym narożem), nakryta dachami dwuspadowymi.

F a s a d a 5-osiowa ze ściętym narożem podkreślonym jednokondygnacją, czworoboczną nadbudówką z ostrosłupowym hełmem. W osi elewacji małe balkony. Cokół licowany cegłą, pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Przyziemie i I piętro pokryte pasowym boniowaniem ograniczonym profilowanym gzymsem. Na tym gzymisie (nad I piętrem) posadowione pilastry wielkiego porządku wydzielające osie okienne. Pilastry silniej zaakcentowane w dwuosiowym centrum elewacji, umieszczone tu na odcinku belkowania. Nad nimi belkowanie wieńczące fasadę i — trójkątny szczyt z bokami ujętymi profilowaną ramą. Wieżowa nadbudowa nad ściętym narożem kamienicy zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy w osi elewacji, prostokątny bez obramienia. Powyżej, na nadprożu tynkowa dekoracja w formie muszli flankowanej liśćmi akantu. Drzwi w stylu neobaroku, drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe, komponowane asymetrycznie. W skrzydłach, ruchomym i nieruchomym przeszklone otwory, w dolnej części prostokątne, w górnej zamknięte stylizowanymi łukami dwuramiennymi. Drzwi zdobione dekoracją płycinową, odcinkami profilowanego gzymsu (nad otworami) oraz — uproszczoną dekoracją ornamentalną w formie kartuszy ujętych oprawami z kampanulami. W elewacji okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Zachowane oryginalne, kute balustrady balkonów o geometrycznym rysunku, z barierkami.

E l e w a c j a b o c z n a o d u l . B o c z n e j kilkuosiowa ze skrajną partią (obok ściętego naroża) bezokienną. Ożywiona asymetrycznie usytuowanym trójosiowym ryzalitem pozornym (z pięćosiową lukarną krytą dachem trójspadowym). W jednej z osi elewacji balkony. Powyżej, w partii dachu drewniana facjata z oknem dwuskrzydłowym nakryta dachem pulpitem. Elewacja boczna rozcłonkowana podobnie jak fasada budynku, z tym że górne części trzonów pilastrów (w partii ryzalitu pozornego oraz na jednym z narożników elewacji) zdobione motywem wieńca z liści laurowych. Na bezokiennej części elewacji dwie prostokątne płyciny z dekoracją figuralną. Na dolnej, w obrębie półowalu, na tle stylizowanej roślinności przedstawione dwa heraldyczne lwy trzymające plecionkę, widoczną na tle miecza. Między głowami lwów tiara, a na postumencie i częściowo na banderoli relikwint inskrypcji: *Die und das haßke ... Schwert hat uns kaiserl....* Na górnej płycinie przedstawiony konny portret oficera w mundurze, utrzymany w konwencji portretów z 1 ćw. XIX w. W dolnej części płyciny pozostałość inskrypcji *Karolus.....nus*.

Elewacja tylna budynku bez dekoracji.

Ponad elewacjami połączyć dach z pokryciem ceramicznym.

Sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi (i z posadzką ceramiczną) połączona z klatką schodową w tylnym trakcie oraz z przecho-
dem. Zdobiona sztukateriami w stylu secesji i neo-
klasycyzmu. Ściany sieni w dolnej części osłonięte okładziną z pasowym gzymsem. Wyżej
przebieg parami lizen przerywających fryz i wpierających gurt dzielący sufit i fasety.
Trzony lizen zdobione skromną dekoracją w formie plaketek ujętych liśćmi złączonymi
przewiązką. W górnej części jednej ze ścian sieni szeroki fryz z dekoracją figuralną inspiro-
waną ujęciem fryzów antycznych świątyń. Wyobrażone przedstawienia mitologiczne w styli-
zowanym pejzażu. Sień nakryta sufitem z fasetami, dzielonym dwoma szerokimi gurtami
przerywającymi przebieg profilowanego obramienia prostokątnego plafonu na lustrze stropu.
Dodatkowo w każdej z wydzielonych części plafonu mniejsze, prostokątne płyciny w ramach
z astragalu. W tylnej ścianie sieni arkada o łuku odcinkowym. Pod jej podłuczem, w dwóch
miejscach, dekoracja sztukatorska w stylu secesji — kobiece głowy z falującymi włosami,
stylizowane na głowę Meduzy. Nad nimi półrozety i skrajnie — pary zgeometryzowanych
rozet. Pod głowami listwy z małymi frędzlami, flankowanymi przez pasy draperii z dużymi
frędzlami. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z
drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Podniebia
schodów zdobione dekoracją sztukatorską w stylu secesji i neoklasycyzmu. Dekorowane li-
stwami wykreślającymi prostokątne płyciny. Listwy przewiązane kwadratowymi przewiąz-
kami z kolistymi medalionami lub z ornamentem w formie spirali. W dolnej części każdej
płyciny (na podniebiu) wyprowadzona z narożnych plaketek szeroka listwa z wklęsłymi,
bocznymi spływami. W niej umieszczona wgłębna płycina zamknięta u dołu ostrołucznie,
wypełniona popiersiem kobiety w sukni z secesyjną lamówką. Kobięca głowa ujęta stylizo-
waną koroną włosów złożoną z płatków kwiatów(?). Przy dolnej części twarzy stylizowane
pęki kwiatów (jak kolczyki) i niżej — zwisy z płatków. Górne części płyciny na podniebiach
biegów schodów zdobione parami listew i nałożonymi na nie owalnymi wieńcami z płatków
kwiatów. Na sufitach nad podestami schodów listwy z czterema narożnymi przewiązkami. Na
niektórych — niewielkie rozety.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny fasady, obie płyciny z przedstawieniami;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i we-
wnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów z konstrukcją zadaszenia jednego z nich;
- sztukaterie w sieni oraz w klatce schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztu-
katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się odtworzenie form pilastrów i belkowania wieńczącego fasadę, według wzoru z
elewacji bocznej. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowa-
nia stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Chojnowska 145 (fot. 50)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1907–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, komponowana asymetrycznie, z balkonami w osi środkowej i sąsiedniej. Obie osie wyróżnione także artykulacją oraz trójkątnym szczytem. Cokół licowany cegłą, pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Nad przyziemiem i I piętrzem profilowane gzymsy (z ceramicznymi obdaszkami). Pomiędzy oboma gzymsami oraz pomiędzy gzymsem nad I piętrzem a profilowanym gzymsem koronującym lizeny wydzielające osie okienne oraz akcentujące naroża fasady. Boki szczytu ujęte profilowanymi ramami. Fasada zdobiona dodatkowo dekoracją ornamentalną i przedstawieniami figuralnymi. Pod gzymsem I piętra roślinny fryz, a wzdłuż skrajów lizen wydzielających oś środkową i sąsiednią zwisy z kwiatowych pąków.

Otwór wejściowy w osi elewacji, prostokątny. Nad nim odrębne nadświetle, w dolnej części prostokątne, zamknięte trójbocznie. Otwór wejściowy (od połowy) i nadświetle ujęte wspólnym, tynkowym obramieniem złożonym z odcinków dekorowanych tynkowych pasów. Nadproże portalu zdobione wicią akantu oraz tarczą herbową z historycznym, nowożytnym herbem Legnicy. Tarcza przedzielona ukośną wstęgą, wypełniona mobiliami herbowymi: wizerunkiem heraldycznego lwa z kluczem i przedstawieniem bram miejskich. W górnej części węgarów portalu wizerunki żołnierzy w nowożytnych zbrojach, z tarczami z częściowo nieczytelnymi mobiliami herbowymi. Portal zwieńczony profilowanym gzymsem wyłamanym od góry. Okna w elewacji prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Tylko okulus w szczycie ujęty girlandą z liści laurowych. Między oknami I i II piętra dwie wgłębne, prostokątne płyciny z przedstawieniem tokujących głuszców i jedna — z przedstawieniem ptaka wijącego gniazdo. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Zachowane oryginalne, kute balustrady balkonów o geometrycznym rysunku, z barierkami. Balkon w partii I piętra zadaszony. Nakryty dachem pulpitowym zespolonym z balustradą balkonu kutymi słupkami.

Elewacja tylna budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Wydłużona sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi połączona z klatką schodową w tylnym traktcie oraz z przecho- dem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami, zdobionym sztukateriami w stylu neobaroku i neoklasycyzmu. Strop i fasety dzielone dwoma gurtami ujętymi listwami z plecionki. Środkowa, największa część stropu zdobiona prostokątnym plafonem z wklęsłymi narożnikami, ożywionym owalną rozetą. Boczne części lustra sufitu gładkie. Skraje lustra sufitu wydzielone listwami przerwanymi przez gurdy. Klatka schodowa w tylnym traktcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Podniebia schodów zdobione dekoracją sztukatorską w stylu neoklasycyzmu. Dekorowane listwami wykreślającymi prostokątne płyciny z narożnymi przewiązkami. W dolnych częściach płycin medaliony z kobiecymi popiersiami w profilu, ujęte od góry roślinnymi girlandami związanymi kokardami. Dekoracja wykonana według jednego wzoru. Górne części płycin na podniebiach schodów zdobione pojedynczymi listwami i nałożonymi na nie wieńcami z motywów roślinnych. Na sufitach nad podestami schodów płyciny wydzielone listwami z przewiązkami oraz zdobione podobnymi wieńcami jak podniebia biegów schodów.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz drzwi wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów z konstrukcją zadaszenia jednego z nich;
- sztukaterie w sieni oraz w klatce schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się rewaloryzację wystroju fasady i odtworzenie jej oryginalnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 147 (fot. 51)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1907–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzm łączonego z neobarokiem). Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana symetrycznie, z balkonami w dwóch osiach, w partii I i II piętra. Cokół licowany cegłą, pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Fasada w partii przyziemia i I piętra gładka. Nad I piętrzem stylizowane belkowanie z fryzem zdobionym motywem winorośli i profilowanym gzymsem (z ceramicznym obdaszkiem). Na poziomie II i III piętra lizeny wielkiego porządku, skrajne oraz wydzielające dwie środkowe osie. Lizeny połączone dekoracyjnym szlakiem z wicią akantu. Powyżej pięcioboczny szczyt z bokami ujętymi profilowaną ramą. Pozostałe części fasady zwieńczone odcinkami profilowanego gzymsu koronującego. Otwór wejściowy w jednej ze środkowych osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Osłonięty trójspadowym daszkiem z ceramicznym pokryciem, opartym na murowanych, dekorowanych wspornikach. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe z nadświetlem, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową oraz dwiema płycinami z przedstawieniem orła walczącego z wężem. Nad drzwiami odcinkowy naczółek wcinający się w prostokątne nadświetle, zdobiony płyciną z naturalistycznymi motywami roślinnymi. Naczółek zwieńczony profilowanym gzymsem połączonym skrajnie z odcinkami gzymsu nad skrzydłami drzwi. W nadświetlu oryginalne przeszklenie (szkło bezbarwne, fakturowe). W elewacji okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w szczycie dwa małe okna skośnie ścięte. Okna bez obramień. Między oknami przyziemia i I piętra w skrajnych osiach popiersia mężczyzn w antykizujących hełmach (w otoczeniu roślinnych wieńców). W środkowych osiach, na poziomie II i III piętra okna umieszczone w płytkich, prostokątnych blendach. Między oknami dwie prostokątne płyciny z kartuszami w stylizowanych roślinno-okuciowych obramieniach zdobionych maskaronami. W polach kartuszy wyobrażone narzędzia związane z zawodem architekta i budowniczego. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Zachowane oryginalne, kute balustrady balkonów o geometrycznym rysunku, z barierkami. Balkon w partii I piętra zadaszony. Nakryty dachem pulpitowym zespoleonym kutymi słupkami z balustradą balkonu.

Elewacja tylna budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z ceramiczną posadzką z dwubarwnych płytek oraz z drewnianymi schodami wyrównawczymi. Połączona z klatką schodową w tylnym trakcie oraz z przechoodem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami, zdobionym sztukateriami w stylu neobaroku i neoklasycyzmu. Lustro stropu wydzielone profilowaną listwą, zdobione w centrum plafonem ze ściętymi narożnikami, ujętym ramą w formie szlaku kół. Fasety dekorowane kanelowanymi, prostokątnymi.

kątnymi płycinami rozdzielonymi kartuszami. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów oraz konstrukcja zadaszenia jednego z balkonów;
- sztukatorski wystrój sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się rewitalizację wystroju fasady (z zachowaniem zróżnicowania faktur tynku) i — odtworzenie jej oryginalnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 149 (fot. 52)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1910–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem). Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana symetrycznie, z 2-osiową częścią środkową nieco podwyższoną, wprowadzoną w partię dachu i nakrytą trójpołaciowym dachem. Ponadto w dwóch osiach elewacji, w partii I i II piętra balkony. Cokół licowany cegłą, pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Przyziemie częściowo gładkie, częściowo zdobione pasowym boniowaniem (na wysokości okien). Zwieńczone słabo profilowanym gzymsem. W partii I i II piętra podział ramowy o różnej szerokości lizen, wydzielający prostokątne, wydłużone blendy z osiami okiennymi. Nad podziałem ramowym, nad II piętrzem (i nad parami skrajnych osi), odcinki profilowanych gzymsów. Na gzymsach tych oparty kolejny podział ramowy w partii III piętra ujmujący prostokątne blendy z parami okien, zwieńczony odcinkami profilowanego gzymsu koronującego. Inaczej komponowane podwyższone centrum fasady. Nad II piętrzem pomiędzy odcinkami gzymsów szereg prostokątnych płycin (w układzie horyzontalnym) z motywami rozet oraz wici i liści akantu. Nad szeregiem tych płycin prostokątna, gładka rama (przedzielona w górnej części), obejmująca parę okien III piętra oraz cztery małe okna w partii dachu. Centralna, podwyższona część fasady zwieńczona profilowanym gzymsem.

Otwór wejściowy w jednej ze środkowych osi elewacji, prostokątny, ze ściętymi ukośnie i profilowanymi węgarami. Węgary podkreślone gładkimi listwami połączonymi z gładkimi pasami tynku w partii przyziemia. Drzwi drewniane dwuskrzydłowe z nadświetłem, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową oraz dwiema płycinami z przedstawieniem lwa. Nad drzwiami odcinkowy naczółek wcinający się w prostokątne nadświetle, zdobiony rozetą. Naczółek zwieńczony profilowanym gzymsem połączonym skrajnie z odcinkami gzymsu nad skrzydłami drzwi. W nadświetlu oryginalne przeszklenie. W elewacji okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w partii przyziemia oraz I–II piętra z podokiennikami, ale bez obramień. Pod oknami I piętra prostokątne, wgłębne płyciny, między oknami I i II

piętra prostokątne płyciny z dekoracją ornamentalną. Jedna z płycin zdobiona dekoracją stylizowaną na heraldyczną. Prostokątna tarcza z zaokrąglonymi narożami ujęta girlandami z liści laurowych i owoców. Pole tarczy dzielone wstążkami, zdobione stylizowanymi meblami herbowymi. Na dwóch pozostałych płycinach ornamentyka w formie wici akantu oraz wazonów z owocami i kwiatami. Ponad oknami II piętra (w parach skrajnych osi) szlaki z motywu prostokąta. Okna III piętra w parach skrajnych osi w obramieniach listwowych z poszerzoną dolną listwą. Okna w centrum fasady w partii III piętra oraz okna w partii dachu bez obramień. Pomiędzy nimi wydłużona, prostokątna płycina z dekoracją ornamentalną. W jej polu heraldyczny orzeł z rozpostartymi skrzydłami, stojący na kolumnie (umieszczonej pomiędzy oknami). Zza kolumny wyprowadzone gałązki laurowe, a na skrzydłach orła zawieszone girlandy z liści laurowych i owoców lub kwiatów. Zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Zachowane oryginalne, kute balustrady balkonów o geometrycznym rysunku, z barierkami.

Elewacja tylna budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z ceramiczną posadzką z dwubarwnych płytek oraz z drewnianymi schodami wyrównawczymi. Połączona z klatką schodową w tylnym trakcie oraz z przechoodem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami, zdobionym sztukateriami w stylu secesji i neoklasycyzmu. Nad górną częścią ścian fasety wydzielone profilowaną ramą. Zdobione uproszczonymi motywami roślinnymi ujętymi parami stylizowanych liści tworzącymi zarys paraboli. U podstawy każdego ze zdobniczych elementów faset grupy kolistych medalionów umieszczone w listwie lustra stropu. Lustro stropu zdobione czworobocznym plafonem w profilowanym obramieniu. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Częściowo zachowane drzwi do mieszkań, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połączenia dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny fasady;

— wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów;

— sztukatorski wystrój sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się rewaloryzację wystroju fasady i odtworzenie jej oryginalnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 151 (fot. 53)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1910–1912, postsecesja z elementami historyzmu (neoklasycyzmu).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 7-osiowa z balkonami w partii I i II piętra, zwieńczona trójkątnym szczytem nad trzema środkowymi osiami. Cokół elewacji licowany cegłą, pozostały detal architektoniczny

wykonany w tynku. Przyziemie i I piętro pokryte pasowym boniowaniem z profilowanym gzymsem. Na gzymsie nad I piętrzem i w centrum elewacji posadowiony odcinek belkowania z cokołami i segmentami uproszczonej balustrady tralkowej. Na nim oparte lizeny wielkiego porządku wydzielające trzy środkowe osie okienne. Fasada zwieńczona profilowanym gzymsem, a jej trójkątny szczyt ujęty profilowaną ramą.

Otwór wejściowy w osi elewacji, prostokątny, w obramieniu w formie podciętych bocznych, tynkowych listew przechodzących w trójkątny naczółek ze skrajną opaską. W polu szczytu owalny, ślepy okulus z motywem rozety oraz girlanda roślinno-kwietna. Drzwi drewniane z nadświetłem, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową oraz dekoracją roślinną. Nad drzwiami trójkątny naczółek zdobiony płyciną, wcinający się w prostokątny otwór nadświetla. Zwieńczony profilowanym gzymsem przechodzącym skrajnie w profilowany gzymś nad skrzydłami drzwi. W elewacji okna bez obramień, w fasadzie prostokątne, dwuskrzydłowe. W szczycie trójdzielne okno termalne. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Zachowane oryginalne, kute balustrady balkonów o geometrycznym rysunku, z barierkami, zdobione motywem draperii.

Elewacja tylna budynku bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z posadzką ceramiczną z dwubarwnych płytek oraz z drewnianymi schodami wyrównawczymi. Połączona z klatką schodową w tylnym trakcie oraz z przechoodem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami zdobionym sztukateriami w stylu neoklasycyzmu. Fasety wydzielone profilowanymi ramami, dekorowane roślinnymi girlandami, i w miejscu ich podwieszenia — uproszczonymi palmetami. Lustro stropu zdobione prostokątnym plafonem w profilowanym obramieniu. W tylnej ścianie sieni drzwi wewnętrzne z nadświetłem, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów;
- sztukaterie w sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się rewaloryzację wystroju fasady i odtworzenie jej oryginalnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Chojnowska 153 (fot. 54)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. w latach 1907–1912, postsecesja z elementami historyzmu (uproszczonego neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem).

Mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery V ze ściętym narożem, nakryta dachami dwuspadowymi. Kamienica stanowi

F a s a d a 6-osiowa powiązana kompozycyjnie z fasadą domu nr 151. Elewacja ze skrajnymi, jednoosiowymi, podwyższonymi ryzalitami pozornymi oraz z balkonem w jednej ze środkowych osi. Cokoł licowany cegłą, zaopatrzony w profilowany gzyms cokołowy. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku: boniowanie przyziemia i I piętra, usytuowane skrajnie odcinki profilowanego gzymsu nad I piętrzem, uproszczone belkowanie (z okienkami podstrysza) nad główną częścią elewacji. Skrajne ryzality pozorne z artykulacją tylko w partii przyziemia (z ceglany cokołem, gzymsem cokołowym, boniowaniem i odcinkiem gzymsu nad przyziemiem). Zwieńczone szczytami falistymi ze skrajnymi sterczynami. Ścięty narożnik kamienicy (z cokołem, gzymsem cokołowym i gzymsem nad przyziemiem) wyższy od skrajnych ryzalitów pozornych fasady i zwieńczony niskim szczytem trapezowym. Otwór wejściowy w jednej ze środkowych osi, zamknięty łukiem odcinkowym, bez obramienia, zaakcentowany kluczem, elementem boniowania elewacji. Drzwi drewniane z nadświetłem, ramowo-płycinowe, w stylu secesji, pierwotnie częściowo przeszklone. W elewacji okna zaopatrzone w parapety z zielonej cegły klinkierowej, w większości prostokątne, dwuskrzydłowe. W jednym ze skrajnych ryzalitów okna trójskrzydłowe. W przyziemiu zamknięte łukiem odcinkowym, zaakcentowane trapezowym kluczem, elementem boniowania. Podobne klucze nad oknami I piętra, w głównej części elewacji. Okna II i III piętra w listwowych obramieniach połączonych z listwami wydzielającymi osie oraz prostokątne gładkie płyciny międzyokienne. Okna w skrajnych ryzalitach oraz w ściętym narożniku bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i stałymi, profilowanymi ślēmionami. W polach szczytów skrajnych ryzalitów pary okien podstrysza. W polu szczytu ściętego naroża kolisty okulus. Balustrada balkonu (z barierką) w partii II piętra kuta, o prostym rysunku geometrycznym.

E l e w a c j a b o c z n a o d s t r o n y u l . T o r o w e j 7-osiowa, komponowana jak fasada. Podobne wystrój (za wyjątkiem boniowania), kształty i rozkład okien (bez obramień). Elewacje tylne bez dekoracji. Elewacja boczna skrzydła budynku przy ul. Torowej bez otworów i artykulacji, tynkowana.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z posadzką z lastriko oraz ze schodami wyrównawczymi z okładziną z lastriko. Połączona z klatką schodową w tylnym trakcie oraz z przecho-
dem. Przednia część sieni nakryta sufitem z fasetami zdobionym sztukateriami w stylu neoklasycyzmu. Fasety wydzielone profilowanymi ramami, dekorowane roślinnymi girlandami, i w miejscu ich podwieszenia — uproszczonymi palmetami. W tylnej ścianie sieni drzwi wewnętrzne z nadświetłem, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, z toczonymi słupkami oraz z profilowaną poręczą. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny fasady;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
— sztukaterie w sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rekompozycji wystroju fasady, odtworzyć oprawę okien II i III piętra oraz odnowić i ponownie przeszklić drzwi frontowe. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Chojnowska 157

patrz — ul. Lwowska 2–4.

- ul. Chojnowska 160 (fot. 55-56)

Dom dla głuchoniemych (*Taubstummen-Heim*) i budynki gospodarcze. Zespół obiektów obecnie nie użytkowany. Wzniesiony w trzech etapach. W r. 1912 została zbudowana większa część głównego budynku (na planie litery L, z bocznym pawilonem) utrzymana w stylu postsecesji z elementami klasycyzmu i baroku¹⁸. Następnie w latach 1912–1925 wzniesiono budynki gospodarcze w stylu neoklasycystycznego, śląskiego budownictwa wiejskiego z 1 poł. XIX w. Połączono je, w duchu budownictwa wiejskiego, bramą. Zbudowano też na terenie zespołu wolnostojący, neoklasycystyczny pawilon. Następnie, po r. 1925 dostawiono do głównego budynku zachodnie skrzydło dzięki czemu otrzymał on plan podkowy. Nowe skrzydło w stylu rodzimym (*Heimatsstil*) upodobniono formalnie do starszej części domu. Po 1945 zespół zajęty przez Armię Czerwoną i częściowo przebudowany.

Zespół budynków wzniesiono na prostokątnej w zarysie działce siedliskowej znajdującej się w ramach większej działki o kształcie nieregularnego trapezu, ok. 1934 r. urządzonej parkowo jako teren rekreacyjny. Po 1945 znacznie przekształconej.

Budynek główny (1907–1912, po 1925), mur., tynk., podpiwniczony, dwukondygnacyjny z trzykondygnacyjnymi skrajnymi skrzydłami, na planie podkowy, z pawilonem dobudowanym do skrzydła wschodniego. Nakryty dachami dwuspadowymi z łamanymi połaciami (pseudomansardowymi) i dachem dwuspadowym. Elewacje budynku tynkowane, z wystrojem wykonanym w tynku.

Fasada

Złożona z elewacji dwukondygnacyjowej, środkowej części budynku oraz z frontowych i dziedzińcowych elewacji jego trzykondygnacyjnych skrajnych skrzydeł. *Elewacja środkowej części budynku* kilkuosiowa, zwieńczona gładkim fryzem (na poziomie nadproży okien), osłonięta wysuniętym okapem dachu. W elewacji okna z podokiennikami, prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. W dolnej części łamanej połaci dachu okna dachowe. Wykonane w konstrukcji drewnianej, zwieńczone falistymi naczółkami, i kryte zasłoniętymi przez te naczółki daszkami. W górnej części łamanej połaci dachu facjaty dwuosiowe, drewniane, osłonięte dachami trójspadowymi. *Elewacja frontowa skrajnego skrzydła wschodniego* szczytowa, zwieńczona pięciobocznym szczytem. Trójosiowa z oknami I i II piętra umieszczonymi w prostokątnych blendach. Zdobiona między oknami I i II piętra kolistymi rozetami. Elewacja zwieńczona (na poziomie nadproży okien II piętra) pasowym fryzem zdobionym motywem meandra i szlakiem w formie pseudogzymsu. Powyżej obdaszek z wysuniętym okapem. W boki szczytu wcięte skrajnie dwa odcinki gzymsu (na linii załamania połaci dachu). W elewa-

¹⁸ Zum Winkel A., *Die Stadt Liegnitz seit der Einführung der Städteordnung im Jahre 1809*, Liegnitz 1913, s. 575.

cji skrzydła okna z podokiennikami, trójskrzydłowe, bez obramień. W przyziemiu zamknięte łukiem koszowym, a w partii I i II piętra prostokątne. W szczycie elewacji szereg ośmiu wąskich, wydłużonych, prostokątnych okien bez obramień. Powyżej spłaszczone okno termalne. Do elewacji dostawiona jednoosiowa, dwukondygnacyjowa, trójosiowa przybudówka (z czterosiowym oknem werandy na piętrze) nakryta dachem dwupołaciowym z ceramicznym pokryciem. W przyziemiu przybudówki otwór wejściowy o łuku pełnym, bez obramienia. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, z nadświetlem, ramowo-płycinowe z wypełnieniem z wąskich desek. Nad drzwiami wgłębna, prostokątna płycina wypełniona kartuszem w stylizowanej chrząstkowo-roślinnej oprawie. *Elewacja dziedzińcowa skrajnego skrzydła wschodniego* dwuosiowa, zwieńczona jak frontowa elewacja skrzydła, ożywiona dwukondygnacyjową, trójosiową przybudówką (z przeszkloną werandą na piętrze), nakrytą dachem dwupołaciowym z ceramicznym pokryciem. Elewacja przybudówki dzielona profilowanym gzymsem pod oknami I piętra i zwieńczona drewnianym gzymsem. Zdobiona małymi, trapezowymi plakietkami z wizerunkami putt otoczonych ornamentem roślinnym. Plakietki umieszczone pomiędzy przyłuczami okien przyziemia, trójskrzydłowymi, o łuku półkolistym. Powyżej dachu przybudówki, w partii II piętra skrzydła dwa prostokątne, (dwu- i trójskrzydłowe) okna. Rozmieszczone w dużym rozstawie i mijankowo w stosunku do okien w elewacji przybudówki. Mijankowo w stosunku do nich usytuowana facjata, umieszczona przy załamaniu połaci dachu, dwuosiowa, drewniana, osłonięta dachem trójspadowym. Nad nią, w górnej części połaci dachu, okno powiekowe. *Elewacja frontowa skrajnego skrzydła zachodniego*, szczytowa, zwieńczona trójkątnym szczytem. Dwuosiowa z oknami I i II piętra umieszczonymi w dwóch prostokątnych blendach. Zwieńczona uproszczonym belkowaniem z wklęsłym, gładkim fryzem, gzymsem koronującym z obdaszkiem. Boki szczytu ujęte profilowaną ramą. Okna z podokiennikami, trójskrzydłowe, bez obramień. W przyziemiu zamknięte łukiem koszowym, w partii I i II piętra okna prostokątne. W szczycie elewacji skrzydła umieszczone w szeregu trzy dwuskrzydłowe okna zamknięte łukiem pełnym. W górnej części szczytu para małych prostokątnych okien.

Elewacja wschodnia, boczna skrajnego skrzydła wschodniego

Z asymetrycznie usytuowanym jednoosiowym, pięciokondygnacyjowym ryzalitem pozornym, częściowo zasłoniętym (wraz z północną częścią elewacji) dwukondygnacyjowym pawilonem. Ryzalit (z oknami klatki schodowej) z zaznaczonym cokołem, dzielony na poziomie III i IV piętra pionowymi listwami. Zwieńczony profilowanym gzymsem oraz naczółkiem o łuku odcinkowym ujętym profilowaną ramą. W przyziemiu ryzalitu pozornego prostokątny otwór wejściowy i obok prostokątne, dwuskrzydłowe okno. Powyżej w kolejności ku górze: okno trójskrzydłowe o łuku pełnym, okno prostokątne, dwuskrzydłowe oraz — dwa rzędy prostokątnych, wąskich jednoskrzydłowych okien rozdzielonych wspomnianymi powyżej pionowymi listwami. Z okien tych dolne wydłużone, górne zbliżone kształtem do kwadratu. W naczółku ryzalitu owalny okulus. Okna w ryzalicie bez obramień. Większa część południowej partii elewacji bezokienna. W niej jedno prostokątne okno w przyziemiu (przy południowym narożniku elewacji) oraz jedna, skrajna oś okienna (obok ryzalitu). W osi tej, w przyziemiu dwuskrzydłowe, prostokątne okno umieszczone w szerszej niszy, flankowane dwoma filarami z uproszczonymi głowicami. Powyżej dwa prostokątne okna trójskrzydłowe bez obramień. Obie boczne części elewacji zwieńczone odcinkami pasowego fryzu zdobionego motywem meandra i pseudogzymsem (pod wysuniętym okapem dachu). W dolnej połaci dachu, przy jej załamaniu dwie facjaty flankujące górną część ryzalitu pozornego, dwuosiowe, drewniane, osłonięte dachami trójspadowymi.

Elewacja zachodnia, boczna skrajnego skrzydła zachodniego

Pięćosiowa, zwieńczona uproszczonym belkowaniem z gładkim fryzem (na poziomie nadproży okien II piętra) i z wąskim gzymsem koronującym pod wysuniętym okapem dachu. Okna z podokiennikami, bez obramień. W przyziemiu trójskrzydłowe, zamknięte łukiem ko-

szowym, w partii I i II piętra okna prostokątne. W czterech osiach okna trójskrzydłowe, w jednej jednoskrzydłowe. Nad trzema środkowymi osiami, w połaci dachu trzy jednoosiowe lukarny z prostokątnymi oknami, nakryte dachami trójspadowymi.

Tylna, południowa elewacja budynku

Złożona z sześćoosiowej elewacji dwukondygnacyjowej środkowej części budynku oraz z — tylnych elewacji jego trzykondygnacyjnych skrajnych skrzydeł. *Elewacja środkowej części budynku* z asymetrycznie usytuowanym, jednoosiowym pionem klatki schodowej, podwyższonym do poziomu czwartej kondygnacji, wprowadzonym w połąć dachu, nakrytym dachem trójspadowym. Elewacja z cokołem i gzymsem cokołowym, zwieńczona gładkim fryzem (na linii nadproży okien I piętra) przerwany przez pion klatki schodowej. Nad fryzem wysunięty okap dachu. W pionie klatki schodowej prostokątny otwór wejściowy. Okna z podokiennikami, prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. W osiach elewacji, w połaci dachu, jednoosiowe facjaty z dachami trójspadowymi. *Tylna elewacja skrajnego skrzydła zachodniego*, szczytowa, rozwiązana jak jego elewacja frontowa. *Tylna elewacja skrzydła wschodniego*, szczytowa, zwieńczona pięciobocznym szczytem. Trójosiowa z oknami I i II piętra umieszczonymi w prostokątnych blendach. Między oknami I i II piętra dodatkowo koliste rozety. Elewacja zwieńczona (na poziomie nadproży okien II piętra pasowym fryzem zdobionym szlakiem z motywu meandra i profilowanym pseudogzymsem. Nad fryzem wysunięty okap obdaszka. Okna z podokiennikami, bez obramień. W przyziemiu zamknięte łukiem koszowym, a w partii I i II piętra prostokątne. W prawej, skrajnej osi okna trójskrzydłowe, w pozostałych — dwuskrzydłowe. W szczycie elewacji cztery wąskie, prostokątne okna bez obramień. Powyżej spłaszczony okno termalne.

We wszystkich oknach w elewacjach budynku stolarka drewniana, z profilowanymi słupkami, z profilowanymi, stałymi ślemionami oraz z charakterystycznym kwaterowym podziałem skrzydeł okien.

Dachy budynku z pokryciem ceramicznym. Połacie dachu ożywione facjatami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
 - ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
 - detal architektoniczny elewacji budynków;
 - wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka drzwiowa i okienna;
 - kute elementy metalowe — barierka balustrady loggii pawilonu przy budynku głównym;
- Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym stolarka drzwi wewnętrznych.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

Ulica Działkowa

Dänemarkstrasse (1867–1945), *Działkowa* (od 1946).

W XVIII w. z Przedmieścia Chojnowskiego do Ulesia i innych wsi na północny zachód od Legnicy prowadziła lokalna droga. Biegła ul. Franciszkańską (na terenie przedmieścia) i następnie przez położoną nieopodal niewielką osadę *Dänemark* (ul. Działkowa). Osada ta zasiedlona w końcu XVIII w. przez 9 wolnych chałupników, łącznie przez 60 osób, należała do domeny królewskiej i administrowana była przez izbę skarbową w Legnicy¹⁹. Już w XVIII w. wieś *Dänemark* łączyła się przestrzennie z Przedmieściem Chojnowskim, a w 1809 r. została przyłączona do miasta i dostała prawa miejskie²⁰. Główna część zabudowanego siedliska wsi znajdowała się ok. poł. XVIII w. po zachodniej stronie traktu, na wysokości obecnych numerów 42–58, a dwie pojedyncze zagrody usytuowane były w okolicy obecnych numerów 29–31. Inny nieco był wówczas przebieg odcinka drogi łączącej wieś i ul. Franciszkańską, a ponadto istniało drugie, dodatkowe połączenie wsi z ul. Chojnowską. W latach 20. XIX w. wytyczono je na nowo. Tak powstał obecny południowy odcinek ul. Działkowej, na wysokości dzisiejszych numerów 1–9 i 12–32. Ulica Działkowa w pełni wykształciła się. Od zachodu łączyła się z polnymi drogami, biegnącymi wzdłuż dawnych rozłógów.

Do lat 20. XIX w. nie zmienił się zasięg zabudowy na terenie historycznego siedliska wsi. Znajdowały się tu małe zagrody o nieregularnych układach i domy szerokofrontowe. W latach 20. XIX w. istniały też nieliczne budynki u zbiegu ul. Działkowej i Franciszkańskiej. Ten stan rzeczy trwał w 3 ćw. XIX w., mimo przynależności dawnej osady do miasta. Nadal przy ul. Działkowej dominowała systematycznie modernizowana zabudowa wiejska, jak np. zagrody 9, 23–31, 38, 42). Dopiero w 4 ćw. XIX w. wprowadzano przy ul. Działkowej zabudowę miejską, wypełniając nią puste parcele. I tak do ok. 1877 r. wypełniono częściowo wolnostojącymi domami południowy odcinek ulicy Działkowej, od strony ul. Chojnowskiej. Wzniesiono też otoczoną ogrodem willę (nr 32), domy nr 44, 48, 50 oraz budynki na miejscu obecnych kamienic nr 54–58. Do 1899 r. zabudowano niemal całą zachodnią pierzeję południowego odcinka ul. Działkowej, za wyjątkiem środkowych parcel. Wznoszono też pojedyncze budynki mieszkalne lub gospodarcze w głębi działek. Kolejne domy miejskie budowano przy ul. Działkowej w latach 1900–1907 (nr 11–15, 33–37, 54–58), ok. 1915 (nr 43) oraz w r. 1927 (nr 12–20). Z wszystkich tych budynków tworzą zwartą zabudowę nowych kwartałów.

Obecna zabudowa ulicy tworzą budynki reprezentujące standardowe budownictwo wiejskie (nr 9, 27, 38, 42), budownictwo wernakularne 4 ćw. XIX w., głównie w stylu neoklasycyzmu (nr 23, 29–31, 34, 44, 46, 48, 50) oraz przez typowe budownictwo miejskie, kształtowane w stylach: historyzmu 4 ćw. XIX w. (nr 22, 30, 32, 36, historyzmu początku XX stulecia (nr 11, 13, 15, 33, 35, 37, 43, 54, 56, 58) oraz stylu rodzimego (*Heimatstil*) z elementami historyzmu i art deco (nr 12–20).

¹⁹ Zimmermann F. A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, Bd. 8, Brieg 1789, s. 166.

²⁰ Krafft A. H., *Chronik von Liegnitz, Dritter Theil. Vom Beginn des österreichisch-böhmische Periode bis zum Ende der Freiheitskriege. 1675-1815, Liegnitz 1872*, s. 251-252.

• ul. Działkowa 1 (fot. 57)

Około 1877 r. działka sąsiadowała z parcelami z małymi zagrodami, i była zabudowana podobnie jak obecnie. Stały na niej trzy budynki zestawione ze sobą na jednej osi.

Z nich zachowały się dwa skrajne budynki, frontowy (nr 1) i dom (nr 1a). Oba nakryte dachami dwuspadowymi.

Dom nr 1 wzn. w 4 ćw. XIX w., w duchu budownictwa. Przebudowany na pocz. XX w. (licówka cokołu, schody zewnętrzne z kutą, secesyjną balustradą) oraz przebudowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych. Na przełomie XIX i XX w. przełożono dach. Budynek usytuowany kalenicowo, murowany, tynkowany, na planie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym. *Elewacja frontowa, zachodnia* czteroosiowa z ceglany cokołem. Dzielona nie profilowanym gzymsem nad przyziemiem, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym z denticuli. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe bez obramień. *Elewacja boczna, południowa* z tynkowanym cokołem, zwieńczona trójkątnym szczytem. Dwuosiowa, z osią środkową i skrajną lewą. *Elewacja bez* artykulacji. W osi otwór wejściowy, wysoki, prostokątny, bez obramienia, poprzedzony jednobiegowymi schodami z kutą poręczą z elementami w stylu secesji. W otworze wejściowym drewniane drzwi z nadświetlem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową. Skrzydła drzwi dodatkowo ozdobione dwiema kolumnami na wysokich cokołach, jedną z trzonem gładkim i drugą z trzonem kręconym. W drzwiach zachowane oryginalna klamka i okucie zamka. Okna w elewacji bocznej jak w elewacji frontowej, bez obramień. Bez obramień także okna w szczycie, dwa prostokątne dwuskrzydłowe flankowane przez prostokątne okna jedno-skrzydłowe oraz wyżej — okno termalne. *Elewacja boczna północna* bez otworów i artykulacji, zwieńczona trójkątnym szczytem. W oknach budynku częściowo zachowana drewniana stolarka okienna o podziale krzyżowym i ze stałymi ślemionami.

Stan zachowania budynku:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych;

— drewniana, oryginalna stolarka drzwi frontowych;

— kute balustrady zewnętrznych schodów.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej zaleca się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 11 (fot. 58)

Narożna, z ul. Św. Wojciecha, kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r., historyzm (neorenesans północny łączony z neobarokiem). Przyziemie częściowo przebudowane w końcu XX w. Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery V ze ściętym narożnikiem, nakryta dachami dwuspadowymi. Odrębne facjaty nad ściętym narożem budynku.

Fasada 5-osiowa, z dwiema osiami, środkową i sąsiednią zgrupowanymi. *Elewacja w dolnej części* tynkowana, w górnej licowana cegłą. Jednoosiowe, ścięte naroże budynku (z balkonami) zwieńczone jednoosiową facjatą z trapezowym szczytem. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, pasowe, przemienne boniowanie przyziemia (z boni gładkich i rustykowanych), połączone profilowane i pasowe gzymsy (ponad przyziemiem i pod oknami I–III piętra), skrajne, narożne, przemienne boniowanie (z boni gładkich i rustykowanych). *Elewa-*

cja zwieńczona belkowaniem z fryzem częściowo gładkim, częściowo zdobionym astragalem i jajownikiem. Belkowanie to przerwane (na osiach narożnego boniowania) ozdobnymi wspornikami okapu dachu dekorowanymi astragalem, liściem akantu i motywem palmy. Na ściętym narożu budynku wsporniki okapu dachu łączone po dwa. Facjata wieńcząca ścięte naroże kamienicy licowana cegłą, flankowana bocznymi, tynkowanymi sterczynami z małymi wolutami i ze zwieńczeniami. Szczyt facjaty zdobiony rombem z szarej cegły, ujęty bocznie profilowaną ramą, zaopatrzony w ozdobne zwieńczenie w formie trapezowego naczółka z małym obeliskiem. Otwór wejściowy umieszczony w elewacji asymetrycznie i mijankowo w stosunku do osi okiennych. Prostokątny w profilowanym obramieniu. Drzwi ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu łączonego z neorenesansem, dwuskrzydłowe, ze stałym nadświetłem. Zdobione dekoracją płycinową oraz boniami diamentowymi. Drugi otwór wejściowy (do lokalności usługowych) w ściętym narożu budynku, prostokątny, obecnie bez obramienia. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. Okna przyziemia z podokiennikami i z opaskami z listwą. Pod oknami prostokątne płyciny z boniami diamentowymi. Okna I i II piętra w połączonych obramieniach tworzących system pionowej artykulacji fasady. Okna w opaskach, z prostokątnymi płycinami nad- i podokiennymi oraz z umieszczonymi na uproszczonych wspornikach stylizowanymi, profilowanymi trapezowymi naczółkami i gzymsami nadokiennymi. Płyciny różnie dekorowane: ceglana licówką, dekoracją formie rombu i zestawionych z nim skrajnych płycin (w partii I piętra), rustykowaniem z pojedynczymi guzami (w partii II piętra). Trapezowe naczółki nad oknami I piętra z polami zdobionymi maszkaronami, zwieńczone ozdobnymi wazonami na postumentach. Naczółki te nałożone na gładkie płyciny podokienne okien II piętra, nad którymi profilowane gzymsy nadokienne i pseudokonstrukcyjne łuki. Łuki z ciemnej cegły z tynkowymi rustykowanymi kłincami i z kluczami (z boniami diamentowymi). Klucze połączone z pasowym gzymsem pod oknami III piętra, oprawionymi profilowanymi obramieniami. Powyżej odcinkowe, ceglane łuki konstrukcyjne (w licu ceglanej licówki) z tynkowymi, rustykowanymi kluczami. Klucze wprowadzone w partię architrawu belkowania wieńczącego fasadę. Podobnie jak otwory w fasadzie obramione otwory w ściętym narożu budynku, z tym że nad drzwiami balkonowymi w partii II piętra zamiast łuku z kłincami i kluczem — przerwany, półkolisty naczółek z motywem muszli w polu. W przerwanej części naczółka, na skraju muszli, kula na postumencie. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balustrady balkonów dekoracyjne, kute zdobione uproszczonymi wiciami roślinnymi.

E l e w a c j a b o c z n a od strony ul. Św. Wojciecha 5-osiowa, kształtowana formalnie jak fasada.

E l e w a c j a t y l n a bez dekoracji. W otworze wejściowym drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe. W oknach klatki schodowej zachowane oryginalna stolarka okienna.

Ponad elewacjami połącznie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze stopniami wyrównawczymi, oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym. W otworze drzwi wewnętrzne, drewniane z nadświetłem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Sień nakryta stropem z fasetą. Faseta ograniczona gzymsami i szlakami, dzielona na segmenty konsolami z ornamentem okuciowym. W segmentach fasety także ornament okuciowy. Klatka schodowa w trakcie tylnym, Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i toczonymi słupkami. Przy podestach schodów drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe — balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przywrócenie boniowania na części elewacji przyziemia, ujęcie otworów lokalności usługowych profilowanymi, tynkowymi opaskami. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 12, 14, 18, 20 (fot. 59-64)

Zespół budynków mieszkalnych przy ul. Działkowej 12–20 wzniesiony w r. 1927 według projektu architekta z Legnicy Konrada Beichta²¹. Zespół utworzony jako druga część kompleksu zabudowy zwanego *Heimat* (przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej i Chojnowskiej)²². Domy przy ul. Działkowej 12–20 ujęte przestrzennie jako oprawa wjazdu na teren ogrodowo urządzonego podwórza.

Ogólna koncepcja urbanistyczna zespołu zabudowy przy ul. Działkowej oparta na nowoczesnej idei miasta-ogrodu oraz — na rozwiązaniach skodyfikowanych w barokowej, francuskiej architekturze rezydencjonalnej (cour d'honneur). Same budynki utrzymane w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami historyzmu (neorenesansu, neoklasycyzmu, neobaroku) oraz — z elementami art deco. Zastosowane identyczne lub podobne rozwiązania formalne jak w przypadku domów przy ul. Krótkiej i Stefana Batorego 4 (wykusze, sgrafittowa dekoracja, charakterystyczna kompozycja grup okien i stolarki drzwiowej). Oryginalne rozwiązanie — założenie malowanych, neorenesansowych stropów nad wcięciami elewacji bocznych skrzydeł założenia (nr 12 i 20).

Budynki remontowane w 4 ćw. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kompleks przy ul. Działkowej 12–20 założony na planie podkowy, utworzony z części środkowej o kubicznej bryle (nr 14, 18) oraz — z dwóch bocznych, prostopadłych skrzydeł (nr 12, 20) zwróconych szczytowo ku ulicy. Dziedziniec pomiędzy budynkami urządzone ogrodowo, przedzielony wzdłuż osi drogą prowadzącą do przejazdu i na wewnętrzne podwórze.

Skrzydło środkowe, nr 14–18

Budynek murowany, tynkowany, na planie prostokąta, czterokondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem mansardowym przedzielonym na osi murem ogniowym. W dachu, szeregi trójkątnych lukarn, a nad elewacją tylną także prostokątne okna różnych rozmiarów (w partii mieszkalnego poddasza). Elewacje z ceglanym cokołem, zwieńczone gzymsem koronującym. W przyziemiu, wzdłuż środkowej osi budynku przepruty sklepiony kolebkowo, przestronny przejazd. Jego ściany licowane cegłą, z markowaniem kolistych medalionów.

Elewacja frontowa

Ośmioosiowa, ożywiona trzema podwyższonymi wykuszami. W osi elewacji brama przejazdu ujęta ceglanym obramieniem złożonym z uproszczonych pilastrów (z odbojnikami), wąskiej listwy ujmującej archiwoltę oraz z kompozycyjnej podstawy środkowego wykusza —

²¹ *Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 288–289; Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 46–47.

²² Ogólne uwagi o zespole mieszkaniowym patrz charakterystyka ul. Krótkiej.

nasuniętego na archiwoltę trapezowego naczółka ze skrajną listwą. Boczne otwory wejściowe (nr 14 i 18) zamknięte łukami pełnymi ujęte obramieniami listwowymi. W otworze wejściowym nr 14 drzwi z nadświetłem, jednoskrzydłowe, drewniane. Złożone z ruchomego skrzydła i z nieruchomej części futryny. Drzwi ramowo-płycinowe, przeprute wydłużonym przeszklonym otworem dzielonym na kwatery, obramionym, zamkniętym półkoliście. Drzwi rozczłonkowane stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła. W dolnej części otworu kuta, ozdobna krata w formie stylizowanej palmy, umieszczona na ozdobnej konsoli. W nadświetlu drzwi zgeometryzowana półrozeta. W otworze wejściowym nr 18 drzwi podobne do drzwi z wejścia nr 14, ale inaczej rozwiązany środkowy otwór. W dolnej części drzwi listwy z wolutami. Brak kraty. W elewacji okna prostokątne, we wgłębnych opaskach. W przyziemiu dwu- i trójskrzydłowe, rozmieszczone mijankowo w stosunku do okien wyższych kondygnacji, gdzie przeprute regularnie okna dwuskrzydłowe. W partii III piętra, w skrajnych osiach małe okna o łuku pełnym w profilowanych opaskach. Ściany w ich otoczeniu szalowane deskami. Z trzech podobnej wielkości wykuszy ożywiających elewację środkowy wykusz dwuosiowy (z oknami dwuskrzydłowymi, prostokątnymi i w partii III piętra — zamkniętymi półkoliście). Skrajne wykusze jednoosiowe (z oknami prostokątnymi, trójskrzydłowymi). Wykuse dzielone gzymsami (nad I pięciem, pod oknami II piętra). Zwieńczone gzymsami koronującymi i trójkątnymi szczytami. Okna w wykuszach bez obramień, w obramieniach listwowych (integralnych częściach sgrafitta) lub w opaskach. Ponadto elewacje wykuszy dekorowane bogatym sgrafitem o motywach roślinnych, geometrycznych, naśladujących ornamentykę renesansową i późnorenesansową. Kompozycja sgrafitt wykuszy stylizowana w duchu estetyki epoki, komponowana swobodnie, wzbogacana także nowoczesnymi motywami.

Elewacja tylna

Siedmioosiowa z centralnie usytuowaną bramą o łuku pełnym i z dwoma prostokątnymi otworami wejściowymi w skrajnych osiach. Układ okien komponowany. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe lub jednoskrzydłowe zespolone z termalnymi, rozmieszczane mijankowo lub w osiach. Górne okna klatek schodowych wprowadzone (po przerwaniu gzymsu koronującego elewację) w partię dachu. Brama ujęta ceglanym obramieniem złożonym z szerokich węgarów zwężających się uskokowo ku dołowi oraz — z trójkątnego naczółka ujętego skrajną listwą. Nad bocznymi otworami wejściowymi odcinki profilowanych gzymsów. Okna bez obramień, dwuskrzydłowe z profilowanymi podokiennikami. Nad oknami klatek schodowych profilowane gzymsy. W oknach klatki schodowej w lewej, skrajnej osi elewacji zachowane oryginalne barwne przeszklenie, w tym witrażowe.

Skrzydło boczne, południowe nr 12

Złożone z części głównej na planie wydłużonego prostokąta, trzykondygnacyjowej, nakrytej dachem pulpitowym oraz — z części przedniej na planie kwadratu, czterokondygnacyjowej, zwróconej szczytowo ku ulicy. Elewacje skrzydła z ceglanym cokołem.

Elewacja dziedzińcowa części głównej

Sześcioosiowa z asymetrycznym, trójbocznym, trapezoidalnym wcięciem, w którym prostokątny otwór wejściowy zwieńczony profilowanym gzymsem. Drzwi podobne do drzwi w otworach wejściowych w skrzydle środkowym (nr 14 i 18), ale bez nadświetla. Na ruchomym skrzydle drzwi kuta, ozdobna krata. Nad otworem wejściowym prostokątne okna klatki schodowej, powyżej okno termalne. W bocznych częściach wciętej partii fasady komponowane układy okien (dwóch prostokątnych i termalnego) bez obramień. W pozostałych częściach elewacji okna prostokątne, z podokiennikami i we wklęsłych opaskach. Podobnie obramione okna klatki schodowej. Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Trapezoidalny w zarysie strop (nad wcięciem elewacji) zdobiony neorenesansową dekoracją w formie malowanych płycin i wici roślinnej.

Elewacja dziedzińcowa przedniej części skrzydła

Elewacja do poziomu II piętra bezokienna, na poziomie III piętra przepruta przez dwa trójkątne okna. Zwieńczona trzema małymi szczytami (w rzędzie). W dolnej części ozdobiona skrajnie usytuowanymi lizenami z bokami trzonów podkreślonymi ukośnymi listwami, Lizeny zwieńczone profilowanymi gzymsami. Na styku II i III piętra centralnie umieszczona dwuboczna nisza. Przed nią figura klęczącej kobiety ze sztucznego kamienia. Figura umieszczona na dwubocznej konsoli, osłonięta dwubocznym baldachimem krytym blachą. Przedni człon skrzydła zwieńczony z dwóch stron uskokowymi szczytami, nakryty dwuspadowym dachem.

Szczytowa elewacja przedniej części skrzydła

Zwrócona ku ulicy, czterokondygnacyjna, dwuosiowa z oknami prostokątnymi, trójskrzydłowymi w opaskach z ozdobnymi półkolami. W partii III piętra pary prostokątnych okien strychowych bez obramień. Elewacja zwieńczona uskokowym szczytem z trójkątnym zwieńczeniem. Szczyt przepruty trójdzielnym oknem termalnym w opasce.

Tylna elewacja skrzydła nr 12 bezokienna, tynkowana, bez dekoracji.

Skrzydło boczne północne nr 20

Rozwiązane identycznie jak skrzydło południowe (nr 12). W otworze wejściowym nr 20 drzwi jak w otworze wejściowym nr 12, ale współcześnie przekształcone. Brak kraty. Na elewacji części skrzydła od strony ulicy — pilastry, nisza i rzeźba identyczne jak na elewacji skrzydła południowego.

Sienie w budynkach wąskie, tunelowe, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepione kolebkowo. Schody w tylnych traktach, połączone z krótkimi przechodami, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrady drewniane z drewnianymi profilowanymi, giętymi poręczami, dzielone na segmenty. W segmentach motywy w formie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków skraje balustrad wycinane z desek lub elementy z giętego drewna, wyprowadzone poniżej podniebii biegów. W oknach klatek schodowych częściowo zachowane: drewniana stolarka okienna o podziale kwatrowym oraz — relikty przeszklenia (szkło witrażowe, w tym fakturowe białe i barwione). Zachowane nieliczne oryginalne drzwi mieszkań.

W elewacjach reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna złożona z profilowanych słupków i stałych profilowanych ślemion. W oknach termalnych stolarka ze szprosami o promienistym układzie.

Nad elewacjami skrzydła środkowego oraz nad dziedzińcowymi elewacjami skrzydeł połączenie dachu z pokryciem ceramicznym oraz z trójkątnymi lukarnami lub oknami powiekowymi.

Urządzony ogrodowo dziedziniec przedzielony drogą do przejazdu, wydzielony chodnikami wzdłuż budynków (dostępnymi przez kamienne schody). Od strony ulicy dziedziniec ograniczony niskim, murowanym, ceglany ogrodzeniem z niskimi filarami oraz z odbojnikami. Kwatery ogrodowe obsadzone skrajnie żywopłotem. Przy ścianach bocznych skrzydeł oraz przy szerokich pilastrach na elewacjach przednich części tych skrzydeł — półkoliste stanowiska dla pnączy wydzielone kutymi kratami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- układ przestrzenny zespołu i jego ogrodowe urządzenie;
- bryły budynków, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji, polichromia (relikty sgrafitt i polichromii wysuniętych okapów dachu);
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej, stolarka drzwiowa;
- formy balustrad schodów, oryginalne przeszklenie okien;
- kute ogrodzenia ujmujące stanowiska dla pnączy, kute zdobnicze elementy drzwi frontowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się renowację oryginalnego wystroju elewacji (na podstawie wyników stratygraficznych badań tynków) i — rekonstrukcję sgrafitt oraz polichromii na podstawie zachowanych ich reliktyw oraz ikonografii²³. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów. Zaleca się urządzenie (według projektu z 1927 r.) ogrodów na dziedzińcu zespołu mieszkaniowego przy ul. Działkowej 12–20 oraz na tyłach kompleksu zabudowy przy ul. Działkowej, Chojnowskiej, Krótkiej i Stefana Batorego.

Zespół mieszkalny kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

• ul. Działkowa 13 (fot. 65)

Kamienica czynszowa na narożu ulicy, wzn. ok. 1900 r., historyzm (neorenesans).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie nieregularnego pięcioboku, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a asymetrycznie załamana ze względu na konieczność dostosowania bryły budynku do zbiegu ulic Działkowej i Św. Wojciecha. Elewacja z ceglanym cokołem i takowym gzymsiem cokołowym, wyżej tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku. W przyziemiu gładkie lizeny (pierwotnie boniowane?) wydzielające osie oraz boniowanie. Pod oknami I–III piętra profilowane gzymsy. Naroża fasady podkreślone przemiennym boniowaniem (z boni diamentowych i rustykowanych). Elewacja zwieńczona belkowaniem z gładkim fryzem i konsolami na jego tle, wspierającymi wysunięty okap dachu. Otwór wejściowy umieszczony w elewacji asymetrycznie, prostokątny, bez obramienia, zaakcentowany kluczem, elementem boniowania. Drzwi ze stałym nadświetłem, ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu łączzonego z neorenesansem, dwuskrzydłowe, częściowo dawniej przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową oraz motywami konsoli i maszkaron. Otwory w drzwiach zabezpieczone i zdobione kutymi kratami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. Okna przyziemia bez obramień, zaakcentowane jak otwór wejściowy. Okna I i II piętra w rozbudowanych, połączonych obramieniach kształtujących dodatkowy, pionowy podział elewacji. Okna I piętra w opaskach z listwą, z prostokątnymi płycinami nadokiennymi (z motywem rozety flankowanej przez dwie płyciny) oraz z naczółkami. Naczółki półkoliste (z motywem muszlowym w polu) lub trójkątne (z girlandą kwietną i wolutami w polu). Te ostatnie w osi z otworem wejściowym oraz w osi sąsiedniej. Naczółki okien I piętra nałożone na prostokątne płyciny podokienne okien II piętra. Okna tej kondygnacji w uszakowych obramieniach w formie litery T, ożywionych prostokątnymi płycinami z dekoracją podobną do dekoracji obramień okien I piętra. Naczółki nad oknami II piętra rozmieszczone odmiennie niż nad oknami I piętra. W osi z otworem i w sąsiedniej naczółki półkoliste, nad pozostałymi oknami trójkątne. Pola naczółków puste, wypełnione tynkiem nakrapianym. Okna III piętra w uszakowych obramieniach w formie litery

²³Fotografia budynków przy ul. Działkowej 12–20 w: *Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 289.

T ozdobionych kluczami. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dach z pokryciem ceramicznym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

— kute kraty w drzwiach frontowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jej oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 15 (fot. 15)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1900–1903, historyzm (neorenesans północny).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

Fasada 5-osiowa, w dolnej części tynkowana, w górnej licowana cegłą. Detal architektoniczny wykonany w tynku: pasowe, przemienne boniowanie przyziemia, profilowane gzymsy (ponad przyziemiem i pod oknami I–III piętra), wieńczące belkowanie z gładkim fryzem i ząbkami (pod wysuniętym okapem dachu). Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi elewacji, prostokątny, w opasce z profilowaną listwą ozdobioną kluczem. Drzwi ze stałym nadświetlem, ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu łączonego z neorenesansem, dwuskrzydłowe. Zdobione dekoracją płycinową i rozetami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w środkowej osi trójskrzydłowe. Okna przyziemia z podokiennikami i obramieniami identycznymi jak oprawa otworu wejściowego. Ponadto pod oknami przyziemia małe, prostokątne płyciny z boniami diamentowymi i z małymi płycinami z wklęsłymi narożami. Okna i ich obramienia w partii I–III piętra ujęte jako element pionowej artykulacji fasady. W jej osi, pod oknem I piętra prostokątna płycina z boniami diamentowymi. Samo okno w obramieniu złożonym z mocno sfazowanych węgarów i nadproża, z prostokątnej płyciny wypełnionej trzema wklęsłymi, prostokątnymi płycinami oraz z półkolistego naczółka (na uproszczonych konsolach z boniami diamentowymi). Naczółek nałożony na gładką, prostokątną płycinę podokienną okna II piętra, ujętego uszakowym obramieniem w formie litery T, z kluczem. Powyżej prostokątna płycina nadokienna z dwoma boniami diamentowymi i trójkątny naczółek na konsolach z tryglifami. Także i ten naczółek nałożony na gładką, prostokątną płycinę podokienną okna wyższej kondygnacji, w tym przypadku okna III piętra. Okno to w obramieniu złożonym z mocno sfazowanych węgarów i nadproża oraz — z prostokątnej płyciny nadokieńnej z dwoma rustykowanymi boniami. Pozostałe okna w poszczególnych kondygnacjach ujęte podobnymi obramieniami jak okna w osi fasady. Różnice: pod oknami I–III piętra brak płycin podokiennej. Ponadto na płycinach nadokiennych okien I piętra — bonie diamentowe, a powyżej trójkątne naczółki. Ponad oknami II piętra gzymsy nadokiennie na konsolach i

dekoracyjne, pseudokonstrukcyjne łuki z dwubarwnej cegły (z kluczami i skrajnymi klincami). Podobne, ale większe łuki — nad oknami III piętra. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji, z podwyższonym pionem klatki schodowej.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze stopniami wyrównawczymi, oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym. W otworze drzwi wewnętrzne, drewniane z nadświetlem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Sień nakryta stropem zdobionym sztukateryjną rozetą. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i toczonymi słupkami. W oknach klatki schodowej zachowana oryginalna stolarka okienna o podziale krzyżowym i kwaterowym. Przy podestach schodów drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Zachowane też niektóre drzwi mieszkań, oryginalne, drewniane z nadświetlami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 22 (fot. 67)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach ok. 1870–1877, historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, trzykondygnacyjna od frontu, czterokondygnacyjna w części tylnej. Kamienica na planie nieregularnego czworoboku z pionem klatki schodowej w elewacji tylnej, nakryta dachem dwuspadowym o równych połaciach.

F a s a d a 6-osiowa, z jednoosiowym, skrajnym ryzalitem pozornym, tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku, uzupełniony ceramicznym detalem architektonicznym wytworzonym fabrycznie. W tynku zrealizowane: cokół, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyziemem, pasowe boniowanie I piętra, część narożnego, przemienne boniowania (wydzielającego także ryzalit pozorny) i dolna partia belkowania wieńczącego (z fryzem dekorowanym motywem liścia akantu). Z tynku wykonane też częściowo obramienia otworu wejściowego i okien. Natomiast: sowy na głowicach portalu, rustykowane bonie, płyciny pod oknami I piętra, ławy podokienne okien II piętra, płyciny nadokienne z naczółkami i gzymsami oraz konsole i gzyms koronujący — ceramiczne, wytworzone fabrycznie. Gzyms koronujący częściowo ceramiczny, częściowo obity deskami.

Otwór wejściowy umieszczony centralnie w pięcioosiowej części elewacji. Zamknięty łukiem odcinkowym. Ujęty skrajnie dwoma pilastrami ze stylizowanymi głowicami korynckimi (z wizerunkiem sowy), wspierającymi odcinek belkowania. Drzwi ze stałym nadświetlem, ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu, dwuskrzydłowe. Zdobione dekoracją płycinową i denticuli. Ponadto w skrajnym ryzalicie pozornym — oryginalna, prostokątna, drewniana

witryna sklepowa z futryną z drzwiami. Futryna i drzwi ramowo-płycinowe. Drzwi z nadświetłem ozdobionym kutą kratą, jednoskrzydłowe, dekorowane boniami diamentowymi. Futryna drzwi z dekoracją płycinową. Na styku witryny sklepowej i futryny drzwi stylizowana konsola. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu pary okien ze wspólnymi podokiennikami i z konsolami, ujęte opaskami. Okna I piętra z architektonicznie kształtowanymi, prostokątnymi ławami podokiennymi zdobionymi płycinami z wicią akantu. Nad oknami załamane gzymsy nadokienne i prostokątne płyciny z motywem ulistnionej gałązki na kanelowanym tle. Płyciny flankowane wydłużonymi konsolami z liśćmi akantu, na których oparte naczółki z ramami dekorowanymi palmetami. Nad oknami w osi w skrajnym ryzalicie oraz w osi elewacji z otworem wejściowym — naczółki półkoliste z polami zdobionymi jajownikiem. Nad dwiema parami osi po obu stronach osi z otworem wejściowym — naczółki wspólne, trójkątne, zdobione motywem kartusza i wici roślinnej. Ponadto pomiędzy oknami w parach (w partii I piętra) prostokątne, pionowo umieszczone płyciny z obramieniem i z ornamentem kandelabrowym. Pod oknami II piętra prostokątne, dekoracyjne ławy podokienne znacznie występujące przed lico elewacji, posadowione na konsolach, zdobione motywem plecionki z rozetami. Nad oknami załamane gzymsy nadokienne i prostokątne płyciny z motywem wici akantu. Flankowane wydłużonymi konsolami z liśćmi akantu. Na konsolach oparte profilowane gzymsy nadokienne. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Elewacja boczna i tylna bez dekoracji. W elewacji tylnej płytki, środkowy ryzalit klatki schodowej.

Sień ze stopniami wyrównawczymi, oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym opartym na profilowanym wsporniku. W otworze drzwi wewnętrzne, drewniane z nadświetłem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, pierwotnie częściowo przeszklone. Sień nakryta stropem z sufitem. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą i z profilowaną poręczą. W sieni i w klatce schodowej zachowana ceramiczna posadzka z dwubarwnych płytek. Na wyższych kondygnacjach budynku łuki arkad oddzielających klatkę schodową od płytkich halli, oparte na profilowanych wspornikach.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połączy dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kuta krata w nadświetlu wejścia do sklepu;
- chodnik z granitowej kostki prowadzący do budynku.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukskaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rekonstrukcji zniszczonych elementów wystroju fasady, odnowić wystrój i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. Zaleca się zachowanie i renowację oryginalnej witryny sklepowej i drzwi prowadzących do sklepu. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Działkowa 23 (fot. 68)

Kamienica czynszowa, wzn. kon. XIX w., przebudowana ok. 1920 r., uproszczony neoklasycyzm.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie czworoboku, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, dzielona uproszczonym gzymsem nad przyziemiem, zwieńczona uproszczonym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy w osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Drzwi z nadświetłem, ramowo-płycinowe, drewniane z dekoracją płycinową. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Ponad fasadą połąć dachu z pokryciem ceramicznym.

Elewacja boczna i tylna bez dekoracji.

Sień z posadzką z lastriko oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody z dolnym biegiem z okładziną z lastriko, zabezpieczone metalową balustradą. Wyżej schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą i profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowych nad elewacjami;

— wykrój i układ otworów.

• ul. Działkowa 30 (fot. 69)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1870–1877, historyzm (neoklasycyzm).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, trzy- i półkondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem płaskim.

F a s a d a 7-osiowa, tynkowana, z balkonem w osi. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowane gzymsy ponad przyziemiem i pod oknami I–III piętra. Elewacja zwieńczona wąskim, profilowanym gzymsem. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi fasady, zamknięty łukiem pełnym. W górnej części ujęty profilowaną opaską. Drzwi ze stałym nadświetłem ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu. Zdobione dekoracją płycinową, motywem rombów i profilowaną listwą z głowicą (na jednym ze skrzydeł). Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. Okna przyziemia z ceramicznymi parapetami i profilowanymi opaskami. Okna I piętra w podobnych opaskach. Ponad nimi dekoracja w formie medalionu flankowanego przez dwie płyciny oraz — profilowane gzymsy nadokienne. Okna II piętra w gładkich opaskach, okna w partii strychu bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balkon oparty na ceramicznych konsolach zdobionych liśćmi akantu. Ograniczony kutą balustradą o geometrycznym rysunku.

Elewacja tylna i boczne bez dekoracji.

Sień ze stopniami wyrównawczymi, oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym. W otworze drzwi wewnętrzne, drewniane z nadświetłem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Sień nakryta stropem z sufitem. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i toczonymi słupkami.

Stan zachowania:

— zły.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kuta balustrada balkonu;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 32 (fot. 70)

Willa, wzn. w latach 1875–1877, zaznaczona na planie miasta z ok. 1877 r. Historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem, neogotykiem i neobarokiem).

Willa mur., tynk., podpiwniczona, dwukondygnacyjna z podstryszem, na planie prostokąta z ryzalitem klatki schodowej i gankiem. Nakryta dachem dwuspadowym. Do bocznej elewacji budynku dostawiona jednokondygnacyjna przybudówka z tarasem na dachu.

F a s a d a 5-osiowa, z jednoosiowym, środkowym ryzalitem klatki schodowej zwieńczonym schodkowym szczytem. Przed ryzalitem jednoosiowy, jednokondygnacyjny, murowany ganek z czterospadowym dachem z wklęsłymi połaciami. W partii cokołu elewacja licowana nieregularnymi płytami kamiennymi, wyżej tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku. Pod oknami I piętra zespolony z ich podokiennikami profilowany gzyms, przerwany przez ryzalit. Fasada ujęta skrajnie boniowanymi lizenami, na które nałożone dekoracyjne przypory (do wysokości I piętra włącznie) i pseudomachikuły (na poziomie gzymsu koronującego). Każda z dekoracyjnych przypór złożona z wysokiego, gładkiego cokołu, gładkiego trzonu (zdobionego motywem kartusza), z profilowanego gzymsu (na poziomie gzymsu pod oknami I piętra) i ze sterczyny. Sterczyny zdobione boniowaniem, zwieńczone trójkątnymi szczytami w profilowanym obramieniu, kryte ceramicznie. Pseudomachiuła (formalnie związana z elewacją boczną) w dolnej części profilowana, w górnej gładka. Elewacja frontowa zwieńczona odcinkami stylizowanego belkowania. Podobnie zwieńczony ryzalit klatki schodowej. Schodkowy szczyt ryzalitu wypełniony dekoracją architektoniczną w formie wpisanych w siebie trójliscia i trójkąta. Boczne uskoki szczytu zwieńczone profilowanymi gzymsami, a uskok najwyższy — półkolistym naczółkiem. Naczółek ten przedzielony ukośnie ustawioną podstawą obelisku. Odrębnym gzymsem zwieńczone elewacje ganku przed ryzalitem klatki schodowej.

Otwór wejściowy umieszczony w elewacji ganka, prostokątny, w obramieniu z pseudofascjami. Drzwi ze stałym nadświetlem ramowo-płycinowe, w stylu neoklasycyzmu, dwuskrzydłowe. Zdobione dekoracją płycinową, rozetami i guzami. W ryzalicie klatki schodowej okna trójdzielne. Okno w partii wysokiego przyziemia prostokątne, w partii I piętra zamknięte łukiem odcinkowym. Oba ujęte obramieniami uszakowymi z pseudofascjami i przewiązkami. Pomiędzy oknami prostokątna płycina wydzielona dodatkowo (bocznie) tynkowymi listwami zespolonymi z obramieniami okiennymi. W polu płyciny mniejsza płycina w formie podkowy, z guzami i guttami. Na archiwolcie górnego okna w ryzalicie środkowym — klucz. W polu szczytu ryzalitu kolisty okulus w profilowanym obramieniu. W bocznych partiach fasady okna piwnic w kamiennych obramieniach złożonych z węgarów z przewiązkami oraz z nadproży z kłinców. W wyższych kondygnacjach okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W partii wysokiego przyziemia obramienia okien kształtowane podobnie jak piwniczne, ale tynkowe.

Zaopatrzone dodatkowo w prostokątne, gładkie płyciny nadokienne oraz w profilowane nadokienne gzymsy. Okna I piętra w opaskach z pseudofascjami i przewiązkami. Nad nimi dekoracyjne łuki z kluczami i boniami diamentowymi. Zestawione w parach okna podstrysza skrajnie sfazowane, posadowione na wspólnych odcinkach gzymsu. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. W oknach ganku kute kraty. Ganek przed ryzalitem poprzedzony jednobiegowymi, kamiennymi schodami z pełnymi, murowanymi, tynkowymi balustradami. Skrajne słupki balustrad osłonięte kamiennymi czapami.

E l e w a c j a b o c z n a , p ó ł n o c n a, częściowo zasłonięta przez jednokondygnacyjną przybudówkę z dachem płaskim. Zwieńczona trójkątnym szczytem z bocznymi pseudomachikułami, obecnie przedzielona w połowie nowym, zewnętrznym kominem. Oryginalne okna skupione w parach w osi elewacji, prostokątne, w tynkowych opaskach z przewiązkami.

E l e w a c j a b o c z n a , p ó ł u d n i o w a, dwuosiowa, z gładkim, tynkowanym cokółem, dzielona profilowanym gzymsem pod oknami I piętra, zwieńczona trójkątnym szczytem z bocznymi pseudomachikułami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W przyziemiu ujęte jak okna w fasadzie. W partii I piętra okna w tynkowych opaskach. Nad oknami gładkie, tynkowe łuki. Okna w szczycie na wspólnym gzymsie podokiennym. Bez obramień jak sąsiednie, małe, prostokątne okna oraz znajdujący się wyżej kolisty okulus.

Nad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

P r z y b u d ó w k a p r z y b o c z n e j , p ó ł n o c n e j e l e w a c j i w i l l i jednokondygnacyjna z tarasem na płaskim dachu. Dwie elewacje, boczna i tylna bezokienne, tynkowane. Wystrój tylko na elewacji frontowej. Elewacja ta ujęta skrajnie lizeną. Zwieńczona ozdobną, ażurową, ceramiczną attyką z bocznymi słupkami. W przyziemiu przepruta dwoma otworami, jednym prostokątnym i jednym zamkniętym łukiem odcinkowym. Powyżej para okien w profilowanych opaskach zaopatrzonych we wspólny ceramiczny parapet. Taras na dachu przybudówki wydzielony od frontu attyką, a nad elewacją boczną — balustradą z murowanymi, tynkowanymi słupkami i tralkowymi, ażurowymi segmentami (metalowymi lub drewnianymi).

Willa otoczona niewielkim ogrodem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute kraty w oknach ganku;
- relikty urządzenia ogrodu.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Zaleca się dokonanie rekompozycji ogrodu.

- ul. Działkowa 33 (fot. 71-72)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1903–1907, historyzm (neoklasycyzm z elementami neobaroku). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z uproszczeniem detalu.

Narożna kamienica mur., tynk., podpiwniczona, pięciokondygnacyjna, na planie litery V ze ściętym narożnikiem, nakryta dachami płaskimi.

F a s a d a 5-osiowa z jednoosiowym ściętym narożnikiem. Cokół ceglany. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku: profilowany gzyms ponad przyziemiem i profilowany gzyms koronujący. Brama wjazdowa umieszczona w lewej, skrajnej osi fasady, prostokątna. Drugi otwór wejściowy do sklepu, prostokątny przepruty w ściętym narożniku fasady. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, z podokiennikami. W przyziemiu tylko prostokątna witryna sklepowa bez obramienia. Okna I piętra w opaskach, z przemiennie rozmieszczonymi nadokiennymi gzymsami oraz z otwartymi trójkątnymi naczółkami. Okna II i III piętra w opaskach rytych w tynku. Nad nimi profilowane gzymsy. W partii IV piętra okna bez obramień, niektóre przebudowane. Wystrój elewacji ściętego narożnika fasady komponowany jak wystrój fasady. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

E l e w a c j a b o c z n a od strony ul. Żwirki i Wigury 5-osiowa (od przyziemia), komponowana jak fasada kamienicy. Lewa skrajna oś z obramionymi otworami ślepyimi.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Nad elewacjami połacie dachowe z ceramicznym pokryciem.

Sieć przejazdowa wyłożona kamiennymi płytami, nakryta stropem wzmocnionym łukami konstrukcyjnymi. W bocznej ścianie sieni otwór o łuku odcinkowym, z parostopniowymi schodami z okładziną z lastriko, prowadzący do klatki schodowej. Klatka schodowa w trakcie tylnym z posadzką z lastriko. Schody murowane, licowane drewnem, wyżej drewniane, dwubiegowe powrotne. W klatce schodowej zachowane drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztu-katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 35 (fot. 73)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1903–1907, historyzm (neoklasycyzm). Budynek re-montowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, pięciokondygnacyjna, na planie czworoboku, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 9-osiowa. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, gzyms cokołowy, profilowany gzyms ponad przyziemiem i profilowany gzyms koronujący. W centrum elewacji w trzech środkowych osiach prostokątna brama wjazdowa i otwór wejściowy do sieni, także prostokątny. Drzwi z nadświetlem, drewniane, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone,

zdobione dekoracją płycinową. Otwory w przyziemiu częściowo oryginalne, prostokątne, w obramieniach listwowych i — częściowo przebudowane. Rozmieszczone mijankowo w stosunku do okien wyższych kondygnacji. Tam okna dwuskrzydłowe, prostokątne, w opaskach rytych w tynku. Skrajne osie oraz oś okienna z otworem wejściowym pojedyncze. Tu okna: z podokiennikami oraz z segmentowymi naczółkami (w partii I piętra), z podokiennikami i naczółkami trójkątnymi (na poziomie II piętra) oraz z profilowanymi gzymsami nadokiennymi (w partii III piętra). Pozostałe osie okienne zestawione parami. W nich pary okien wyróżnione w partii I i II piętra wspólnymi podokiennikami oraz wspólnymi, profilowanymi gzymsami nadokiennymi. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Nad fasadą połać dachu z ceramicznym pokryciem.

Sień nakryta stropem z sufitem, wzmocnionym łukami konstrukcyjnymi. Klatka schodowa w trakcie tylnym Schody drewniane, dwubiegowe powrotne. Balustrada schodów z toczonymi słupkami i tralkową balustradą z profilowaną poręczą. W klatce schodowej zachowane drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty stolarki okiennej, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 36 (fot. 74)

Kamienica czynszowa, wzn. kon. XIX w., historyzm (neoklasycyzm łączony z neobarokiem). Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

Fasada 5-osiowa ze skrajnymi osiami grupowanymi po dwie, tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyziemem (kryty dachówką), profilowany gzyms koronujący. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi elewacji, zamknięty łukiem odcinkowym, ujęty obramieniem listwowym ze skrajnymi listwami i z kluczem. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w środkowej osi z podokiennikami, w parach osi — ze wspólnymi podokiennikami. Ujęte podobnego typu obramieniami jak portal, lecz bez kluczy. Pod oknami I piętra gładkie płyciny podokienne. Nad oknami I piętra prostokątne płyciny z motywem rombu oraz — trójkątne naczółki (pojedyncze i wspólne) z dekoracją roślinną (motywami odnoszącymi się do akantu, stylizowanymi kwiatami). Nad oknami II piętra gładkie, prostokątne płyciny, profilowane gzymsy, na których posadowione dekoracyjne łuki (z kluczami i skrajnymi kłińcami). Obramienia okien III piętra z uszakami. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji, z podwyższonym pionem klatki schodowej.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze stopniami wyrównawczymi, oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym. W otworze drzwi wewnętrzne, drewniane z nadświetlem, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone, zdobione dekoracją płycinową. Zachowane, metalowe, odlewane, dekorowane gałki. Sień nakryta stropem z fasetą. Faseta ujęta profilowanymi ramami, zdobiona ornamentyką w stylu neobaroku (przewiązkami, kartuszami z motywem muszli, stylizowanymi liśćmi akantu). Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i toczonymi słupkami. Przy podestach schodów drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. Zaleca się wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, stylistycznie nawiązujących do stylistyki stolarki drzwiowej z końca XIX w. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 37 (fot. 75)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1903–1907, historyzm (neoklasycyzm). Budynek przebudowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryszem, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

Fasada 6-osiowa. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowany gzyms ponad przyziemiem, uproszczone, wieńczące belkowanie z oknami podstrysza w partii fryzu. Otwór wejściowy umieszczony w jednej ze środkowych osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Drzwi z lat 20. XX w., z nadświetlem, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień, z podokiennikami.

Elewacja tylna bez dekoracji, z podwyższonym pionem klatki schodowej.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze stopniami wyrównawczymi z okładziną z lastriko, oddzielona od klatki schodowej prostokątnym otworem. Nakryta stropem z sufitem. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z balustradą ze szczeblinami, profilowaną poręczą i prostopadłościennymi słupkami.

Przed budynkiem ogrodzenie z murowanymi, tynkowanymi słupkami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej o podziale krzyżowym.

• ul. Działkowa 43 (fot. 77-78)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1915 r., historyzm (z nawiązaniem do baroku i neoklasycyzmu).

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta, główna część budynku nakryta dachem dwuspadowym, a boczna — dachem pseudomansardowym tworzonym z właściwego dachu trójspadowego i z dolnej pseudopołaci — elewacji III piętra krytej dachówką.

F a s a d a 6-osiowa komponowana asymetrycznie, ożywiona asymetrycznie usytuowanym, trójosiowym, podwyższonym ryzalitem pozornym z czteroosiową facjatą nakrytą dachem trójspadowym. Boczna część fasady pozornie obniżona, ponieważ jej III piętro kryte jak połacie dachowe. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, pasowy, wydatny gzyms nad przyziemiem, i odrębne odcinki uproszczonego belkowania wieńczącego (w partii środkowego ryzalitu pozornego i w bocznej części elewacji). Po obu stronach facjaty (nad ryzalitem pozornym) odcinki pełnej, gładkiej attyki. Facjata zwieńczona uproszczonym gzymsem. Otwór wejściowy umieszczony w jednej ze środkowych osi elewacji ryzalitu pozornego, zamknięty łukiem pełnym, bogato oprawiony. Zawarty w uskokowo formowanej wklęsłej niszy flankowanej przez uproszczone pilastry. Ich profilowane głowy połączone z profilowanym obramieniem archiwolt portalu. Ponadto archiwolta ujęta stylizowanymi konsolami (z akan-towymi wolutami) podtrzymującymi falisty naczółek. Naczółek zespolony z gzymsem nad przyziemiem, ozdobiony kartuszem w oprawie roślinnej, złożonej z wici roślinnej, liści akan-tu i kampanul. Drzwi z nadświetlem (z rozetą i z promieniście ułożonymi szprosami), drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Zdobione w dolnej części kanelowanymi cokółkami wyżej — wpisanymi w siebie płycinami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. W pseudopołaci dachowej okna w drewnianych obramieniach z trójkątnymi naczółkami.

E l e w a c j a b o c z n a dwuosiowa z osiami zgrupowanymi w jej centrum. Tynkowana do II piętra włącznie, z podziałami jak fasada. Pozornie obniżona ze względu na ujęcie III piętra jak połacie dachu. Okna wykrojone i oprawione jak w bocznej części fasady.

E l e w a c j a t y l n a z jednoosiowym ryzalitem klatki schodowej. W zwieńczeniu osi z oknami klatki schodowej małe okno termalne. Cokół elewacji ceglany połączony z szeroką opaską ujmującą prostokątne wejście do klatki schodowej.

Sieć ze stopniami wyrównawczymi. Nakryta stropem z sufitem. Oddzielona od klatki schodowej otworem o łuku odcinkowym wypełnionym drewnianymi drzwiami z nadświetlem, ramowo-płycinowymi, pierwotnie częściowo przeszklonymi. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z balustradą ze szczeblinami, profilowaną poręczą i z prostopadłościennymi słupkami z ozdobnymi czapami. Zachowane relikty oryginalnych, asymetrycznie komponowanych drewnianych drzwi mieszkań, z nadświetlami.

Przed budynkiem zachowany fragment ogrodzenia z murowanymi słupkami oraz z segmentem wykonanym ze sztachet.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej o podziale krzyżowym.

• ul. Działkowa 44 (fot. 76, 79)

Dom czynszowy, wzn. w latach 1870–1877, architektura wernakularna, historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem).

Dom mur., tynk., dwukondygnacyjny, na planie prostokąta, nakryty dachem dwuspadowym.

Fasada 7-osiowa. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowane gzymsy (ponad przyziemiem, pod oknami I piętra), szlak z zarysowanych listwą, prostokątnych płycin (pomiędzy oknami podstrysza) oraz — profilowany gzyms koronujący. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, w stylu neoklasycyzmu, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową. Skrzydła drzwi zdobione stylizowanymi kolumnami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu bez obramień. W partii I piętra dwa okna ślepe, po obu stronach środkowej osi okiennej. Pod wszystkimi oknami I piętra architektonicznie kształtowane ławy podokienne zdobione wgłębionymi, prostokątnymi płycinami. Okna w profilowanych obramieniach. Powyżej prostokątne płyciny nadokienne, flankowane konsolami wspierającymi profilowane gzymsy nadokienne. Pary okien podstrysza bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja boczna bez dekoracji, tynkowana, dwuosiowa z prostokątnymi oknami bez obramień, zwieńczona trójkątnym szczytem.

Elewacja tylna bez dekoracji. W otworze wejściowym drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, w stylu neoklasycyzmu, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym i z oknami powiekowymi.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 46 (fot. 80)

Dom czynszowy, wzn. kon. XIX w., architektura wernakularna, historyzm (neoklasycyzm). Budynek remontowany w końcu XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., dwukondygnacyjny, na planie prostokąta, nakryty dachem dwuspadowym.

Fasada 5-osiowa (obecnie z jednym oknem I piętra zamurowanym). Detal architektoniczny zachowany częściowo, wykonany w tynku: cokół, profilowane gzymsy (ponad przyziemiem, pod parami okien podstrysza i koronujący). Szeroka brama o łuku odcinkowym umieszczona w elewacji skrajnie, bez obramienia. Wrota drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Obok bramy prostokątny otwór wejściowy bez obramienia, poprzedzony jednobiegowymi schodami. Okna wtórnie bez obramień. Nad oknami I piętra zachowane gzymsy nadokienne.

Elewacja boczna bez dekoracji, tynkowana, zwieńczona trójkątnym szczytem.

Elewacja tylna bez dekoracji. W niej skrajnie wypruta brama o łuku odcinkowym.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;

— zachowany detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka bramy i drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady, i w miejscu zamurowanego okna zaznaczyć w elewacji okno ślepe. Zaleca się też wykonanie obramień okien I piętra w nawiązaniu do obramień okien domu przy ul. Działkowej nr 44. Korzystnym byłoby odtworzenie oryginalnej kolorystyki elewacji budynku przy ul. Działkowej 46. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej nawiązującej do zachowanych wzorów w fasadzie sąsiedniego domu przy ul. Działkowej 44.

• ul. Działkowa 48 (fot. 81)

Dom czynszowy, wzn. w latach 1870–1877, architektura wernakularna, historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem). Budynek remontowany ok. 2000 r. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., dwukondygnacyjny, na planie prostokąta, nakryty dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa z osiami zgrupowanymi po dwie i po trzy. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, profilowany gzyms nad przyziemiem, relikty gzymsu podokiennego pod oknami I piętra, szlak z prostokątnych, wglębnych płycin pomiędzy kolistymi oknami podstrysza oraz — profilowany gzyms koronujący. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi okiennej, prostokątny, bez obramienia, poprzedzony kilkustopniowymi schodami. Drzwi z nadświetlem, drewniane, dwuskrzydłowe, w stylu neoklasycyzmu, ramowo-płycinowe, zdo-

bione dekoracją płycinową i motywem diamentowych boni. W górnej części dekorowane żłobkowaniem. Jedno ze skrzydeł drzwi ozdobione stylizowaną kolumną. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu bez obramień. W partii I piętra pod oknami architektonicznie kształtowane ławy podokienne zdobione wgłębными, prostokątnymi płycinami w profilowanych ramach. W płycinach dekoracja ornamentalna w formie uskrzydłonych lwów zwróconych ku sobie i ku motywowi dekoracyjnemu z liści akantu. Ławy podokienne rozbudowane skrajnie o cokół dla profilowanych obramień okiennych (obecnie częściowo zniesionych). Zachowane górne ich fragmenty. Nad oknami prostokątne płyciny nadokienne, flankowane konsolami wspierającymi profilowane gzymsy nadokienne. Okna podstrysza w opaskach. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja boczna bez dekoracji, tynkowana, zwieńczona trójkątnym szczytem.

Elewacja tylna bez dekoracji. W otworze wejściowym drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, w stylu neoklasycyzmu, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z ceramiczną posadzką, nakryta stropem. W niej schody, drewniane, zabiegowe prowadzące do sieni i na galerię I piętra. Zaopatrzone w tralkową balustradę z toczonymi słupkami i tralkami oraz w profilowaną poręcz.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz drzwi wejściowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym piec, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć gzyms podokienny, a także boczne części okiennych obramień. Korzystnym byłoby przywrócenie oryginalnej kolorystyki fasady. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 50 (fot. 82, 83)

Dom czynszowy z usługowym przyziemem, wzn. w latach 1903–1907 na miejscu starszych budynków. Architektura wernakularna, historyzm (neoklasycyzm). Budynek remontowany w końcu XX w. ze znacznym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., podpiwniczony, dwukondygnacyjny, na planie prostokąta, nakryty dachem dwuspadowym.

Fasada 7-osiowa, złożona z dwóch podobnie komponowanych członów. Cokół (betonowy z kruszywem), gzymsy wykonane w tynku: profilowany gzyms nad przyziemem i profilowany gzyms koronujący. W środkowej osi elewacji oraz w osi sąsiedniej otwory wejściowe, prostokątne bez obramień, poprzedzone jednobiegowymi schodami. W jednym z nich, prowadzącym do sieni, drzwi w stylu neoklasycyzmu, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową. Na skrzydłach drzwi zachowane gałki i dekoracyjne okucia, w tym zamków. Jedno ze skrzydeł drzwi ozdobione stylizowaną kolumną. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w tym jedno ślepe w partii I piętra, wtórnie bez obramień. Pod gzymsem koronującym pary małych, prostokątnych okien podstrysza. Częściowo zachowana

drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi śle-
mionami.

P ó ł n o c n a e l e w a c j a b o c z n a bez dekoracji, tynkowana, zwieńczona trójkątnym
szczytem z dwoma prostokątnymi oknami bez obramień. P o ł u d n i o w a e l e w a c j a
b o c z n a zwieńczona podobnie, pierwotnie trójosiowa, także z oknami w szczycie.

E l e w a c j a t y ł n a zwieńczona profilowanym gzymsem. W przyziemiu prostokątny
otwór wejściowy w opasce, prowadzący do przejścia połączonego z sienią. W otworze wej-
ściowym drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową. Za-
chowane metalowa gałka, ozdobne okucie zamka oraz klamka.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z wylewaną posadzką, nakryta stropem, połączona z przejściem sklepionym odcinko-
wo. W sieni schody ze sztucznego kamienia(?), zabiegowe prowadzące do sieni I piętra. Za-
opatrzone w tralkową balustradę z toczonymi, cylindrycznymi słupkami, toczonymi tralkami
oraz z profilowaną poręczą. Z podobną balustradą schody z I piętra na strych drewniane, za-
biegowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym pie-
ce, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady. W miejscu zamurowanych otworów w połu-
dniowej elewacji bocznej trzeba wprowadzić okna ślepe. W przypadku wymiany stolarki
okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej nawiązującej do zachowa-
nych wzorów.

• ul. Działkowa 54 (fot. 84)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1900–1903 na miejscu starszych budynków, historyzm
(neoklasycyzm). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylo-
wych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie czworoboku, nakryta
dachem dwuspadowym.

F a s a d a 7-osiowa, ze środkową osią przestrzennie wyeksponowaną oraz — z dwiema gru-
pami osi zestawionymi po trzy. Elewacja tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w
tynku: wysoki cokół, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyzie-
mieniem, uproszczone belkowanie z profilowanym gzymsem na konsolach. Nad gzymsem koro-
nującym wysunięty okap dachu. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi elewacji,
wysoki, prostokątny, ujęty obramieniem złożonym z lizen i odcinka uproszczonego belkowa-
nia. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu w obramieniach listwowych, lekko
rozglifionych. Zaopatrzone w ceramiczne parapety. Okna I piętra ujęte pilastrami (posado-
wionymi na gzymsie nad przyziemiem) zaopatrzonymi w uproszczone głowice nawiązujące
do korynckich. Pod oknami wgłębne, prostokątne płyciny z dekoracją roślinną tworzoną z
liści i wici akantu. Na głowicach pilastrów oparte prostokątne płyciny nadokienne, także z
dekoracją roślinną (wicią roślinną wzbogaconą motywem kartusza). Obramienia okienne

zwieńczone profilowanymi gzymsami nadokiennymi. Okna II piętra w opaskach takich jak okna przyziemia. Nad opaskami kanelowane płyciny nadokienne zdobione motywem liści klonu. Płyciny ujęte konsolami (z liśćmi akantu) wspierającymi profilowane gzymsy nadokienne. Okna III piętra bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja boczna i tylna bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z początkowym biegiem schodów (z podestem) murowanym, obłożonym drewnem, prowadzącym do klatki schodowej w tylnym trakcie. Poręcz początkowego biegu drewniana, pierwotnie z toczonymi słupkami i tralkami oraz z profilowaną poręczą. Właściwe schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, z toczonymi tralkami i z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jej oryginalną kolorystykę. Zaleca się wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, stylistycznie nawiązujących do stolarki drzwiowej z pocz. XX w. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 56 (fot. 85)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1900–1903 na miejscu starszych budynków, historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie czworoboku, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, ze skrajnym, dwuosiowym ryzalitem pozornym, tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyziemiem, profilowany gzyms pod oknami I piętra, uproszczone belkowanie z fryzem (z oknami podstrysza) częściowo gładkim i częściowo zdobionym wgłębnymi prostokątnymi płycinami. Powyżej — denticuli, rząd konsol (z lwimi głowami i liśćmi akantu) gzyms koronujący i wysunięty okap dachu. Szeroka brama umieszczona w ryzalicie pozornym, zamknięta łukiem pełnym, ujęta skrajnie uproszczonymi pilastrami. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, w przyziemiu bez obramień. Zaopatrzone w ceramiczne parapety. Pod oknami I piętra uproszczone ławy podokienne. Nad oknami I piętra segmentowe naczółki na konsolach zdobionych ornamentem kandelabrowym. Nad oknami w partii ryzalitu pozornego wspólny naczółek trójkątny. Nad oknami II piętra profilowane gzymsy nadokienne na konsolach, a w partii ryzalitu pozornego wspólny naczółek segmentowy na konsolach. Okna III piętra bez obramień. Dwa okna w ryzalicie pozornym ze wspólnym podokiennikiem. Powyżej koliste okna podstrysza w tynkowych opaskach wyeksponowanych na tle fryzu z belkowania wieńczącego. Okna podstrysza w pozostałej części fasady — czworoboczne, bez obramień.

Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji, z ryzalitem klatki schodowej.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień przelotowa nakryta stropem wzmocnionym łukami konstrukcyjnymi. W bocznej ścianie sieni otwór wejściowy na schody, ze stopniami wyrównawczymi, zamknięty łukiem odcinkowym, wypełniony futryną drzwi wewnętrznych z nadświetłem. Klatka schodowa w tylnym traktie budynku. Schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, toczonymi tralkami i słupkami oraz z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. Zaleca się wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, stylistycznie nawiązujących do stolarki drzwiowej z pocz. XX w. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Działkowa 58 (fot. 86, 87)

Kamienica czynszowa, wzn. w latach 1900–1903 na miejscu starszych budynków, historyzm (neoklasycyzm łączony z neorenesansem). Budynek remontowany w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie czworoboku, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, ze skrajnym, dwuosiowym ryzalitem pozornym. Elewacja tynkowana. Detal architektoniczny wykonany w tynku: cokół, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyziemem, profilowane gzymsy pod oknami I i III piętra, uproszczone belkowanie z fryzem (z oknami podstrysza) częściowo gładkim i częściowo zdobionym wgłębnymi prostokątnymi płycinami. Powyżej — gzyms koronujący i wysunięty okap dachu. Otwór wejściowy umieszczony w ryzalicie pozornym, zamknięty łukiem pełnym, ujęty w górnej części opaską. Drzwi drewniane z nadświetłem, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe zdobione dekoracją płycinową. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W przyziemiu z podokiennikami oraz w opaskach. Zaopatrzone w ceramiczne parapety. Nad oknami I piętra trójkątne naczółki na konsolach zdobionych ornamentem kandelabrowym. Nad oknami w partii ryzalitu pozornego wspólny naczółek segmentowy na konsolach. Nad oknami II piętra profilowane gzymsy nadokienne na konsolach, a w partii ryzalitu pozornego wspólny trójkątny naczółek na konsolach. Okna III piętra bez obramień. W ryzalicie pozornym koliste okna podstrysza w tynkowych opaskach wyeksponowanych na tle fryzu z belkowania wieńczącego. Okna podstrysza w pozostałej części fasady — czworoboczne, bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacje boczna, szczytowa, zwieńczona trójkątnym szczytem. Elewacja tylna — bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień przejazdowa z posadzką ceramiczną oraz z początkowym biegiem schodów (z podestem) drewnianym, prowadzącym do klatki schodowej w tylnym trakcie. Właściwe schody drewniane, dwubiegowe powrotne, z balustradą przekształconą w latach 20. XX w.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy dokonać rewaloryzacji wystroju fasady i odtworzyć jego oryginalną kolorystykę. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Ulica Franciszkańska

Franziskaner Strasse (1899, 1912, ok. 1934), *Franciszkańska* (od 1946)

W XVIII w. z Przedmieścia Chojnowskiego do wsi *Dänemark* (ob. ul. Działkowa), do Ulesia i do innych wsi na północny zachód od Legnicy prowadziła lokalna droga. Jej wschodnim odcinkiem była na terenie przedmieścia ul. Franciszkańska biorąca początek przy placu przy klasztorze bernardyńskim. Już w latach 20. XIX w. ulica Franciszkańska miała taki przebieg jak obecnie. Przy jej południowej pierzei wznosił się klasztor, a przy północnej zlokalizowane były skromne, niewielkie i izolowane przestrzennie zagrody. Podobny charakter zabudowa ulicy miała jeszcze w ok. 1899 r. Dopiero na pocz. XX w., przed 1907 r. wzniesiono przy ul. Franciszkańskiej pierwszą i jedyną kamienicę (nr 7), narożną, łączącą się z zabudową wschodniej pierzei ul. Św. Wojciecha.

• ul. Franciszkańska 7 (fot. 89-90)

Kamienica czynszowa, narożna z ul. Św. Wojciecha, wzn. w latach 1900–1903, historyzm (neorenesans północny łączony z neobarokiem). Około 1970 r. zbudowane nowe schody.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery V ze ściętym narożnikiem (z dwoma balkonami), nakryta dachami dwuspadowymi.

F a s a d a 7-osiowa, z ceglany cokołem i z gzymsem cokołowym, w partii przyziemia tynkowana, na wysokości górnych kondygnacji licowana cegłą. Detal architektoniczny wykonany w tynku: gzyms cokołowy, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms ponad przyziemiem, narożne, przemienne boniowanie, pasowe gzymsy na poziomie podokienników okien I–III piętra, wieńczące belkowanie. Belkowanie z gładkim, tynkowanym fryzem (z narożnymi pseudotryglifami i z parami okien podstrysza) oraz z denticuli pod gzymsem koronującym. Otwór wejściowy umieszczony w środkowej osi elewacji, zamknięty łukiem odcinkowym, zaakcentowany układem klinów będących elementem boniowania. Okna dwuskrzydłowe, w osi obok osi środkowej — ślepe. Okna przyziemia zamknięte łukami odcinkowymi, ujęte jak otwór wejściowy, zaopatrzone w ceramiczne parapety. Okna wyższych kondygnacji prostokątne, z podokiennikami na czworobocznych wspornikach, ujęte profilowanymi opaskami (ze sfazowanymi narożami). W partii I i II piętra zaopatrzone w prostokątne płyciny nadokienne ujęte skrajnie wspornikami profilowanego gzymsu nadokiennego. Nad gzymsami odcinkowe, pseudokonstrukcyjne łuki. Okna w środkowej osi elewacji oraz w skrajnych osiach w bardziej rozbudowanych obramieniach, potraktowane jak element pionowej artykulacji fasady. W przypadku okien w środkowej osi fasady dodane: dekoracyjna ława podokienna (pod oknem I piętra), płyciny podokienne (pod oknami II i III piętra) i wyeksponowane na tle tych płycin pseudokonstrukcyjne, odcinkowe łuki. Brak ich nad oknami III piętra, ale tu gzymsy nadokienne nałożone na architrav wieńczącego belkowania. Podobnie rozbudowane obramienia okien w skrajnych osiach, z tym że nad oknami I i II piętra zamiast gzymsów nadokiennych i pseudokonstrukcyjnych łuków umieszczone otwarte naczółki półkoliste i trójkątne (z gładkimi polami powiększonymi o płyciny nadokienne). Nad trzema wyróżnionymi osiami okiennymi obramione pary prostokątnych okien podstrysza, w tym ślepych, ujętych obramieniem w formie litery T. Elewacja ściętego narożnika budynku rozczłonkowana jak fasada, z tym że zamiast przemiennego skrajnego boniowania wprowadzone narożne lizeny wielkiego porządku. Obramienia otworów w ściętym narożniku ujęte jak w skrajnych osiach fasady. Brak tylko naczółka nad drzwiami balkonowymi I piętra. Balkony niewielkie, ograniczone kutymi balustradami (z barierkami) zdobionymi uproszczonymi motywami roślinnymi.

Elewacja boczna od ul. Św. Wojciecha 5-osiowa, komponowana asymetrycznie, z przestrzennie izolowaną osią (przy ściętym narożniku budynku) oraz z czterema osiami grupowanymi po dwie. Elewacja rozczłonkowana jak fasada budynku, tylko zamiast drugiego narożnego przemiennej boniowania gładka lizena wielkiego porządku (przy styku elewacji z fasadą domu przy ul. Św. Wojciecha 1). Okna w czterech osiach obramione jak okna w nie wyróżnionych osiach fasady, a okna w jednej, skrajnej ujęte podobnie jak okna w wyróżnionych osiach elewacji frontowej. Dwuosiowy fragment elewacji bocznej podwyższony o kondygnację — o facjatę w połaci dachu. Elewacja facjaty licowana cegłą, rozczłonkowana uproszczonymi, tynkowymi pilastrami z wgłębными płycinami i z ząbkami pod gzymsami głowic. Dwa skrajne pilastry posadowione na odcinkach gzymsu koronującego elewację. Wszystkie pilastry połączone pasowymi gzymsami. Okna w facjacie w profilowanych obramieniach. Facjata zwieńczona trapezowym szczytem z kolistym zwieńczeniem oraz z bokami obramionymi profilowaną ramą. Pole szczytu licowane cegłą, przeprute oknem termalnym z podokiennikiem i profilowaną opaską.

W elewacjach częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekoracją na słupkach i ze stałymi, profilowanymi ślemionami.

Elewacje tylne bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze stopniami wyrównawczymi (z okładziną z lastriko), oddzielona od klatki schodowej otworem z drzwiami wewnętrznymi, drewnianymi, dwuskrzydłowymi, ramowo-płycinowymi, częściowo przeszklonymi. Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody nowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna, drzwi wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Ulica Aleksandra Fredry

Kleinstrasse (1900), *Hellwigstrasse* (1910, 1945), *Aleksandra Fredry* (od 1946).

Ul. Aleksandra Fredry wytyczona została już przed 1903 r., tak jak sąsiednie ulice: Boczna, B. Głowackiego i Stefana Batorego, dla utworzenia nowej sieci ulic powiązanej z ul. Chojnowską i Działkową. Ulica A. Fredry została zabudowana w latach 1927–1928 jednolitym stylistycznie ciągiem budynków (nr 2–10) stanowiącym część zabudowy kwartału wydzielonego także ulicami: Chojnowską, B. Głowackiego i Stefana Batorego. Domy przy ul. A. Fredry i ul. Chojnowskiej 127–133 zbudowano wcześniej o parę lat od domów przy ul. B. Głowackiego i Stefana Batorego, w pierwszym etapie realizowania projektu. Po zakończeniu zabudowy kwartału powstał komponowany kompleks budynków złożony z dwóch narożnych, podwyższonych domów ustawionych po przekątnej (ul. Chojnowska 127 i B. Głowackiego 11) oraz z niższych ciągów zabudowy zwartej, w tym identycznych przy ul. B. Głowackiego i A. Fredry. Wewnątrz kwartału urządzono podwórze. Na jego terenie rozplanowano ścieżki, wybrukowano je granitową kostką. Podwórze obsadzono drzewami.

Ulicę A. Fredry obsadzono od strony garnizonowego lazaretu szpalerem z kasztanowców.

• ul. A. Fredry 2–10 (fot.)

Budynki wzn. w latach 1929–1931, modernizm, jako część zabudowy kwartału wydzielonego ulicami: Chojnowską, A. Fredry, B. Głowackiego i Stefana Batorego. Domy przy ul. Chojnowskiej i ul. A. Fredry, podobnie jak domy przy ul. B. Głowackiego i Stefana Batorego, zostały realizowane według projektu przygotowanego przez Konrada Beichta²⁴. Domy remontowane w 2 poł. XX w. Budynek nr 2 ocieplony. Zaszklone wtórnie niektóre balkony. Stolarka okienna częściowo wymieniona na okna plastikowe.

Budynki przy ul. A. Fredry 2–10 mur., tynk., podpiwniczone. Każdy z domów na planie prostokąta z ryzalitem środkowym w elewacji frontowej, trzykondygnacyjny, nakryty dachami dwuspadowymi z rzędami trójkątnych lukarn.

Elewacje frontowe

Każda z nich pięcioosiowa z jednoosiowym, podwyższonym ryzalitem klatki schodowej, zwieńczonym belkowym gzymsem koronującym, nakrytym dachem płaskim. Do ryzalitu dwustronnie (od przyziemia po II piętro) dobudowane balkony z pełnymi balustradami. W osi ryzalitu (z cokołem licowanym płytkami ceramicznymi o wążku wozówkowym) prostokątny otwór wejściowy. Ujęty szeroką opaską wykonaną także z ceramicznych płytek o wążku wozówkowym. Opaska zwieńczona uproszczonym gzymsem koronującym. Tylko w otworze wejściowym domu nr 4 drewniane drzwi. Drzwi jednoskrzydłowe z nadświetlem, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową. Przed wejściami do wszystkich budynków ceglane parostopniowe schody oraz dwa odcinki ceglanej podmurówki. W niej umocowane barierki w formie par ćwierćkolistych, kutych lub odlewanych prętów. W każdym z ryzalitów, na otworze wejściowym prostokątne, jednoskrzydłowe okna klatki schodowej. Nad nimi, w osi ryzalitu jednoskrzydłowe, pojedyncze, wydłużone okno. Boczne partie elewacji przeprute prostokątnymi, dwuskrzydłowymi oknami bez obramień. Zwieńczone odcinkami belkowego gzym-su koronującego.

²⁴ Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 47–48; „*Ostdeutsche Bauzeitung*”, 1931, r. 29, s. 82 i 83.

Elewacje tylne

Ujęte jednolicie, niektóre wyremontowane z częściowym zatarciem cech stylowych. Każda z elewacji 6-osiowa, rozdzielona wąskim, nadwieszonym nad cokołem, dwubocznym, podwyższonym wykuszem z dachem płaskim. Cokół licowany cegłą. Pozostała, górna partia elewacji tynkowana, z ceglany pasem pod oknami przyziemia, zwieńczona gzymsem koronującym przerwany przez wykusz. W osi z wykuszem zagłębiony, prostokątny otwór wejściowy prowadzący do piwnic, umieszczony w płytkim prostokątnym w obrysie zagłębieniu, dostępnym przez ceglane schody. Zagłębienie z wejściami do piwnic omurowane. W mur wmontowane kute lub odlewane metalowe barierki. W wyższych partiach elewacji komponowany układ okien (prostokątnych, dwuskrzydłowych oraz prostokątnych, małych, jednoskrzydłowych). Przy skrajach ścian wykusza osie z małymi jednoskrzydłowymi oknami. W połaci dachu rząd trójkątnych facjat.

Stan zachowania budynków:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryły budynków, ceramiczne pokrycie połaci dachowych;

— wykrój i układ otworów;

— metalowe barierki przed otworami wejściowymi w elewacjach frontowych.

Zaleca się likwidację wtórnych przeszkleń balkonów, wykonanie metalowych barierek przy ich balustradach (na wzór barierek balkonów przy ul. B. Głowackiego). Proponuje się również wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, na wzór drzwi domu przy ul. B. Głowackiego nr 1. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej ze stałymi ślemionami. Nowa stolarka musi być mocowana jak stara, na linii lica elewacji.

Zaleca się również rekompozycję ogrodowego urządzenia podwórza kwartału zabudowy, przy wykorzystaniu reliktyw założenia dawnego. Korzystnym byłoby założenie trawników wzdłuż frontowych elewacji budynków.

Budynki przy ul. A. Fredry 2–10 kwalifikują się, jako jednolity przestrzennie i formalnie zespół zabudowy do wpisu do rejestru zabytków wraz z domami przy ul. Chojnowskiej 127-139, Bartosza Głowackiego 1-11, Stefana Batorego 20.

Ulica ks. Bronisława Gładysza

Horst Wessel Weg (lata 30. XX w.), *Związku Walki Młodych* (od 1946)

Ulica została wytyczona w latach trzydziestych XX w. (wraz z ulicami Małą (*Langemarckstrasse*) i M. Drzymały (*Schlageter Weg*) dla wydzielenia niewielkiego osiedla domów jednorodzinnych zlokalizowanego przy zachodniej granicy miasta, przy końcowym odcinku ul. Chojnowskiej. Osiedle to założono na dawnych gruntach rolnych ze starym układem rozłogów oraz z ciekim wodnym, którego koryto przesunięto i uregulowano. Nie wiadomo, czy osiedle to powstało niezależnie, czy też związane było ze znajdującymi się nieopodal koszarami. Osiedle założono na planie wydłużonego trapezu. Do 1945 r. zabudowano tylko działki przy ul. Ks. B. Gładysza. Wzniesiono tu domy jednorodzinne w wersjach dwóch projektów typowych (12-16) i (18-20).

• ul. Ks. B. Gładysza 10 (99)

Dom jednorodzinny wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany w końcu XX w. lub na pocz. XXI w., z częściowym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta z aneksem, dwukondygnacyjny. Nakryty dachem dwuspadowym z łamanymi połaciami, z naczółkami i z wysuniętymi okapami. Zwrócony szczytowo ku ulicy. Elewacja frontowa trójosiowa, dwukondygnacyjowa, od poziomu I piętra wzwyż kształtowana jako pięcioboczny szczyt. Poprzedzona skrajnie usytuowaną półcylindryczną przybudówką z balkonem na dachu, ograniczoną pełną balustradą. Cokół licowany cegłą, wyższe partie elewacji bez artykulacji, okapy dachu odeskowane. Drugi skraj elewacji z narożnym oknem w przyziemiu, osłoniętym od góry uproszczonym gzymsem z obdaszkiem. W osi elewacji budynku prostokątny otwór wejściowy. Otwory w większości prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. W elewacji półcylindrycznej przybudówki okno trójskrzydłowe. Powyżej także otwór trójskrzydłowy z drzwiami balkonowymi. Elewacje boczne doprowadzone do wysokości przyziemia, przeprute trójskrzydłowymi oknami, osłonięte wysuniętymi okapami dachu.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Ks. B. Gładysza 12 (fot. 99, 100)

Dom jednorodzinny, obecnie hotel, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w., z częściowym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta z aneksem, dwukondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym z łamanymi połaciami. Zwrócony szczytowo ku ulicy. Elewacja frontowa dwuosiowa, dwukondygnacyjowa, od poziomu I piętra wzwyż kształtowana jako pięcioboczny szczyt. Skrajnie poprzedzona czworoboczną przybudówką z balkonem na dachu, ograniczoną pełną balustradą. Cokół licowany cegłą, wyższe partie elewacji bez artykulacji. W elewacji otwór wejściowy. Otwory prostokątne, dwuskrzydłowe bez obramień. Elewacje boczne doprowadzone do wysokości przyziemia, przeprute dwuskrzydłowymi oknami, osłonięte wysuniętymi okapami dachu.

Posesja z budynkiem wydzielona od ulicy kutym, ażurowym ogrodzeniem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **ul. Ks. B. Gładysza 14 (fot. 100)**

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta z aneksem, dwukondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym z łamanymi połaciami. Zwrócony szczytowo ku ulicy. Elewacja frontowa dwuosiowa, dwukondygnacyjowa, od poziomu I piętra wwyż kształtowana jako pięcioboczny szczyt. Elewacja bez artykulacji. Otwory dwuskrzydłowe, prostokątne we wtórnych(?) opaskach z kluczami. Elewacje boczne doprowadzone do wysokości przyziemia, przeprute dwuskrzydłowymi oknami, osłonięte wysuniętymi okapami dachu.

Posesja z budynkiem wydzielona od ogrodzeniem złożonym z murowanych i tynkowanych słupków oraz z nowych segmentów ze sztachet.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **ul. Ks. B. Gładysza 16 (fot. 100)**

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w., z częściowym zatarciem cech stylowych.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta z aneksem, dwukondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym z łamanymi połaciami. Zwrócony szczytowo ku ulicy. Elewacja frontowa dwuosiowa, dwukondygnacyjowa, od poziomu I piętra wwyż kształtowana jako pięcioboczny szczyt. Skrajnie poprzedzona czworoboczną przybudówką z balkonem na dachu, ograniczonym pełną balustradą. Elewacja bez artykulacji. Otwory prostokątne, dwuskrzydłowe bez obramień. Elewacje boczne doprowadzone do wysokości przyziemia, osłonięte wysuniętymi okapami dachu.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Ks. B. Gładysza 18 (fot. 101)

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym. Elewacje, w tym frontowa, dwuosiowe, zwieńczone uproszczonym gzymsem koronującym. Otwory prostokątne, dwuskrzydłowe bez obramień. W prawej, skrajnej osi elewacji frontowej otwór wejściowy o łuku pełnym, ujęty ceglany obramieniem występującym przed lico elewacji, poprzedzony jednobiegowymi schodami.

Posesja wydzielona ogrodzeniem z ceglana podmurówką, z ceglanymi słupkami oraz z segmentami z drewnianych sztachet.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Ks. B. Gładysza 20 (fot. 101, 102)

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w., ocieplony. Wprowadzony nowy, stylizowany wystrój elewacji: pasowe gzymsy oraz uproszczone, nadołkowe gzymsy na wspornikach.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z oknami powiekowymi. Elewacje z ceglany cokołem, zwieńczone uproszczonym gzymsem koronującym. Otwory prostokątne, dwuskrzydłowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Ks. B. Gładysza 22 (fot. 103)

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany na pocz. XXI w.

Dom mur., tynk., na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z oknami powiekowymi. Elewacje z ceglany cokołem, zwieńczone uproszczonym gzymsem koronującym. Otwory prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień.

Murowana, ceglana część ogrodzenia posesji złożona z podmurówki i słupków.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Ks. B. Gładysza 24 (fot. 104)

Dom jednorodzinny, wzn. ok. 1930 r. Budynek remontowany w końcu XX w.,

Dom mur., tynk., na planie prostokąta z aneksami, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z drewnianymi facjatami. Elewacje z ceglanym cokołem, osłonięte wysuniętymi okapami dachu. W trójosiowej elewacji frontowej okna prostokątne, trójskrzydłowe, bez obramień. W osi elewacji prostokątny otwór wejściowy w ceglanym, uskokowym obramieniu. Do elewacji bocznej dostawiona pięcioboczna przybudówka z balkonem z pełną balustradą. W osiach połaci dachowych facjaty z trójskrzydłowymi oknami, kryte dachami trójspadowymi.

Murowana, ceglana część ogrodzenia posesji złożona z podmurówki, słupków i ćwierćkolistych odcinków muru. Segmenty ogrodzenia utworzone z drewnianych sztachet.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikujący się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

Ulica Bartosza Głowackiego

Nollendorfstrasse (ok. 1900)²⁵, *Ziethen Strasse* (1903, 1907, 1912), *B. Głowackiego* (od 1946)

Ulicę Bartosza Głowackiego i sąsiednie ulice: Boczną, Aleksandra Fredry i Stefana Batorego wytyczono przed 1903 r. Tak utworzono nową sieć ulic powiązaną z ul. Chojnowską i Działkową. W 1912 r. ul. B. Głowackiego wydzielał (od zachodu) skład drewna. Pierwsze domy powstały ok. 1914 r. u zbiegu ul. B. Głowackiego oraz Chojnowskiej, i były związane z ul. Chojnowską (nr 135, 137). Jeszcze w 1925 r. ulica nie była zabudowana. Wydzielono tylko działki. Dopiero w latach 1929–1931 wzniesiono przy wschodniej pierzei ulicy zwarty kompleks zabudowy mieszkalnej w stylu modernizmu (nr 1–11). Zachodniej pierzei ul. B. Głowackiego nie zabudowano.

Modernistyczne domy budynki wzn. w latach 1929–1931, modernizm. jako część zabudowy kwartału wydzielonego ulicami: Chojnowską, A. Fredry, B. Głowackiego i Stefana Batorego. Domy przy ul. Chojnowskiej i ul. A. Fredry, podobnie jak domy przy ul. B. Głowackiego i Stefana Batorego, zostały realizowane według projektu przygotowanego przez Konrada Beichta²⁶. Podwórze w obrębie kwartału urządzono ogrodowo, obsadzono drzewami. Rozplanowano ścieżki i wybrukowano je granitową kostką. Ulicę B. Głowackiego obsadzono kasztanowcami. Przy ciągu domów urządzono ogródki wydzielone żywopłotami.

• ul. B. Głowackiego 1, 3, 5, 7, 9, 11 (fot. 105-108)

Budynki wzn. w latach 1929–1931, modernizm. Domy remontowane w 2 poł. XX w. Zaszklono wtórnie balkony nadając im charakter loggii.

Budynki mur., tynk., podpiwniczone, trzykondygnacyjne, nakryte dachami dwuspadowymi z rzędami trójkątnych lukarn. Każdy z domów nr 1–9 wzniesiony na planie prostokąta z ryzalitem środkowym w elewacji frontowej. Dom nr 11, narożny, zbudowany na planie litery L z uskokowo kształtowanym frontem zwróconym ku ulicom B. Głowackiego i Stefana Batorego.

D o m y n r 1 – 9

Elewacje frontowe

Każda z nich pięcioosiowa z jednoosiowym, podwyższonym ryzalitem klatki schodowej, pozbawionym artykulacji, nakrytym dachem płaskim. Do ryzalitu dwustronnie (od przyziemia po II piętro) dobudowane balkony z pełnymi balustradami (z nielicznymi obecnie kutymi barierkami). W osi ryzalitu (z cokołem licowanym płytkami ceramicznymi o wątku wozówkowym) prostokątny otwór wejściowy. Ujęty szeroką opaską wykonaną także z ceramicznych płytek o wątku wozówkowym. Opaska zwieńczona uproszczonym gzymsem koronującym. W otworze wejściowym asymetryczne, drewniane drzwi z podłużnymi, horyzontalnymi otworami w ruchomym skrzydle. Przed wejściem ceglane parostopniowe schody oraz dwa odcinki ceglanej podmurówki. W niej umocowane barierki w formie par ćwierćkolistych, kutek lub odlewanych prętów. Nad otworem wejściowym wydłużone, prostokątne, jednoskrzydłowe okna. Boczne partie elewacji przeprute prostokątnymi, dwuskrzydłowymi oknami bez obra-

²⁵ Juniszewski M. S., *Nazwy ulic i placów Legnicy*, Legnica 2000, s. 38.

²⁶ Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 47–48; „*Ostdeutsche Bauzeitung*”, 1931, r. 29, s. 82 i 83.

mień. Dzielone pasowym gzymsem nad cokołem i uproszczonym, profilowanym gzymsem nad przyziemiem. Osłonięte wysuniętym okapem dachu.

Elewacje tylne

Ujęte jednolicie, złożone z identycznych 6-osiowych członów z komponowanym układem okien (prostokątnych, dwuskrzydłowych oraz prostokątnych, małych, jednoskrzydłowych). W dolnej części elewacji pary zagłębionych, prostokątnych otworów wejściowych prowadzących do piwnic. Schody do nich ceglane, założone w zagłębieniach omurowanych odcinkami ceglanego muru oporowego. Mury oporowe odmiennie kształtowane po jednej i po drugiej stronie schodów. W te odcinki murów, przy wejściu na schody, wmontowane metalowe barierki z parami ćwierćkolistych prętów. Posadowiona przy gruncie część elewacji licowana cegłą, wyżej, ponad oknami piwnic pas tynku, a nad nim pas ceglanej licówki. Pozostała, górna partia elewacji tynkowana, dzielona pasowym gzymsem nad przyziemiem i zwieńczona gzymsem koronującym. W połaci dachu rząd trójkątnych facjat.

Dom nr 11

Elewacje frontowe od ul. B. Głowackiego i Stefana Batorego

Budynek narożny, pięciokondygnacyjny, łącznie ze strychem, nakryty dachem płaskim. Jego bryła kształtowana uskokowo, złożona z dwuosiowych części elewacji zwróconych ku ul. Stefana Batorego i ku ul. B. Głowackiego oraz — z łączącego je pionu klatki schodowej, dwubocznego, narożnego. W uskokach pomiędzy tymi trzema członami elewacji ćwierćcylindryczne balkony z pełnymi balustradami. Elewacje frontowe budynku z cokołem licowanym płytkami ceramicznymi ułożonymi w wątku wozówkowym, pokryte tynkiem nakrapianym, zwieńczone uproszczonym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy w podciętej, dolnej części środkowego, narożnego członu elewacji, prostokątny, bez obramienia, poprzedzony ceglanymi schodami z ceglaną, niską, pełną balustradą przechodzącą w odcinki podmurówki. W nich brak ćwierćkolistych, metalowych barierek. Okna prostokątne, trójskrzydłowe. Drzwi balkonowe jednoskrzydłowe. Okna klatki schodowej (w narożniku środkowego, narożnego członu elewacji) zestawione ze sobą pod kątem prostym. W partii strychu pary małych, prostokątnych okien. Otwory bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi ślēmionami. Przy balustradach nielicznych balkonów zachowane kute barierki. Powyżej ćwierćkolistych prętów (na markizy) równoległe do balustrad, mocowane w ścianach budynku

Elewacje tylne

Dwie zestawione pod kątem prostym, czterokondygnacyjne, wąskie, półtoraosiowe, z artykulacją jak tylne elewacje domów przy ul. B. Głowackiego 1–9. Nakryte dachem płaskim. W dolnej części elewacji dwa zagłębione, prostokątne otwory wejściowe prowadzące do piwnic. Schody do nich ceglane, założone w zagłębieniu omurowanym odcinkami ceglanego muru oporowego. W odcinku muru oporowego, przy wejściu na schody, wmontowane metalowe barierki z parami ćwierćkolistych prętów. Posadowiona przy gruncie część elewacji licowana cegłą, wyżej, ponad oknami piwnic pas tynku, a nad nim pas ceglanej licówki. Pozostała, górna partia elewacji tynkowana, dzielona pasowym gzymsem nad przyziemiem i zwieńczona gzymsem koronującym.

Stan zachowania budynków:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryły budynków, ceramiczne pokrycie połaci dachowych;

— wykrój i układ otworów;

— metalowe barierki przed otworami wejściowymi, przy schodach do piwnic, kute barierki balustrad balkonów i ćwierćkoliste pręty na markizy mocowane nad balustradami balkonów.

Zaleca się zachowanie nakrapianego tynku, likwidację wtórnych przeszkleń balkonów, wykonanie nowych metalowych barierek przy balustradach balkonów oraz barierek przed wejściem do budynku nr 11. Należy je odtworzyć według wzorów z elewacji domów nr 1–9. Proponuje się również wykonanie nowych drzwi frontowych, drewnianych, na wzór drzwi domu nr 1. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej ze stałymi ślemionami. Nowa stolarka musi być mocowana jak stara, na linii lica elewacji.

Zaleca się również rekompozycję ogrodowego urządzenia podwórza kwartału zabudowy, przy wykorzystaniu reliktywów założenia dawnego.

Budynki przy ul. B. Głowackiego 1–11 kwalifikują się, jako jednolity przestrzennie i formalnie zespół zabudowy, do wpisu do rejestru zabytków wraz z domami przy ul. Chojnowskiej 127–139, A. Fredry 2–10, Stefana Batorego 20.

Ulica Jagiellońska

Karlstraße ok. 1895 r.; Jagiellonów od I.1946 r.; Jagiellońska od II.1946 r.I

Ulica ta ok. 1877 r. wytyczona była na odcinku od obecnej ul. Żwirki i Wigury w kierunku północnym (istnieje na mapie z 1877 r., bez nazwy), przecinając ul. kard. B. Kominka; w kierunku południowym istniała ścieżka wzdłuż terenów zielonych. Ok. 1895 r. ulica otrzymała patrona i wytyczono jej południowy odcinek do obecnej ul. Chojnowskiej.

• ul. Jagiellońska 1 (fot. 109, 111)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r., przebudowana w latach 70-tych XX w.; przyziemie neorenesans, góra przekształcona.

Mur., tynk., z wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery L. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina; dach dwuspadowy, o niewielkim kącie nachylenia połaci, kryty papą.

Elewacja wschodnia (fasada) 6-osiowa o regularnym układzie otworów; osie 5-6 odsunięte w kierunku pn., pierwotnie umieszczone w ryzalicie pozornym. Pierwsza kondygnacja pokryta pasami płytkiego boniowania, nad którą wydatny gzyms kordonowy; pozostałe kondygnacje, w osiach okiennych, wtórnie otynkowane, między osiami pasy dwubarwnej cegły klinkierowej (pierwotny wystrój fasady); nad kondygnacjami nieznaczne, wąskie gzymsy kordonowe; ponad mezzaninem gzyms koronujący. W piątej osi I kondygnacji prostokątny otwór wejściowy; w 6 osi – wtórny, szeroki otwór witryny zakładu usługowego. Otwory okienne I kondygnacji zamknięte łukiem pełnym, pozostałe prostokątne, bez opasek; w partii mezzanina niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa.

Detal architektoniczny: boniowanie I kondygnacji; gzymsy kordonowe i wieńczący; pionowe pasy z cegły klinkierowej rozdzielające ob. osie okienne. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe; stolarka okienna współczesna.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z niewielkim uskokiem w części południowej.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; poprzedzona sienią z odcinkowym stropem i kilkoma, monolitycznymi stopniami wyrównawczymi. Klatka i sień po remoncie w latach 70-tych, bezstylowe.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Od podwórza pas zieleni – ogródki w formie trawników otoczonych żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku;

— detal architektoniczny fasady;

— wykrój i układ otworów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 2 (fot. 112)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym, uproszczonym detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z ryzalitem pozornym w fasadzie, zakończonym attyką pełną z narożnymi słupkami; kamienica nakryta dwuspadowym dachem o małym kącie nachylenia połaci, krytym papą.

Elewacja wschodnia (fasada) 6-osiowa, dwuczęściowa; 3-osiowa część południowa rozwiązana w formie ryzalitu pozornego, z prostokątnym otworem wejściowym w 3 osi. Podziały poziome tworzą gzymsy parapetowe pod otworami okiennymi każdej kondygnacji, gzyms kordonowy nad I kondygnacją, gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji o sfazowanych narożach, z uproszczonym nadprożem z kluczem, w II i III kondygnacji z prostymi naczółkami. Ściany elewacji gładko tynkowane.

Detal architektoniczny: gzymsy parapetowe; gzyms kordonowy i koronujący; sfazowane obramienia okienne z kliniec w I kondygnacji; naczółki proste; attyka pełna z pionowymi podziałami. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, z nadświetlem. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; w 3 osi od pd. szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór wejściowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, przesunięta w osi, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, masywnymi schodami wyrównawczymi z podestem; schody klatki masywne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Od podwórza pas zieleni – ogródki w formie trawników otoczonych żywopłotem.

Stan zachowania:

— dostateczny. Elewacje o uproszczonym detalu; nowa stolarka okienna i drzwiowa.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki ze słupkiem i poręczą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 3 (fot. 113)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym, uproszczonym detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z pseudoryzalitem w fasadzie zakończonym attyką pełną, z narożnymi słupkami; kamienica nakryta dwuspadowym dachem o małym kącie nachylenia połaci, krytym papą. Kamienica rozwiązana analogicznie jak nr 2.

Elewacja wschodnia (fasada) 6-osiowa, dwuczęściowa; 3-osiowa część północna rozwiązana w formie ryzalitu pozornego, z prostokątnym otworem wejściowym w 1 osi. Podziały pozio-

me tworzą gzymsy parapetowe pod otworami okiennymi każdej kondygnacji, gzyms kordonowy nad I kondygnacją, gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji o sfazowanych narożach, z uproszczonym nadprożem z kluczem, w II i III kondygnacji z prostymi naczółkami; w II kondygnacji gładko tynkowane, prostokątne płyciny nadokienne z łezkami w narożach. Ściany elewacji gładko tynkowane.

Detal architektoniczny: gzymsy parapetowe; gzyms kordonowy i koronujący; sfazowane obramienia okienne z kłincem w I kondygnacji; naczółki proste; attyka pełna z pionowymi podziałami. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, z nadświetlem. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; w 3 osi od pd. szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór wejściowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, masywnymi schodami wyrównawczymi z podestem; schody klatki masywne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dostateczny. Elewacje o uproszczonym detalu; nowa stolarka okienna i drzwiowa.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki ze słupkiem i poręczą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleń ogródka przed fasadą.

• **ul. Jagiellońska 4 (fot. 114)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym, uproszczonym detałem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, nakryta dwuspadowym dachem o małym kącie nachylenia połaci, krytym papą.

Elewacja wschodnia (fasada) 9-osiowa, o regularnym układzie otworów okiennych z prostokątnym otworem wejściowym w osi środkowej, umieszczony w płytkim, I-kondygnacyjnym pseudoryzalicie zwieńczonym prostym naczółkiem; powyżej w osi, na II i III kondygnacji zamurowane otwory okienne. W przyziemiu wysoka partia cokołu, z kwadratowymi otworami okiennymi. Podziały poziome tworzą gzyms cokołowy, gzymsy parapetowe pod otworami okiennymi każdej kondygnacji, gzyms kordonowy nad I kondygnacją, zachowany fragmentarycznie gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji o sfazowanych narożach, z uproszczonym nadprożem z kluczem, w II i III kondygnacji w profilowanych w 2/3 wysokości obramieniach, z prostymi naczółkami. Ściany elewacji gładko tynkowane.

Detal architektoniczny: gzyms cokołowy; gzymsy parapetowe; gzyms kordonowy i koronujący; sfazowane obramienia okienne z kluczem w I kondygnacji; profilowane obramienia okienne i proste naczółki II i III kondygnacji; I-kondygnacyjny pseudoryzalit. Drzwi wej-

ściowe współczesne, metalowe, z nadświetlem. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; w osi środkowej szeroki, prostokątny otwór wejściowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, wąskimi, masywnymi schodami wyrównawczymi; schody klatki masywne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Elewacje o uproszczonym detalu; nowa stolarka okienna i drzwiowa.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki ze słupkiem i poręczą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować i odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

• **ul. Jagiellońska 4a (fot. 115)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym, nielicznym, uproszczonym detałem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, nakryta dwuspadowym dachem o małym kącie nachylenia połaci, krytym papą. Kamienica opracowana analogicznie jak nr 4.

Elewacja wschodnia (fasada) 9-osiowa, o regularnym układzie otworów okiennych z prostokątnym otworem wejściowym w środkowej osi, umieszczony w płytkim, I-kondygnacyjnym pseudoryzalicie zwieńczonym prostym naczółkiem; powyżej w osi, na II i III kondygnacji zamurowane otwory okienne. W przyziemiu wysoka partia cokołu, z kwadratowymi otworami okiennymi. Podziały poziome tworzą gzyms cokołowy, gzymsy parapetowe pod otworami okiennymi każdej kondygnacji, gzyms kordonowy nad I kondygnacją, zachowany fragmentarycznie gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji o sfazowanych narożach, z uproszczonym nadprożem z kluczem, w II i III kondygnacji w profilowanych w 2/3 wysokości obramieniach, z prostymi naczółkami. Ściany elewacji gładko tynkowane.

Detal architektoniczny: gzyms cokołowy; gzymsy parapetowe; gzyms kordonowy i koronujący; sfazowane obramienia okienne z kluczem w I kondygnacji; profilowane obramienia okienne i proste naczółki II i III kondygnacji; I-kondygnacyjny pseudoryzalit. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, z nadświetlem. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; w osi środkowej szeroki, prostokątny otwór wejściowy.

Elewacja północna – szczytowa, bez dekoracji i otworów.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, wąskimi, masywnymi schodami wyrównawczymi; schody klatki masywne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Elewacje o uproszczonym detalu; nowa stolarka okienna i drzwiowa; wnętrza po remoncie.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki ze słupkiem i poręczą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• **ul. Jagiellońska 5 (fot. 116)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1875 r., neorenesans.

Mur., tynk., z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina; dach dwuspadowy, o niewielkim kącie nachylenia połaci, kryty ceramicznie.

Elewacja zachodnia (fasada) 5-osiowa o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja pokryta pasami płytkiego boniowania, II kondygnacja – gładko tynkowana, III i IV kondygnacja – o ceramicznej okładzinie. Podziały poziome tworzą: cokół z odsadzką, gzymsy kordonowe nad I i II kondygnacją, gzyms parapetowy otworów II kondygnacji, wyrobione w tynku pasy przebiegające całą szerokość fasady, na wysokości parapetów i naczółków otworów III i IV kondygnacji, gzyms koronujący. W 3 osi prostokątny otwór wejściowy, ponad którym klincowi naczółek z rautowym zwornikiem. Otwory okienne prostokątne, bez opasek; w partii mezzanina niewielkie, prostokątne, zgrupowane po dwa. Pod otworami okiennymi I – IV kondygnacji prostokątne płyciny, pierwotnie wypełnione dekoracją rautową (zachowana w II kondygnacji); nad otworami III – IV kondygnacji proste naczółki.

Detal architektoniczny: boniowanie I kondygnacji; klinkierowa okładzina III i IV kondygnacji; gzymsy kordonowe i wieńczące; pasy gzymsów parapetowych i na wysokości naczółków; dekoracja ramowa III i IV kondygnacji; płyciny podokienne; proste naczółki. Drzwi wejściowe neorenesansowe, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe ze prostokątnym nadświetłem wydzielonym profilowanym ślemieniem, z ozdobnym słupkiem dekorowanym wolutą; kwatery dolne z dekoracją rautową – okuciową, górne, pierwotnie przeszkłone, obecnie przesłonięte; stolarka okienna współczesna, oryginalna zachowana w kilku otworach.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjną środkową osią klatki schodowej.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; poprzedzona sienią z kilkoma, drewnianymi, szerokimi stopniami wyrównawczymi. Między sienią a klatką schodową dwuskrzydłowe, z odcinkowym nadświetłem drzwi wahadłowe. Schody klatki monolityczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ sieni i klatki schodowej z balustradą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• **ul. Jagiellońska 6 (fot. 117)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1875 r., neorenesans.

Mur., tynk., z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina; dach dwuspadowy, o niewielkim kącie nachylenia połaci, kryty ceramicznie.

Elewacja zachodnia (fasada) 4-osiowa o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja pokryta pasami głębokiego boniowania wyrobionego w tynku, II kondygnacja – gładko tynkowana, III i IV kondygnacja – o ceramicznej okładzinie. Podziały poziome tworzą: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym, gzymsy kordonowe nad I i II kondygnacją, gzyms parapetowy otworów II kondygnacji, wyrobione w tynku pasy, przebiegające całą szerokość fasady na wysokości parapetów i naczółków otworów III i IV kondygnacji, gzyms koronujący z ornamentem kostkowym. W 4 osi otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym, ujęty rustykalnym boniowaniem z wydatnym zwornikiem. Otwory okienne prostokątne, bez opasek; w partii mezzanina – niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa. Pod otworami okiennymi I – IV kondygnacji prostokątne płyciny, pierwotnie wypełnione dekoracją rautową (zachowaną w II kondygnacji); nad otworami I kondygnacji rustykalne klince, nad otworami II kondygnacji – klince opracowane w tynku, nad otworami III – IV kondygnacji proste naczółki.

Detal architektoniczny: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym; boniowanie I kondygnacji; klinkierowa okładzina III i IV kondygnacji; gzymsy kordonowe i wieńczący z ornamentem kostkowym; pasy gzymsów parapetowych i na wysokości naczółków; płyciny podokienne; proste naczółki. Drzwi wejściowe neorenesansowe, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z nadświetlem zamkniętym łukiem pełnym, wydzielonym profilowanym ślimieniem; kwatery dolne z dekoracją dwupłycinową, górne, pierwotnie przeszklone, obecnie przesłonięte; stolarka okienna współczesna, oryginalna zachowana w kilku otworach I kondygnacji, o profilowanym ślimieniu i ozdobnym słupku.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjną osią klatki schodowej. W II kondygnacji, w 3 i 4 osi zachowane otwory okienne zamknięte odcinkowo.

Klatka schodowa w trakcie tylnym. Schody klatki monolityczne, o biegach łukowo wysklepionych, z drewnianymi stopnicami; boczne, jednobiegowe z podestem przechodzące w dwubiegowe powrotne, z drewnianą tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnymi słupkami. W trakcie frontowym sieni zachowana ceramiczna, dwubarwna, ułożona w szachownicę posadzka.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki schodowej z balustradą;
- posadzka sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 7 (fot. 118)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r., neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina; dach dwuspadowy, o niewielkim kącie nachylenia połaci, kryty ceramicznie.

Elewacja zachodnia (fasada) 5-osiowa o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja ze śladami boniowania wykonanego w tynku, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Podziały poziome tworzą: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym, gzyms kordonowy nad I i IV kondygnacją, gzymsy parapetowe otworów II – IV kondygnacji, pas mezzanina oraz gzyms koronujący. W 3 osi otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, ujęty w 2/3 wysokości otworu uszakową, gładką opaską. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji w uszakowych opaskach, jak otwór wejściowy, w pozostałych kondygnacjach bez opasek; w partii mezzanina – niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa. Nad otworami II kondygnacji naczółki trójkątne otwarte, nad otworami III i IV kondygnacji – naczółki proste, nad otworami kondygnacji mezzanina – niewielkie, proste naczółki nad każdym otworem.

Detal architektoniczny: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym; gzymsy kordonowe i wieńczące; pasy gzymsów parapetowych; trójkątne i proste naczółki; uszakowe opaski. Drzwi wejściowe neorenesansowe, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z nadświetłem zamkniętym łukiem odcinkowym, wydzielonym profilowanym, z ornamentem kostkowym śłemeniem; kwatery dolne z płycinami o dekoracji rautowej, górne przeszklone; stolarka okienna współczesna, oryginalna zachowana fragmentarycznie w kilku otworach I kondygnacji.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjną osią klatki schodowej w ryzalicie. Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z szerokimi, drewnianymi kilkoma stopniami wyrównawczymi. Schody klatki monolityczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem z szyszką. W trakcie frontowym sieni zachowana ceramiczna, dwubarwna, ułożona w szachownicę posadzka.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza po remoncie.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ klatki schodowej z balustradą;
- posadzka sieni;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 8 (fot. 119)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina; dach dwuspadowy, o niewielkim kącie nachylenia połaci, kryty ceramicznie.

Elewacja zachodnia (fasada) 5-osiowa o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja ze śladami boniowania wykonanego w tynku, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Podziały poziome tworzą: ceramiczny, ob. otynkowany cokół z gzymsem kapnikowym, gzyms kordonowy nad I kondygnacją oraz gzyms koronujący. W 3 osi otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, ujęty w 2/3 wysokości otworu profilowaną, uskokową opaską. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji w profilowanych, jak otwór wejściowy, opaskach, w pozostałych kondygnacjach bez opasek; w partii mezzanina – niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa. Nad otworami II i III kondygnacji proste naczółki.

Detal architektoniczny: cokół z gzymsem kapnikowym; gzyms kordonowy i wieńczący; proste naczółki; profilowane opaski. Drzwi wejściowe neorenesansowe, drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe z nadświetłem zamkniętym odcinkiem łuku, wydzielonym profilowanym ślimieniem; kwatery dolne z płycinami o dekoracji rautowej, górne przeszklone; stolarka okienna współczesna.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjną osią klatki schodowej w ryzalicie. Klatka schodowa w trakcie tylnym, przesunięta w osi, poprzedzona sienią z szerokimi, drewnianymi stopniami wyrównawczymi. Schody klatki monolityczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem. W trakcie frontowym sieni zachowana ceramiczna, dwubarwna, ułożona w szachownicę posadzka.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

- dobry. Wnętrza po remoncie; ubytki tralek w balustradzie schodów.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;

- układ klatki schodowej z balustradą, poręczą i słupkiem;
- posadzka sieni;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleń ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 9 (fot. 120)

Kamienica czynszowa, wzn. 1903 r.; historyzm.

Mur., tynk., z uproszczonym, ceramicznym, otynkowanym detalem architektonicznym. Kamienica narożna, u zbiegu ul. Jagiellońskiej i ul. Żwirki i Wigury. Rozwiązana na niemiarywym rzucie, ze ściętym narożem; bryła rozczłonkowana ryzalitami w elewacjach frontowych; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z pięciokondygnacyjnym ryzalitem w elewacji zach.; dach dwuspadowy z naczółkiem, kryty ceramicznie.

Elewacja zachodnia (od ul. Jagiellońskiej) 6-osiowa, z szerokim 3-osiowym ryzalitem w 2 – 4 osi, zwieńczonym trójkątnym, 2-osiowym szczytem. Podziały poziome tworzą niski cokół z gzymsem kapnikowym, gzyms kordonowy nad I kondygnacją z wyłączeniem ryzalitu, gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji ryzalitu w uszakowych opaskach, pozostałe bez opasek. W ryzalicie, w II i III kondygnacji osi środkowej z dekoracyjnie opracowanymi, trójkątnym i trójlistnym, naczółkami z ornamentem roślinno-wstęgowym; w IV kondygnacji na otworami – kartusze; w V – płyciny z ornamentem roślinnym. W 1 osi I kondygnacji wtórnie przebity otwór witryny sklepowej.

Elewacja północna (od ul. Żwirki i Wigury), z licznymi wtórnymi przebiciami w I kondygnacji; 3-osiowa, niesymetryczna, z 1-osiowym ryzalitem w trzeciej osi. Podziały poziome podobne jak w elewacji zach., gzyms kordonowy, kapnikowy, obiega całą szerokość elewacji; gzyms koronujący z ornamentem kostkowym, wzbogacony o pas arkadowego fryzu między zgrupowanymi po dwa otworami mezzanina, znajduje się nad 1 – 2 osią. W 1 osi I kondygnacji prostokątny otwór wejściowy, ponad którym wyrobiony w tynku prosty pseudonaczółek z klinowym łukiem pseudoodciążającym. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji pierwotnie w uszakowych opaskach, ob. część zamurowana, część wtórnie przebita; na II i III kondygnacji w profilowanych opaskach; w IV kondygnacji w uszakowych, gładkich opaskach. W 1 i 2 osi z płycinami pod- i nadokiennymi, ujętymi pasami z ornamentem rautowym; nad otworami zworniki i proste naczółki. W osi ryzalitu nad otworami dekoracyjne naczółki, jak w elewacji zach., dodatkowo ujęte pasami tynku tworzącymi ramy.

Naroże północno zachodnie, ścięte, 1-osiowe, z zamkniętym łukiem odcinkowym otworem wejściowym do sklepu. Powyżej otwory okienne z dekoracyjnie opracowanymi naczółkami i kartuszem, jak w pozostałych elewacjach.

Detal architektoniczny: kapnikowy gzyms cokołowy, kapnikowy gzyms kordonowy, gzyms koronujący, pas arkadowego fryzu; płyciny pod- i nadokienne. Stolarka drzwiowa i okienna współczesna, bezstylowa.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym poprzedzona sienią; schody klatki monolityczne, współczesne. W sieni zachowana posadzka z wielobarwnych płytek ceramicznych. Wnętrze bezstylowe.

Stan zachowania:

— dostateczny; fragmentarycznie zachowany detal architektoniczny elewacji.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- wykrój i układ otworów;
- detal architektoniczny elewacji.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

• ul. Jagiellońska 10 (fot. 121)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r.; neoklasycyzm z elementami neogotyku.

Mur., tynk., z ceramicznym, uproszczonym detalem architektonicznym. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina oraz V-kondygnacyjną skrajną osią w formie wieży; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie. Bryła rozrzeźbiona w elewacji tylnej V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej.

Elewacja zachodnia (fasada) 5-osiowa o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja pokryta płytkim boniowaniem wyrobionym w tynku, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Podziały poziome tworzą: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym, gzyms kordonowy nad I kondygnacją oraz gzyms koronujący. W 3 osi prostokątny otwór wejściowy, ujęty naprzemiennym boniowaniem; nad otworem płycina z wyrobionym w tynku łuku o kształcie spłaszczonego oślego grzbietu. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji w profilowanych na 2/3 wysokości otworu opaskach zakończonych łezkami, w pozostałych kondygnacjach bez opasek; w partii mezzanina – niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa. Nad otworami II kondygnacji proste naczółki; w II kondygnacji, w osiach 2-3 oraz 4-5 – wspólne naczółki oraz płyciny nadokienne w kształcie spłaszczonego oślego grzbietu z ornamentem kostkowym. W V kondygnacji 1 osi, otwór ujęty uproszczonymi, narożnymi lizenami; całość zamyka attyka pełna.

Detal architektoniczny: boniowanie I kondygnacji; ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym; gzyms kordonowy i wieńczący; proste naczółki; profilowane opaski z łezkami; płyciny nadokienne. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, współczesne, z prostokątnym nadświetłem wydzielonym profilowanym ślimieniem z ornamentem kostkowym. Stolarka okienna drewniana, dwuskrzydłowa, czterodzielna, o profilowanym ślimieniu i ozdobnej listwie przytykowej; w części współczesna zachowująca pierwotne podziały.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej. Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z kilkoma cementowymi stopniami wyrównawczymi; schody monolityczne, z drewnianymi stopnicami i drewnianą, bezstylową balustradą. W sieni i na podeście zachowana ceramiczna, dwubarwna, ułożona w szachownicę posadzka.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

- dobry. Wnętrza pozbawione cech stylowych.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- posadzka sieni;

— stolarka okienna.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy wymienić stolarkę drzwiową.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 11 (fot. 122)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r., neoklasycyzm z elementami neorenesansu.

Mur., tynk., z uproszczonym detałem architektonicznym wyrobionym w tynku. Kamienica bliźniacza do nr 10. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem, w formie mezzanina oraz V-kondygnacyjną skrajną osią w formie wieży; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie. Bryła rozrzeźbiona w elewacji tylnej V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej. Kamienica bliźniacza do nr 10.

Elewacja zachodnia (fasada) 5-osiowa, o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja pokryta płytkim boniowaniem wyrobionym w tynku, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Podziały poziome tworzą: ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym, pas klinowych boni nad otworami I kondygnacji, gzyms kordonowy nad I kondygnacją oraz gzyms koronujący. W 3 osi prostokątny otwór wejściowy. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji w gładkich, tynkowych opaskach, z prostokątnymi płycinami podokiennymi wypełnionymi zgeometryzowaną dekoracją oraz z fakturowym zwornikiem; w pozostałych kondygnacjach bez opasek, z odcinkami gzymsu parapetowego; w partii mezzanina – niewielkie, kwadratowe, zgrupowane po dwa. W V kondygnacji 5 osi, otwór ujęty uproszczonymi, narożnymi pilastrami o kielichowatych głowicach; całość zamyka attyka pełna z narożnymi słupkami zakończonymi kulami.

Detal architektoniczny: boniowanie I kondygnacji; ceramiczny cokół z gzymsem kapnikowym; gzyms kordonowy i wieńczący; odcinki gzymsu parapetowego; płyciny podokienne. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, współczesne, z prostokątnym nadświetłem wydzielonym profilowanym ślimieniem. Stolarka okienna drewniana, współczesna.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej. Otwory okienne piwnic zamknięte łukiem odcinkowym.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, przesunięta w osi, poprzedzona sienią z kilkoma cementowymi stopniami wyrównawczymi; schody współczesne, monolityczne, z metalową, bezstylową balustradą. W sieni i na podeście zachowana ceramiczna posadzka.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza pozbawione cech stylowych.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- wykrój i układ otworów;
- posadzka sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy odtworzyć detal architektoniczny fasady.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Jagiellońska 12 (fot. 123, 124)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1900 r., l. 60-te XX w.; neorenesans.

Mur., z tynkowaną dolną kondygnacją i z oblicowanymi cegłą klinkierową górnymi kondygnacjami, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z I-kondygnacyjną facjatą zakończoną trójkątnym szczytem zwieńczonym odcinkowym naczółkiem; facjata ujęta sterczynami. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie dwiema osiami balkonów a w elewacji tylnej V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej.

Elewacja zachodnia (fasada) 6-osiowa, o regularnym układzie otworów. Pierwsza kondygnacja pokryta pasami płytkiego boniowania, pozostałe ceramiczne, z pionowymi, boniowanymi pasami tynku w narożach. Podziały poziome tworzą: ceramiczny cokół, gzyms kordonowy nad I kondygnacją oraz gzyms koronujący. W 4 osi prostokątny otwór wejściowy, w sfazowanej opasce z fakturowym zwornikiem. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji w opaskach o sfazowanych narożach, z fakturowym zwornikiem; powyżej na pozostałych kondygnacjach w gładkich, tynkowych opaskach, z prostokątnymi płycinami podokiennymi oraz z naczółkami: w II kondygnacji o nadwieszonym łuku pełnym lub trójkątne otwarte, wypełnione ornamentem roślinno-wstęgowym; w III kondygnacji z naczółkiem prostym. W 2 i 4 osi, od II do IV kondygnacji balkony o wygiętych, metalowych ażurowych balustradach balkonów.

Detal architektoniczny: boniowanie I kondygnacji; ceramiczne oblicowanie pozostałych kondygnacji; ceramiczny cokół; gzyms kordonowy i wieńczący; naczółki okienne; płyciny podokienne. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, współczesne, z prostokątnym nadświetlem wydzielonym profilowanym ślaniem. Stolarka okienna drewniana, współczesna; oryginalna zachowana na II kondygnacji.

Elewacja tylna (zach.) bez dekoracji, z V-kondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej. Otwory okienne piwnic zamknięte łukiem odcinkowym.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sieni z kilkoma monolitycznymi stopniami wyrównawczymi; sień wydzielona współczesnymi dwuskrzydłowymi drzwiami wahadłowymi z odcinkowym nadświetlem. Schody współczesne, monolityczne, z metalową, bezstylową balustradą.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza pozbawione cech stylowych, po remoncie. W l. 60-tych XX w. pożar wnętrza.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- metalowe balustrady balkonów.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

Ulica Kardynała Bolesława Kominka

Kaiserstrasse ok. 1875 r.; ul. 1-go lutego od I'1946 r.; ul. 8-go lutego od II'1946 r.; Kardynała Bolesława Kominka od VII 1991 r.

Ulica wytyczona ok. 1875 r. (widoczna na planie z 1877 r.), zabudowana była pierwotnie na niewielkim odcinku od obecnej ul. P. Ściegiennego. Ok. 1895 r. zabudowa pojawiła się po pn. i pd. stronie odcinka ulicy od strony ul. Emilii Plater. Ulica pierwotnie biegła w kierunku zachodnim aż do torów kolejowych; obecnie kończy się przy ul. Jagiellońskiej; w zachodnim odcinku z zabudową przemysłową.

Zaleca się odtworzenie przebiegu ulicy aż do ul. Działkowej.

- **ul. Kard. B. Kominka 1 (fot. 125)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1875 r., przebudowana w 1937 r. oraz w latach 70-tych XX w.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z uproszczonym, wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Narożna, u zbiegu ulic Kard. B. Kominka i P. Ściegiennego. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery C, ze ściętym narożem pd.-wsch. Podpiwniczona, w elewacjach frontowych III-kondygnacyjna, w elewacjach podwórzowych III- i IV-kondygnacyjna, z użytkowym poddaszem w formie mezzanina; dachy wielospadowe, kryte ceramicznie.

Elewacje wschodnia i południowa 3- i 4-osiowe, o regularnym układzie otworów. Podziały poziome tworzą: wysoka partia cokołu z niewielką odsadzką, podwójny, rozdzielony pasem gładkiego tynku, gzyms kordonowy nad I kondygnacją; pas fryzu wieńczącego z oculusami oraz gzyms koronujący z uproszczonymi, zgeometryzowanymi wspornikami. Otwory okienne prostokątne – bez opasek, w partii fryzu – w nieznacznie profilowanych.

Naroże południowo-wschodnie 4-osiowe; w I kondygnacji 3-osiowe, z szeroką, prostokątną bramą wejściową w osi środkowej; osie 2 i 3 zgrupowane, nad otworem wejściowym. Wystrój jak w elewacjach wsch. i pd.

Detal architektoniczny: gzymsy kordonowe; fryz z oculusami; gzyms wieńczący z uproszczonymi wspornikami. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe; stolarka okienna współczesna. Elewacje tylne bez dekoracji; część pn. 2-osiowa, III-kondygnacyjna, część pd. 3-osiowa, IV-kondygnacyjna, z 1-osiowym ryzalitem klatki schodowej.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; poprzedzona sienią z kilkoma, monolitycznymi stopniami wyrównawczymi; sień wydzielona współczesnymi, metalowymi drzwiami. Klatka i sień po remoncie w latach 70-tych, bezstylowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku;

— wykrój i układ otworów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

• ul. Kard. B. Kominka 2 (fot. 126)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1870 r.; neoklasycyzm łączony z neorenesansem.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery L; narożna, usytuowana na skrzyżowaniu ul. ks. P. Ściegiennego (elewacja wsch.) i ul. kard. B. Kominka (elewacja pn.). Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, dwuskrzydłowa, ze ściętym narożem pd.-wsch. Kamienica z dachem dwuspadowym, o załamującej się, równoległej do ulic, kalenicy, krytym ceramiczną dachówką.

Elewacja północna (frontowa) 5-osiowa, o regularnym układzie otworów; I kondygnacja pokryta pasami listwowego boniowania, pozostałe gładko tynkowane. Podziały poziome tworzą: wysoki, dwukrotnie przełamany cokół z odsadzką; wydatny gzyms kordonowy z fryzem pokrytym ornamentem roślinnym nad I kondygnacją; prosty, listwowy gzyms podokienny IV kondygnacji; szeroki, uproszczony gzyms koronujący, poprzedzony fryzem mieszczącym kwadratowe, niewielkie otwory okienne poddasza, z naprzemiennie z nimi umieszczonymi prostokątnymi płycinami wypełnionymi antytetycznie ustawionymi hipogryfami z kotwicą pośrodku, trzymającymi w dziobach girlandy. W 2 osi od wschodu prostokątny otwór wejściowy w tynkowej, gładkiej opasce. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji w gładkich, tynkowych opaskach; w II kondygnacji ujęte aediculą, złożoną z kompozytowych pilastrów, belkowania pokrytego kanelowanym fryzem z liściem pośrodku, nad którym trójkątny, sprymityzowany naczółek; pod otworami prostokątne płyciny z motywem wici roślinnej; w III kondygnacji ujęte kompozytowymi pilastrami wspierającymi uproszczone belkowanie z odcinkowym, sprymityzowanym naczółkiem; w IV kondygnacji w tynkowych opaskach, z prostym naczółkiem o uproszczonej formie.

Elewacja wschodnia (od ul. ks. P. Ściegiennego) 2-osiowa. Pierwotnie opracowana analogicznie jak elewacja północna, obecnie wszystkie obramienia okienne zniszczone.

Naroże pn. - wsch. 3-osiowe, ścięte, o podziałach poziomych i obramieniach okiennych w osi 2 i 3 analogicznych jak w elewacji pn.; w osi 1, podobnie jak w elewacji wschodniej – zniszczony detal architektoniczny.

Detal architektoniczny: listwowe boniowanie I kondygnacji; gzyms cokołowy; gzyms kordonowy z fryzem; gzyms podokienny IV kondygnacji; fryz z naprzemiennie umieszczonymi otworami okiennymi i dekoracyjnymi płycinami; płyciny podokienne; aediculowe obramienia okienne z kompozytowymi pilastrami i trójkątnymi lub odcinkowymi naczółkami. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem wydzielonym profilowanym, uskokowym ślaniem oraz z ozdobnym słupkiem. Stolarka okienna współczesna, zachowująca historyczne podziały.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Klatka schodowa w narożu traktu tylnego, przesunięta w osi, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, masywnymi schodami wyrównawczymi z podestem; schody klatki masywne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą balustradą, z zachowanymi częściowo tralkami.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka, zachowanego w formie trawnika, częściowo otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Remont w latach 70-tych XX w., w trakcie którego wnętrza i elewację wsch. pozabawiono wystroju.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku z ceramicznym pokryciem połaci dachowych;

- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy odtworzyć detal architektoniczny w elewacji wschodniej.

Należy zachować i częściowo odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

• ul. Kard. B. Kominka 3 (fot. 127)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1875 r.; neoklasycyzm.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym, uproszczonym detalem architektonicznym. Podpiwniczona, III-kondygnacyjna, z użytkowym poddaszem; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie.

Elewacja południowa (fasada) 5-osiowa. Podziały poziome tworzą cokół z odsadzką, gzymsy kordonowe nad poszczególnymi kondygnacjami, nad III kondygnacją – pas fryzu z otworami okiennymi w kształcie niewielkich, leżących prostokątów, pomiędzy którymi prostokątne płyciny o profilowanych obramieniach, gzymsy koronujące. W 4 osi – prostokątny otwór wejściowy, w 5 osi – szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór bramy przejazdowej. Otwory okienne prostokątne, w II i III kondygnacji z naczółkami opartymi na dekorowanych liściem akantu wspornikach; w II kondygnacji – nad otworami bezstylowe, trójkątne naczółki, w III kondygnacji – proste, profilowane. Ściany elewacji gładko tynkowane.

Detal architektoniczny: gzymsy kordonowe i koronujące; pas fryzu; naczółki proste i trójkątne; wsporniki. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, z nadświetlem. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; w 1 osi od wsch. szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór bramy przejazdowej; w 2 osi – wtórnie przebity prostokątny otwór wejściowy poprzedzony kilkoma ceramicznymi stopniami. Podłoże w bramie wybrukowane kostką granitową.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, przesunięta w osi, poprzedzona sienią z jednobiegowymi, masywnymi schodami wyrównawczymi z podestem; schody klatki masywne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z drewnianą, bezstylową balustradą.

Stan zachowania:

- dostateczny. Elewacje o uproszczonym detalu; nowa stolarka okienna i drzwiowa.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- układ sieni, klatki oraz bramy przejazdowej z podłożem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

• ul. Kard. B. Kominka 4 (fot. 128)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1870 r.; neorenesans.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. W ciągu zabudowy południowej pierzei ulicy. Rozwiązana na rzucie trapezu, z ryzalitem pozornym w fasadzie oraz ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej. Podpiwniczona, III-kondygnacyjna z mezzaninem, z dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką.

Elewacja północna (frontowa) 6-osiowa, o regularnym układzie otworów; w 1 osi – ryzalit pozorny, z otworem wejściowym zamkniętym łukiem pełnym w I kondygnacji. Ściany gładko tynkowane; podziały poziome tworzą: cokół z odsadzką; wydatny gzyms kordonowy nad I kondygnacją; profilowane gzymsy podokienne II i III kondygnacji, łączące obramienia okienne; szeroki, uproszczony gzyms koronujący poprzedzony fryzem mieszczącym pseudo-biforia kondygnacji mezzanina, z naprzemiennie z nimi umieszczonymi płycinami, dekorowanymi kandelabrem ze skrzyżowanymi pochodniami a w ryzalicie pozornym wazonami kwiatowymi. Wszystkie otwory okienne zamknięte łukiem pełnym, w górnej części w profilowanych obramieniach, z maską mężczyzny w kluczu; w I kondygnacji pozbawione opasek; w II i III kondygnacji ujęte aediculą, złożoną z kandelabrowych, kompozytowych półkolumn o kanelowanej górnej części i pokrytej ornamentem okuciowo-roślinnym dolnej części trzonu oraz z belkowania, na którym wsparto trójkątne naczółki; półkolumny wsparte na prostych, kostkowych bazach; w III kondygnacji dodatkowo wsparte na dekorowanych konsolkach; w II kondygnacji pod otworami, wydzielone półsłupkami, płyciny wypełnione półtralkową balustradą.

Detal architektoniczny: gzyms cokołowy; gzyms kordonowy nad I kondygnacją; gzymsy podokienne II i III kondygnacji; fryz z naprzemiennie umieszczonymi biforiami i dekoracyjnymi płycinami; aediculowe obramienia okienne z kompozytowymi, kandelabrowymi półkolumnami, trójkątnymi naczółkami, półtralkową balustradą podokiennych płycin. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, z zamkniętym łukiem pełnym nadświetlem wydzielonym profilowanym ślemieniem oraz z ozdobnym słupkiem. Stolarka okienna współczesna, zachowująca historyczne podziały.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym. Wnętrza przebudowane, bezstylowe.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka, zachowanego w formie trawnika, częściowo otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Remont w latach 70-tych XX w., w trakcie którego wnętrza pozbawiono wystroju.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku z ceramicznym pokryciem połaci dachowych;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Wskazane odtworzenie detalu na I kondygnacji.

Należy zachować i częściowo odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Kard. B. Kominka 5 (fot. 129-130)

Kamienica czynszowa, wzn. w 1885 r.; neorenesans z elementami neobaroku.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery L; narożna, usytuowana na skrzyżowaniu ul. E. Plater (elewacja wsch.) i ul. kard. B. Kominka (elewacja pd.). Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacjach frontowych szerokimi, IV-kondygnacyjnymi ryzalitami; w elewacji wsch. dodatkowo z II-kondygnacyjnym ryzalitem zakończonym balkonem; w narożu – IV-kondygnacyjny ryzalit wieżowy rozwiązany na odcinku łuku. Kamienica nakryta dachem mansardowym pokrytym blachą ocynkowaną; w połaci dachu dekoracyjnie opracowane prostokątne facjaty zakończone wyładowanym gzymsem, z kulami na postumentach w narożach oraz piramidalną sterczyną pośrodku a także ujmującymi facjatę.

Elewacja wschodnia (frontowa) 7-osiowa, o regularnym układzie otworów; w połaci dachu, w osiach otworów lukarny nakryte dachami wieżowymi. I kondygnacja pokryta pasami boniowania, pozostałe gładko tynkowane. W 2-3-4 osi – IV-kondygnacyjny ryzalit, w połaci dachu z centralnie umieszczoną facjatą; w 7 osi IV-kondygnacyjny ryzalit pozorny poprzedzony II-kondygnacyjnym ryzalitem z loggiami, zakończonym balkonem. Podziały poziome tworzą: wysoki cokół z ceramicznym gzymsem kapnikowym; wydatny gzyms kordonowy z fryzem z tryglifami, tenią i łezkami nad I kondygnacją; gzymsy kordonowe nad II i III kondygnacją; rząd modylionów wspierających wysunięty, drewniany okap. Otwory okienne prostokątne, w I kondygnacji z płycinami podokiennymi; w 1, 5 i 6 osi II-III kondygnacji ujęte uproszczonymi pilastrami, w III kondygnacji z trójkątnymi naczółkami; w 7 osi otwory szersze – wyjściowe na loggie, w III kondygnacji – otwór okienny zamknięty łukiem odcinkowym, ujęty zdwojonymi pilastrami. W II i III kondygnacji 3-osiego ryzalitu – otwory zamknięte łukiem pełnym, z archiwoltą i rautowym zwornikiem w kluczu, rozdzielone uproszczonymi pilastrami; w IV kondygnacji otwory rozdzielone hermowymi pilastrami a naroża ujęte boniowaniem.

Elewacja południowa (fasada) 7-osiowa, z 3-osiowym ryzalitem od 4 osi, w którym otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym, z archiwoltą wspartą na profilowanych impostach, z rautowym zwornikiem w kluczu, ujęty uproszczonymi pilastrami na wysokich cokołach; przed wejściem kilka granitowych stopni. Elewacja opracowana analogicznie jak elewacja wschodnia; w połaci dachu pojedyncza facjata w środkowej osi ryzalitu oraz drewniana lukarna w skrajnej osi zachodniej.

Naroże pd.-wsch. 3-osiove, rozwiązane na łuku, o podziałach poziomych w formie wysuniętych gzymsów kordonowych; nad I kondygnacją gzyms na zgeometryzowanych wspornikach. Na I kondygnacji – balkon okalający naroże, z metalową, ażurową balustradą. Osie okienne w II i III kondygnacji rozdzielone uproszczonymi pilastrami, jak w elewacjach frontowych. Całość wieńczy stożkowy hełm z kulą i iglica z chorągiewką z datą **1885**.

Detal architektoniczny: kapnikowy gzyms cokołowy; gzyms kordonowy z fryzem; wydatne gzymsy kordonowe; pas modylionów w zwieńczeniu; płyciny podokienne; pilastry okienne; trójkątne naczółki; archiwolta otworu wejściowego oraz archiwolty otworów okiennych ryzalitu. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem zamkniętym łukiem pełnym; górne kwatery o krótszych bokach płycin w formie nadwieszzonego łuku pełnego, dolne z ornamentem rautowym; z profilowanym ślemieniem i ozdobną listwą przymykową. Otwór wejściowy przesłonięty kratą. Stolarka okienna współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Obiekt w trakcie prac remontowo-budowlanych.

Wnętrze nierozpoznane.

Stan zachowania:

— dostateczny.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku z facjatami i narożnym ryzalitem wieżowym;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- ceramiczne balustrady loggii i balkonu;
- stolarka drzwi wejściowych;
- metalowa, ażurowa balustrada balkonu naroża.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Wskazana wymiana stolarki okiennej na drewnianą, zachowującą historyczne podziały.

Elewacje budynku kwalifikują się do wpisu do rejestru zabytków.

• **ul. Kard. B. Kominka 6 (fot. 131)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1905 r.; l. 70-te XX w.; z elementami secesji.

Mur., tynk., z uproszczonym detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. W ciągu zabudowy południowej pierzei ulicy. Rozwiązana na rzucie trapezu. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką.

Elewacja północna (frontowa) 6-osiowa, o regularnym układzie otworów; w 4 osi I kondygnacji otwór wejściowy zamkniętym łukiem odcinkowym. Ściany gładko tynkowane, w I kondygnacji oblicowane w 2/3 wysokości cegłą klinkierową. W 2 osi I kondygnacji oraz w 3 osi, od II do IV kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych balustradach w formie przeplatających się ostrołucznych krat, z ażurowymi wspornikami w narożach; do balkonu w 2 osi prowadzą z poziomu ulicy ceramiczne stopnie. Podziały poziome tworzą: partia ceramicznej okładziny I kondygnacji zakończona pasem skośnie ułożonych wozówkami cegieł; gzyms kordonowy nad I kondygnacją z fryzem dekorowanym ornamentem kostkowym oraz z okapem z podwójnego rzędu dachówek; profilowany gzyms koronujący. Otwory okienne zamknięte w I kondygnacji i w partii piwnic łukiem odcinkowym z klinowym układem cegieł (w osiach 5 i 6 prostokątne, w nieznacznej płycinie zamkniętej łukiem segmentowym o klinowym układzie cegieł); w pozostałych kondygnacjach – prostokątne z ceramicznymi parapetami, jedynie w 3 osi, na II-III-IV kondygnacji na otworami balkonowymi płyciny dekorowane wicią roślinną.

Detal architektoniczny: ceramiczna okładzina 2/3 wysokości I kondygnacji; gzyms kordonowy z fryzem kostkowym i ceramicznym okapem nad I kondygnacją; gzyms koronujący; klinkierowe łuki nad otworami I kondygnacji. Drzwi wejściowe secesyjne, drewniane, ramowo-płycinowe, z zamkniętym łukiem odcinkowym nadświetlem z witrażowymi podziałami wydzielonym profilowanym śłemeniem oraz z ozdobnymi słupkami; górne płyciny w formie półkola – przeszklone, dolne z pełne, z ornamentem wici roślinnej. Stolarka okienna drewniana, ze skromną, snycerską dekoracją słupków – zachowana fragmentarycznie.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, prostopadle do osi sieni; sień z drewnianymi stopniami wyrównawczymi i podestem w trakcie środkowym, pierwotnie wydzielona drzwiami waha-

dłowych z odcinkowym nadświetlem. Posadzka sieni z dwubarwnych flizów ceramicznych ułożonych w szachownicę z bordiurą. Schody klatki dwubiegowe powrotne, masywne, z drewnianymi stopnicami i drewnianą, tralkową balustradą o profilowanej poręczy i toczonym słupku.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka, zachowanego w formie trawnika, częściowo otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dostateczny. Remont w latach 70-tych XX w., w trakcie którego wnętrza i fasadę pozbawiono wystroju.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku z ceramicznym pokryciem połaci dachowych;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- ażurowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych;
- balustrada schodów ze słupkiem i poręczą;
- ceramiczna posadzka sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy zachować i częściowo odtworzyć zieleni ogródka przed fasadą.

• **Kard. B. Kominka 7 (fot. 132)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; ok. 2000 r. remont; historyzm z elementami neoklasycyzmu.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **ul. Kard. B. Kominka 8 (fot. 133, 134)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1905 r.; z elementami secesji.

Mur., tynk., ze skromnym ceramicznym detalem. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery L; narożna, usytuowana na skrzyżowaniu ul. E. Plater (elewacja zach.) i ul. Kard. B. Kominka (elewacja pn.). Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji pn. V-kondygnacyjnym ryzalitem a w elewacji zach. facjatą; szczyt zwieńczający ryzalit pn. i facjata opracowane analogicznie, z załamującym się obrysem, II-kondygnacyjne, z trójdzielnymi otworami w I kondygnacji i z otworem o kształcie oeil-de-boeuf w II kondygnacji. Kamienica nakryta dachem dwuspadowym o zróżnicowanej geometrii, dachy nad wystawkami – dwuspadowe, wszystkie z pokryciem ceramicznym.

Elewacja północna (fasada) 6-osiowa, o nieregularnym układzie otworów. I kondygnacja do wysokości 2/3 obliczana cegłą klinkierową, powyżej ściany gładko tynkowane. W 3-4 osi –

ryzalit, w 5 osi I kondygnacji – otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, z wydzielonym biforyjnym, stałym nadświetlem; powyżej, w osi otworu wejściowego, na II-III-IV kondygnacji, przylegające do ryzalitu od zachodu – balkony z dekoracyjną ciesiolką filarów, zastrzałów i balustrad. Otwory okienne prostokątne lub zamknięte łukiem segmentowym, z nadokiennikami w formie łuku segmentowego lub płaskiego złożonego z klinowego układu cegieł. W otworach osi balkonów pierwotnie płyciny ze stylizowaną dekoracją kwiatową, ob. zachowaną w biforyjnym nadświetlu otworu wejściowego.

Elewacja zachodnia (frontowa od ul. E. Plater) 4-osiowa, asymetryczna, w 2 osi z facjatą w połaci dachu. Osie 3 i 4 – zsunięte. Elewacja opracowana analogicznie jak elewacja północna. Detal architektoniczny: ceramiczna okładzina 2/3 wysokości I kondygnacji; klinowe, o łuku segmentowym lub płaskim nadokienniki; płyciny otworów okiennych z dekoracją kwiatową. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze snycerską dekoracją; w stałym nadświetlu okna z drobnymi podziałami na kwadratowe pola. Stolarka okienna w przeważającej części współczesna, w I kondygnacji zachowana dwuskrzydłowa, czterodzielna, z drobnymi zaciosami na słupkach.

Elewacja tylna – naroże 3-osiowe, ściany gładko tynkowane, zwieńczone profilowanym gzymsem koronującym z ornamentem kostkowym; w I kondygnacji zachowane dwie płyciny zamknięte łukami segmentowymi.

Klatka schodowa w narożu budynku, w części południowej, w bok od przechodniej sieni, pierwotnie wydzielonej drzwiami wahadłowymi z odcinkowym nadświetlem; sień z monolitycznymi stopniami wyrównawczymi pokrytymi współcześnie ceramicznymi płytkami oraz z podestem w trakcie środkowym. Posadzka sieni w części środkowej z dwubarwnych flizów ceramicznych ułożonych w szachownicę z bordiurą; strop sieni obłożony deskami. Schody klatki dwubiegowe powrotne, masywne, z drewnianymi stopnicami i drewnianą balustradą z pionowych kantówek.

Przed fasadą, w 1-4 osi pozostałości niewielkiego ogródka, zachowanego w formie trawnika.

Stan zachowania:

— dobry. Obiekt po remoncie, podczas którego zniszczeniu uległy elementy wystroju wnętrz (stiuki, posadzka ceramiczna sieni, balustrada tralkowa schodów), jak i elewacji.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku z ryzalitem i facjatami oraz ceramicznym pokryciem;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka drzwi wejściowych;
- drewniane balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztu-katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy wmontować drzwi wahadłowe w sieni i odsłonić, o ile został zachowany strop sieni z fasetą i rozetą.

Należy zachować i częściowo odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

• Kard. B. Kominka 9

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1910 r.; l. 90-te XX w. remont i modernizacja.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• ul. Kard. B. Kominka 9 (fot. 135-139)

Zespół budynków fabrycznych, ob. hale magazynowe częściowo użytkowane. Fabryka założona w 1845 r. przez *Friedricha Barucha Teichert* (z *Lobendau*), początkowo jako niewielki zakład rzemieślniczy, następnie, do 1900 r. prowadzona wspólnie z *Wilhelmem Guischem*, produkowała maszyny do obróbki drewna. Z początkiem XX w. właścicielami dużej już fabryki zostaje rodzina *Teichertów*; zakładają spółkę *Teichert & Sohn* i kontynuują produkcję maszyn tartacznych i stolarskich.

Całość założenia widoczna na papierze firmowym z 1925 r., wydanym z okazji 80-lecia istnienia firmy.

Hala fabryczna I, ob. magazyn.

Budynek wzn. ok. 1900 r.; architektura przemysłowa, modernizm z elementami klasycyzmu. Zbudowany w pn.-zach. narożu działki, przy skrzyżowaniu obecnej ul. kard. B. Kominka i ul. Jagiellońskiej. Mur., elewacje o ceramicznym, ramowym wystroju z cegły klinkierowej licowej, kryty dachem dwuspadowym, o niewielkim kącie nachylenia połaci; wzdłuż kalenicy z trójkątnym w przekroju świetlikiem o dodatkowej konstrukcji z profili stalowych wypełnionych taflami szkła. Rozwiązany na rzucie prostokąta, z osią podłużną pn. – pd., dwukondygnacyjny.

Detal architektoniczny: ceramiczne łęki; lizeny; arkadowe fryzy; sterczyny w narożach ścian szczytowych ze sztucznego kamienia; uskokowe, kostkowe gzymsy oraz ceramiczne obramienia płycin w ścianach szczytowych.

Elewacja frontowa (południowa) od strony ul. kard. B. Kominka: 3-osiowa, z dominującym schodkowym szczytem, zaakcentowanym fryzem arkadowym złożonym z szeregu łuków pełnych opartych na półkolumnach z kostkowymi głowicami, wyrobionych ze sztucznego kamienia. W osi środkowej, w przyziemiu, umieszczono dwa duże, kwadratowe otwory okienne, ponad którymi, szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór, z ceramicznymi, wertykalnymi podziałami wewnętrznymi, z zachowaną metalową armaturą okienną; kondygnacje rozdziela pas ostrołucznego arkadowania. W osiach bocznych, w przyziemiu po jednym, analogicznym jak w osi środkowej, otworze okiennym, ponad którym zgrupowane dwa, otwory zamknięte łukami pełnym, połączone dodatkowo ceramicznym łękiem o kształcie łuku pełnym, z polem wypełnionym tynkiem fakturowym. Na wysokości nasady łuków okiennych, pierwotnie przebiegający całą szerokość fasady, pas tynku z kartuszami; powyżej w szczycie, zgrupowane po dwa tonda (awers i rewers) z przedstawieniami medali zdobytych na wystawach przemysłowych. Wystrój elewacji artykułują dwa masywne, naroże filary zwieńczone postumentami.

Elewacja południowa – analogiczna jak północna. Otwory okienne osi bocznych oraz II kondygnacji osi środkowej wykonane w formie blend; w szczycie osi środkowej, nad arkadowym fryzem – prostokątna płycina, ob. ze zniszczonym wypełnieniem.

Elewacja zachodnia – 9-osiowa, opracowana podobnie jak elewacja frontowa; w dolnej kondygnacji z dużymi kwadratowymi otworami okiennymi z zachowaną armaturą (w 8 osi z wtórnie przebitym otworem wejściowym w miejsce okiennego) oraz w górnej kondygnacji ze zgrupowanymi po dwa szerokimi otworami zamkniętymi łukami odcinkowymi. Osie wydzielone lizenami; całość obiega kostkowy gzyms.

Elewacja wschodnia (od strony dziedzińca) – przesłonięta w dwóch północnych osiach dobudowanym ok. 1925 r. kolejnym budynkiem fabrycznym. Elewacja 6-osiowa, pierwotnie identyczna jak zachodnia, ob. otwory niższej kondygnacji częściowo przebudowane. Wnętrze nierozpoznane; użytkowane jako magazyn teatralny.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i kształt połaci dachowych i świetlika;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów okiennych;
- armatura okienna.

• ul. Kard. B. Kominka 9

Budynek fabryczny II, ob. częściowo użytkowany – zakłady usługowe.

Budynek wzn. ok. 1925 r., przebudowany ok. 1960 r.; architektura przemysłowa, modernizm z elementami klasycyzmu. Dobudowany od strony wschodniej do istniejącej hali I, wzniesiony na miejscu wcześniejszego (widocznego na mapie z 1912 r.).

Mur., o elewacjach z cegły klinkierowej licowej, kryty dachem dwuspadowym łamanym, z pokryciem papą na deskowaniu. Rozwiązany na rzucie zbliżonym do prostokąta, trzykondygnacyjny. We wnętrzu – żelbetowa konstrukcja ramowa. Elewacje o ceramicznym, ramowym wystroju, nawiązującym do wystroju hali fabrycznej I.

Detal architektoniczny: ceramiczny fryz arkadowy, gzymsy kostkowe. Na każdej kondygnacji otwory okienne w kształcie leżącego prostokąta, z metalową armaturą, ob. część zamurowana, z wtórnymi, bezstylowymi przebiciami.

Elewacja frontowa (północna) 9-osiowa, z bramą przejazdową w 6 osi od wsch. oraz z bramami w 5 i 8 osi. Kondygnacje wydzielone pasami pseudofryzu złożonego z pionowo ustawionych prostokątnych płycin, o otynkowanych polach, ujętych w ceramiczne opaski. Brama przejazdowa poprzedzona dobudowanym ryzalitem, oblicowanym cegłą klinkierową; otwór zamknięty łukiem pełnym, po bokach z dodatkowymi, prostokątnymi, wąskimi otworami wejściowymi. Na wysokości II kondygnacji dobudowany do ryzalitu łącznik z budynkiem fabrycznym III, usytuowanym po drugiej stronie ulicy. Całość obiega uskokowy gzyms koronujący.

Elewacja południowa – pierwotnie analogiczna jak północna, ob. z mocno przekształconymi otworami na poszczególnych kondygnacjach (pozostały nienaruszone w III kondygnacji). 5 i 6 oś pierwotnie przesłonięte I-kondygnacyjnym budynkiem fabrycznym o nieustalonej funkcji, ob. nieistniejącym (widoczny na papierze firmowym z 1925 r.)

Elewacja wschodnia (szczytowa) – 4-osiowa. W I kondygnacji otwory okienne wyższe od pozostałych; w 1-2 osi ze współczesną stolarką, w 3-4 osi w formie blend.

Wnętrza nierozpoznane.

Stan zachowania:

— dostateczny.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i kształt połaci dachowych;
- detal architektoniczny elewacji;

- wykrój i układ otworów okiennych;
- armatura okienna.

- ul. Kard. B. Kominka 9

Budynek fabryczny III, ob. magazyn.

Budynek wzn. ok. 1925 r., ok. 1960 r., lata 80-te XX w.; architektura przemysłowa, modernizm z elementami klasycyzmu. Wybudowany po północnej stronie ulicy, połączony I-kondygnacyjnym, przebiegającym nad ulicą, łącznikiem z wcześniejszym budynkiem, stojącym w miejscu ob. budynku II (widoczny na mapie z 1925 r.).

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

- ul. Kard. B. Kominka 10 (fot. 140-141)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Kamienica narożna, u zbiegu ul. E. Plater (elewacja wschodnia) i Kard. B. Kominka (elewacja północna). Bryła dwuskrzydłowa, rozrzeźbiona w elewacjach frontowych szerokimi ryzalitami oraz ze ściętym narożem, rozbudowanym w osi środkowej o balkony rozwiązane na odcinkach łuku. Podpiwniczona, pierwotnie IV-kondygnacyjna z mezzaninem, ob. V-kondygnacyjna, nakryta dwuspadowym dachem z pokryciem ceramicznym.

Elewacja północna (fasada) dwuczłonowa; 1-osiowa część wschodnia oraz 3-osiowa, ryzalitowana część zachodnia. I i II kondygnację pokrywają pasy głębokiego boniowania, III, IV i V – gładko tynkowane. Naroża ryzalitu w I-II kondygnacji pokryte boniowaniem, w III i IV kondygnacji uproszczonymi pilastrami. Osie ryzalitu ujęte aediculowymi obramieniami wspólnymi dla kolejnych kondygnacji (I z II i III z IV), złożonymi z wysokich, dekorowanych płycinami cokołów, na których posadowiono kompozytowe półkolumny dźwigające rozbudowane belkowanie; nad II kondygnacją, dodatkowo z fryzem dekorowanym tryglifami i ujętym wyładowanym gzymsem. Podziały poziome stanowią: wysoka partia cokołu zakończona wydatnym gzymsem; nad II kondygnacją szeroki pas fryzu z tryglifami, tenią i łezkami, ponad którym wyładowany gzyms kordonowy; nad IV kondygnacją pierwotny gzyms koronujący, ob. kordonowy; w ½ wysokości V kondygnacji gzyms kostkowy, prawdopodobnie pierwotnie pas gzymsu wieńczącego attykę (wystrój elewacji zbliżony do kamienicy przy ul. E. Plater nr 16); nad V kondygnacją gzyms koronujący. W osi środkowej ryzalitu otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym; archiwolta z rautowym zwornikiem wsparta na profilowanych impostach; nad otworem prosty naczółek na narożnych konsolkach. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych opaskach; w I i III kondygnacji z prostymi naczółkami, na których wsparto dekoracyjne, o wyciętych narożach, ujęte półkolumnami płyciny podokienne II i IV kondygnacji. W części wschodniej – oś złożona z dwóch blend w formach aediculi (jak w ryzalicie), zwieńczonych trójkątnym naczółkiem; każda blenda umieszczona centralnie, wypełnia I-II i III-IV kondygnację. Na wysokości V kondygnacji pas kostkowego gzymsu.

Elewacja wschodnia (frontowa) opracowana analogicznie jak fasada. Ryzalit umieszczony w 1-3 osi od południa.

Naroże północno-wschodnie – ścięte, 1-osiove, poprzedzone w I-II-III kondygnacji balkonami rozwiązanymi na odcinku koła, wspartymi na wspólnych, przebiegających przez dwie dolne kondygnacje kolumnach, posadowionych na wysokich, płycinowych cokołach; na wysokości III kondygnacji kolumny zakończone postumentami z kulą. Balustrady balkonów I i

III kondygnacji – pełne, ceramiczne, stanowiące przedłużenie partii cokołu w I kondygnacji i fryzu z gzymsem kordonowym w III kondygnacji; balustrada w II kondygnacji – ażurowa, metalowa. Otwory okienne I-III kondygnacji prostokątne, sześciodzielne, o wydzielonych profilowanymi ceramicznymi belkami stałych kwaterach górnych; kwatery dolne ujęte żłobkowanymi pilastrami, górne – hermowymi. Otwór okienny IV kondygnacji – trójdzielny, o skrzydłach rozdzielonych hermowymi pilastrami z ornamentem rautowym, ujęty płycinowymi, kompozytowymi pilastrami dźwigającymi odcinek belkowania, stanowiący jednocześnie fragment gzymsu kordonowego.

Detal architektoniczny: gzymsy: cokołowy, kordonowy z fryzem nad II kondygnacją oraz kordonowy nad IV kondygnacją; pierwotnie wieńczący z ornamentem kostkowym, ob. przebiegający w ½ wysokości V kondygnacji; aediculowe obramienia osi okiennych; trójkątne naczółki okienne; hermowe lub żłobkowane pilastry rozdzielające osie okienne; boniowanie I-II kondygnacji. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe z nadświetłem zamkniętym łukiem pełnym. Stolarka okienna drewniana, 2-skrzydłowa, czterodzielna, współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; niesymetryczna, z otworem wejściowy zamknięty łukiem pełnym w narożu skrzydeł.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z monolitycznymi schodami wyrównawczymi. Sień wydzielona przewężeniem z otworem zamkniętym łukiem pełnym nadwieszonym na odcinkach gzymsu, pełniącego rolę impostów. Schody współczesne, dwubiegowe, monolityczne.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Brak tynków zewnętrznych w elewacji tylnej. Wnętrza bezstylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- ceramiczne balkony z kolumnami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy wymienić metalowe drzwi wejściowe na drewniane, zachowujące historyczne podziały.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

Elewacje frontowe budynku kwalifikują się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Kard. B. Kominka 12 (fot. 12)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans z elementami neoklasycyzmu i neobaroku.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Kamienica w ciągu zabudowy. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie ryzalitem pozornym. Podpiwniczona, pierwotnie IV-kondygnacyjna z mezzaninem, ob. z nadbudowaną, bez otworów okiennych V kondygnacją; nakryta dwuspadowym dachem z pokryciem ceramicznym.

Elewacja północna (fasada) 4-osiowa, z 2-osiowym ryzalitem pozornym w 2-3 osi. Naroża ryzalitu w I-II kondygnacji pokryte boniowaniem, w III i IV kondygnacji kompozytowymi pilastrami. Osie ryzalitu ujęte aediculowymi obramieniami wspólnymi dla kolejnych kondygnacji (I z II i III z IV), złożonymi z rozdzielających osie wysokich, dekorowanych płycinami cokołów, na których posadowiono kompozytowe półkolumny dźwigające rozbudowane belkowanie nad II kondygnacją, z fryzem dekorowanym tryglifami i wyładowanym gzymsem. Podziały poziome stanowią: wysoka partia cokołu zakończona wydatnym gzymsem; nad II kondygnacją szeroki pas fryzu z tryglifami, tenią i łezkami, ponad którym wyładowany gzyms kordonowy; nad IV kondygnacją pierwotny gzyms koronujący, ob. kordonowy; ponad IV kondygnacją partia mezzanina wydzielona gzymsem kostkowym (wystrój elewacji analogiczny do kamienicy nr 16 przy ul. E. Plater). W 4 osi otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym; archiwolta z rautowym zwornikiem wsparta na profilowanych impostach przechodzących w odcinek gzymsu; nad otworem prosty naczółek na narożnych konsolkach. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych opaskach; w I i III kondygnacji z prostymi naczółkami, na których wsparto dekoracyjne, o wyciętych narożach, ujęte półkolumnami, płyciny podokienne II i IV kondygnacji.

Detal architektoniczny: gzymsy: cokołowy, kordonowy z fryzem nad II kondygnacją oraz kordonowy nad IV kondygnacją; pierwotnie wieńczący kostkowym, ob. kordonowy nad mezzaninem; aediculowe obramienia osi okiennych; boniowanie naroży I-II kondygnacji ryzalitu pozornego. Drzwi wejściowe neoklasycystyczne, drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, z nadświetlem zamkniętym łukiem pełnym, wydzielonym profilowanym ślemieniem, z ozdobnym słupkiem pokrytym żłobkowaniem i ornamentem rautowym. W otworach okiennych I i II kondygnacji zachowana dwuskrzydłowa, czterodzielna stolarka okienna z profilowanym ślemieniem i ozdobnym, o sfazowanych narożach, z kompozytową głowicą słupkach. Elewacja tylna bez dekoracji; niesymetryczna; ukształtowana uskokowo, z otworem wejściowym zamkniętym łukiem pełnym.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, na osi, poprzedzona sienią z monolitycznymi schodami wyrównawczymi; posadzka sieni w części frontowej z dwubarwnych flizów ceramicznych ułożonych w szachownicę z bordiurą. Sień wydzielona przewężeniem z otworem zamkniętym łukiem pełnym nadwieszonym na odcinkach gzymsu, pełniącego rolę impostów. Schody współczesne, dwubiegowe, monolityczne.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza bezstylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka okienna i drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Kard. B. Kominka 14 (fot. 143)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans.

Mur., tynk., z ceramicznymi okładzinami górnych kondygnacji, z ceramicznym, otynkowanym detalem architektonicznym. Kamienica w ciągu zabudowy. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie środkowym ryzalitem pozornym, w elewacji tylnej ryzalitem o zróżnicowanej wysokości (IV i V kondygnacyjny). Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna z II-kondygnacyjną facjatą w osiach ryzalitu pozornego oraz z niewielkimi lukarnami nakrytymi wieżowymi hełmami, umieszczonymi w połaci dachu między osiami okiennymi niższych kondygnacji; nakryta dwuspadowym dachem z pokryciem ceramicznym.

Elewacja północna (fasada) 6-osiowa, z 2-osiowym ryzalitem pozornym w 2-3 osi. Naroża ryzalitu, naroża kamienicy oraz I i II kondygnacja pokryte zróżnicowanym, wypukłym, naprzemiennym boniowaniem; w III i IV kondygnacji ściany oblicowane cegłą, obecnie pomalowaną. Podziały poziome stanowią: wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe nad I, II i IV kondygnacją oraz między kondygnacjami facjaty; pas gładkiego fryzu poprzedzający gzyms koronujący; gzyms koronujący. W I kondygnacji ryzalitu pozornego szeroki otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym; powyżej dwie osie okienne; całość wieńczy II-kondygnacyjny szczyt facjaty, ujęty wolutowymi spływami na każdej z nich. Kondygnacje szczytu wydzielone wyładowanym gzymsem kordonowym; prostokątne otwory I kondygnacji ujęte uproszczonymi pilastrami; oculus w II kondygnacji w tynkowej opasce z klincami; całość wieńczy naczółek o nadwieszonym, odcinkowym łuku, z wypełnieniem ornamentem muszlowym. Otwory okienne prostokątne; w I i II kondygnacji we wgłębnych wnękach, z prostokątnymi płycinami podokiennymi, w I kondygnacji z wolutowymi zwornikami pokrytymi dekoracją roślinną; w III i IV kondygnacji w profilowanych opaskach, w III kondygnacji z płycinami nadokiennymi o wklęsło wyciętych narożach, dekorowanymi festonami, ponad którymi trójkątne, nadwieszone naczółki; w IV kondygnacji otwory z wyładowanym gzymsem parapetowym oraz prostym naczółkiem na wolutowych, niewielkich konsolkach.

Detal architektoniczny: naprzemienne pasy boniowania; wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe i wieńczący; wolutowe spływy facjaty; profilowane obramienia okienne; proste, trójkątne lub odcinkowe naczółki; płyciny pod- i nadokienne; festony; pilastry. Drzwi wejściowe współczesne, z nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym, z zachowanym profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem z konsolką i sterczyną. W otworach okiennych III i IV kondygnacji zachowana dwuskrzydłowa, czterodzielna stolarka okienna z profilowanym ślemieniem i ozdobnym, o sfazowanych narożach, z konsolkową głowicą słupkach.

Elewacja tylna bez dekoracji; z 2-osiowym, IV i V kondygnacyjnym w poszczególnych osiach ryzalitem, zwieńczonym trójkątnym szczytem. W 2 osi ryzalitu szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór bramy przejazdowej.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, nad sienią. Na osi – szeroka sień przejazdowa, z boku której, poprzecznie umieszczone 1-biegowe schody wyrównawcze, przechodzące w dwubiegowe powrotne. Schody monolityczne, współczesne.

Przed 1-2 osią fasady pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dostateczny. Wnętrza bezstylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;

- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka okienna;
- układ sieni i klatki schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy zachować i odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Kard. B. Kominka 16 (fot. 144)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans z elementami neobaroku.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym detalem architektonicznym. Kamienica w ciągu zabudowy, bliźniacza z kamienicą nr 18. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie skrajnym, wieżowym ryzalitem pozornym, w elewacji tylnej ryzalitem mieszczącym klatkę schodową. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z V-kondygnacyjnymi ryzalitami w fasadzie i elewacji tylnej; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie.

Elewacja północna (fasada) 4-osiowa, z 1-osiowym pozornym ryzalitem wieżowym w 4 osi. I i II kondygnacja pokryte pasami boniowania; powyżej gładko tynkowane. Podziały poziome stanowią: wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe nad I, II kondygnacją; gzymsy koronujące: profilowany nad V kondygnacją ryzalitu oraz poprzedzony pasem gutt, z uproszczonymi, zgeometryzowanymi konsolkami, wyładowany gzyms koronujący nad 1-3 osią. W I kondygnacji osi ryzalitu pozornego szeroki otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, nad którym fakturowy zwornik; całość zamyka szczyt zwieńczony wyłamanym naczółkiem o łuku pełnym, nad którym obeliskowa sterczyna. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji w tynkowych opaskach z fakturowym zwornikiem; w II kondygnacji we wgłębnych wnękach, z prostokątnymi płycinami podokiennymi z ornamentem rautowym; w III i IV kondygnacji w profilowanych opaskach, z gładko tynkowanymi zwornikami; w III kondygnacji z prostokątnymi płycinami podokiennymi w profilowanych obramieniach i z prostymi naczółkami; w 4 osi (ryzalit wieżowy) naczółek w formie nadwieszzonego łuku pełnego, z tondem, w którym umieszczono głowę mężczyzny z brodą.

Detal architektoniczny: pasy boniowania; wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe i rozbudowany o gutta i konsolki gzyms wieńczący; profilowane obramienia okienne ze zwornikami; proste lub o nadwieszonym łuku pełnym naczółki; płyciny podokienne; tondo z głową mężczyzny; obeliskowa sterczyna w szczycie ryzalitu pozornego. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym, z zachowanym profilowanym ślemieniem; w dolnych kwaterach dekoracja rautowa. W otworach okiennych III i IV kondygnacji zachowana dwuskrzydłowa, czterodzielna stolarka okienna z profilowanym ślemieniem i ozdobnym, o sfazowanych narożach, z konsolkową głowicą słupkach.

Elewacja tylna bez dekoracji; z 2-osiowym, IV i V kondygnacyjnym ryzalitem, opracowanym wspólnie dla kamienicy nr 16 i 18. W 1 osi ryzalitu (oś klatki schodowej) zamknięty łukiem odcinkowym otwór wejściowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona wąską, wydzieloną drzwiami wahadłowymi sienią, z monolitycznymi schodami wyrównawczymi. Schody monolityczne, dwubiegowe powrotne, współczesne.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza bezstylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka okienna i drzwi wejściowych;
- układ sieni i klatki schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• **ul. Kard. B. Kominka 18 (fot. 145)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans z elementami neobaroku.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym detalem architektonicznym. Kamienica w ciągu zabudowy, bliźniacza z kamienicą nr 16. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie skrajnym, wieżowym ryzalitem pozornym, w elewacji tylnej ryzalitem mieszczącym klatkę schodową. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z V-kondygnacyjnymi ryzalitami w fasadzie i elewacji tylnej; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie.

Elewacja północna (fasada) 4-osiowa, z 1-osiowym pozornym ryzalitem wieżowym w 1 osi. I i II kondygnacja pokryte pasami boniowania; powyżej gładko tynkowane. Podziały poziome stanowią: wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe nad I, II kondygnacją; gzymsy koronujące: profilowany nad V kondygnacją ryzalitu oraz poprzedzony pasem gutt, z uproszczonymi, zgeometryzowanymi konsolkami, wyładowany gzyms koronujący nad 2-4 osią. W I kondygnacji osi ryzalitu pozornego szeroki otwór wejściowy zamknięty łukiem odcinkowym, nad którym fakturowy zwornik; całość zamyka szczyt zwieńczony wylamanym naczółkiem o łuku pełnym, nad którym obeliskowa sterczyna. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji w tynkowych opaskach z fakturowym zwornikiem; w II kondygnacji we wgłębnych wnękach, z prostokątnymi płycinami podokiennymi z ornamentem rautowym; w III i IV kondygnacji w profilowanych opaskach, z gładko tynkowanymi zwornikami; w III kondygnacji z prostokątnymi płycinami podokiennymi w profilowanych obramieniach i z prostymi naczółkami; w 1 osi (ryzalit wieżowy) naczółek w formie nadwieszzonego łuku pełnego, z tondem, w którym umieszczono głowę kobiety z rozpuszczonymi włosami.

Detal architektoniczny: pasy boniowania; wysoka partia cokołu z odsadzką; gzymsy kordonowe i rozbudowany o gutta i konsolki gzyms wieńczący; profilowane obramienia okienne ze zwornikami; proste lub o nadwieszonym łuku pełnym naczółki; płyciny podokienne; tondo z głową mężczyzny; obeliskowa sterczyna w szczycie ryzalitu pozornego. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym, z zachowanym profilowanym śłemeniem; w dolnych kwaterach dekoracja rautowa. W otworach okiennych III i IV kondygnacji zachowana dwuskrzydłowa, czterodzielna stolarka okienna z profilowanym śłemeniem i ozdobnym, o sfazowanych narożach, z konsolkową głowicą słupkach.

Elewacja tylna bez dekoracji; z 2-osiowym, IV i V kondygnacyjnym ryzalitem, opracowanym wspólnie dla kamienicy nr 16 i 18. W skrajnej, wschodniej osi ryzalitu (oś klatki schodowej) zamknięty łukiem odcinkowym otwór wejściowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, nad przechodnią sienią. Wąska sień, pierwotnie wydzielona 1-skrzydłowymi drzwiami; w trakcie tylnym z zabiegowymi, drewnianymi stopniami prowadzącymi na podest i monolityczne, dwubiegowe powrotne, bezstyłowe schody. Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza bezstyłowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- stolarka okienna i drzwi wejściowych;
- układ sieni i klatki schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

• ul. Kard. B. Kominka 20 (fot. 146)

Kamienica czynszowa, wzn. w 1889 r.; neorenesans.

Mur., tynk., z ceramicznym, otynkowanym detalem architektonicznym. Kamienica kończąca ciąg zabudowy pd. pierzei ulicy. Bryła rozrzeźbiona w fasadzie skrajnym, wieżowym ryzalitem pozornym, w elewacji tylnej ryzalitem pozornym mieszczącym klatkę schodową. Podpiwniczona, IV-kondygnacyjna, z V-kondygnacyjnymi ryzalitami w fasadzie i elewacji tylnej; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie.

Elewacja północna (fasada) 5-osiowa, z 1-osiowym pozornym ryzalitem wieżowym w 1 osi. Ściany gładko tynkowane; naroża kolejnych kondygnacji ryzalitu wieżowego ujęte uproszczonymi pilastrami. Podziały poziome stanowią: partia cokołu z odsadzką; gzymsy parapetowe; pasy tynku na wysokości naczółków okiennych; kapnikowe gzymsy kordonowe nad I i III kondygnacją; arkadowe gzymsy koronujące, nad V kondygnacją poprzedzony pasem z uproszczonymi, zgeometryzowanymi konsolkami. W I kondygnacji osi ryzalitu pozornego szeroki, zamknięty łukiem odcinkowym otwór bramy przejazdowej, nad którym fakturowy zwornik; całość zamyka attyka pełna, z narożnymi cokołami i płycinową balustradą. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji w tynkowych opaskach z wydatnym, uskokowym zwornikiem i prostokątnymi płycinami podokiennymi; w pozostałych kondygnacjach w profilowanych opaskach, z trójkątnymi w II-iej, o nadwieszonym łuku pełnym w III-iej i prostymi w IV-iej kondygnacji naczółkami wspartymi na konsolkach. W II kondygnacji z prostokątnymi, żłobkowanymi płycinami podokiennymi oraz niewielkimi nadokiennymi; w III i IV kondygnacji z wspornikami przy gzymsie parapetowym. W pozornym ryzalicie wieżowym otwór okienny II kondygnacji ujęty uproszczonymi pilastrami dźwigającymi belkowanie; nad otworem III kondygnacji – trójkątny naczółek, nad otworem IV kondygnacji – o nadwieszonym łuku pełnym, pod którym plakietka z datą **1889**.

Detal architektoniczny: partia cokołu z odsadzką; kapnikowe gzymsy kordonowe; pasy gzymsów parapetowy i na wysokości naczółków okiennych; arkadkowy gzyms wieńczący oraz rozbudowany o zgeometryzowane konsolki gzyms wieńczący ryzalitu wieżowego; profilowa-

ne obramienia okienne ze wspornikami lub zwornikami; proste, trójkątne lub o nadwieszonym łuku pełnym naczółki; płyciny podokienne; plakietka z datą; attyka pełna nad ryzalitem pozornym. Stolarka okienna współczesna.

Elewacja tylna bez dekoracji; 5-osiowa, z V-kondygnacyjnym pseudoryzalitem mieszczącym klatkę schodową w 4 osi i szerokim otworem bramy przejazdowej w 5 osi. Klatka schodowa w trakcie tylnym, nad przechodnią sienią. Z boku sieni, poprzecznie do osi monolityczne schody wyrównawcze; schody klatki monolityczne, dwubiegowe powrotne, bezstylowe.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika otoczonego żywopłotem.

Stan zachowania:

— dostateczny. Wnętrza bezstylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów okiennych i drzwiowych;
- układ sieni i klatki schodowej.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy zachować zieleni ogródka przed fasadą.

Ulica Krótka

Hoefler Strasse (ok. 1930), *Krótką* (od 1946)

Jeszcze w 1899 r. miejsce, na którym powstała później ul. Krótka, zajmował prostokątny plac sąsiadujący. Przed 1903 r. plac ten zwężono od zachodu i na nowej działce zbudowano teatr letni. W 1927 r. wzdłuż wschodniej granicy działki z teatrem poprowadzono ul. Krótką, która zamknęła nieregularny w obrysie kwartał zabudowy przy ul. Działkowej, Chojnowskiej i Stefana Batorego. Przy ul. Krótkiej zbudowano w l. 1927-1928 główną część kompleksu mieszkaniowego *Heimat* zaprojektowanego architekta z Legnicy Konrada Beichta²⁷. Budynki zlokalizowano wzdłuż pierzei kwartału. W projekcie przewidziano ogrodowe urządzenie podwórza z zachowaniem dwóch starszych budynków, które miały mieć nowe funkcje. Główny na teren podwórza wytyczono przez dziedziniec zespołu mieszkalnego przy ul. Działkowej 12–20. Przed domami urządzono niewielkie ogródki wydzielone żywopłotami.

Główna, frontowa część kompleksu mieszkaniowego *Heimat* została zlokalizowana przy wschodniej pierzei ul. Krótkiej (nr 1, 3, 5, 7, 9, 11). Komponowana była symetrycznie i osiowo z zaznaczeniem centrum (nr 7), i skrajnych zamknięć (nr 1 i 11) oraz przy wykorzystaniu członów powtarzalnych, komponowanych asymetrycznie i zestawianych w lustrzanym odbiciu (nr 3 i 5 oraz 9 i 11). Kompleks mieszkaniowy wzniesiono w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami historyzmu i art deco.

• ul. Krótka 1 (fot. 147, 148-150)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., jedno z kompozycyjnych zamknięć ciągu zabudowy przy ul. Krótkiej. Kamienica utrzymana w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami historyzmu (neorenesansu i neoklasycyzmu) i art deco. Kamienica remontowana ok. 2000 r. z częściowym zatarciem artykulacji, obramień okiennych i cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na rzucie litery L ze ściętym narożem. Naroże trzykondygnacyjne ożywione pozornym ryzalitem poprzedzonym półkolistą przybudówką. Budynek nakryty dachami dwuspadowymi, łączonymi z dachami dwuspadowymi kryjącymi szczyty. Ścięte naroże osłonięte dachem trójspadowym. W połaciach dachu okna termalne.

F a s a d a komponowana asymetrycznie, 4-czteroosiowa, z gradacją członów. Jej główna część czterokondygnacyjna, trójosiowa, podwyższona, z prostokątnymi oknami dwuskrzydłowymi, zwieńczona trójkątnym szczytem z oknem termalnym. Przez wąski występ muru (w przyziemiu nieco rozszerzony) połączona ze ściętym narożem kamienicy zwieńczonym belkowym gzymsem na wspornikach. Do naroża dobudowana półcyldryczna w rzucie, trójkondygnacyjna, trójosiowa przybudówka zwieńczona profilowanym gzymsem, nakryta stropodachem. W partii przyziemia elewacje przybudówki przeprute prostokątnymi oknami, w partii I i II piętra — wtórnie przeszklonymi otworami loggi, prostokątnymi i o łuku pełnym. Od drugiej strony elewacja ożywiona trzykondygnacyjnym, jednoosiowym, płytkim wykuszem z prostokątnymi, trójskrzydłowymi oknami oraz — z parą jednoskrzydłowych okien o łuku pełnym. Wykusz nadwieszony nad przyziemiem (z oknem trójskrzydłowym zamkniętym łukiem koszowym), wprowadzony w partię dachu, zwieńczony małym, trójkątnym szczytem. Artykulacja elewacji oszczędna, obecnie ograniczona do odcinków gzymsu koronującego wieńczących skrajny występ muru, wykusz i boczne partie środkowej części fasady. Boki

²⁷*Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 288–289; Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 46–47.

szczytu ujęte ramą. Otwór wejściowy w prawej, skrajnej osi, prostokątny w obramieniu przekształconym w czasie remontu. Powyżej okno termalne — nadświetle, częściowo zasłonięte przez niewielki szczyt obramienia otworu wejściowego. Drzwi jednoskrzydłowe, drewniane, złożone z części ruchomej i ze stałej, skrajnej części futryny, ramowo-płycinowe, komponowane asymetrycznie. Przeprute wydłużonym przeszklonym otworem dzielonym na kwatery, obramionym, zamkniętym półkoliście. Drzwi rozczłonkowane stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła. W dolnej części otworu kuta, ozdobna krata w formie stylizowanej palmetki, umieszczona na ozdobnej konsoli. Okna bez obramień. W oknie termalnym w szczycie elewacji oryginalna, drewniana stolarka.

E l e w a c j a o d s t r o n y u l . C h o j n o w s k i e j 2-osiova, częściowo podwyższona (z czwartą kondygnacją w partii dachu), przepruta oknami prostokątnymi, trójskrzydłowymi, zwieńczona trójkątnym szczytem (z oknem termalnym). Elewacja połączona skrajnie z szerokim występem muru obok ściętego narożnika. Artykulacja ograniczona do odcinków profilowanego gzymsu koronującego nad bokami głównej części fasady. Na gzymsach tych oparta profilowana rama szczytu. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna, ze stałymi profilowanymi ślemionami.

E l e w a c j e t y l n e dwuosiove, jedna z podwyższonym, jednoosiowym, płytkim ryzalitem. Elewacje zwieńczone odcinkami gzymsu koronującego. Przeprute prostokątnymi oknami różnych rozmiarów oraz na całej wysokości — jednym, prostokątnym, wydłużonym oknem klatki schodowej. Okno dzielone horyzontalnie murowanymi lub betonowymi belkami. Na osi okna prostokątny otwór wejściowy poprzedzony jednobiegowymi, ceglanyymi schodami z balustradami murowanymi, pełnymi.

S i e ń wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepiona kolebkowo. Schody w tylnym trakcie, połączone z krótkim przecho-
dem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z drewnianą profilowaną, giętą poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motywy w formie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków skraje balustrad wycinane z desek oraz elementy z giętego drewna, wyprowadzone poniżej podniebbi biegów.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowych nad elewacjami;
- relikty detalu architektonicznego elewacji;
- wykrój i układ otworów, pozostałości oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej;
- kute elementy metalowe — kuta krata drzwi frontowych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku. Konieczne jest wykonanie tynków według wzorów z elewacji domów przy ulic Krótkiej 11 oraz Stefana Batorego 4 (gładkich i fakturowych) i — odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. Należy też, posługując się relikdami sgrafitt oraz zachowaną ikonografią²⁸, odtworzyć sgrafitta zdobiące dawniej elewację półcyldrycznej przybudówki oraz wykusza. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów (w elewacji od strony ul. Chojnowskiej).

²⁸ *Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 288 oraz w: Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 47.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu z 1927 r.) na terenie podwórza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

- ul. Krótka 3 (fot. 147,)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej oraz Krótkiej. Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatsstil*) z elementami historyzmu (neorenesansu i neoklasycyzmu) i art deco. Kamienica remontowana w 2 poł. XX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjny, na planie prostokąta z dwiema trójbocznymi przybudówkami w elewacji tylnej. Nakryta dachem dwuspadowym połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem. W obu połaciach dachu okna powiekowe.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana asymetrycznie, w lustrzanym odbiciu w odniesieniu do domu przy ul. Krótkiej 5. Część fasady domu przy ul. Krótkiej 3 trzykondygnacyjowa, dwuosiowa z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsem koronującym na wspornikach. Druga część fasady dwuosiowa (z oknami prostokątnymi, dwu- i tryskrzydłowymi), podwyższona, czterokondygnacyjowa (z czwartą kondygnacją w partii dachu). Ta część elewacji frontowej poszerzona w partii przyziemia (ze względu na usytuowanie portalu) o występ muru zwieńczony profilowanym gzymsem. Dwuosiowa część elewacji zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym), ujętym bocznie ramami.

Otwór wejściowy do budynku na styku obu części fasady, prostokątny, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramiennego. Nad portalem nadświetle — okno termalne ujęte opaską. Drzwi komponowane asymetrycznie, jednoskrzydłowe, drewniane, złożone z ruchomego skrzydła i ze stałej, skrajnej części futryny, ramowo-płycinowe. Przeprute wydłużonym przeszklonym otworem zamkniętym półkoliście. Dzielone stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła drzwi. W dolnej części otworu kuta, ozdobna krata w formie stylizowanej palmy, umieszczona na ozdobnej konsoli. Po obu stronach konsoli poprzeczne w stosunku do kolumny listwy z wolutami. W oknie termalnym nad portalem drewniana stolarka okienna o komponowanym układzie — półrozeta. Nieliczne okna z podokiennikami. W oknach termalnych w osiach okiennych zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi szprosami o promienistym układzie.

T y l n a e l e w a c j a budynku również podzielona na część podwyższoną, czterokondygnacyjową z trójkątnym szczytem oraz — na część trzykondygnacyjową. Do obu części elewacji dobudowane trzykondygnacyjne, trójboczne przybudówki. Elewacja zaopatrzona w cokol licowany cegłą. Wyższa część elewacji dzielona gzymsami podokiennymi, niższa — podobnymi gzymsami tylko w partii trójbocznej przybudówki. Elewacja zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego. Boki szczytu ujęte ramą. Na styku obu partii elewacji prostokątny otwór wejściowy z ceglanymi węgarami prowadzący do klatki schodowej. Drzwi drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe, w górnej części przeszklone. Przed otworem wejściowym jednobiegowe, ceglane schody z pełnymi, ceglanymi balustradami. Układ okien komponowany, obecnie częściowo zatarty.

S i e ń wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepią kolebkowo. Schody w tylnym trakcie, połączone z krótkim przecho-
dem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z drewnianą profilowaną,

giętą poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motywy w formie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków skraje balustrad wycinane z desek oraz elementy z giętego drewna, wyprowadzone poniżej podniebii biegów. W oknach klatki schodowej zachowana drewniana stolarka okienna o podziale kwaterowym. Zachowane relikty przeszkleń, pasy witraży (kubizm), szkło fakturowe białe i barwione. Zachowane nieliczne oryginalne drzwi mieszkań komponowane podobnie jak drzwi frontowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej, drzwiowej i przeszkleń okien klatki schodowej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku, wykonanie tynków według wzorów z elewacji domów przy ulicach Krótkiej 11 oraz Stefana Batorego 4 (gładkich i fakturowych) i — odtworzenie ich pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z elewacji domów przy ul. Krótkiej 11 i Stefana Batorego 4.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu) na terenie podwórza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

• ul. Krótka 5 (fot. 147,)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej oraz Krótkiej. Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatsstil*) z elementami historyzmu (neoklasycyzmu) i art deco.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na planie prostokąta. Nakryta dachem dwuspadowym połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana asymetrycznie, w lustrzanym odbiciu w stosunku do budynku przy ul. Krótkiej 3. Część fasady domu przy ul. Krótkiej 5 trzykondygnacyjna, dwuosiowa z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsem koronującym na wspornikach. Druga część fasady dwuosiowa (z oknami prostokątnymi, dwu- i tryskrzydłowymi), podwyższona, czterokondygnacyjna (z czwartą kondygnacją w partii dachu). Ta część elewacji frontowej poszerzona w partii przyziemia (ze względu na usytuowanie portalu) o występ muru zwieńczony profilowanym gzymsem. Dwuosiowa część elewacji zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym), ujętym bocznie ramami.

Otwór wejściowy do budynku na styku obu części fasady, prostokątny, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramiennego. Nadproże zdobione motywem trójkąta. Nad portalem nadświetle – okno termalne ujęte opaską. W

otworze wejściowym drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, komponowane asymetrycznie. Ożywione w centrum wydłużonym, dzielonym na obramione kwatery otworem zamkniętym półkoliście, przeszklonym. Drzwi dzielone stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła. W nim stolarka w formie półrozety i oryginalne, dwubarwne przeszkle-
nie. Okna wtórnie bez obramień, niektóre z podokiennikami. W termalnych oknach zachowa-
na oryginalna stolarka ze szprosami o układzie promienistym.

Tylna elewacja budynku również podzielona na część trzykondygnacyjową i podwyższoną, czterokondygnacyjową, zaopatrzona w cokół licowany cegłą, zwieńczona od-
cinkami gzymsu koronującego. W osi elewacji prostokątny otwór wejściowy z ceglany-
mi węgarami prowadzący do klatki schodowej. Wypełniony drzwiami drewnianymi z nadświe-
tłem, ramowo-płycinowymi, jednoskrzydłowymi, częściowo przeszklonymi. Przed otworem
wejściowym jednobiegowe ceglane schody z pełnymi, ceglany-
mi balustradami. Układ okien
pierwotnie komponowany, obecnie częściowo przekształcony z zatarciem kompozycji. Za-
chowana stolarka w oknach klatki schodowej.

Sień wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi
cegłą klinkierową, sklepią kolebkowo. Posadzka z lastriko. Schody w tylnym trakcie, połą-
czone z krótkim przecho-
dem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z
drewnianą profilowaną, giętą poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motywy w for-
mie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków wycinane skraje balustrad
lub elementy gięte z drewna, wyprowadzone poniżej podniebii biegów. W oknach klatki
schodowej zachowana drewniana stolarka okienna o podziale kwaterowym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym pie-
ce, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku, wykonanie tynków według wzorów z elewacji domów przy ulicach Krótkiej 11 oraz Stefana Batorego 4 (gładkich i fakturo-
wych) i — odtworzenie ich pierwotnej kolorystyki. Należy powrócić do ceramicznego pokry-
cia dachu i odtworzyć obramienia okienne według wzorów zachowanych na elewacji domu nr
przy ul. Krótkiej 11. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowa-
nia stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu z 1927 r.) na terenie podwó-
rza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

*Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału
zabudowy.*

• ul. Krótka 7 (fot. 147,)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefa-
na Batorego, Chojnowskiej oraz Krótkiej. Wzniesiona na osi kompleksu mieszkaniowego
przy ul. Krótkiej, Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatstil*) z elementami history-

zmu (neorenesansu i neoklasycyzmu) i art deco. Budynek remontowany ok. 2000 r. z zatarciem obramień okiennych, artykulacji i cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na rzucie prostokąta z dwiema przybudówkami w elewacji tylnej, nakryta dachem dwuspadowym, łączonym z dachami dwuspadowymi kryjącymi szczyty. W połaci dachu okna powiekowe.

F a s a d a komponowana symetrycznie i osiowo, w przyziemiu 5-osiowa. Jej środkowa część czterokondygnacyjowa, dwuosiowa z prostokątnymi oknami dwu- i trójskrzydłowymi, zwieńczona trójkątnym szczytem z oknem termalnym. Ożywiona symetrycznie (skrajnie) jednoosiowymi, płytkimi wykuszami z oknami prostokątnymi, trójskrzydłowymi oraz — z parami jednoskrzydłowych okien o łuku pełnym (w partii I piętra). Wykusze nadwieszono nad przyziemem, wprowadzone w partię dachu, zwieńczone małymi, trójkątnymi szczytami. Artykulacja elewacji oszczędna. Ograniczona do gzymsów w partii wykuszy (nad oknami I piętra i pod oknami II piętra) i do odcinków gzymsu koronującego wykusz oraz boczne partie środkowej części fasady. Boki szczytu ujęte ramą. Otwór wejściowy środkowej osi. Prostokątny, ujęty skrajnie zygzakowatymi, uskokowo ułożonymi listwami wspierającymi wydatny, bardzo masywny odcinek gzymsu. Nad portalem trójkątne okno (nadświetle) w listwowym obramieniu. Okna bez obramień. W parze okien w partii II piętra wykusza zachowana oryginalna, indywidualnie projektowana, drewniana stolarka okienna — okna z toczonymi słupkami, stałymi ślemionami oraz ze szprosami tworzącymi podziały kwaterowy i promienisty. Oryginalna stolarka, też o podziale kwaterowym, złożona z ramy i szprosów, zachowana w nadświetlu nad portalem.

T y l n a e l e w a c j a budynku czterokondygnacyjowa, także komponowana symetrycznie, złożona z członu środkowego i z dwóch skrajnych członów zwieńczonych trójkątnymi szczytami. Do każdego z tych członów dobudowane trzykondygnacyjne, trójboczne przybudówki. W partii przybudówek elewacja dzielona gzymsami podokiennymi, zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego. Boki szczytów ujęte ramą. W osi elewacji prostokątny otwór wejściowy prowadzący do klatki schodowej. Przed nim jednobiegowe schody z pełnymi balustradami. Układ okien pierwotnie komponowany, obecnie częściowo przekształcony.

S i e ń wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepią kolebkowo. Schody w tylnym trakcie, połączone z krótkim przecho-
dem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z drewnianą profilowaną, giętą poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motywy w formie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków skraje balustrad wycinane z desek oraz elementy z giętego drewna, wyprowadzone poniżej podniebii biegów.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- relikty detalu architektonicznego elewacji;
- wykrój i układ otworów, pozostałości oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku, wykonanie tynków według wzorów z elewacji domów przy ulic Krótkiej 11 i Stefana Batorego 4 (gładkich i fakturowych). Konieczne jest odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. Należy też, posługując się relik-

tami sgrafitt oraz zachowaną ikonografią²⁹, odtworzyć sgrafitta zdobiące dawniej wykusze. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu z 1927 r.) na terenie podwórza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

- ul. Krótka 9 (fot. 147,)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej oraz Krótkiej. Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatsstil*) z elementami historyzmu (neoklasycyzmu) i art deco.

Kamienica mur., tynk., z wysoko posadowionymi piwnicami, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na planie prostokąta. Nakryta dachem dwuspadowym połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem. W obu połaci dachu okna powiekowe.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana asymetrycznie, w lustrzanym odbiciu w odniesieniu do fasady budynku przy ul. Krótkiej 11. Część fasady domu przy ul. Krótkiej 9 trzykondygnacyjowa, dwuosiowa z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsem koronującym na wspornikach. Druga część fasady dwuosiowa (z oknami prostokątnymi, dwu- i trzyskrzydłowymi), podwyższona, czterokondygnacyjowa (z czwartą kondygnacją w partii dachu). Ta część elewacji frontowej poszerzona w partii przyziemia (ze względu na usytuowanie portalu) o występ muru zwieńczony profilowanym gzymsem. Dwuosiowa część elewacji zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym), ujętym bocznie ramami.

Otwór wejściowy do budynku na styku części fasady, prostokątny, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramiennego. Nadproże zdobione motywem trójkąta. Nad portalem nadświetle — okno termalne. W otworze wejściowym drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, komponowane asymetrycznie. Ożywione w centrum wydłużonym, obramionym, wtórnie zaślepionym otworem zamkniętym wielobocznie. Drzwi dzielone stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła. Nieruchoma część drzwi ozdobiona wąską, obramioną płyciną z trójbocznym zamknięciem. W dolnej części drzwi konsola i połączone z nią listwy z wolutami. Na konsoli posadowiona dekoracyjna kuta krata. W oknie termalnym nad otworem wejściowym stolarka w formie półrozety i oryginalne, dwubarwne przeszklenie. Okna wtórnie bez obramień, niektóre z podokiennikami. W oknie termalnym w szczycie oraz w nielicznych oknach oryginalna stolarka okienna

T y l n a e l e w a c j a b u d y n k u podzielona na część trzykondygnacyjową i podwyższoną, czterokondygnacyjową, zaopatrzoną w cokół licowany cegłą, zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego. W osi elewacji prostokątny otwór wejściowy z ceglanyimi węgarami prowadzący do klatki schodowej. Przed nim jednobiegowe ceglane schody z pełnymi, ceglanyimi balustradami. Układ okien pierwotnie komponowany, obecnie częściowo przekształcony z zatarciem kompozycji.

S i e ń wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepiona kolebkowo. Schody w tylnym trakcie, połączone z krótkim przecho-
dem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z drewnianą profilowaną, giętą poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motyw w formie stylizowanego sierpa

²⁹ *Ostdeutsche Bauzeitung*, Jg. 26, 1928, Nr 47, s. 288; Störkuhl B., *Modernizm w Legnicy*, Wrocław 2007, s. 47.

lub dużej litery R. W miejscu słupków skraje balustrad wycinane z desek oraz elementy z giętego drewna, wyprowadzone poniżej podniebii biegów.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej;
- kute elementy metalowa – kuta krata na drzwiach frontowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku, wykonanie tynków według wzorów z elewacji domów przy ulicach Krótkiej 11 oraz Stefana Batorego 4 (gładkich i fakturowych). Konieczne odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu z 1927 r.) na terenie podwórza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

• ul. Krótka 11 (fot. 147,)

Kamienica czynszowa, wzn. 1927 r., należąca do kompleksu mieszkaniowego przy ul. Stefana Batorego, Chojnowskiej oraz Krótkiej. Budynek utrzymany w stylu rodzimym (*Heimatsstil*) z elementami historyzmu (neorenesansu i neoklasycyzmu) i art deco.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, częściowo trzy-, częściowo czterokondygnacyjna, na planie prostokąta z dwiema trójbocznymi przybudówkami w elewacji tylnej. Nakryta dachem dwuspadowymi połączonym z dwuspadowym dachem nad szczytem. W obu połaciach dachu okna powiekowe.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana asymetrycznie, w lustrzanym odbiciu w odniesieniu do domu przy ul. Krótkiej 9 oraz w połączeniu z boczną elewacją domu przy ul. Stefana Batorego. Część fasady domu przy ul. Krótkiej 11 trzykondygnacyjna, dwuosiowa z oknami prostokątnymi, dwuskrzydłowymi i z oknami termalnymi w górnej części osi. Dzielona gzymsami nad oknami I piętra i pod oknami II piętra, zwieńczona belkowym gzymsem koronującym na wspornikach. Druga część fasady dwuosiowa (z oknami prostokątnymi, dwu- i tryskrzydłowymi), podwyższona, czterokondygnacyjna (z czwartą kondygnacją w partii dachu). Ta część elewacji frontowej poszerzona w partii przyziemia (ze względu na usytuowanie portalu) o występ muru zwieńczony profilowanym gzymsem. Dwuosiowa część elewacji zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego i szczytem (z oknem termalnym), ujętym bocznie ramami.

Otwór wejściowy do budynku na styku głównej i bocznej części fasady, prostokątny, w profilowanym uskokowym obramieniu złożonym z listew, nawiązującym do portalu dwuramienego. Nadproże zdobione motywem trójkąta. Nad portalem nadświetle – okno termalne ujęte opaską. Na portalu relikty dekoracyjnej polichromii w odcieniu ciemnego brązu. W otworze wejściowym drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, komponowane asymetrycznie. Ożywione

w centrum wydłużonym, obramionym, wtórnie zaślepionym otworem zamkniętym półkoliście. Drzwi dzielone stylizowaną, wąską półkolumną i listwą na skraju ruchomego skrzydła. W dolnej części drzwi poprzeczne listwy z wolutami. Nieliczne okna z podokiennikami, we wgłębnych opaskach. W szczycie okno termalne w obramieniu listwowym. Okna termalne w osiach okiennych i okna II piętra ujęte wspólnie wgłębnymi listwami. Pomiedzy otworami dekoracyjne, geometryczne w zarysie płyciny. W fasadzie reliktoowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi profilowanymi ślemionami.

Tylna elewacja budynku również podzielona na część podwyższoną, czterykondygnacyjną z trójkątnym szczytem oraz — na część trzykondygnacyjną. Do obu części elewacji dobudowane trzykondygnacyjne, trójboczne przybudówki. Elewacja zaopatrzona w jednolity cokół licowany cegłą. Wyższa część elewacji dzielona gzymsami podokiennymi. Niższa część — podobnymi gzymsami w partii trójbocznej przybudówki. Elewacja zwieńczona odcinkami gzymsu koronującego. Boki szczytu ujęte ramą. Na styku obu partii elewacji prostokątny otwór wejściowy prowadzący do klatki schodowej. Węgry ceglane, nadproże z białej cegły ceramicznej. Przed otworem wejściowym jednobiegowe schody z pełnymi balustradami. Układ okien komponowany, obecnie częściowo zatarty.

Sień wąska, tunelowa, ze schodami wyrównawczymi i ścianami częściowo licowanymi cegłą klinkierową, sklepiona kolebkowo. Posadzka z lastriko. Schody w tylnym trakcie, połączone z krótkim przechoodem, drewniane, dwubiegowe, powrotne. Balustrada drewniana z drewnianą profilowaną, poręczą, dzielona na segmenty. W segmentach motywy w formie stylizowanego sierpa lub dużej litery R. W miejscu słupków przy podestach schodów gięte elementy drewniane, wyprowadzone poniżej podniebii biegów. W oknach klatki schodowej zachowana drewniana stolarka okienna o podziale kwaterowym. Zachowane nieliczne oryginalne drzwi mieszkań komponowane podobnie jak drzwi frontowe.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym piec, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie renowacji oryginalnego wystroju elewacji wraz ze zróżnicowaniem wyglądu tynków i ich oryginalną kolorystyką. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Zaleca się rekonstrukcję rozplanowania ogrodu (według projektu z 1927 r.) na terenie podwórza domów przy ul. Stefana Batorego, Krótkiej, Chojnowskiej i Działkowej.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków jako część komponowanego kwartału zabudowy.

Ulica Książęca

Prinzen Strasse (1899, 1912, lata 30. XX w.), *Liebknechta Karola* (od 1946), *Książęca* (od 1991)

W 1872 r. zaczęły powstawać na podstawie planu zabudowy z 1861 r. pierwsze plany zagospodarowania przedmieść³⁰. Skupiono się przede wszystkim na wyznaczeniu stref zabudowy. Północno-wschodnią część miasta z gruntami folwarku *Sophienthal* przeznaczono na funkcje przemysłowe i na część mieszkaniową służącą m.in. robotnikom. Najwcześniej, w 1876 r. wytyczono i zaczęto zabudowywać ul. Senatorską i kard. Bolesława Kominka. Ostatecznie do 1877 r. na gruntach folwarku zaplanowano pomiędzy ul. Piastowską, Chojnowską i Działkową stosunkowo regularną sieć ulic, w tym ulicę Książęcą. Jako pierwszy zabudowano domami nr 1–9 w latach 1903–1907 północny odcinek ulicy. Następnie w latach 1907–1912 wzniesiono budynki nr 11–25, i 2–20 przy południowym odcinku ul. Książęcej. I w końcu po r. 1912 zbudowano dom nr 22. Zabudowy wschodniej pierzei ulicy (z numerami parzystymi) nie doprowadzono do ul. Franciszkańskiej, ponieważ uniemożliwiła to lokalizacja przy tej ulicy starej, nieregularnej dużej zagrody. Obecnie już jej nie ma, ale jej zarys odnotowywany jest na podkładach geodezyjnych.

Ulica Książęca zabudowywana była planowo i jednolicie, przy czym skromniejsze domy wzniesiono w sąsiedztwie fabryki, w północnej części ulicy, a okazalsze — przy jej odcinku południowym. Domy budowano według kilku zasadniczych projektów, różnicując elementy wystroju elewacji oraz ich stylistyczne ujęcie (nr 12–14, 16–18, 20–22, 13–23). Niektóre z budynków zestawiano w lustrzanym odbiciu. Najwięcej domów zbudowano w stylu historyzmu, w stylu rodzimym, lub w stylu postsecesji. Uderzające jest jednak, że w przypadku niektórych z nich detal architektoniczny wykonywano w sposób stylistycznie zapóźniony i tak drobiazgowo jak w końcu XIX w.

Chodniki ulicy Książęcej wybrukowano granitowymi płytami i obsadzono dwoma szpalerami. Przed domami urządzono niewielkie ogródki wydzielone żywopłotami.

• ul. Książęca 1 (fot. 167-168)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. ok. 1903-1907, budownictwo wernakularne z elementami historyzmu (uproszczonego neoklasycyzmu)

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie litery L z ryzalitami w elewacjach frontowej i bocznej. Nakryta połączonymi dachami dwuspadowymi. Nad ryzalitami dachy płaskie.

F a s a d a 5-osiowa z asymetrycznie usytuowanym, podwyższonym, jednoosiowym ryzalitem. Ryzalit połączony ze znajdującą się obok niego podwyższoną, jednoosiową częścią elewacji z otworem wejściowym. Zwieńczony pełną attyką. Na niej oparte dwa skrajne słupki ze stylizowanymi wazonami i trójkątny szczyt. Podobnie zwieńczona podwyższona część elewacji, z tym że skala zwieńczenia mniejsza. Detal architektoniczny wykonany w tynku: pasowy cokół, odcinki profilowanego gzymsu koronującego nad bocznymi partiami fasady, wspólny, profilowany gzyms koronujący ryzalitu i sąsiedniej, podwyższonej partii elewacji oraz — profilowane odcinki gzymsów (ze stylizowanymi wazonami na postumentach). Na odcinkach gzymsów oparte profilowane ramy obejmujące boki szczytów. Na zwieńczeniach szczytów ryzalitu oraz podwyższonej partii elewacji relikty oryginalnej ich kolorystyki (?). Otwór wejściowy umieszczony asymetrycznie, zamknięty spłaszczonym łukiem koszowym, ujęty wąską opaską rytą w tynku. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe z podokiennikami, w opaskach ry-

³⁰ Legnica, *zarys monografii miasta*, Wrocław-Legnica 1998, s. 340.

tych w tynku. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja boczna od ul. Senatorskiej komponowana i zdobiona podobnie jak fasada. Czteroosiowa z dwuosiowym ryzalitem zwieńczonym jak ryzalit w elewacji frontowej. Narożnik elewacji frontowej i bocznej wąsko ścięty.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą i elewacją połacie dachu z pokryciem ceramicznym.

Schody w tylnym trakcie, z nawierzchnią z lastriko, dwubiegowe, powrotne. Balustrady kute, metalowe o prostym wzorze geometrycznym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

ul. Książęca 2 (fot. 169-170)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, budownictwo wernakularne, postsecesja

Kamienica mur., tynk., na planie prostokąta, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryżem, nakryta spłaszczonym dachem dwuspadowym.

Fasada 5-osiowa, dzielona wąskimi lizenami, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy usytuowany symetrycznie w osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Drzwi w stylu secesji, drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetłem. Skrzydła drzwi z bogatą dekoracją płycinową i roślinną, częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze schodami wyrównawczymi, drewnianymi i z przecho-
dem. Nakryta stropem z faseta-
mi. Fasety wydzielone profilowanymi ramami. Wypełnione sztukateryjną dekoracją w stylu neoklasycyzmu. Liściasto-kwiatne girlandy połączone ze zwisami z liści laurowych lub z wieńcami (z liści laurowych). Wieńce zwieszone na guzach i karbowanych kokardach. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą, tralkową balustradą (z toczonymi słupkami i tralkami) oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej oryginalna stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym. Przy podestach klatki schodowej zachowane oryginalne, drewniane drzwi WC, jednoskrzydłowe ramowo-płycinowe z okuciami, zdobione motywami w stylu secesji. Zachowane też relikto-
wo drzwi mieszkań, ramowo-płycinowe dwuskrzydłowe, z dekoracją płycinową, z ozdobnym przeszkleniem i z okuciami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad elewacją frontową;

— artykulacja elewacji;

— wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka okienna i drzwiowa;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym piec, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku, ze zwróceniem szczególnej uwagi na drzwi frontowe. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• **ul. Książęca 3 (fot. 171)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1903-1907, historyzm (uproszczony neoklasycyzm) i budownictwo ceglane

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta. Nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, lustrzane odbicie (z drobnymi zmianami) elewacji domu przy ul. Książęcej 5. Skrajna, dwuosiowa część fasady domu nr 3 podwyższona o kondygnację wprowadzoną w partię dachu, zwieńczoną trójkątnym szczytem z wklęsłymi bokami. Detal architektoniczny wykonany w tynku oraz w cegle. Pasowy cokół elewacji tynkowy. Pod oknami I piętra ceglany, wydatny, pasowy gzyms podokienny kryty dachówką. Pod oknami II piętra także ceglany, ale płaski pasowy gzyms z ozdobnymi, ceglanymi, trójkątnymi, uskokowymi pseudospornikami pod oknami. Nad główną partią fasady tynkowany odcinek profilowanego gzymsu koronującego (z denticuli). U podstawy szczytu ceglany, pasowy gzyms z denticuli. Wklęsłe boki szczytu ujęte ceglana ramą. U podstawy szczytu ceglane postumenty z kulami. Szczyt zwieńczony ceramicznym, neogotyckim kwiatonem.

Otwór wejściowy umieszczony w osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Bez obramień także okna, prostokątne, dwuskrzydłowe. W partii II piętra posadowione na ceglanym gzymsie podokiennym. Pod gzymsem i oknami ozdobne, trójkątne, uskokowe pseudosporniki także wykonane z cegły. Pod oknami III piętra wąskie, dekoracyjne, ceglane podokienniki z prostokątnymi pseudospornikami. Podobnie, ale skromniej ujęte podokienniki pod oknami IV piętra (pod szczytem). Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze schodami wyrównawczymi, drewnianymi. Nakryta stropem z sufitem. W jej tylnej ścianie otwór o łuku odcinkowym prowadzący do klatki schodowej. W nim futryna drewnianych drzwi wewnętrznych z nadświetlem. W nadświetlu stolarka o komponowanym układzie. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą balustradą ze szczeblinami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. Należy zaprojektować nowe, drewniane drzwi frontowe w nawiązaniu do form stolarki drzwi frontowych z pocz. XX w., zachowanej w fasadach domów przy ul. Książęcej. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

ul. Książęca 4 (fot. 172)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, budownictwo wernakularne, postsecesja

Kamienica mur., tynk., na planie prostokąta, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryszem, nakryta spłaszczonym dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, dzielona wąskimi lizenami, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy usytuowany asymetrycznie, prostokątny, bez obramienia. Drzwi w stylu secesji, drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetłem. Skrzydła drzwi z podziałem wykonanym w nawiązaniu do konstrukcji szkieletowej, zdobione stylizowaną dekoracją roślinną, pierwotnie częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi, ceramiczną posadzką, połączona z przechoodem. Przednia część sieni nakryta stropem z fasetą z linearnie wykonaną dekoracją sztukaterijną. Fasety wydzielone profilowanymi ramami. Dekorowane uproszczonymi, obramionymi kaboszonami rozdzielonymi podwieszonymi sznurami pereł. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą, tralkową balustradą (z toczonymi słupkami i tralkami) oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej oryginalna stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym. Przy podestach klatki schodowej zachowane oryginalne, drewniane drzwi WC, jednoskrzydłowe ramowo-płycinowe z okuciami, zdobione motywami w stylu secesji. Zachowane też reliktowo drzwi mieszkań, ramowo-płycinowe dwuskrzydłowe, z dekoracją płycinową.

Stan zachowania:

- dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad elewacją frontową;
- artykulacja elewacji;
- wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka okienna i drzwiowa;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku ze zwróceniem szczególnej uwagi na efektowne drzwi frontowe. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• ul. Książęca 5 (fot. 173)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1903-1907, historyzm (uproszczony neoklasycyzm) łączony z budownictwem ceglany.

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta. Nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, lustrzane odbicie (z drobnymi zmianami) elewacji domu przy ul. Książęcej 3. Skrajna, jednoosiowa część fasady domu nr 5 podwyższona o kondygnację wprowadzoną w partię dachu, zwieńczoną trójkątnym szczytem z wklęsłymi bokami. Detal architektoniczny wykonany w tynku oraz w cegle. Pasowy cokół elewacji tynkowy. Pod oknami I piętra ceglany, wydatny, pasowy gzyms podokienny kryty dachówką. Pod oknami II piętra także ceglany, ale płaski pasowy gzyms z ozdobnymi, ceglanymi, trójkątnymi, uskokowymi pseudospornikami pod oknami. Nad główną partią fasady tynkowany odcinek profilowanego gzymsu koronującego (z denticuli). U podstawy szczytu ceglany, pasowy gzyms z denticuli. Wklęsłe boki szczytu ujęte ceglana ramą. U podstawy szczytu ceglane postumenty z kulami. Szczyt zwieńczony ceramicznym, neogotyckim kwiatonem. Otwór wejściowy umieszczony w prawej, skrajnej osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Bez obramień także okna, prostokątne, dwuskrzydłowe. W partii II piętra posadowione na ceglanym gzymsie podokiennym. Pod gzymsem i oknami ozdobne, trójkątne, uskokowe pseudosporniki także wykonane z cegły. Pod oknami III piętra wąskie, dekoracyjne, ceglane podokienniki z prostokątnymi pseudospornikami. Podobnie, ale skromniej ujęte podokienniki pod oknami IV piętra (pod szczytem). Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślēmionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. Należy zaprojektować nowe, drewniane drzwi frontowe w nawiązaniu do form stolarki drzwi frontowych z pocz. XX w., zachowanej w fasadach domów przy ul. Książęcej. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

ul. Książęca 6 (fot. 174-175)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, budownictwo wernakularne, postsecesja

Kamienica mur., tynk., na planie prostokąta, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryszem, nakryta spłaszczonym dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa z detalem architektonicznym wykonanym w tynku. Dzielona profilowanym gzymsem nad przyziemiem, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy usytuowany asymetrycznie, prostokątny, bez obramienia. Drzwi w stylu secesji łączącej z neobarokiem, drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetlem. Skrzydła drzwi z

podziałem płycinowym, zdobione stylizowaną dekoracją roślinną, plecionką, motywem akan-tu, częściowo przeszklone. Pod nadświetlem, w niewielkim naczółku motyw maskarona. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z posadzką z lastriko, połączona z przecho-dem. Przednia część sieni nakryta stropem z fasetą z dekoracją sztukateryjną. Fasety wydzielone profilowanymi ramami. Wypełnione sztukateryjną dekoracją w stylu neoklasycyzmu. Liściasto-kwiatne girlandy połączone ze zwisami z liści laurowych lub z wieńcami (z liści laurowych). Wieńce zwieszone na guzach i na karbowanych kokardach. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą, tralkową balustradą (z toczonymi słupkami i tralkami) oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej oryginalna stolarka z charakterystycznymi podziałami kwatrowymi. Przy podestach klatki schodowej zachowane oryginalne, drewniane drzwi WC, jedno-skrzydłowe ramowo-płycinowe, zdobione motywami w stylu secesji. Zachowane też częściowo drzwi mieszkań, drewniane z nadświetlem, ramowo-płycinowe dwuskrzydłowe, z dekoracją płycinową, pierwotnie częściowo przeszklone. Montowane w szerszych futrynach z bocznymi, nieruchomymi częściami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad elewacją frontową;

— artykulacja elewacji;

— wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka okienna i drzwiowa;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym pie-ce, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku ze zwróceniem szczególnej uwa-gi na efektowne drzwi frontowe. Konieczne jest odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• ul. Książęca 7 (fot. 176)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1903-1907, budownictwo wernakularne z elementami histo-ryzmu (uproszczony neorenesans)

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna, na planie prostokąta ze środ-kowym, płytkim ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej. Budynek nakryty dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, lustrzane odbicie (z drobnymi zmianami) elewacji domu przy ul. Książ-ęcej 9. Skrajna, jednoosiowa część fasady domu nr 7 podwyższona o kondygnację wpro-wadzoną w partię dachu, integralnie połączoną z podobną podwyższoną częścią elewacji domu nr 9. Detal architektoniczny wykonany w tynku: pasowy cokół, profilowane gzymsy (nad przyziemiem, pod oknami I piętra), odcinki profilowanego gzymsu koronującego (nad główną partią fasady oraz — nad jej podwyższoną częścią). Odcinek gzymsu wieńczący podwyższo-ną partię elewacji wspólny także dla podobnej części sąsiedniej elewacji. Otwór wejściowy usytuowany asymetrycznie, prostokątny, bez obramienia. Drzwi drewniane, ramowo-

płycinowe, z nadświetlem. Skrzydła drzwi z dekoracją płycinową, częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W przyziemiu bez obramień. Okna wyższych kondygnacji ujęte obramieniami rytymi w tynku. Złożone z węgarów z przewiązkami i z nadproży. Obramienia okienne połączone dodatkowo (w osiach) listwami. Tak wykształcona pionowa artykulacja elewacji. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze schodami wyrównawczymi, drewnianymi. Nakryta stropem z sufitem. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą balustradą ze szczeblinami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym piec, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

ul. Książęca 8 (fot. 177)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, budownictwo wernakularne.

Kamienica mur., tynk., na planie prostokąta, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryszem, nakryta spłaszczonym dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, zwieńczona tynkowanym profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy usytuowany symetrycznie, w osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi ślemionami. Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad elewacją frontową;

— artykulacja elewacji;

— wykrój i układ otworów, oryginalna stolarka okienna;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym piec, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku. W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• ul. Książęca 9 (fot. 178)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1903-1907, postsecesja

Kamienica mur., tynk., podpiwniczona, czterokondygnacyjna z podstryszem, na planie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, lustrzane odbicie (z drobnymi zmianami) elewacji domu przy ul. Książęcej 7. Skrajna, jednoosiowa część fasady domu nr 7 podwyższona o kondygnację wprowadzoną w partię dachu, integralnie połączoną z podobną podwyższoną częścią elewacji domu nr 7. Detal architektoniczny wykonany w tynku: profilowany gzyms nad przyziemiem, rytym w tynku pasowy gzyms na wysokości śłemion okien I piętra (połączony z ich obramieniami), profilowany gzyms pod oknami podstrysza, odcinki profilowanego gzymsu koronującego nad główną partią fasady oraz — nad jej podwyższoną częścią. Odcinek gzymsu wieńczący podwyższoną partię elewacji wspólny także dla podobnej części sąsiedniej elewacji. Otwór wejściowy usytuowany asymetrycznie, prostokątny, bez obramienia. Drzwi drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetlem. Skrzydła drzwi z dekoracją płycinową, częściowo przeszklone. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. W przyziemiu bez obramień, z ceramicznymi parapetami. Okna wyższych kondygnacji ujęte częściowo obramieniami rytymi w tynku. Górne części okien I piętra obramione bocznie tynkowymi listwami połączonymi z pasowym gzymsem na wysokości śłemion okien. Nad oknami swobodnie komponowane naczółki o falistym wykroju, ograniczone listwą. W dolnych ich częściach postumenty, z których wyprowadzone ulistnione gałązki. Nad oknami II piętra tylko naczółki. Obniżone, obejmujące górne części okien. Złożone z listwy obiegającej górne partie okien, kreślonej krzywymi wklęsło-wypukłymi. Naczółki wypełnione centralnie motywem trójliścia oraz symetrycznie rozmieszczonymi motywami o organicznym kształcie. Dolna część naczółków zdobiona guttami. Nadproża okien III piętra podkreślone pseudokluczami w formie par odcinków listew. Górne części węgarów tych okien zaakcentowane bocznie grupowanymi odcinkami horyzontalnych listew (po trzy). Na ich wysokości, po obu stronach okien także grupy trzech listew o układzie wertykalnym. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz z profilowanymi, stałymi śłemionami.

Kolorystyka elewacji: przyziemie fasady, pasowy gzyms na wysokości okien I piętra, obramienia okien, naczółki i elementy ich dekoracji utrzymane w kolorze ochry. W polach naczółków okien II piętra motywy barwione na brązowo. Tła pól naczółków w odcieniu tynku elewacyjnego (w odcieniu piaskowca) oddane fakturowo.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień ze schodami wyrównawczymi, drewnianymi. Nakryta stropem z sufitem. Schody w tylnym trakcie, drewniane, dwubiegowe, powrotne z drewnianą balustradą ze szczeblinami. W hallach zachowane oryginalne, drewniane drzwi mieszkań, dwuskrzydłowe ramowo-płycinowe z dekoracją płycinową.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji, relikty jej pierwotnej kolorystyki;
- kolorystyka elewacji i zróżnicowanie faktur tynków.
- wykrój i układ otworów, relikty oryginalnej stolarki okiennej;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie rewaloryzacji elewacji budynku i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według zachowanych wzorów.

• ul. Książęca 10 (fot. 179-180)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neoklasycyzm łączony z neobarokiem) z elementami postsecesji..

Mur., tynk., na planie litery L ze ściętym narożnikiem oraz z ryzalitem w elewacji bocznej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachami dwuspadowymi.

Fasada skrzydła budynku przy ul. Książęcej 4-osiova. Ożywiona murowaną lukarną (nad główną, trójosiową częścią) oraz — balkonami w prawej, skrajnej osi. Detal architektoniczny wykonany w tynku. Zaznaczone cokół, gzyms nad przyziemiem i gzyms pod oknami I piętra. Pomiedzy nimi gładki pas tynku z pionowymi listwami. Elewacja w partii I i II piętra dzielona uproszczoną artykulacją złożoną z pilastrów (z głowicami z jajownikiem) i z belkowania z denticuli, na którym posadowione okna III piętra. Na poziomie III piętra podział tworzony przez narożne, krępe lizeny wprowadzone w uproszczone belkowanie wieńczące. Powyżej wąska attyka, i nad trójosiową, główną częścią fasady dwuosiova facjata z bocznymi spływami. Zwieńczona uproszczonym belkowaniem oraz trójkątnym szczytem ujętym profilowaną ramą. Skrajna partia elewacji (z balkonami) z częściowo zatarzonymi (po remoncie cechami stylowymi). Zachowane gzymsy nad przyziemiem, pod oknami I piętra, relikt belkowania koronującego (gzyms) i attyka. Otwór wejściowy prostokątny, bez obramienia. Drzwi w stylu postsecesji z elementami historyzmu. Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, pierwotnie częściowo przeszkłone. Zdobione dekoracją płycinową, motywem równoległych listew i kartuszami obramionymi wicią akantu. Drugie drzwi (do sklepu) w ściętym narożniku, prostokątne, bez obramienia. W przyziemiu dwie witryny sklepowe pierwotnie zamknięte łukami odcinkowymi, obecnie przebudowane. Pozostałe okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Między oknami I i II piętra lekko wypukłe prostokątne płyciny, wtórnie gładkie. Nad oknami II piętra wgłębne, prostokątne płyciny z pionowymi zwisami z uproszczonych kampanul. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami, ze stałymi, profilowanymi ślemionami oraz charakterystycznym kwaterowym podziałem górnych skrzydeł okien. Oryginalna, drewniana stolarka także w oknach drewnianej facjaty. Balkony o półowalnym zarysie, ograniczone pełnymi balustradami z kutymi barierkami o geometrycznym rysunku. Wystrój elewacji ściętego narożnika budynku (artykulacja, okna i dekoracja) — jak wystrój fasady.

Elewacja frontowa skrzydła budynku przy ul. Żwirki i Wigury 8-osiova z asymetrycznie usytuowanym czteroosiowym ryzalitem z jednostronnie dobudowanymi balkonami. Wystrój elewacji ryzalitu (artykulacja, okna i dekoracja) — jak wystrój fasady od strony ul. Książęcej, z tym że jeden z narożnych pilastrów zamieniony na lizenę podziału ramowego. Ponadto na wypukłych płycinach między oknami I i II piętra zachowana ich geometryczna dekoracja — małe płyciny prostokątne. Ryzalit zwieńczony uproszczonym wolutowym szczytem (z parami prostokątnych okien bez obramień), dzielonym krępyimi lizenami wprowadzonymi w uproszczone belkowanie wieńczące. Trójkątny naczółek szczytu (z parą prostokątnych okien w osi) ujęty profilowaną ramą. Wystrój bocznych partii elewacji bardziej zróżnicowany. W obu zachowane poziome podziały z fasady od strony ul. Książęcej: cokół, gzyms nad przyziemiem, gzyms pod oknami I piętra, belkowanie z denticuli pod oknami III piętra, artykulacja tej kondygnacji (z uproszczonym belkowaniem wieńczącym) i wąska attyka. Podział ten w bocznej, wschodniej części elewacji uzupełniony

jedną narożną lizeną w partii I i II piętra. W tej części elewacji dwie osie okienne rozdzielone środkową z oknami ślepyimi. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, bez obramień. Pomiędzy oknami I i II piętra, w tym ślepyimi prostokątne, wgłębne, dwuwarstwowe płyciny. W przypadku drugiej, bocznej, zachodniej części elewacji (z balkonami) na poziomy podział z fasady od strony ul. Książęcej nałożone elementy podziału ramowego. Balkony czworoboczne, z pełnymi balustradami i z kutymi barierkami o prostym rysunku geometrycznym. Nad górnym balkonem kuta, metalowa konstrukcja jego zadaszenia (z dachem pulpitowym). Ponadto do ryzalitu dostawiony od wschodu, w przyziemiu jeszcze jeden balkon, przeszklony i zadaszony. Balkon wydzielony murowaną, pełną balustradą z kutą, ozdobną barierką. Na balustradzie mocowana kuta konstrukcja zadaszenia (z dachem pulpitowym) uzupełniona metalową słusarką (z przeszkleniem). W górnej części konstrukcji zadaszenia oryginalne, barwne przeszklenie.

Boczna elewacja skrzydła budynku przy ul. Żwirki i Wigury pokryta polichromią oddającą podział ramowy. Tylne elewacje obu skrzydeł domu bez dekoracji.

Ponad elewacjami frontowymi połacie dachu z pokryciem ceramicznym. W połaciach dachu murowana wolutowe szczyty (facjata i szczyt ryzalitu), kryjące dachy dwuspadowe z łamanymi połaciami. Drewniane facjaty, częściowo tynkowane, dwuosiowe kryte dachami pulpitowymi.

Sień wydłużona (z posadzką z lastriko) z bocznie usytuowanym wyjściem na podwórze. Dzielona na części odcinkowymi łukami konstrukcyjnymi opartymi na odcinkach muru. Przednia część sieni nakryta stropem z fasetą z linearnie wykonaną dekoracją sztukateryjną. Fasety wydzielone profilowanymi ramami. Dekorowane uproszczonymi, obramionymi kaboszonami rozdzielonymi podwieszonymi sznurami pereł. Klatka schodowa na styku obu skrzydeł budynku w tylnym trakcie, tworzona przez zabiegowe schody prowadzące na podesty na poziomie poszczególnych kondygnacji. Podesty oparte na sklepieniach odcinkowych mocowanych w murze i na żeliwnych dźwigarach. Biegi schodów o konstrukcji metalowej z ażurowymi podstopnicami oraz z drewnianymi stopnicami. Balustrady schodów tralkowe z toczonymi prętami i słupkami oraz z profilowaną poręczą. Zachowana drewniana stolarka okien klatki schodowej z podziałem kwaterowym oraz z relikami pierwotnego przeszklenia. W klatce schodowej i w hallach zachowane drewniane drzwi jednoskrzydłowe lub dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, z dekoracją płycinową. Dwuskrzydłowe drzwi do mieszkań wmontowane w otwory o łukach odcinkowych, zaopatrzone w nadświetla, częściowo przeszklone. W niektórych drzwiach zachowane oryginalne klamki.

Przed elewacją budynku przy ul. Żwirki i Wigury wydzielony niewielki ogródek. Wygrodzony ażurowym, metalowym, kutym ogrodzeniem w stylu secesji, mocowanym na ceglanej podmurówce. Przed wejściem do sklepu (w ściętym narożniku) zachowane relikty ceramicznej nawierzchni o komponowanym układzie.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny elewacji, relikty jej pierwotnej kolorystyki;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych, relikty oryginalnego przeszklenia;
- kute elementy metalowe: konstrukcje zadaszeń balkonów, barierki balustrad balkonów, ogrodzenie ogródka.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczne jest przeprowadzenie renowacji wystroju elewacji budynku z uzupełnieniem brakujących elementów artykulacji architektonicznej i dekoracji. Zaleca się odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów. Remontu, uzupełnienia i konserwacji wymaga ogrodzenie ogródka, a sam ogródek należy uporządkować. Korzystnym byłoby wykonanie nowej nawierzchni chodnika przed wejściem do sklepu, w nawiązaniu do istniejących jego reliktyw. Zaleca się wykorzystanie materiału ceramicznego (cegły i płytek ceramicznych).

• ul. Książęca 11 (fot. 181-182)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, postsecesja.

Mur., tynk., na planie czworoboku, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 7-osiowa, z balkonami w dwóch osiach oraz z rozbudowaną lukarną w partii dachu. Detal architektoniczny wykonany w cegle i w tynku. Przyziemie do poziomu śłemion okien licowane cegłą, ze zwieńczeniem w formie pasa prostokątnych płycin przerywanego obramieniami okien. Powyżej fasada tynkowana, pokryta w górnej części przyziemia i w partii I piętra pasowym boniowaniem. Dzielona: profilowanym gzymsem nad przyziemiem, ozdobnym szlakiem (z motywem rombu) na poziomie śłemion okien II piętra i — profilowanym gzymsem (z szeregiem uproszczonych wsporników) pod oknami III piętra. Górna część elewacji wyprofilowana wklęsła, zdobiona szeregiem wąskich listew grupowanych po trzy, podkreślonych u dołu kwadratowymi płycinami. Zwieńczona wąskim, profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany asymetrycznie, z węgarami włączonymi w większości w ceglana licówkę przyziemia. Górna część węgarów tynkowana, sfazowana, Nad nadprożem układ kłinców. Tynkowa część oprawy otworu wejściowego zespolona z boniowaniem górnej partii przyziemia. Drzwi w stylu postsecesji. Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową, stylizowanymi motywami roślinnymi i geometrycznymi. Listwa jednego ze skrzydeł drzwi zwieńczona stylizowaną głowicą. Na jej osi (w partii naczółka zamkniętego częściowo spłaszczonym łukiem koszowym) dekoracja w formie maszkarona, ozdobnej listwy i stylizowanych liści. Okna prostokątne, dwuskrzydłowe, z podokiennikami. W przyziemiu obramione jak otwór wejściowy. Okna i drzwi balkonowe I piętra ze sfazowanymi węgarami i nadprożami. Zaopatrzone w naczółki nałożone na ostatni od góry pas boniowania. Naczółki szersze od okien, w dolnej części prostokątne, zamknięte od góry łukiem odcinkowym. Skrajnie zdobione wgłębnymi, kwadratowymi płycinami, w centrum — trzema poziomymi listwami połączonymi medalionem. Podobna dekoracja na tynkowych listwach, wygiętych łukiem odcinkowym nad nadprożami okien i drzwi balkonowych II piętra. Listwy oparte na stylizowanych, płaskich wspornikach. Pod oknami II piętra wgłębne, prostokątne płyciny z motywem dwóch rombów, połączone z naczółkami okien niższej kondygnacji. Okna III piętra bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami, ze stałymi, profilowanymi śłemionami oraz — oryginalna, drewniana stolarka w oknach drewnianej facjaty. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na wspornikach ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione motywami w stylu secesji.

Tyłna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W połączy dachu 10-osiowa lukarna o konstrukcji szkieletowej, komponowana. Złożona z czteroosiowej części środkowej z czterodzielnym oknem, zamkniętej szczytem trapezowym oraz — z dwóch bocznych, niższych,

prostokątnych partii z oknami trójdzielnymi. Środkowa część facjaty nakryta dachem naczółkowym z iglicą z kulą, a boczne części facjaty — dachami pulpitowymi. Pokrycie dachów facjaty ceramiczne.

Sień ze schodami wyrównawczymi z nawierzchnią z lastriko, z posadzką z lastriko i ze ścianami oszczędnie zdobionymi zwisami z wąskich listew i wieńcami z liści. Sień nakryta stropem z fasetami z linearnie wykonaną dekoracją sztukateryjną. Fasety wydzielone profilowanymi ramami. Dekorowane uproszczonymi, obramionymi kaboszonami rozdzielonymi podwieszonymi sznurami pereł. Klatka schodowa w tylnym traktcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczne jest wykonanie renowacji elewacji i odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 12 (fot. 183)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, postsecesja z elementami, neobaroku i neoklasycyzmu.

Mur., tynk., na planie czworoboku (z uskokiem), podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osiowa, z jednoosiowym, zwieńczonym balkonem, ryzalitem środkowym z dwustronnie dobudowanymi balkonami. W partii dachu, na osi ryzalitu i na linii lica elewacji jednokondygnacyjna facjata z trójkątnym szczytem. Oszczędny detal architektoniczny wykonany w tynku: profilowany gzyms nad przyziemiem (przerwany przez balkony) i profilowany gzyms koronujący. Boki szczytu facjaty ujęte profilowaną ramą.

Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany w ryzalicie środkowym, zaakcentowany naczółkiem. Naczółek złożony z nadproża (z trzema poziomymi listwami połączonymi wgłębną płyciną z guzem), z profilowanego gzymsu z wklęsłymi, bocznymi odcinkami i — z gładkiego pseudoobdaszka dołączonego do gzymsu pod oknami I piętra. W trapezowym polu naczółka numer domu No 12. Drzwi w stylu postsecesji. Drewniane, ramowo-płycinowe z przebudowanym obecnie nadświetlem, jednoskrzydłowe, częściowo przeszklone, umieszczone między dwiema bocznymi, wąskimi częściami futryny. Skrzydło drzwi i futryna zdobione płycinami występującymi przed ich lica i wgłębny.

Okna prostokątne, dwuskrzydłowe. Tylko w lewej, skrajnej osi trójskrzydłowe. Bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Górne kwatery niektórych okien z charakterystycznym podziałem krzyżowym. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi. W przyziemiu oraz w partii ryzalitu środkowego — z balustradami pełnymi, murowanymi, tyn-

kowanymi. Pozostałe balkony ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami zdobionymi motywami w stylu secesji.

Tylna elewacja bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym.

Sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi, posadzką ceramiczną nakryta stropem z sufitem. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej drewniana stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym i relikdami pierwotnego przeszkleń. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Częściowo zachowane futryny drzwi do mieszkań lub futryny i drzwi, drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, z nadświetlami.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny elewacji;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych oraz wewnętrznych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się przeprowadzenie renowacji fasady, odtworzenie jej pierwotnej kolorystyki, i przywrócenie drewnianego nadświetla drzwi frontowych, w nawiązaniu do form nadświetla drzwi frontowych budynku przy ul. Książęcej 11. Postuluje się również likwidację wtórnych przeszkleń i zadaszeń balkonów oraz przesłon balustrad balkonów. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 13 (fot. 184)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neoklasycyzm) łączony z postsecesją. Nawiązania do budownictwa ludowego.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, podpiwniczona, czterokondygnacyjna nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, z dwuosiowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, zwieńczonym trójkątnym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony, w jednej aż od przyziemia. Cokół licowany cegłą. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Dolna część przyziemia tynkowana gładko, górna, od poziomu podokienników pokryta pasowym pseudo-boniowaniem przerwany przez uproszczone pilastry wydzielające środkowy ryzalit pozorny. Nad przyziemiem profilowany gzyms. W partii I-III piętra ryzalitu, w osi jego elewacji atektonicznie ujęty pilaster posadowiony na gzymsie nad przyziemiem, dekorowany kanelowaniem, zwieńczony uproszczoną głowicą z postumentem z wazonem. Boczne partie elewacji podkreślone (na styku z ryzalitem pozornym) ozdobnymi lizenami z trzonami wypełnionymi prostokątnymi wgłębными płycinami i kolistymi lub półkolistymi medalionami. Górne części trzonów lizen zdobione parami równoległych zwisów z kampanul, draperiami i owalnymi medalionami. Ponadto boczne części elewacji dzielone pasowym gzymsem przerwany przez górne partie okien II piętra, złożonym z trzech listew. Fasada zwieńczona odcinkami

uproszczonego belkowania z fryzem arkadowym. Boki szczytu ryzalitu ujęte ramą, a jego pole dekorowane tynkowymi, pionowymi listwami naśladowymi odeskowanie.

Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany asymetrycznie w jednej z osi środkowego ryzalitu pozornego. Górna część otworu ujęta tynkową, profilowaną opaską opartą na dwóch czworobocznych wspornikach (poniżej nadświetla). Nad opaską kartusz z numerem domu, prostokątny z zaokrąglonymi narożnikami, ujęty obramieniem z wolutami, z których symetrycznie wyprowadzone girlandy z liści laurowych, zawieszone dalej na guzach. Zakończone wieńcami i zwisami podwiązanymi karbowanymi kokardami. Drzwi w stylu historyzmu. Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe. Zdobione dekoracją płycinową, motywem aedicul i zwisami kampanul. Okna i drzwi balkonowe prostokątne, dwuskrzydłowe. Okna z podokiennikami. Okna w przyziemiu, w partii I i IV piętra ryzalitu obramione podobną opaską jak otwór wejściowy. Okna II i III piętra ryzalitu ze sfazowanymi węgarami i nadprożami, ujęte od góry profilowaną listwą w formie prostokąta z wklęsłymi narożnikami. Listwy-obramienia przerwane przez trapezowe klucze, doprowadzone u dołu do prostokątnych wsporników z guzami. Pod oknami przyziemia gładkie płyciny podokienne w formie podkowy z dodatkowym półowalnym wybrzuszeniem od dołu. Pod oknami I piętra podobne płyciny (o innych proporcjach) zdobione guttami i kolistymi medalionami rytymi w tynku lub też — płyciny w kształcie podkowy z guttami i podwieszonym szeregiem pionowych listew. Ponadto obramienia okien I–III piętra wzbogacone w osiach płycinami międzyokiennymi, przez co podkreślona pionowa artykulacja elewacji. Płyciny międzyokienne zróżnicowane, inne w bocznych partiach fasady i inne w elewacji środkowego ryzalitu. Komponowane z dekoracyjnie podcinanych i zestawianych płycin zdobionych wieńcami z liści laurowych z kokardami, dekoracją o układzie promienistym, zwisami z liści, wzorem w jodełkę, układem dekoracyjnych listew. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na dekorowanych wspornikach (na konsolach) ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione prostymi motywami geometrycznymi i roślinnymi w stylu secesji i historyzmu.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dach z pokryciem ceramicznym.

Sień z drewnianymi schodami wyrównawczymi, dekoracyjną posadzką z lastriko, dalej podłoga z desek i ze ścianami zdobionymi sztukateriami w stylu antykizującego neoklasycyzmu łączącego z secesją. Na poziomych listwach posadowione pilastry, kanelowane, z przewiązkami zwieńczone postumentami (zdobionymi girlandami i greckim meandrem). Na postumentach umieszczone wazony z kwiatami, od których wyprowadzone roślinne girlandy z liści laurowych. Girlandy zawieszane dalej na kolistych kartuszach w oprawie z innych girland. Sień nakryta stropem z fasetami wydzielonymi profilowanymi ramami. Fasety dzielone na segmenty stylizowaną ornamentyką i zdobione secesyjną plecionką. Klatka schodowa w tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami. W oknach klatki schodowej drewniana stolarka z charakterystycznym podziałem kwaterowym. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;

- detal architektoniczny;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem pierwotnej jej kolorystyki brakujących elementów wystroju, w tym płyciny podokiennej w prawej skrajnej osi, pod oknem III piętra. Zaleca się też likwidację wtórnych zadaszeń balkonów. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 14 (fot. 185)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neorenesans) z elementami postsecesji.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, podpiwniczona, czterokondygnacyjna nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 4-osiova, z nadwieszonymi asymetrycznie w partii I–II piętra okiennej loggiami z balkonem na dachu górnej z nich. Na osi loggii dwuosiova, trójboczna facjata. Detal architektoniczny fasady wykonany w tynku: profilowany gzyms nad przyziemiem, profilowany gzyms koronujący. Odrębny, profilowany gzyms koronujący na elewacji facjaty. Loggie nadwieszane na dekoracyjnych wspornikach o zgeometryzowanym rysunku. Wsporniki złożone z konsol ze stylizowanym jajownikiem. Wklęsłe podniebia wporników dekorowane ornamentem cekinowym i kwadratową płyciną. Boki wsporników ujęte ramami ze zgeometryzowanymi wolutami. Wsporniki dekorowane od frontu prostokątnymi płycinami z zaokrąglonymi narożnikami. Loggie zaopatrzone w pełne, gładkie tynkowane balustrady z podwalinami, skrajnymi słupkami i z profilowanym gzymsem. Na nich posadowione uproszczone filary loggii. Podobnie jak balustrady loggii wykonana balustrada balkonu. Balustrady loggii zaopatrzone w kute barierki o prostym, geometrycznym rysunku. Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany w lewej, skrajnej osi. Umieszczony w płytkiej blendzie o łuku odcinkowym. Blenda ujęta uproszczonymi lizenami z prostokątnymi przewiązkami, na których oparta profilowana archiwolta z kluczem. W polu tak utworzonego półkolistego naczółka przeprute w murze nadświetle — środkowy otwór o łuku odcinkowym flankowany przez dwa otwory ostrołuczne. Otwory nadświetla bez obramień. Okna i drzwi balkonowe prostokątne, dwuskrzydłowe. Okna z podokiennikami. Drzwi w partii loggii w profilowanych opaskach. Okna bez obramień. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi, profilowanymi słupkami, ze stałymi, profilowanymi ślemionami oraz z krzyżowym podziałem górnych kwater okien.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W niej murowana, dwuosiova facjata nakryta dachem trójpółaciowym. Obok jednoosiova drewniana facjata z otynkowanymi ścianami bocznymi nakryta dachem pulpitowym. Pokrycie dachów facjat ceramiczne.

Stan zachowania:

- dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;

- detal architektoniczny elewacji.
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: barierki balustrad loggii.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady z odtworzeniem jej pierwotnej kolorystyki. Zaleca przywrócenie pierwotnej wielkości drzwiom frontowym i wykonanie do nich nowej stolarki drzwiowej w nawiązaniu do stylistycznego ujęcia fasady. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 15 (fot. 186)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, styl rodzimy z nawiązaniem do neoklasycyzmu i neobaroku, łączony z postsecesją.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, podpiwniczona, czterokondygnacyjna nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, z dwuosiowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, zwieńczonym trójkątnym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony, w jednej aż od przyziemia. Cokół licowany cegłą. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Dolna część przyziemia tynkowana gładko, górna, od poziomu podokienników pokryta pasowym pseudo-boniowaniem. Nad przyziemem profilowany gzyms. Pod oknami II i III piętra pasowe gzymsy. Boczne partie elewacji zwieńczone odcinkami fryzu arkadowego i profilowanym gzymssem koronującym. Arkady fryzu oparte na wspornikach w formie półowalnych medalionów, zamknięte dwubocznie. W arkadach koliste rozety. Pod gzymssem szereg gutt. Ryzalit pozorny ujęty jak boczne partie fasady, na poziomie I piętra pokryty pasowym boniowaniem, dodatkowo dzielony pasowym gzymssem pod oknami IV piętra. Na gzymsowania nałożony w osi elewacji ryzalitu atektonicznie ujęty pilaster. Oparty na stylizowanej konsoli (między oknami I piętra), wypełniony prostokątną, wydłużonymi płycinami z kanelowaniem rozdzielonymi boniem diamentowym. Zakończony uproszczoną głowicą, której górna część włączona koronujący gzyms ryzalitu. Boczne partie szczytu ryzalitu flankowane ćwierćkolistymi spływami. Szczyt zwieńczony trójkątnym naczółkiem ujętym ramą, wypełnionym tynkowymi listwami naśladującymi układ belek konstrukcji szkieletowej.

Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany asymetrycznie w jednej z osi środkowego ryzalitu pozornego. Górna część otworu ujęta tynkową, profilowaną opaską z kluczem. Drzwi w stylu historyzmu. Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetłem, dwuskrzydłowe. Zdobione dekoracją płycinową i ornamentem z kartuszy. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne lub zamknięte odcinkowo. Okna z podokiennikami. W przyziemiu ze sfazowanymi węgarami i nadprożami, ujęte opaskami z kluczem. Okna i drzwi balkonowe wyższych kondygnacji obramione podobnie, ale bez kluczy. W partii I–III piętra wzbogacone w osiach płycinami podokiennymi i międzyokiennymi, przez co podkreślona pionowa artykulacja elewacji. Motywy dekoracyjne wyróżnione kolorystycznie ciemniejszym, brązowym odcieniem tynku. Pod oknami I piętra (na całej elewacji) płyciny podokienne tworzone przez pionowo ułożone, szerokie listwy rozdzielone pseudoażurami. W skrajnych osiach bocznych partii elewacji, nad oknami I piętra, prostokątne płyciny nadokienne zdobione parami stylizowanych wieńców. Ujęte skrajnie prostokątnymi listwami (z dekoracją płycinową) wspierającymi profilowany gzyms koronujący. Nad gzymsami okien I piętra podokienne płyciny okien wyższej kondygnacji, z motywem półkola obramionego wklęsłą listwą oraz — z dwoma wspornikami z kolistymi medalionami. Nad oknami II piętra także prostokątne płyciny. Flankowane wspornikami z medalionami, zdobione kartuszami w kwietno-akantowej oprawie, zwieńczone profilowanymi gzymsami. Na nich posadowione prostokątne płyciny podokienne okien III piętra,

z układem listew w jodełkę. Ozdobniejsze naczółki w ryzalicie środkowym, z polami połączonymi z płycinami nadokiennymi, nakładane na gładkie płyciny podokienne okien wyższych kondygnacji. Nad oknami I piętra naczółki półkoliste z bocznymi gzymsami, dekorowane pojedynczymi rozetami, draperiami i girlandami podwieszonymi na guzach. Nad oknami II piętra naczółki trójkątne z bocznymi gzymsami zdobione czworoliściami i girlandami, a nad oknami III piętra naczółki odcinkowe dekorowane motywem wieńców i karbowanych wstążek. Okna IV piętra w szczycie ryzalitu zamknięte łukami odcinkowymi, ujęte uszakowymi obramieniami, zaopatrzone w płyciny podokienne o kształcie podkowy. Okno w trójkątnym naczółku szczytu ryzalitu w obramieniu listwowym. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na dekorowanych wspornikach ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione prostymi motywami geometryczno-roślinnymi w stylu postsecesji i historyzmu.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W osi połączenia dachu szczyt ryzalitu środkowego flankowany przez drewniane lukarny z dachami pulpitowymi, trójosiową i dwuosiową, przebudowaną.

Sień z przechoodem i ze schodami wyrównawczymi z nawierzchnią z lastriko oraz z posadzką z lastriko. Nakryta stropem z fasetami wydzielonymi profilowanymi ramami. Fasety zdobione wieńcami, zwisami i girlandami z liści laurowych, wiązanymi karbowanymi wstęgami, zawieszonymi na guzach. Lustro stropu dekorowane centralnie owalnym wieńcem z liści laurowych oraz w narożach — kolistymi, stylizowanymi wieńcami związanymi kokardami. Klatka schodowa w tylnym traktie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Zachowane relikty oryginalnych drewnianych futryn drzwi do mieszkań i relikty nadświetli. Niekiedy zachowane oryginalne drzwi, szerokie, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połączenia dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem brakujących jego elementów, w tym wsporników płyt balkonowych. Zaleca się zachowanie i odtworzenie kolorystyki elewacji opartej na zestawieniu piaskowcowego tła i ciemniejszej barwy dla detalu, według zachowanego wzoru. Konieczna jest likwidacja zabudowy balkonu w przyziemiu, innych elementów domontowanych do balustrad balkonów lub do ścian i — zróżnicowanych przesłon balustrad balkonów. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Książęca 16 (fot. 187-188)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neorenesans łączony z neobarokiem) z elementami postsecesji. Wystrój fasady zdobiony przedstawieniami figuralnymi tworzącymi program ikonograficzny odnoszący się do Legnicy, działalności gospodarczej i konkretnej osoby — właściciela domu (inicjały w polu szczytu). Kamienica zbudowana według wariantu projektu, według którego zbudowano sąsiedni dom nr 18. Bryła budynku nr 16 i jego kompozycja — lustrzane odbicie ujęcia domu nr 18.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku z krótką oficyną wzdłuż granicy działki z posesją nr 18. Kamienica podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, komponowana asymetrycznie. Ożywiona asymetrycznie usytuowanym trójbocznym, podwyższonym ryzalitem klatki schodowej z górną kondygnacją krytą jak połączenie dachowe, osłoniętą czterospadowym dachem wieżowym. W osi okiennej obok ryzalitu balkony (od przyziemia). Ponadto dwie skrajne prawe osie podkreślone dwuosiową facjatą z trójkątnym szczytem. Cokół ceglany. Pozostały detal architektoniczny fasady wykonany w tynku. Nad przyziemiem płytko profilowany gzyms. W bocznych częściach elewacji podkreślony od dołu pasem zdobionym układem listew, dekoracyjnymi psuedokartuszami (z rozetami) i — ornamentem o kształcie organicznym. Boczne partie elewacji zwieńczone odcinkami profilowanego gzymsu koronującego. Ryzalit pozbawiony takowego gzymsu.

Otwór wejściowy prostokątny usytuowany w ryzalicie klatki schodowej. Obraziony w górnej części. Na górne partie obu węgarów nałożone krótkie listwy ujęte opaskami łącznie z dolnym półkolistym medalionem. We wgłębnych kwadratowych kwaterach — koliste medaliony, w skrajnych półmedalionach żłobkowanie. Na opisanych listwach posadowiony wykreślony faliście naczółek portalu. Wypełniony dekoracją figuralno-roślinną — popiersiem średniowiecznego halabardnika (na tle kraty z bramy miejskiej) flankowanym przez przedstawienia sowy i lisa(?) (na tle gałązek laurowych). Drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe bez nadświetła, częściowo przeszklone. Zdobione zróżnicowaną dekoracją płycinową utrzymaną w duchu neobaroku. Naczółek portalu polichromowany. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne oraz trójskrzydłowe, zamknięte łukiem koszowym. Okna z podokiennikami. Okna przyziemia i drzwi balkonowe w gładkich opaskach, a nad drzwiami balkonowymi dodatkowo gzymsy nadokienne. W partiach fasady obok ryzalitu oraz obok osi z balkonami — zróżnicowany układ otworów. W partii I i III piętra pary prostokątnych okien, a w partii II piętra okna pojedyncze, trójskrzydłowe o łuku koszowym. Okna I piętra (z lekko sfazowanymi węgarami i nadprożami) oraz okna II piętra ujęte wspólnym, ozdobnym obramieniem. Każde z obramień złożone z prostokątnego, płytkiego, gładkiego występu muru (doprowadzonego do śłemion okien II piętra) i — z falistego naczółka zwieńczonego profilowanym gzymsem. Zdobione dodatkowo dekoracją z motywami figuralnymi. Pod każdym z trójskrzydłowych okien (w ramach ozdobnego obramienia) prostokątne płyciny ze skrajnym kanelowaniem wypełnione w centrum przedstawieniami figuralnymi. Wyobrażone postacie: robotnik i kupiec-żeglarz oraz kobiece postacie o charakterze alegorycznym. W naczółku jednego z obramień motyw kobiecej głowy w otoczeniu draperii, a w naczółku drugiego motyw głowy męskiej ujętej ulistnionymi gałęziami. Oba motywy flankowane symetrycznie rozmieszczonymi stylizowanymi przedstawieniami smoków. Okna III piętra z lekko sfazowanymi węgarami i nadprożami, ujęte opaskami z wydłużonymi ku dołowi krańcami ozdobionymi guttami. Pod oknami półwalne płyciny podokienne. Nad górną częścią najniżej przeprutego okna klatki schodowej gładka opaska. Nad nią prostokątna, tynkowa płycina z medalionem z przedstawieniem Hermesa. Pozostałe okna klatki schodowej bez obramień. W hełmie klatki schodowej okno dachowe w gładkiej opasce. W znacznym stopniu zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi, profilowanymi słupkami, ze stałymi, profilowanymi śłemionami oraz z krzyżowym podziałem górnych kwater okien. W oknach klatki schodowej zachowana komponowana stolarka okienna z relikami pierwotnego

przeszklenia. Płyty balkonowe prostokątne, oparte na ozdobnych wspornikach dekorowanych motywem astragala i motywem muszlowym. Balustrady balkonów kute (z dodatkowymi barierkami), o prostym rysunku geometrycznym zdobione motywami roślinnymi w stylu postsecesji.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W niej jednoosiowe facjaty nakryte dachami pulpitowymi z pokryciem ceramicznym. Górna, trójboczna kondygnacja ryzalitu klatki schodowej częściowo wprowadzona w połączyć dachu, kryta jak połączyć dachu. Oślonięta dachem wieżowym z faliście kształtowanymi połaciami. Nad dwiema skrajnymi, prawymi osiami elewacji dwuosiowa facjata z trójkątnym szczytem zwieńczonym profilowanym gzymsem koronującym. Przepruta prostokątnymi, dwuskrzydłowymi oknami bez obramień. W polu szczytu facjaty dekoracja heraldyczno-figuralna. Kartusz z inicjałami R. C. lub R. G. ujęty bogatą oprawą z koroną, flankowany przez figury Posejda i Demeter.

Sień (z przechoodem) nakryta stropem z sufitem. Na jej ścianach zachowane pozostałości ceramicznej okładziny złożonej z jednobarwnych gładkich płytek, białych płytek ze skrajnym szlakiem oraz — z płytek dekorowanych stylizowanym ornamentem geometrycznym. Posadzka sieni ceramiczna. Schody w przednim traktie budynku i w ryzalicie w fasadzie, drewniane, dwubiegowe, powrotne, z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami. Podobna dekoracja jak w sieni przyziemia — na ostatniej kondygnacji klatki schodowej.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny, przedstawienia figuralne i ich kolorystyka;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Budynek kwalifikuje się do wpisania do rejestru zabytków.

• ul. Książęca 17 (fot. 189)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1911, historyzm (neoklasycyzm, neobarok) z elementami postsecesji.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, podpiwniczona, czterokondygnacyjna z ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, z dwuosiowym, środkowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, zwieńczonym falistym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony, w jednej aż do przyziemia. Przyziemie do poziomu ślemon okien licowane cegłą. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku, barwiony w odcieniu czerwieni. Górna część przyziemia pokryta pasowym pseudoboniowaniem. Nad przyziemiem profilowany gzymś. Na wysokości ślemon okien I piętra pasowy gzymś. Boczne partie elewacji podkreślone narożnie boniami, zwieńczone odcinkami fryzu (ze szlakiem tworzoną z roślinnej wici, kwiatów i wolut) i

profilowanego gzymsu koronującego. Ryzalit pozorny zwieńczony pasowym, lekko profilowanym gzymsem z denticuli. Falisty naczółek ujęty ramą, przerwana cokołem sterczyny, wypełniony przedstawieniem słońca z ludzką twarzą.

Otwór wejściowy o łuku odcinkowym, usytuowany asymetrycznie w jednej z osi środkowego ryzalitu pozornego. Górna część otworu ujęta wąską, tynkową, profilowaną opaską z kłuczem. Drzwi w stylu historyzmu. Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetłem, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową i ornamentem w formie szlaku z medalionami. Nad przeszklonymi częściami drzwi przewiązki z odcinkami girland z kampanul.

Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne lub zamknięte odcinkowo. W ryzalicie pozornym okna trójskrzydłowe. Okna z podokiennikami. W przyziemiu ujęte opaskami z kłuczem (jak główny otwór wejściowy). W wyższych partiach elewacji obramione uszakowymi, profilowanymi obramieniami nie doprowadzonymi do podokienników. Pod oknami I piętra prostokątne, wgłębne płyciny z kartuszami w zróżnicowanych oprawach w stylu ornamentu okuciowego i w formie liści akantu przetworzonych w stylu postsecesji. W polach kartuszy kampanule lub stylizowane w duchu postsecesji motywy roślinne. Okna II piętra oprawione podobnie, a pod oknami w skrajnych osiach wgłębne płyciny z motywem stylizowanych tarcz herbowych ujętych gałązkami z liści laurowych. Nad oknami II piętra płyciny nadokienne i naczółki. Płyciny prostokątne, wgłębne, wydzielone skrajnie płaskimi pseudokonsolami z dekoracyjnymi płycinami, wypełnione zwróconymi ku sobie wolutami lub draperiami (ryzalit). Nad oknami trójkątne naczółki. Okna III piętra tylko w obramieniach uszakowych. Okna IV piętra (w górnej kondygnacji ryzalitu) w profilowanych opaskach nie doprowadzonych do podokienników. Pod oknami wgłębne, prostokątne płyciny zdobione girlandami. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Parapety okien przyziemia wykonane z cegły klinkierowej. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na dekorowanych wspornikach. Balkony ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami w stylu postsecesji. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione kanelowaniem, szlakami i wieńcami z kwiatów w stylu historyzmu.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W osi połaci dachu szczyt ryzalitu środkowego flankowany przez drewniane, dwuosiowe lukarny z dachami pulpitowymi.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny, kolorystyka elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem jego kolorystyki i brakujących jego elementów, w tym wsporników płyt balkonowych. Konieczna jest likwidacja elementów domontowanych do balustrad balkonów lub do ścian. W przypadku wymiany stolarki okien-

nej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Książęca 18 (fot. 190)

Kamienica czynszowa, wzn. 1911, historyzm (neoklasycyzm łączony z neobarokiem) z elementami postsecesji. Kamienica zbudowana według wariantu projektu, według którego zbudowano sąsiedni dom nr 16. Bryła budynku i jego kompozycja — lustrzane odbicie ujęcia domu nr 16.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, z krótką oficyną wzdłuż granicy działki z posesją nr 16. Kamienica podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 7-osiowa, komponowana asymetrycznie. Ożywiona asymetrycznie usytuowanym czworobocznym, podwyższonym ryzalitem klatki schodowej zwieńczonym pięciobocznym szczytem. W osi okiennej obok ryzalitu balkony (od przyziemia). Ponadto dwie skrajne prawe osie podkreślone dwuosiową facjatą z trójkątnym szczytem. Detal architektoniczny fasady wykonany w tynku: cokół, gładki gzyms pod oknami I piętra i odcinki profilowanego gzymsu koronującego. Wszystkie gzymsowania przerwane przez ryzalit. Szczyt ryzalitu ujęty gładką opaską opartą na odcinkach profilowanego gzymsu. Ponadto wystrój elewacji uzupełniony wgłębną płyciną z kartuszem z datą 1911 (pod oknem w ryzalicie). oraz płycinami z przedstawieniami figuralnymi. Nad oknami przyziemia (po obu stronach ryzalitu) dwie prostokątne płyciny z wgłębnymi medalionami zdobione kobiecymi postaciami w antykizujących szatach, z atrybutami: rogiem obfitości i pochodnią. Nad oknami I piętra (także po obu stronach ryzalitu) po trzy płyciny. Środkowe płyciny kwadratowe z wklęsłymi medalionami z puttami-skrzatami grającymi na trąbach. W bocznych płycinach wizerunki putta z płonącą pochodnią i sową, uskrzydłonego putta siedzącego na ślimaku, putta z wężem? i putta siedzącego na żółwiu. Nad oknem w szczycie ryzalitu klatki schodowej dzwonowaty w zarysie kartusz z dekoracją w polu, ujęty stylizowanymi rogami obfitości. W szczycie skrajnej facjaty relikty dekoracji — kartusz w oprawie z maszkaronem.

Otwór wejściowy prostokątny usytuowany w ryzalicie klatki schodowej. Zwieńczony faliście wykreślonym naczółkiem. Wypełniony dekoracją figuralno-roślinną — popiersiem robotnika flankowanym przez ulistnione gałęzie. Na dekoracji naczółka portalu inicjał R. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe bez nadświetla, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową oraz neobarokową, architektoniczną oprawą przeszkleń w skrzydłach drzwi. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne, w opaskach rytych w tynku oraz — z ceramicznymi parapetami. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi, profilowanymi słupkami, ze stałymi, profilowanymi ślēmionami. Płyty balkonowe prostokątne. Balustrady balkonów kute (z dodatkowymi barierkami), o prostym rysunku geometrycznym dekorowane motywami w stylu postsecesji.

Tylna elewacja budynku oraz elewacje oficyny bez dekoracji. Na styku domu i oficyny rozmieszczone balkony z kutymi balustradami o prostym rysunku geometrycznym.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W niej jednoosiowe facjaty nakryte dachami pulpitowymi z pokryciem ceramicznym. Za szczytem ryzalitu dach dwuspadowy z ceramicznym pokryciem i łamanymi połączeniami. Skrajna facjata kryta dachem dwuspadowym z ceramicznym pokryciem.

Sień (z przechoodem) nakryta stropem z sufitem, wyłożona posadzką ceramiczną ze stylizowanymi motywami geometrycznymi. Schody w przednim traktie budynku, drewniane, dwubiegowe, powrotne, z tralkową balustradą z czworobocznymi słupkami, z toczonymi tralkami oraz z profilowaną poręczą. Zachowane relikty oryginalnych, drewnianych futryn drzwi do mieszkań.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad fasadą;
- detal architektoniczny, przedstawienia figuralne;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem jej pierwotnej kolorystyki. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• **ul. Książęca 19 (fot. 191)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neoklasycyzm, neobarok) łączony z budownictwem rodzimym i secesją.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, z ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, z dwuosiowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, zwieńczonym falistym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony, w jednej aż od przyziemia. Cokół licowany cegłą. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku. Dolna część przyziemia tynkowana gładko, górna (powyżej podokienników okien) pokryta pasowym pseudoboniowaniem. Nad przyziemiem profilowany gzyms, dwukrotnie łukowo wygięty w partii ryzalitu pozornego (nad portalem i sąsiednim oknem). Boczne partie elewacji zwieńczone odcinkami fryzu z ozdobnym szlakiem (z połączonymi listwą, prostokątnymi płycinami z medalionami) i — profilowanym gzymsem koronującym. Ryzalit pozorny zwieńczony skrajnymi odcinkami gzymsów, na których oparta rama obramiająca jego szczyt. U podstawy szczytu, na wysokości odcinków gzymsu zachowany relikw listwy sąsiadujący ze stylizowaną tarczą herbową, nad którą kosz z kwiatami. Podobne kosze, ale większe po obu stronach okna w górnej partii szczytu.

Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany asymetrycznie w jednej z osi środkowego ryzalitu pozornego. Ujęty tynkową, opaską zdobioną prostokątną płyciną i pseudofascjami. Nad otworem wejściowym dekoracja ornamentalna obramiająca prostokątny kartusz z zaokrąglonymi narożnikami, zawierający numer domu. Kartusz ujęty od góry ramą z górnymi zgeometryzowanymi wolutami. Ponadto obramienie kartusza ozdobione stylizowanymi zwisami, stylizowanymi liśćmi akantu oraz naturalistycznymi motywami w secesyjnej stylizacji. Drzwi w stylu historyzmu (neoklasycyzmu łączonego z neobarokiem). Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, częściowo pierwotnie przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową. Na listwie jednego ze skrzydeł drzwi profilowanie i motyw stylizowanej muszli. W nadświetlu oryginalna stolarka z relikwami pierwotnego przeszklenia. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne. Okno w szczycie ryzalitu zamknięte łukiem pełnym. Okna z podokiennikami. Okno w przyziemiu ryzalitu pozornego ujęte listwowym obramieniem jak portal. Nad nim ornamentalna ozdoba podobna do naczółka portalu, w formie kartusza zdobionego motywem róż, ujętego neorokokową, stylizowaną oprawą z bocznymi zwisami. Okna i drzwi balkonowe wyższych kondygnacji oprawione w połączone ze sobą rozbudowane obramienia stanowiące element pionowego podziału elewacji. Ich powtarzalna część — opaska podobna do opaski portalu. W ryzalicie pozornym pod oknami trapezowe płyciny z motywem

jodełki, płyciny gładkie i z układem prostokątnych blend. Nad oknami prostokątne płyciny nadokienne ujęte skrajnie prostokątnymi pseudokonsolami. Połączone z polami naczółków, z trapezowo wykrojoną częścią środkową i z bocznymi odcinkami (w partii I i III piętra) oraz — z polami zamkniętymi faliście (w partii II piętra). Pola płycin i naczółków zdobione dekoracją ornamentalną (kaboszonami lub kartuszami w stylizowanej oprawie roślinnej, flankowanymi wolutami ze stylizowanych liści akantu). Gzymsy naczółków profilowane. Okna na poziomie IV piętra ryzalitu bez obramień, z podokiennikami na kostkowych konsolach. W bocznych partiach elewacji pod oknami I piętra prostokątne płyciny z geometryczną dekoracją. Pomiędzy oknami (w osiach) prostokątne płyciny z listwową dekoracją o geometrycznym rysunku, nawiązujące do ozdobnych układów belek z konstrukcji szkieletowej. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na dekorowanych wspornikach ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami z barierkami. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione prostymi motywami geometryczno-roślinnymi w stylu secesji. Tylne elewacje budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W połączy dachu szczyt ryzalitu środkowego flankowany przez drewniane lukarny z dachami pulpitowymi.

Sień z przechoodem i ze schodami wyrównawczymi z nawierzchnią z lastriko oraz z posadzką z lastriko, nakryta stropem z fasetami wydzielonymi profilowanymi ramami. Fasety zdobione wieńcami, zwisami i girlandami z liści laurowych, wiązanymi karbowanymi wstęgami, zawieszonymi na guzach. Lustro stropu dekorowane centralnie owalnym wieńcem z liści laurowych. Klatka schodowa w tylnym traktie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi tralkami i słupkami oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej oryginalna, drewniana stolarka. Przy podestach klatki schodowej zachowane drzwi WC, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, ze skromną, zgeometryzowaną dekoracją. Zachowane relikty oryginalnych drewnianych futryn drzwi do mieszkań i relikty nadświetli. Niekiedy zachowane oryginalne drzwi, drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, pierwotnie częściowo przeszklone.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połączy dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem brakujących jego elementów. Zaleca się zachowanie kolorystyki elewacji opartej na zestawieniu piaskowcowego tła i ciemniejszej, brązowej barwy dla detalu, według zachowanego wzoru. Konieczna jest likwidacja elementów domontowanych do balustrad balkonów lub do ścian i — zróżnicowanych przesłonek balustrad balkonów. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Książęca 20 (fot. 192)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1911, historyzm (neoklasycyzm łączony z neobarokiem) z elementami postsecesji.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, z ryzalitem w elewacji frontowej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym z łamaną połącią nad fasadą.

F a s a d a 8-osiowa, komponowana asymetrycznie. Ożywiona asymetrycznie usytuowanym czworobocznym, dwuosiowym ryzalitem z dwustronnie dobudowanymi balkonami, nakrytym trójspadowym dachem. W partii dachu nad ryzalitem oraz nad sąsiednią osią okienną trójosiowa facjata zwieńczona półkolistym szczytem. Detal architektoniczny fasady wykonany w tynku. Zaznaczony cokół. W przyziemiu ryzalitu podział ramowy i blenda zamknięta półowalnym łukiem. Elewacja ryzalitu i bocznych partii elewacji rozczłonkowana na wysokości I–III piętra podziałem ramowym oraz gzymsowaniami. Pod oknami I piętra ryzalitu nieznanie profilowany gzyms z ceramicznym obdaszkiem, przekształcony w bocznych partiach elewacji w podokienniki. Powyżej, nad oknami I piętra pasowy gzyms przerwany przez balkony. Fasada zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Podobnie zwieńczona facjata, której szczyt ujęty obramieniem z denticuli. Otwór wejściowy zamknięty łukiem odcińkowym usytuowany asymetrycznie obok ryzalitu. Bez obramienia. Nad nim trzy prostokątne okna wyprute w murze, doświetlające sień, pozbawione obramień. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe bez nadświetła, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową, motywami w stylu secesji oraz dekoracją w stylu neoklasycyzmu przetworzoną w duchu secesji. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe. W przyziemiu dwa okna zamknięte łukami pełnymi, pozostałe otwory prostokątne. W szczycie facjaty owalny okulus. Okna z podokiennikami, bez obramień. Pary okien III piętra ze wspólnymi podokiennikami. Reliktozo zachowana drewniana stolarka okienna z dekorowanymi, profilowanymi słupkami i ze stałymi, profilowanymi ślēmionami. Balkony po jednej stronie ryzalitu założone aż od przyziemia. Płyty balkonowe prostokątne oparte na dekoracyjnych wspornikach zdobionych stylizowanymi motywami roślinnymi i geometrycznymi. Balustrady balkonów kute (z dodatkowymi barierkami), o prostym rysunku geometrycznym dekorowane motywem trójliścia.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połąć dachu z pokryciem ceramicznym. W niej trójosiowa facjata z półkolistym szczytem.

Sień (z przecho-dem) ze schodami wyrównawczymi z nawierzchnią z lastriko oraz z posadzką z lastriko. Jej ściany zdobione profilowanym gzymsem i wyprowadzonymi od niego szerokimi, pionowymi pasami. Płaszczyzny ścian sieni dekorowane (pomiędzy pasami) prostokątnymi płycinami wydzielonymi wąskimi ramami, dwustronnie zamkniętymi trójbocznie. Sień nakryta stropem z sufitem i z pseudofasetami, dzielonymi pasami (z podziałów ścian). Pasy przeprowadzone przez plafon (kolisty z prostokątnymi częściami bocznymi) ujęty ramą z kampanul. W tylnej ścianie sieni (od strony klatki schodowej) drewniane drzwi wewnętrzne z nadświetłem, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Schody w tylnym trakcie budynku, drewniane, dwubiegowe, powrotne, z tralkową balustradą z toczonymi słupkami i tralkami oraz z profilowaną poręczą.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połąci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem jej pierwotnej kolorystyki. Zaleca się usunięcie elementów domontowanych do balustrad balkonów, wtórnych krat. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Książęca 21 (fot. 193)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1908-1912, historyzm (neoklasycyzm i neobarok) łączony z budownictwem rodzimym i secesją.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, z ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 6-osiowa, ze środkowym, dwuosiowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, zwieńczonym trójkątnym szczytem z ozdobnym zwieńczeniem. w formie prostokąta z małym trójkątnym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony, w jednej aż od przyziemia. Cokół licowany cegłą. Pozostały detal architektoniczny wykonany w tynku: pasowy, załamany gzyms nad otworem wejściowym i oknem w przyziemiu ryzalitu pozornego, profilowany gzyms pod oknami I piętra (przerwany w osiach z balkonami), odcinki fryzu z ozdobnym szlakiem z krzyżujących się listew i powyżej odcinki profilowanego gzymsu koronującego (nad bocznymi partiami elewacji). Boki szczytu ryzalitu oraz górna część jego zwieńczenia ujęta profilowanymi gzymsami z kulami na narożach. Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany asymetrycznie w jednej z osi środkowego ryzalitu pozornego. Ujęty tynkową, opaską, w górnej części profilowaną, ozdobioną kluczem. Drzwi w stylu historyzmu (neoklasycyzm) łączonego z motywami o charakterze naturalistycznym. Drzwi drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetłem, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową, uproszczonymi motywami geometrycznymi i motywem kotary. Nadproże drzwi złożone ze skrajnych części występujących ku przodowi i ze środkowej perspektywnie zagłębionej. W nadświetlu oryginalna stolarka. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne. Okna z podokiennikami. Okna i drzwi balkonowe w profilowanych opaskach nie doprowadzonych do podokienników, opartych na kwadratowych wspornikach. Nad niektórymi oknami i drzwiami balkonowymi opaski wzbogacone kluczami. Opaski okien II–III piętra ryzalitu pozornego podcięte półkoliście od dołu, a w partii nadproży zwężone dla umieszczenia dekoracji. Opaski okien w szczycie ryzalitu podobne do opasek większości okien, doprowadzone do podokienników. Obrazowania okien uzupełnione płycinami podokiennymi i dekoracją ornamentalną. W ryzalicie pozornym pod oknem przyziemia ryzalitu płycina w kształcie podkowy, z guttami, zdobiona dwoma medalionami. Nad oknami I piętra stylizowane motywy roślinne i girlandy. Pod oknami II piętra ryzalitu prostokątne płyciny podcięte łukami pełnymi, wypełnione listwami w układzie w jodełkę. Następnie, pod oknami III piętra ryzalitu płyciny w kształcie podkowy, z guttami (lub z denticuli) oraz z podwieszonym układem pionowych listew. Powyżej prosty ornament geometryczny w stylu secesji. I w końcu pod oknami szczytu ryzalitu dekoracja jak pod oknami III piętra. W bocznych częściach elewacji podobna dekoracja obramień okiennych, ale miejscami ze zmianą ornamentyki. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Częściowo zachowana oryginalna stolarka okien klatki schodowej, z charakterystycznym podziałem kwaterowym oraz z relikdami pierwotnego przeszklenia. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi opartymi na dekorowanych wspornikach, ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami. Wsporniki i balustrady balkonów zdobione prostymi motywami geometrycznymi i roślinnymi w stylu secesji.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W połaci dachu szczyt ryzalitu środkowego i jedna drewniana, trójosiowa lukarna z dachem pulpitowym.

Sień ze schodami wyrównawczymi oraz z ceramiczną posadzką, połączona z przecho-
dem. Nakryta stropem z fasetami wydzielonymi profilowanymi ramami. Fasety zdobione wieńca-
mi, zwisami i girlandami z liści laurowych, wiązanymi karbowanymi wstęgami, zawieszony-
mi na guzach. Lustro stropu dekorowane centralnie umieszczonymi trzema częściowo nasu-
niętymi na siebie wieńcami z róż. Wieńce mocowane na dwóch listwach. Klatka schodowa w
tylnym trakcie. Schody drewniane, dwubiegowe, powrotne z tralkową balustradą z toczonymi
tralkami i słupkami oraz z profilowaną poręczą. W oknach klatki schodowej oryginalna,
drewniana stolarka z relikami pierwotnego przeszklenia. Przy podestach klatki schodowej
zachowane drzwi WC drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, ze skromną, zgeo-
metryzowaną dekoracją w stylu secesji.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrz-
nych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztu-
katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady z zachowaniem kolorystyki elewacji opartej na
zestawieniu piaskowcowego tła i ciemniejszej, brązowej barwy dla detalu, według zachowa-
nego wzoru. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania
stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 22 (fot. 194)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1914, historyzm (neoklasycyzm łączony z neobarokiem) z
elementami postsecesji.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku, z ryzalitem w elewacji frontowej, podpiwni-
czona, czterokondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym z łamaną połacią nad fasadą.

F a s a d a 9-osiowa, komponowana asymetrycznie. Ożywiona asymetrycznie usytuowanym
czworobocznym, trójosiowym ryzalitem z obudowanym skrajnie loggiami oraz balkonami.
Ryzalit zwieńczony balkonem. W partii dachu nad ryzalitem oraz nad sąsiednią osią okienną
trójosiowa facjata. Jej dwuosiowa część za ryzalitem zwieńczona trójkątnym szczytem, a po-
została partia nakryta dachem pulpitowym. Cokół ceglany. Pozostały detal architektoniczny
fasady wykonany w tynku. Na elewacji ryzalitu, na wysokości ślęmion okien przyziemia pro-
filowany gzyms. Nad przyziemem, na całej elewacji gzyms gładki. Ponad I piętrzem odcinki
gładkiego gzymsu doprowadzone do loggii i balkonu. I na poziomie II–III piętra elewacji oraz
w partii ryzalitu od I do III piętra — podział ramowy. Elewacja zwieńczona uproszczonym
belkowaniem, nad ryzalitem z częściowo wklęsłym wcięciem fryzem, z gładkim gzymsem. Ele-
wacja facjaty dzielona lizenami, zwieńczona gładkim gzymsem z denticuli. Szczyt facjaty
ujęty profilowaną ramą. Skromna dekoracja ornamentalna fasady skupiona na elewacji ryzali-
tu. Między oknami I i II piętra płycina zamknięta od góry łukiem odcinkowym, w dolnej czę-

ści prostokątna, z bocznymi wypustkami, dekorowana girlandą podwieszoną na dwóch guzach. Podobna girlanda pomiędzy oknami II i III piętra.

Otwór wejściowy usytuowany asymetrycznie obok ryzalitu, w podcieniu loggii przeprutym od frontu prostokątnym otworem z zaokrąglonymi narożnikami i z — górną częścią ujętą profilowaną listwą. Otwór wejściowy prostokątny z wyprutym powyżej prostokątnym nadświetłem. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową, motywami w stylu secesji oraz dekoracją w stylu neoklasycyzmu w secesyjnej stylizacji. W nadświetlu oryginalna stolarka. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe, w ryzalicie także jednoskrzydłowe. W ryzalicie okna zgrupowane po trzy. Grupy okien złożone ze środkowego okna dwuskrzydłowego oraz z bocznych okien jednoskrzydłowych tej samej wysokości lub nieco obniżonych od góry. Okna z podokiennikami, pojedynczymi lub wspólnymi, bez obramień. W szczycie ryzalitu układ trzech okien bez obramień. Zamknięte dwubocznie, środkowe, wyższe okno flankowane dwoma mniejszymi oknami w formie trójkątów prostokątnych. Loggia w przyziemiu z podcieniem, wyżej z otworami prostokątnymi z ukośnie ściętymi narożami. Zwieńczona w partii III piętra balkonem. Balustrady loggii i balkonu pełne. Podobne balustrady balkonów pod drugiej stronie ryzalitu, z zaznaczonymi gzymsami, skrajnymi słupkami, parapetami i z nieco cofniętymi w głąb wypełnieniami segmentów. Pełna balustrada balkonu wieńczącego ryzalit komponowana, złożona ze słupków połączonych z wklęsłe podciętymi odcinkami muru. Tak wykrojone segmenty balustrady wypełnione odcinkami tynkowanego muru.

Tylna i boczna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W niej trójosiowa facjata z trójkątnym szczytem i dachem pulpitowym krytym ceramicznie. Przy kalenicy dachu drewniana, duża lukarna o trójkątnym kształcie.

Sień (z przechoodem) ze schodami wyrównawczymi z nawierzchnią z lastriko oraz z posadzką z lastriko. Zdobiona sztukateriami w stylu neobaroku w secesyjnej stylizacji. Jej ściany dzielone profilowanym gzymsem, dekorowane płycinami w profilowanych ramach. Płyciny środkowe prostokątne z półkolistymi wypustkami, dekorowane listwami, na których mocowane wieńce z przewiązkami. Płyciny boczne prostokątne. Nad nimi mniejsze prostokątne płyciny z dekoracją roślinną (wicią akantu). Sień nakryta stropem z pseudofasetami i z sufitem. Sufit (lustro stropu) zdobione podobnie jak ściany, z tym że w centrum umieszczony plafon prostokątny. W polu prostokątnego plafonu mały kwadratowy plafon w ramie zdobionej wicią roślinną. Naroża ramy podkreślone czterema kwadratowymi plakietkami z motywem kwiatu róży. Dekoracja pól bocznych plafonów — jak centralnych płycin na ścianach sieni. W tylnej ścianie sieni (od strony klatki schodowej) drewniane drzwi wewnętrzne z nadświetłem, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Schody w tylnym traktie budynku, drewniane, dwubiegowe, powrotne, z tralkową balustradą z toczonymi słupkami i tralkami oraz z profilowaną poręczą. Przy podestach klatki schodowej drzwi WC drewniane, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe ze skromną dekoracją w stylu secesji.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;
- detal architektoniczny;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady, z odtworzeniem jej pierwotnej kolorystyki i oryginalnego wyglądu balustrady balkonu w partii III piętra. Zaleca się usunięcie wtórnego zadania balkonu wieńczącego loggie. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

• ul. Książęca 23 (fot. 195)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1907 r., historyzm (neoklasycyzm, neobarok) łączony z budownictwem rodzimym i secesją. Budynek remontowany w 2 poł. XX w. ze znacznym zatarciem cech stylowych.

Kamienica mur., tynk., na planie czworoboku z ryzalitem klatki schodowej w elewacji tylnej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym.

F a s a d a 5-osioła, ze środkowym, jednoosiowym ryzalitem pozornym, podwyższonym, z dwuosiołą górną kondygnacją zwieńczoną trójkątnym szczytem. W osiach po obu stronach ryzalitu balkony. Cokół licowany cegłą. Pozostały zachowany detal architektoniczny wykonany w tynku: profilowany gzyms nad przyziemiem, odcinki profilowanego gzymsu koronującego (nad bocznymi partiami elewacji), odcinki profilowanego gzymsu (u podstawy szczytu ryzalitu) oraz rama ujmująca boki szczytu, obecnie nie zachowana. Otwór wejściowy prostokątny, usytuowany w osi środkowego ryzalitu pozornego. Bez obramienia (wtórnie?). Podkreślony pasem kłinców z kluczem — boniem diamentowym. Drzwi w stylu historyzmu (neoklasycyzmu przetworzonego w duchu secesji). Drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową i szlakami z guzów. Nadproże drzwi w formie belkowania. W nadświetlu otworu wejściowego oryginalna stolarka. Okna i drzwi balkonowe dwuskrzydłowe prostokątne, bez obramień (wtórnie?). Okna zaopatrzone w parapety z cegły klinkierowej. Okna w przyziemiu podkreślone pasami kłinców z kluczami zdobionymi wielobocznymi płycinami. W partii I piętra zachowane uszankowe, profilowane obramienia drzwi balkonowych, a pod jednym z okien — płycina z bocznymi występami z guttami. Częściowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi ślemionami. Pozostały relikty oryginalnej stolarki okien klatki schodowej, z charakterystycznym podziałem kwatrowym. Balkony z prostokątnymi płytami balkonowymi ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami zdobionymi uproszczonymi motywami w stylu secesji.

Tylna elewacja budynku bez dekoracji.

Ponad fasadą połączyć dachu z pokryciem ceramicznym. W osi połaci dachu szczyt ryzalitu środkowego.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowej nad fasadą;

— detal architektoniczny;

— wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;

— kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest rekompozycja wystroju fasady w nawiązaniu do wystroju elewacji domów przy ul. Książęcej 13, 15, 17, 19, 21. Zaleca się też odtworzenie pierwotnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

- ul. Książęca 25 (fot. 196)

Narożna kamienica czynszowa, wzn. ok. 1910, postsecesja.

Kamienica mur., tynk., na planie litery L ze świętym narożnikiem oraz z ryzalitem w skrzydle od strony ul. Franciszkańskiej, podpiwniczona, czterokondygnacyjna. Nakryta dachem dwuspadowym z łamanymi połaciami nad frontowymi elewacjami skrzydeł.

Fasada skrzydła budynku przy ul. Książęcej 5-osiowa z osią środkową przestrzennie izolowaną, flankowaną przez pary osi. Poprzedzona skrajnie jednokondygnacyjną przybudówką z balkonem. Detal architektoniczny wykonany w tynku. Zaznaczone cokół, pasowe boniowanie przyziemia, profilowany gzyms nad przyziemem kryty ceramicznym obdaszkiem. Powyżej, na poziomie okien I piętra szeroki, barwiony i ornamentowany pas tynku z motywem falistym. Na wysokości okien II piętra dwa szerokie, pasowe gzymsy. Następnie na poziomie śłemion okien III piętra ozdobny szlak z krzyżujących się listew. Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Otwór wejściowy w osi elewacji, prostokątny, bez obramienia. Drzwi w stylu drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone. Zdobione dekoracją płycinową. W świętym narożniku prostokątne drzwi do sklepu, także bez obramienia. Okna dwuskrzydłowe prostokątne z ceramicznymi parapetami z cegły klinkierowej. Do II piętra włącznie okna bez obramień. Pomiędzy oknami I i II piętra wgłębne, prostokątne płyciny. W nich nad oknami I piętra poziome listwy, w centrum motyw zdobniczy utworzony z czterech rombów. W partii II piętra pomiędzy oknami zestawionymi w parach układ listew. Nad oknami szereg prostokątnych plakietek. Okna III piętra w listwowych obramieniach nie doprowadzonych do parapetów, w dolnej części zakończonych medalionami. Pary okien III piętra we wspólnych takich obramieniach. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi śłemionami. Nad skrajną przybudówką balkon z kutą balustradą o prostym rysunku geometrycznym.

Fasada skrzydła budynku przy ul. Franciszkańskiej z 5-osiowym ryzalitem zwieńczonym trapezowym szczytem zamkniętym faliście. Ryzalit z jednostronnie dobudowanymi balkonami. W elewacji ryzalitu oś środkowa przestrzennie izolowana. Pozostałe osie zestawione w parach. Detal architektoniczny wykonany w tynku, do poziomu II piętra jak w elewacji frontowej od ul. Książęcej. Elewacja zwieńczona odcinkami profilowanego gzymsu koronującego. U podstawy szczytu barwiony pas utworzony z motywu falistego, a na poziomie górnych części okien szczytu – szlak z prostokątnych plakietek. W polu szczytu dekoracja złożona z trzech nałożonych na siebie medalionów i z trzech równoległych listew. Szczyt ryzalitu ujęty profilowaną ramą. W ryzalicie oraz w osiach w bocznej partii elewacji okna dwuskrzydłowe prostokątne z ceramicznymi parapetami z cegły klinkierowej. Do II piętra włącznie okna bez obramień, ujęte od dołu i góry jak okna w elewacji od strony ul. Książęcej. Okna III piętra w reliktowo zachowanych listwowych obramieniach nie doprowadzonych do parapetów, w dolnej części zakończonych medalionami. Reliktowo zachowana drewniana stolarka okienna z profilowanymi, dekorowanymi słupkami oraz ze stałymi, profilowanymi śłemionami. Balkony dobudowane do bocznej elewacji ryzalitu. Płyty balkonowe prostokątne, ograniczone kutymi, ażurowymi balustradami zdobionymi prostymi motywami w stylu secesji.

Tylne elewacje budynku bez dekoracji.

Ponad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym. W połaci dachu nad elewacją od strony ul. Franciszkańskiej szczyt ryzalitu środkowego.

Stan zachowania:

— dobry

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, ceramiczne pokrycie połaci dachowych nad elewacjami;
- detal architektoniczny, oryginalną kolorystykę elewacji;
- wykrój i układ otworów, stolarka okienna oraz stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych;
- kute elementy metalowe: balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Konieczna jest renowacja wystroju fasady z uzupełnieniem ubytków i zachowaniem oryginalnej kolorystyki elewacji. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejących wzorów.

Ulica Lwowska

Wytyczona w 1996 r. na terenie koszar przekształconych w osiedle mieszkaniowe.

Jeszcze w 1925 r. obszar na zachodnich krańcach miasta, położony na zachód od linii kolejowej z Legnicy do Złotoryi i między ul. Chojnowską oraz Rolniczą, pozostawał nieurbanizowany. Jedynie przy południowej pierzei ul. Chojnowskiej obok starszej fabryki stał dom dla głuchoniemych (obecnie numer 160). W latach 30. XX w. rozpoczęto zagospodarowywanie obszaru. Najpierw od strony linii kolejowej rozplanowano i częściowo zabudowano niewielkie osiedle z ul. Ks. B. Gładysza, M. Drzymały i Małą. Następnie na wschód od osiedla wzniesiono w latach ok. 1938–1940 kompleks koszar o komponowanym układzie przestrzennym, jeden z wielu zbudowanych w mieście po r. 1933 obiektów wojskowych³¹. Część budynków skupiono przy dwóch zestawionych ze sobą czworobocznych placach zwróconych ku ul. Chojnowskiej, a pozostałe — wzdłuż ul. M. Drzymały. Teren koszar wydzielono murem z cegły, zbudowanym z cegieł i z murowanych segmentów. Fragmenty ogrodzenia zaokrąglano przy wjazdach na drogi wewnętrzne, tworząc z nich oprawę wjazdów. Jezdnie, chodniki i dojścia do budynków wybrukowano kostką granitową. Po 1945 r. koszarę zajęła Armia Czerwona, która opuściła je w latach 90. XX w. Zespół koszar włączono w organizm miejski. Dawne drogi wewnętrzne przekształcono na ulice. Budynki adaptowano na cele mieszkalne, z większym, lub mniejszym zatarciem cech stylowych. Zachowano pozostałości ogrodzenia oraz bruki.

Obecnie zespół koszar składa się z dwóch części, wschodniej i zachodniej, z obiektami zlokalizowanymi przy następujących ulicach.

Zespół I (wschodni)

Budynek koszarowy w północnej pierzei placu — ul. Wileńska 1,
Budynek koszarowy w wschodniej pierzei placu — Lwowska 2-4 i Chojnowska 157,
Budynek koszarowy w zachodniej pierzei placu — ul. Wileńska 5a–5b
Budynek koszarowy na tyłach wschodniej pierzei placu — ul. Lwowska 6-8

Zespół II (zachodni)

Budynek koszarowy we wschodniej pierzei placu — ul. Wileńska 7a-7b,
Budynek koszarowy w zachodniej pierzei placu — ul. Tarnopolska 1
Budynek koszarowy z kuchnią wojskową w północnej pierzei placu — ul. Wileńska 9

• Lwowska 2-4 i ul. Chojnowska 157 (fot. 197-202)

Budynek koszar, obecnie dom, 1938–1940, budownictwo lat 1925–1940, nurt ekspresyjno-historyzujący. Budynek remontowany na pocz. XXI w.

Budynek mur., z elewacjami licowanymi cegłą (w 7–8 odcieniach), wewnątrz tynk. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, podpiwniczony, trzykondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem czterospadowym.

Elewacja frontowa 18-osiova, licowana cegłą, częściowo w przyziemiu — ciemną cegłą (z gzymsem). Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem. W jej licu dwie rozmieszczone symetrycznie, zagłębione, jednoosiowe partie z oknami klatki schodowej. W każdej z osi prostokątny otwór wejściowy. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone, z dekoracją płycinową. Otwór wejściowy zwieńczony profilowanym

³¹ Elsner W., Liegnitzer Stadtgeschichte (1933–1945) Beiträge zur Liegnitzer Geschichte., Lorch/Wuertt. (1978), s. 73–76.

wałkiem, ujęty ceglany, uskokowym obramieniem o łuku pełnym. W półkolistym, ceramicznym tympanonie nad wejściem banderola na tle gałęzi z liśćmi dębu. Przy podstawie tympanonu zamontowana kuta latarnia. W elewacji okna prostokątne, bez obramień, z nadprożami zaakcentowanymi pionowo ułożoną cegłą. W połciach dachu facjaty z prostokątnymi oknami i trójspadowymi dachami.

E l e w a c j e b o c z n e rozwiązane identycznie, z oknami prostokątnymi. Każda z elewacji trójosiowa z jednoosiowym, podwyższonym ryzalitem pozornym przeprutym szerokimi oknami (dawniej czteroskrzydłowymi), zwieńczonym trójkątnym szczytem z oknem termalnym. W osi ryzalitu pozornego wykonana z ciemnej cegły, ujednolicona formalnie oprawa okien — element artykulacji pionowej. Oś z oknami ujęta wąską opaską połączoną z nadprożem okna II piętra. W obrębie opaski, między oknami, prostokątne płyciny podokienne o wątku krzyżowym, wykonane z ciemnej, trójbarewnej cegły. W polach tych płycin pary mniejszych, prostokątnych płycin, ceramicznych, wypalanych wraz z dekoracją. Pary płycin wydzielone wspólną ceglana listwą. Wypełnione różnymi literami alfabetu runicznego, flankowanymi przez wykonane z jaśniejszej cegły stylizowane krzyże żelazne lub czterouszakowe płyciny. Szczyt ryzalitu dekoracyjnie licowany. W dolnej części pokryty uskokowo zarysowaną licówką w trzech odcieniach mającą ukośnie podcięte boki. W górnej części szczyt wypełniony licówką w czterech odcieniach, z cegieł ułożonych główkami w kierunku okapów dachu ryzalitu. W szczycie okno termalne bez obramienia. W bocznych partiach elewacji: cokół z ciemnej cegły, licowany skrajnie podobną cegłą fragment przyziemia oraz odcinki profilowanego gzymsu koronującego. Okna dwuskrzydłowe, bez obramień, z nadprożami zaakcentowanymi pionowo ułożoną cegłą.

Elewacja tylna od strony ul. M. Drzymały 18-osiowa, z cokołem z ciemnej cegły, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Okna prostokątne, bez obramień, w skrajnych osiach jednoskrzydłowe, w pozostałych osiach dawniej dwuskrzydłowe. Zaakcentowane nadprożami z pionowo ułożonych cegieł. Pod oknami w czterech środkowych osiach elewacji prostokątne płyciny międzyokienne z ciemnej cegły. W połaci dachu facjaty z prostokątnymi oknami i trójspadowymi dachami.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny elewacji (gzyms koronujący, portale, ceramiczna dekoracja);
- wykrój i układ otworów, stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;
- kute latarnie przy podstawach tympanonów portali.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się wypełnienie okien w ryzalitach pozornych (w elewacjach) bocznych oknami czteroskrzydłowymi, a w przypadku wymiany innych okien (stolarki i PCV) należy zastąpić je oknami drewnianymi, dwuskrzydłowymi z dodatkowym podziałem kwaterowym. W obu przypadkach trzeba wzorować na formach oryginalnej, drewnianej stolarki okiennej w elewacjach budynku przy ul. Tarnopolskiej 1. W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej według istniejących wzorów. Zaleca się wymianę obecnego pokrycia dachowego na ceramiczne z szarej dachówki.

• ul. Lwowska 6-8 (fot. 203-206)

Budynek koszar, obecnie dom, 1938–1940, budownictwo lat 1925–1940, nurt ekspresyjno-historyzujący. Budynek remontowany na pocz. XXI w. , z dodaniem do bryły nowych elementów konstrukcyjnych z balkonami.

Budynek mur., z elewacjami licowanymi cegłą (w 7–8 odcieniach), wewnątrz tynk. Podpiwniczony, trzykondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem, na planie wydłużonego prostokąta, nakryty dachem czterospadowym.

E l e w a c j a f r o n t o w a 18-osiowa, licowana cegłą, częściowo w przyziemiu — ciemną cegłą (z gzymsem). Elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem. W jej licu dwie rozmieszczone symetrycznie, zagłębione, jednoosiowe partie z oknami klatki schodowej. W każdej z osi prostokątny otwór wejściowy. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, częściowo przeszklone, z dekoracją płycinową. Otwór wejściowy zwieńczony profilowanym wałkiem, ujęty ceglany, uskokowym obramieniem o łuku pełnym. W półkolistym, ceramicznym tympanonie banderola na tle gałęzi z liśćmi dębu. Przy podstawie tympanonu zamontowana kuta latarnia. W elewacji okna prostokątne, bez obramień, z nadprożami zaakcentowanymi pionowo ułożoną cegłą. W połaciach dachu facjaty z prostokątnymi oknami i trójspadowymi dachami.

E l e w a c j e b o c z n e rozwiązane identycznie, z oknami prostokątnymi. Każda z elewacji trójosiowa z jednoosiowym, podwyższonym ryzalitem pozornym przepartym oknami czteroskrzydłowymi, zwieńczonym trójkątnym szczytem z oknem termalnym. W osi ryzalitu pozornego wykonana z ciemnej cegły, ujednolicona formalnie oprawa okien — element artykulacji pionowej. Oś z oknami ujęta wąską opaską połączoną z nadprożem okna II piętra. W obrębie opaski, między oknami, prostokątne płyciny podokienne o wątku krzyżowym, wykonane z ciemnej, trójbarwnej cegły. W polach tych płycin pary mniejszych, prostokątnych płycin, ceramicznych, wypalanych wraz z dekoracją. Pary płycin wydzielone wspólną ceglana listwą. Wypełnione różnymi literami alfabetu runicznego, flankowanymi przez wykonane z jaśniejszej cegły odcinki szlaków. Szczyt ryzalitu dekoracyjnie licowany. W dolnej części pokryty uskokowo zarysowaną licówką w trzech odcieniach mającą ukośnie podcięte boki. W górnej części szczyt wypełniony licówką w czterech odcieniach, z cegieł ułożonych główkami w kierunku okapów dachu ryzalitu. W szczycie okno termalne w ciemnej, ceglanej opasce. W bocznych partiach elewacji: cokół z ciemnej cegły, skrajnie licowany podobną cegłą fragment przyziemia oraz odcinki profilowanego gzymsu koronującego. Okna dwuskrzydłowe, bez obramień, z nadprożami zaakcentowanymi pionowo ułożoną cegłą.

E l e w a c j a t y l n a o d s t r o n y u l . M . Drzymały 18-osiowa, z cokołem z ciemnej cegły, zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. Okna prostokątne, bez obramień, w skrajnych osiach jednoskrzydłowe, w pozostałych osiach dawniej dwuskrzydłowe. Zaakcentowane nadprożami z pionowo ułożonych cegieł. Pod oknami w czterech środkowych osiach elewacji prostokątne płyciny międzyokienne z ciemnej cegły. W połaci dachu facjaty z prostokątnymi oknami i trójspadowymi dachami.

W elewacjach częściowo zachowana drewniana stolarka okienna ze stałymi, profilowanymi ślemionami oraz z podziałem kwatrowym.

Nad elewacjami połacie dachu z pokryciem ceramicznym (szara dachówka).

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

— bryła budynku, pokrycie ceramiczne z szarej dachówki;

— detal architektoniczny elewacji (gzyms koronujący, portale, ceramiczna dekoracja);

— wykrój i układ otworów, relikty drewnianej stolarki okiennej, drewniana stolarka drzwi frontowych i wewnętrznych;

— kute latarnie przy podstawach tympanonów portali.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się wykorzystania zachowanych wzorów, w tym w budynku przy ul. Tarnopolskiej 1.

Ulica Piastowska

Gürtel Straße od 1840 r., Piastenstraße od ok. 1850 r., Herzog – Henrich Straße od 1938 r., Piastowska od 16.I.1946 r. (fot.)

Ulica powstała ok. 1840 r. w wyniku przekształcenia istniejącej wówczas alei lipowej, która założona została w miejscu rozebranych obwałowań fortyfikacyjnych.

Wschodni fragment ulicy Piastowskiej przebiega po linii łuku; między ulicami Głogowską a ul. M. Skłodowskiej-Curie rozwiązany jest niewielki skwer oraz parking.

• Piastowska 2 (fot. 207-208)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1870 r., ok. 1905 r., ok. 1970 r. nadbudowa kondygnacji strychu; neorenesans.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Podpiwniczona, pięciokondygnacyjna, o bryle zwartej, rozwiązana na rzucie litery „L”; nakryta dwuspadowym dachem krytym papą.

Elewacja wsch. (frontowa): 5-osiowa; w 1 osi od południa, opracowany portalowo otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym: obramienie sfazowane, z archiwoltą i ozdobnym klińcem z ornamentem palmetowym i głową mężczyzny w kluczu; otwór flankowany kompozytowymi pilastrami dźwigającymi wolutowe, pokryte dekoracją roślinną wsporniki balkonu; powyżej, w osi na kolejnych kondygnacjach otwory okienne we wspólnych, profilowanych opaskach; w II kondygnacji na osi balkon o pełnej, ceramicznej balustradzie. Cokół z odsadzką mieszczący otwory okienne piwnic, pierwotnie licowany cegłą klinkierową, ob. otynkowany; I kondygnacja pokryta pasami boniowania; pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Wszystkie otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji otwory w tynkowych, gładkich opaskach; na II-III-IV kondygnacji w profilowanych opaskach; na III kondygnacji z fryzem rozetkowym podokiennym wspartym na konsolkach, kanelowaną płyciną nadokienną z motywem winorośli pośrodku i prostym naczółkiem pokrytym dekoracją palmetową; na IV kondygnacji w uszakowych opaskach, z naczółkiem jak na III kondygnacji. Otwory V kondygnacji współczesne.

Detal architektoniczny: gzyms cokołowy, kordonowe rozdzielone pasem gładkiego fryzu nad I kondygnacją, gzyms nad IV kondygnacją; pilastrowe flankowanie osi otworu wejściowego; wyładowane odcinkowe naczółki. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze stałym nadświetlem wydzielonym profilowanym, dekorowanym nadprożem; nadświetle bez dekoracji; słupek w stolarce w formie kandelabrowej, kanelowanej półkolumny. Nad wejściem zachowany oryginalny numer porządkowy. Fragmentarycznie zachowana stolarka okienna, dwuskrzydłowa ze stałym profilowanym ślemieniem i słupkiem w kształcie półkolumny z głowicą.

Elewacja tylna bez wystroju; nad wejściem wsparta na krokwach obdasznica z ok. 1905 r. Klatka schodowa w trakcie tylnym nad przechodnią sienią. Sień z fasetą i rozetą z dekoracją palmetową; na ścianach sieni do wysokości 1/3 płytki ceramiczne, powyżej stiukowe tonda z alegorycznymi postaciami niewiast; przy łukach odcinających wolutowe konsole dekorowane motywem palmety. Schody masywne, betonowe; z sieni rozpoczyna się pierwszy bieg przechodzący w schody dwubiegowe powrotne; balustrada drewniana z fragmentarycznie zachowanymi tralkami, z fazowaną poręczą i kanelowanym, zwieńczonym szyszką słupkiem.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- kształt i pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny elewacji;
- wystrój wnętrz: stiuki i okładzinę ceramiczną w sieni;
- wykrój i układ otworów;
- klatkę schodową z balustradą;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej nawiązującej do zachowanej. Proponuje się odczyszczenie cokołu i przywrócenie klinkierowej okładziny.

• **Piastowska 2a (d. pl. Komuny Paryskiej 1) (fot. 209)**

Kamienica czynszowa, wzn. pocz. XX w.; zatarte cechy stylowe.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **Piastowska 4 (fot. 210)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1870 r., ok. 1970 r. nadbudowa kondygnacji strychu; neorenesans.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej ryzalitem i skrzydłem podwórzowym; nakryta dwuspadowym, o wysuniętym okapie dachem, krytym ceramicznie.

Elewacja wsch. (frontowa): 6-osiowa w przyziemiu, powyżej 7-osiowa; w 1 osi od północy, opracowany portalowo otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym: obramienie sfazowane, z archiwoltą i ozdobnym kłincem, pokryte ornamentem palmetowym i głową mężczyzny w kluczu; otwór flankowany kompozytowymi pilastrami z głowami kobiet w kapitelach, dzwigającymi modyliony, na których wsparto balkon o balustradzie pokrytej płycinami z antytecznie ustawionymi gryfami; powyżej, w osi na kolejnych kondygnacjach otwory okienne we wspólnych, profilowanych opaskach. Cokół z odsadzką mieszczący zdwojone, zamknięte łukiem odcinkowym otwory okienne piwnic, licowany cegłą klinkierową; I kondygnacja pokryta pionowymi pasami boniowania między osiami, wydzielona gzymsem kordonowym z fryzem dekorowanym ornamentem roślinnym; pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Wszystkie otwory okienne prostokątne, w profilowanych obramieniach; w I kondygnacji otwory w obramieniach z palmetową fasetą; na II kondygnacji w obramieniach w formie aediculi z trójkątnym, dekorowanym palmetowym fryzem naczółkiem, wspartym na dekorowanych liściem akantu konsolkach; pod otworem płycina dekorowana motywem antytecznie ustawionych gryfów z kielichem kwiatu pośrodku; na III kondygnacji z płyciną podokienną wypełnioną fryzem rozetkowym, wspartą na dekorowanych akantem konsolkach, zwieńczone

belkowaniem z fryzem tryglifowym w architrawie i prostym naczółkiem z fryzem palmetowym; na IV kondygnacji w uszakowych opaskach, z płyciną podokienną jak na III kondygnacji.

Detal architektoniczny: kapnikowy gzyms cokołowy; gzyms kordonowy, rozdzielony pasem fryzu nad I kondygnacją; boniowanie przyziemia; pilastrowe flankowanie otworu wejściowego; wyładowane trójkątne i odcinkowe naczółki; aediculowe obramienia okienne; konsolki; uszakowe lub profilowane obramienia otworów. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze stałym nadświetłem wydzielonym profilowanym, dekorowanym nadprożem; nadświetle z plastycznie opracowanym słupkiem o formie kandelabru z maską morskiego potwora; słupek w stolarce w formie kandelabrowej, kanelowanej półkolumny. Fragmentarycznie zachowana stolarka okienna, dwuskrzydłowa ze stałym profilowanym ślepieniem i słupkiem w kształcie półkolumny z głowicą.

Elewacja tylna bez wystroju. W otworach okiennych klatki schodowej zachowana stolarka z bordiurowymi podziałami wypełnionymi trawionym, barwionym szkłem.

Klatka schodowa w trakcie tylnym nad przechodnią sienią. Sień z fasetą i rozetą z dekoracją palmetową i gzymsem konsolkowym; przy łukach odciążających wolutowe konsole dekorowane motywem palmety. Schody masywne, betonowe, obłożone deskami; z boku sieni rozpoczyna się pierwszy, poprowadzony prostopadłe do sieni bieg przechodzący w schody dwubiegowe powrotne; balustrada drewniana z tralkami, z fazowaną poręczą i kanelowanym, zwieńczonym szyszką słupkiem.

Stan zachowania:

— dostateczny.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- kształt i pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- wystrój sieni;
- wykrój i układ otworów;
- balustrada schodów;
- stolarka okienna i drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej nawiązującej do zachowanej.

Proponuje się rekonstrukcję zniszczonych elementów wystroju fasady.

• Piastowska 6 (fot. 212)

Budynek użyteczności publicznej, wzn. ok. 1905 r., na miejscu wcześniejszego, widocznego na planie z 1877 r.; neobarok z elementami secesji.

Mur., tynk., z detalem architektonicznym ceramicznym i wyrobionym w tynku. Wzniesiony u zbiegu ul. Piastowskiej (elewacja wsch.) i ul. Żwirki i Wigury (elewacja pd.); od strony zachodniej teren dawnego ogrodu, ob. parking, otoczonego metalowym parkanem z furką, złożonym z segmentowych, dekoracyjnych krat. Podpiwniczony, dwukondygnacyjny, o bryle zwartej; w narożu pd.-wsch. z wykuszem oraz od pn. z jednokondygnacyjną przybudówką, mieszczącą sień; nakryty dwuspadowym dachem krytym papą; wykusz z czworobocznym hełmem krytym łupkiem.

Elewacja wschodnia: dwukondygnacyjna, 5-osiowa; od pn. jednokondygnacyjna, 2-osiowa dobudówka z prostokątnym otworem wejściowym w 1 osi od pn., nad otworem nadświetle opracowane w formie oeil-de-boeuf. Elewacja z listwowymi obramieniami i podkreślonym lizenami z wazonami, 2-osiowym pseudoryzalitem od pn.; pseudoryzalit zwieńczony wystającym ponad okap tympanonem, wspartym na spływach wyprowadzonych z lizen. Otwory okienne prostokątne, w sfazowanych opaskach, z prostym naczółkiem, gzymsem podokiennym oraz dodatkowo z tabulaturami: w dolnej kondygnacji w nadokienniku, w górnej w nad- i podokienniku; otwory 1 osi od pd. szersze od pozostałych, trójdzielne, ujęte wspólnym obramieniem obejmującym obie kondygnacje. W poddaszu oculusy w listwowych obramieniach z wolutą i girlandą.

Elewacja południowa: trzykondygnacyjna, 3-osiowa, symetryczna, zwieńczona szczytem o linii wklęsło-wypukłej, obramiona gładko tynkowaną lizeną. Otwory okienne I i II kondygnacji opracowane identycznie jak w elewacji wsch.; pod otworami I kondygnacji gzyms kordonowy pełniący rolę podokiennego; na III kondygnacji ujęte w szerokie opaski z uszakami u dołu oraz z kluczem w zwieńczeniu.

Naroże pd.-wsch.: dwukondygnacyjne; od II kondygnacji – wykusz na rzucie kwadratu, nakryty hełmem o wypukłym zarysie, zwieńczonym metalową iglicą z kulą. W II kondygnacji prostokątny otwór okienny w obramieniu jak w elewacjach wsch. i pd., z supraportą zamkniętą dwudzielnym łukiem kotarowym, dekorowaną ornamentem roślinnym otaczającym ujęty w małżowinę kaboszon; w poddaszu oculus jak w elewacji wsch.

Detal architektoniczny: gzyms podokienny; gzyms wieńczący; sfazowane obramienia okienne; wyładowane odcinkowe naczółki; płyciny pod- i nadokienne; supraporta otworu okienne wykusza; listwowe opaski z wolutą oculusów; dekoracja ramowa – lizeny; tympanon ryzalitu pozornego. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, z zachowanym stałym nadświetlem z dekoracją opracowaną w formie oeil-de-boeuf, wydzielonym profilowanym, dekorowanym wolutami nadprożem. W otworze okiennym wykusza zachowana dwuskrzydłowa stolarka, ze stałym profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem oraz z drobnymi podziałami kwater górnych.

Elewacja tylna bez wystroju; w otworach okiennych partii cokołu zachowane metalowe kraty. Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią w trakcie wsch. i korytarzem w trakcie środkowym. W sieni jednobiegowe, współczesne, monolityczne schody wyrównawcze; sień sklepiona kolebą z sieciową sztablaturą. Schody główne – dwubiegowe powrotne, monolityczne metalowymi policzkami i drewnianymi stopnicami, z drewnianą balustradą z pionowych kantówek spiętych profilowaną listwą oraz z kwadratowymi słupkami o kanelowanych trzonach i głowicach pokrytych ornamentem roślinnym. W trakcie środkowym dekoracyjnie opracowany świetlik.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- kształt i pokrycie połaci dachowych;
- detal architektoniczny elewacji;
- wystrój wnętrz: stiuki, stropy drewniane z wsuwkami;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna wykusza;
- klatkę schodową z balustradą;
- świetlik w korytarzu;
- nadświetle drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Ochronie podlega ogrodzenie terenu; postuluje się przywrócenie ogrodu.

Zaleca się wymianę bezstyłowych, metalowych drzwi wejściowych.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• Piastowska 8 (fot. 213)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans.

Mur., tynk.; usytuowana u zbiegu ul. Piastowskiej (elewacja wsch.) i ul. Senatorskiej (elewacja pn.). Podpiwniczona, pięciokondygnacyjna, dwuskrzydłowa z wyraźną asymetrią skrzydeł, z wyższym o jedną kondygnację, ściętym narożem zwieńczonym dekoracyjnym szczytem. Bryła zwarta rozwiązana na rzucie litery „V”; dach dwuspadowy łamany, o nierównym nachyleniu połaci, kryty ceramicznie.

Elewacja wschodnia (od ul. Piastowskiej): 5-osiowa, w przyziemiu, w 2 i 3 osi od pd. z przebitymi otworami: wejściowym i witryny sklepowej. W połaci dachu, między osiami 2 i 3 oraz 4 i 5 – lukarny nakryte dwuspadowymi daszkami. Elewacja pokryta pasami listwowego boniowania, z gzymsem kordonowym nad I i IV kondygnacją oraz koronującym wspierającym wydatny okap. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych uskokowo obramieniach, w części z przewiązkami; z pod- i nadokiennikami o uproszczonej dekoracji; w II kondygnacji z naczółkiem prostym, w III kondygnacji z trójkątnym, w IV kondygnacji o łuku odcinkowym. Otwory okienne V kondygnacji bez obramień, o zaakcentowanych kolorem tynku opaskach.

Elewacja północna (od ul. Senatorskiej): 3-osiowa, o wystroju i podziałach jak elewacja wschodnia.

Elewacja pn.-wsch. (narożna): pięciokondygnacyjna, 2-osiowa zamknięta ozdobnym szczytem w kształcie nadwieszono-trójkąta, z prostokątną płyciną pośrodku dekorowaną ornamentem roślinnym z monogramem „C.A.”, nad którą odcinkowy naczółek z ornamentem muszlowym w polu; szczyt zwieńczony obeliskową sterczyną, w narożach zaakcentowanych postumentami z kulą. Od II do IV kondygnacji balkony z metalowymi, ażurowymi balustradami; otwory okienne pd. osi zastąpione otworami drzwi balkonowych, otwory pn. osi zamurowane. Balkony wsparte na wolutowych kroksztynach z dekoracją cekinową. W I kondygnacji, centralnie umieszczony zamknięty łukiem pełnym otwór wejściowy. Otwory okienne II – IV kondygnacji w obramieniach jak w pozostałych elewacjach; w V kondygnacji zamknięte łukiem pełnym, ujęte lizenami, w narożach zdwojonymi; nad lizenami wydatne wolutowe wsporniki podtrzymujące gzyms wieńczący i okap szczytu.

Detal architektoniczny: boniowanie ścian zewnętrznych, płyciny pod- i nadokienne; obramienia okienne; naczółki proste, trójkątne lub odcinkowe; gzymsy kordonowe; gzyms wieńczący; lizeny ujmujące otwory okienne V kondygnacji naroża; dekoracyjnie opracowany szczyt fałdowy. Drzwi wejściowe, współczesne, metalowe. Stolarka okienna (zachowana fragmentarycznie) drewniana, dwuskrzydłowa, czterodzielna o profilowanych ślemionach i słupkach.

Elewacja tylna bez dekoracji; 3-osiowa, z balkonami w 1 osi od pd.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią. W sieni strop z fasetą z ornamentem okuciowym oraz z dwiema rozetami zdobionymi dodatkowo kantem; w pd. wsch. części sieni zamknięta łukiem pełnym z wydatnym kluczem wnętrza. Schody 2-biegowe powrotne, monolityczne z drewnianymi stopnicami oraz z pozostałościami drewnianej, tralkowej balustrady z profilowaną poręczą. Na podestach schodów sanitariaty.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrza i klatka schodowa wymagają renowacji.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów;
- metalowe balustrady balkonów narożnika;
- wolutowe kroksztyny pod balkonami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Wymianie powinny ulec bezstyłowa stolarka okienna i metalowe drzwi wejściowe.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **Piastowska 10 (fot. 214)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neorenesans.

Mur., tynk.; usytuowana u zbiegu ul. Piastowskiej (elewacja pd.) i ul. Senatorskiej (elewacja zach.). Podpiwniczona, czterokondygnacyjna z piątą kondygnacją w mansardzie, o bryle zwartej, z narożnym wykuszem oraz z dachem mansardowym krytym blachodachówką; rozwiązana na rzucie litery „L”.

Elewacja południowa: 4-osiova, w przyziemiu 3-osiova, z wtórnie przebitymi otworami witrzyn sklepowych; z prostokątnym otworem wejściowym w skrajnej wsch. osi. W połaci dachu, w osiach – lukarny mansardowe. I kondygnacja pokryta boniowaniem, II i III pasami listwowego boniowania, IV kondygnacja w dekoracji o formie szerokiego fryzu wypełnionego naprzemiennie profilowanymi ramami płycin i obramieniami otworów okiennych. Elewację dzielą w poziomie: nad I kondygnacją szeroki pas fryzu z płycinami podokiennymi ujęty gzymsem kordonowym i gzymsem podokiennym; szeroki fryz ujęty gzymсами kordonowymi IV kondygnacji; gzyms wieńczący z kimationem. Otwory okienne prostokątne, w listwowych, uskokowo profilowanych opaskach; w II kondygnacji z płycinami podokiennymi, nadokiennymi z ornamentem okuciowym, naczółkiem odcinkowym wspartym na konsolkach; w III kondygnacji z gzymsem podokiennym dekorowanym ornamentem kostkowym z rozetkami, oraz z prostym naczółkiem wspartym na konsolkach.

Elewacja zachodnia: 6-osiova, w przyziemiu 3-osiova; wystrój jak w elewacji południowej. W osi środkowej, od II do IV kondygnacji balkony wsparte pierwotnie na wydatnych modylionach (ob. zachowane na II kondygnacji), z metalowymi, ażurowymi balustradami; otwory okienne tej osi zastąpione otworami drzwi balkonowych.

Naroże budynku: pięciokondygnacyjne; 1-osiove w I kondygnacji, z otworem wejściowym do sklepu; w II – V kondygnacji w formie 5-bocznego wykusza, o 1-osiowych elewacjach, z otworami okiennymi węższymi od pozostałych. W podniebieniu kosza sztukaterie przedstawiające hermy i kartusze z monogramem w ornamencie okuciowym, umieszczone naprzemiennie w pięciu, promieniście się rozchodzących polach. Wystrój jak w pozostałych elewacjach. Wykusz zwieńczony dachem kopulastym.

Detal architektoniczny: pasy boniowania, dekoracja ramowo-płycinowa IV kondygnacji, płyciny podokienne, płyciny nadokienne z dekoracją okuciową, obramienia okienne, naczółki odcinkowe lub proste, gzymsy kordonowe, gzyms wieńczący z kimationem. Drzwi wejściowe, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze stałym nadświetlem; górne kwatery pierwotnie przeszklone. Stolarka okienna (zachowana fragmentarycznie) drewniana, dwuskrzydłowa, czterodzielna o profilowanych ślęmionach i słupkach dekorowanych kanelowaną kolumną z kompozytową głowicą.

Elewacja tylna bez dekoracji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przelotową, z boku której jednobiegowe, granitowe schody prowadzące na podest; schody główne ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne z drewnianą tralkową balustradą i toczonym, zakończonym szyszką słupkiem; stropy podestów sklepione odcinkowo, biegi – łukowo. Posadzka w sieni ceramiczna. W tylnej części sieni stiukowa płycina z przedstawieniem orla z gałązkami lauru i dębu w szponach. W otworach okiennych klatki drobne podziały wypełnione barwionym szkłem trawionym.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna;
- balustrady balkonów;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Elewacje budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• Piastowska 12 (fot. 215)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans łączony z neoklasycyzmem.

Mur.; z ceramicznym wystrojem fasady, tynk. w I kondygnacji; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z facjatą, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej skrzydłem podwórzowym i pięciokondygnacyjnym ryzalitem; dach dwuspadowy nad budynkiem głównym, kryty ceramicznie oraz pulpitowy nad skrzydłem podwórzowym, kryty papą; facjata z dachem dwuspadowym, krytym papą.

Elewacja pd. (fasada) 6-osiowa, symetryczna, z jednokondygnacyjną, 2-osiową facjatą umieszczoną w osi elewacji. Cokół z odsadzką zakończoną gzymsem kapnikowym; I kondygnacja wydzielona szerokim pasem fryzu z płycinami podokiennymi, ujętym gzymsem koronowym i podokiennym; w II i III kondygnacji – gzymsy podokienne. Całość wieńczy fryz z festonami oraz rozbudowany gzyms koronujący wsparty na zdwojonych modylionach. Naroża budynku od II kondygnacji pokryte rustykowaniem, w II kondygnacji z elementami dekoracji rautowej. Dwie osie środkowe flankowane boniowaniem. W 3 osi parteru prostokątny otwór wejściowy. W 3-4 osi, na II-III-IV kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych balustradach, wsparte na dekoracyjnych krokwach zakończonych wolutami, u nasady których konsole z głowami mężczyzn. Powyżej, w kondygnacji dachu 2-osiowa, I-kondygnacyjna facjata ujęta wolutowymi spływami, zwieńczona naczółkiem o łuku pełnym, z wnęką wypełnioną dekoracją muszli; o osiach ujętych uproszczonymi pilastrami. Otwory okienne w I – III kondygnacji prostokątne, w profilowanych opaskach, na II i III kondygnacji uszakowe; nad otworami II i III kondygnacji proste i trójkątne naczółki; otwory IV kondygnacji i w facjacie zamknięte łukiem odcinkowym, w opaskach z dekoracyjnymi kłincami w kluczu.

Detal architektoniczny: ceramiczne obłożenie cokołu i licowanie wyższych kondygnacji elewacji; boniowania naroży i osi środkowych; kapnikowy gzyms cokołowy, gzymsy kordonowe i rozbudowany o fryz z festonami, wsparty na zdwojonych konsolach gzyms wieńczący; odcinkowe i trójkątne naczółki; płyciny pod- i nadokiennne. Stolarka okienna współczesna. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze stałym prostokątnym nadświetłem wydzielonym ozdobnym nadprożem; górne kwatery przeszklone (drzwi współczesne z odtworzeniem pierwotnego wzoru).

Elewacja tylna bez wystroju.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią ze środkowymi drewnianymi schodami wyrównawczymi z podestem; sień wydzielona dwuskrzydłowymi drzwiami wahadłowymi, ze stałym, odcinkowo zamkniętym nadświetłem; górne kwatery skrzydeł pierwotnie przeszklone. Schody ceramiczne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne; balustrada drewniana z tralkami, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem dekorowanym motywem liścia akantu. Strop sieni z fasetą i elipsoidalną rozetą, pokryty stiukową dekoracją roślinną: akant, kwiaty róż.

Stan zachowania:

— dobry. Widoczne zawilgocenia ścian sieni.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka drzwiowa;
- metalowe balustrady balkonów;
- strop sieni ze stiukową dekoracją;
- klatka schodowa z balustradą i słupkiem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• Piastowska 14 (fot. 216)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans łączony z neoklasycyzmem.

Mur.; z ceramicznym wystrojem fasady, tynk. w I kondygnacji; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z facjatą, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej pięciokondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej; dach dwuspadowy kryty ceramicznie. Po obu stronach facjaty współczesne prostopadłościenne wystawki z dachami pulpitowymi krytymi papą.

Elewacja pd. (fasada) 6-osiowa, z 1 osią nieznacznie przesunięta w kierunku południowym; symetryczna, z jednokondygnacyjną, 2-osiową facjatą umieszczoną w osiach środkowych elewacji. Cokół z odsadzką zakończoną gzymsem kapnikowym; I kondygnacja wydzielona szerokim pasem fryzu z płycinami podokiennymi, ujętym gzymsem kordonowym i podokiennym; pozostałe kondygnacje wydzielone gzymsem kordonowym i podokiennymi. Całość wieńczy fryz dekorowany ornamentem okuciowym, przedzielony wolutowymi, dekorowanymi konsolami wspierającymi gzyms wieńczący. W 1 osi parteru otwór wejściowy zamknięty łukiem koszowym z klinцем dekorowanym głową mężczyzny. W 3-4 osi, na II-III-

IV kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych balustradach, wsparte na dekoracyjnych kroksztynach zakończonych głową lwa. Powyżej, w kondygnacji dachu 2-osiowa, I-kondygnacyjna facjata zwieńczona nadwieszonym trójkątnym szczytem, ujęta wolutowymi spływami z obeliskami na narożach; osie okienne ujęte zdwojonymi lizenami; otwory okienne zamknięte łukiem pełnym, w profilowanych opaskach, z nadświetlem wypełnionym dekoracją z ornamentem muszlowym. Otwory okienne w I – III kondygnacji prostokątne, w profilowanych opaskach; w I kondygnacji z kliniec dekorowanym kartuszem w kluczu nadproża; otwory II kondygnacji flankowane półkolumnami jońskimi wspierającymi belkowanie złożone z fryzu z meandrem, pasa ornamentu kostkowego i prostego naczółka; otwory III kondygnacji z podokiennikami wypełnionymi ślepą tralkową balustradą, ujęte hermami wspierającymi belkowanie złożone z dekorowanego festonami fryzu i prostego naczółka z ornamentem kostkowym; otwory IV kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym, w profilowanym uszawkowym obramieniu, z dekorowanym ornamentem okuciowym kliniec w kluczu.

Detal architektoniczny: ceramiczne obłożenie cokołu i licowanie elewacji; kapnikowy gzyms cokołowy, gzymsy kordonowe i rozbudowany o fryz z ornamentem okuciowym, wsparty na konsolach gzyms wieńczący; obramienia okienne w formie półkolumn lub herm, kroksztyny wspierające balkony; płyciny podokienne w formie ślepych tralkowych balustrad, gzyms wieńczący z fryzem i konsolkami. Drzwi wejściowe współczesne, bezstylowe; zachowane drewniane nadświetle wydzielone profilowaną belką nadproża z rzeźbiarsko opracowaną agrafą. Stolarka okienna współczesna; pierwotna stolarka zachowana w trzech pn. osiach okiennych III kondygnacji.

Elewacja tylna bez wystroju; z pięciokondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej, mieszczącej pierwotnie również sanitariaty. W otworach okiennych klatki schodowej zachowana stolarka okienna z drobnymi podziałami szczeblinowymi oraz z fragmentami barwnego i szlifowanego oszklenia

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przejazdową; w połowie długości sieni boczne wejście jednobiegowymi schodami na podest, z którego, przez dwuskrzydłowe drzwi wahadłowe ze stałym, odcinkowo zamkniętym nadświetlem, wejście na klatkę schodową. Schody ceramiczne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne; balustrada drewniana z fragmentarycznie zachowanymi tralkami, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem. Ściany sieni z pionową dekoracją ramową, złożoną z wysokiej partii cokołowej pokrytej płycinami z ornamentem rautowym, powyżej z pilastrami pokrytymi dekoracją płycinową w dolnej i kanelowanymi w górnej części; pilastry podtrzymują belkowanie przechodzące w fasetę stropu. Strop płaski, dwuczęściowy; każda część z fasetą i rozetą o neobarokowej dekoracji (m. in. putta, elementy wstęgi i roślinne).

Stan zachowania:

— średni. Ubytki tynku na ścianach sieni. Fragmentarycznie zachowana balustrada schodów.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka drzwiowa;
- metalowe balustrady balkonów;
- sień przejazdowa z wystrojem stropu i ścian;
- klatka schodowa z balustradą i słupkiem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru. Zaleca się wymianę bezstylowych drzwi wejściowych na drewniane, zachowujące historyczne podziały.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• Piastowska 16 (fot. 217)

Kamienica czynszowa, wzn. w 1892 r.; neorenesans łączony z neobarokiem.

Mur., tynk., z pasami boniowania w I i II kondygnacji oraz oblicowana cegłą klinkierowa w III i IV kondygnacji; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z facjatą, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej pięciokondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej; dach dwuspadowy kryty ceramicznie.

Elewacja pd. (fasada): 4-osiowa, symetryczna, z jednokondygnacyjną, 2-osiową facjatą umieszczoną między 2 i 3 osią elewacji. W skrajnej osi od zachodu prostokątny, zamknięty łukiem spłaszczonym, z rautowym klinцем w kluczu, otwór wejściowy. Fasadę dzieli w poziomie: cokół z odsadzką, gzymsy kordonowe, gzyms podokienny III kondygnacji i rozbudowany gzyms wieńczący wsparty na modylionach z fryzem pokrytym ornamentem roślinnym. II i III kondygnację wydziela szeroki pas z płycinami podokiennymi, ujęty gzymsami kordonowym i podokiennym; kondygnacja III i IV o boniowanych narożach. W 2-3 osi, na II-III kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych balustradach, wsparte na dekoracyjnych krokosztynach zakończonych wolutami, u nasady których konsole z głowami kobiet; ob. zachowane na II kondygnacji. Powyżej, w kondygnacji dachu 2-osiowa, I-kondygnacyjna facjata zwieńczona naczółkiem o łuku pełnym nadwieszonym, z wnęką wypełnioną dekoracją muszli, u podstawy którego spłaszczona koncha, również z ornamentem muszli i datą **1892**; facjata ujęta wolutowymi spływami. Otwory okienne prostokątne, ujęte w zróżnicowane obramienia: w I kondygnacji z prostokątnymi wnękami podokiennymi i klinцем rautowym w kluczu; na II kondygnacji z prostokątnymi płycinami podokiennymi wypełnionymi ornamentem rautowym i rustykowaniem oraz zwieńczonych rustykowanym łukiem odcinkowym z ozdobnym klinцем w kluczu; otwory III kondygnacji w profilowanych obramieniach, z prostokątnymi ramowymi płycinami podokiennymi, pozornym, rustykowym łukiem odcinkowym z wolutowym klinцем w kluczu oraz z trójkątnymi naczółkami wspartymi na narożnych konsolkach; otwory IV kondygnacji w opaskach wspartych na profilowanych gzymsach podokiennych z konsolkami, z nadprożem dekorowanym rozbudowaną girlandą, nad którą rozbudowany naczółek w kształcie nadwieszonego łuku pełnego, ujętego niewielkimi wolutami, wypełnionego konchą z dekoracją muszli.

Detal architektoniczny: ceramiczne obłożenie cokołu oraz III-IV kondygnacji; pasy boniowania I-II kondygnacji; boniowania naroży III-IV kondygnacji; gzymsy kordonowe i rozbudowany o fryz, wsparty na modylionach gzyms wieńczący; trójkątne i o łuku pełnym nadwieszonym naczółki; płyciny pod- i nadokienne; krokosztyny pod balkonami; rozbudowany naczółek facjaty. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, ze stałym prostokątnym nadświetłem wydzielonym ozdobnym nadprożem, z ozdobną listwą przymykową; górne kwatery pierwotnie przeszkłone, w dolnych dekoracja rautowa. Stolarka okienna współczesna; na III kondygnacji, w 3 i 4 osi zachowana stolarka 2-skrzydłowa, ze stałym ślemieniem i ozdobnym słupkiem z wolutową konsolą.

Elewacja tylna bez wystroju; z pięciokondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej; w otworach okiennych klatki zachowana 2-skrzydłowa, czterodzielna, z drobniejszymi podziałami bordiurowymi stolarka okienna, z wypełnieniami szkłem trawionym lub szlifowanym barwionym. W osi otworów klatki, w I kondygnacji prostokątny otwór wejściowy z dwuskrzydłową, płycinową stolarką drzwiową.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią ze środkowymi schodami wyrównawczymi z podestem; sień wydzielona dwuskrzydłowymi, ramowo-płycinowymi drzwiami wahadłowymi, ze stałym, odcinkowo zamkniętym nadświetlem; górne kwatery skrzydeł przeszkłone. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne; balustrada drewniana z tralkami, profilowaną poręczą i ozdobnym, toczonym słupkiem. Sień pozbawiona wystroju; posadzka w części frontowej ceramiczna z sześciokątnych płytek z bordiurą.

Stan zachowania:

— dobry. Ubytki tynku w elewacji facjaty; brak kroksztynów pod balkonami III kondygnacji; brak boniowania we wsch. narożu III kondygnacji.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna (oś klatki schodowej) i drzwiowa;
- metalowe balustrady balkonów;
- klatka schodowa z balustradą i słupkiem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Postuluje się odczyszczenie cegły klinkierowej i odtworzenie kroksztynów oraz boniowania naroża III kondygnacji.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **Piastowska 18 (fot. 218)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; pierwotnie neorenesans łączony z neoklasycyzmem; po 1945 r. i 1980 r. remonty z odnowieniem elewacji.

Mur., tynk., z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji podwórzowej pięciokondygnacyjnym ryzalitem klatki schodowej; dach dwuspadowy kryty ceramicznie.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, z 1-osiowym ryzalitem pozornym w skrajnej zach. osi., w przyziemiu której, szeroki, zamknięty łukiem koszowym otwór bramy przelotowej w profilowanym obramieniu. Oś pierwotnie podkreślona narożnym boniowaniem, zachowanym obecnie w najwyższej kondygnacji. W partii przyziemia ceramiczny cokół z otworami okiennymi piwnic. Powyżej, w osiach prostokątne otwory okienne w tynkowych opaskach oraz w ostatniej kondygnacji w profilowanych uszakowych obramieniach; pod otworami II i III kondygnacji prostokątne płyciny; nad otworami w II kondygnacji prosty naczółek, w III – trójkątny; dodatkowo w pod otworami III kondygnacji gzyms podokienny na konsolkach. I i II kondygnację wydziela gzyms kordonowy; całość wieńczy gzyms koronujący z pasem gładkiego fryzu. Na szerokość dwóch osi, w II i III kondygnacji, balkony z metalową, ażurową balustradą.

Detal architektoniczny: gzyms kordonowy; gzyms wieńczący z pasem fryzu; płyciny podokienne; proste lub trójkątne naczółki okienne; boniowanie naroży osi zach. Drzwi wejściowe współczesne, bezstylowe, z zachowanym stałym nadświetlem wydzielonym profilowanym nadprożem, z rzeźbiarsko opracowaną agrałą. Fragmentarycznie zachowana stolarka okienna (I kondygnacja), dwuskrzydłowa ze stałym profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem.

Elewacja tylna bez wystroju; w otworach okiennych klatki schodowej zachowana stolarka dwuskrzydłowa z bordiurowymi podziałami na drobniejsze kwatery wypełnione szkłem matowym we wzory i szlifowanym barwionym.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; wejście z boku szerokiej sieni przelotowej jednobiegowymi schodami. Schody klatki masywne, o drewnianych stopnicach, dwubiegowe powrotne. Balustrada drewniana z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem z szyszką. Sień bez wystroju.

Stan zachowania:

— dostateczny. Fasada, poza IV kondygnacją, pozbawiona pierwotnego wystroju; brak kroksztynów pod balkonami II i III kondygnacji. Wnętrza sieni i klatki zawilgocone, z odpadającymi tynkami.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- fragmentarycznie zachowany detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz pierwotna stolarka okienna i nadświetle drzwiowej;
- metalowe balustrady balkonów;
- układ sieni i klatki schodowej oraz balustrada, poręcz i słupek.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Postuluje się odczyszczenie cegły klinkierowej, przywrócenie detalu architektonicznego fasady, odtworzenie kroksztynów.

• **Piastowska 20 – część zachodnia (fot. 219)**

Budynek mieszkalny, ob. budynek biurowy, wzn. ok. 1910 r.; postsecesja; po 1945 r. remonty z odnowieniem elewacji bez zachowania wystroju oraz przebudowa przejazdowej sieni.

Mur., tynk., bez zachowanego detalu architektonicznego; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle zwartej, z II-kondygnacyjnym wykuszem okiennym w fasadzie, rozwiązana na rzucie trapezu; dach pulpitowy, kryty papą.

Elewacja południowa (fasada): 3-osiova, w parterze 1-osiova, z szeroką arkadą, ob. zamurowaną i z wtórnie przebitym prostokątnym otworem wejściowym. Fasada bez podziałów pionowych i poziomych, zamknięta gzymsem koronującym z pasem ornamentu kostkowego. W osi środkowej, na II i III kondygnacji balkonowy wykusz zakończony w IV kondygnacji balkonem z metalową, ażurową balustradą rozpiętą między narożnymi ceramicznymi słupkami; w koszu wykusza stiukowy ornament roślinny. Otwory okienne prostokątne.

Detal architektoniczny: gzyms wieńczący z pasem ornamentu kostkowego; ornament w koszu wykusza.

Elewacja tylna bez wystroju.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; wejście z boku, pierwotnie szerokiej, sieni przelotowej. Wnętrza mocno przebudowane, bez wystroju.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- fragmentarycznie zachowany detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- metalową balustradę balkonu.

• Piastowska 20 – część wschodnia (fot. 220)

Budynek administracyjny, ob. budynek biurowy, wzn. ok. 1875 r.; neoklasycyzm; po 1945 r. remonty związane z zaadaptowaniem pomieszczeń na hotel pracowniczy; ok. 1980 r. remont z odnowieniem elewacji.

Mur., tynk., bez zachowanego detalu architektonicznego; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z IV kondygnacją w mezzaninie; bryła zwarta, z balkonami w fasadzie, rozwiązana na rzucie prostokąta; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie.

Elewacja południowa (fasada): 7-osiowa, symetryczna; w parterze, w skrajnej wsch. osi prostokątny otwór wejściowy. W osi środkowej, na II i III kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych, giętych kratkach balustrad, wsparte na wolutowo zakończonych kroksztynach, z główkami putt u nasady. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych opaskach. Elewacja dzielona gzymsami podokiennymi dodatkowo dekorowanymi ornamentem kostkowo-konsolkowym (II kondygnacja) i ornamentem wstęgowo-rozetkowym (III kondygnacja); całość zamyka gzyms koronujący z uproszczonymi kroksztynami.

Detal architektoniczny: gzymsy podokienne z ornamentami kostkowym i rozetkowym, gzyms wieńczący z pasem ornamentu kostkowego; wolutowo zakończone kroksztyny wspierające balkony, kroksztyny wspierające gzyms okapowy; obramienia okienne.

Elewacja tylna bez wystroju.

Klatka schodowa w trakcie tylnym; wejście z boku, pierwotnie szerokiej sieni przelotowej. Wnętrze mocno przebudowane, bez wystroju. Stolarka współczesna, bezstylowa.

Stan zachowania:

- dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- fragmentarycznie zachowany detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- balkony z kroksztynami i metalowymi balustradami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztu-katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Postuluje się wymianę stolarki na drewnianą, z zachowaniem historycznych wzorów.

• Piastowska 20 a – budynek fabryczny I (fot. 221)

Budynek fabryczny, ob. budynek biurowy, wzn. ok. 1910 r.; w latach 90-tych XX w. remont z odnowieniem elewacji i wnętrza; neoklasycyzm, ob. z zatarciem cech stylowych.

Mur., tynk., bez zachowanego detalu architektonicznego; niepodpiwniczona, trzykondygnacyjna; bryła zwarta, rozwiązana na rzucie prostokąta, nakryta wysuniętym jednospadowym dachem krytym papą.

Elewacja wschodnia 8-osiowa, z zewnętrznymi, jednobiegowymi schodami z podestem.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej dzielnicy, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **Piastowska 20 a – budynek fabryczny II (fot. 221)**

Budynek fabryczny, ob. budynek biurowy, wzn. ok. 1910 r.; w latach 90-tych XX w. remont z odnowieniem elewacji i wnętrza, wymiana stolarki..

Mur., elewacje licowane cegłą klinkierową; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z IV kondygnacją w mezzaninie; bryła rozwiązana na rzucie litery L, nakryta wysuniętym dwuspadowym dachem krytym papą. Klatka schodowa rozwiązana w narożu skrzydeł.

Elewacje frontowe wieloosiowe, podzielone kostkowymi gzymsami kordonowymi. Otwory okienne zamknięte łukiem odcinkowym; w partii mezzanina niewielkie, zdwojone. Stolarka współczesna PCV, bezstylowa. Całość w przyziemiu obiega niewielki podest, w części nadwieszony, w części rozwiązany nad dobudowanymi jednokondygnacyjnymi pomieszczeniami magazynowo – gospodarczymi.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **Piastowska 20 a – budynek fabryczny III (fot. 222)**

Budynek fabryczny, ob. budynek biurowy, wzn. ok. 1910 r.; w latach 90-tych XX w. gruntowna przebudowa z przekształceniem elewacji i wnętrza.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej, nie kwalifikuje się do objęcia gminną i wojewódzką ewidencją zabytków.

Ochronie podlegają historyczne granice parceli oraz bryła budynku.

• **Piastowska 22 (fot. 223-226)**

Nr rej. 593/1029/L z dn. 23.XII.1994 r.

(obiekt wpisany do rejestru zabytków w granicach działki nr 249/1, obręb Fabryczna).

(WEZ, 1994 r.)

Łoża masońska, ob. biblioteka publiczna; wzn. w latach 1892-1894, wg projektu Krögera z Berlina, wystrój wnętrz wg projektu Nöllera z Wrocławia, jako siedziba legnickiej loży „*Pitagoras*”, na miejscu wcześniejszego budynku pełniącego tę samą funkcję; z cegieł z wytwórni Rothera z Legnicy. Po 1945 r. adaptacja wnętrz na potrzeby archiwum państwowego i biblioteki. Wzniesiony w stylu neoromańskim z elementami neogotycki.

Mur., oblicowany cegłą klinkierową, częściowo glazurowaną o brunatnym, granatowym i żółtym kolorze. Budynek wolnostojący, u zbiegu ulic Piastowskiej i ks. Piotra Ściegiennego; rozwiązany na rzucie zbliżonym do litery T, o bryle rozczłonkowanej poszczególnymi częściami: wykuszem wieżowym, przęsłami bocznymi korpusu, ryzalitem pd.; podpiwniczony, II-kondygnacyjny, nakryty ceramicznymi dachami: dwuspadowym łamanym – korpus, dwuspadowymi – prostopadłe przęsła korpusu, dwuspadowy z naczółkami – skrzydło pd.; w narożu zach. elewacji pn. wykusz wieżowy nakryty wielopołaciowym dachem.

Elewacje o zróżnicowanej dyspozycji, oblicowane cegłą klinkierową z licznymi profilowanymi kształtkami. Wszystkie elewacje obiegają: cokół z pasami glazurowanych cegieł, zwieńczony gzymsem kapnikowym oraz kapnikowy gzyms kordonowy wsparty na fryzie z ornamentem kostkowym.

Elewacja południowa (fasada): 3-częściowa. Część środkowa w formie ryzalitu zamkniętego trójkątnym szczytem. Ryzalit poprzedza domek portalowy z arkadą wejścia o rozglifionych obrzeżach dekorowanych profilowanymi kształtkami, zamknięty trójkątnym szczytem. Po bokach portalu, w ryzalicie smukłe, zamknięte łukiem odcinkowym otwory okienne. Powyżej, w osi otworu, poprzedzona smukłym arkadowaniem otworów okiennych, rozeta ujęta w profilowaną, o łuku pełnym arkadę. Części boczne w I kondygnacji bez otworów, w II kondygnacji wypełnione rzędem arkadowania ze smukłymi otworami okiennymi. Całość wieńczy zdwojony, kostkowy gzyms koronujący.

Elewacja zachodnia (od strony ul. ks. Piotra Ściegiennego): 2 częściowa. Część pd. – złożona ze skrzydła prostopadłego do korpusu, mieszczącego hol z klatką schodową dodatkowo zaakcentowaną w elewacji płytkim ryzalitem zamkniętym trójkątnym szczytem. W ryzalicie, w przyziemiu dwa otwory okienne zamknięte łukami odcinkowymi, powyżej szersze, zamknięte łukami odcinkowymi, w profilowanych obramieniach, wsparte na kapnikowym gzymś; w II kondygnacji, otwory w formie półkolistej arkady o profilowanych obramieniach, powyżej której płycina w kształcie trójlścia z rozetą pośrodku. W ścianie szczytowej skrzydła, w przyziemiu szeroki otwór wejściowy, ob. zamurowany, powyżej którego szeroki pas fryzu, nad którym otwór okienny zamknięty łukiem odcinkowym; w II kondygnacji pas smukłego, ślepego arkadowania. Część pn. – złożona z prostopadłych do korpusu, jednoosiowych przęseł zamkniętych trójkątnymi szczytami; otwory okienne szerokie, zamknięte łukami pełnymi, w I kondygnacji z łukami nadproży z profilowanych kształtek, w II kondygnacji w rozbudowanym obramieniu, z podziałem na część dolną wypełnioną tralkowo-arkadową dekoracją i górną z prostokątnymi obecnie otworami, zamurowaną arkadą i nadprożem o łuku pełnym.

Elewacja wschodnia: 2-częściowa, podziały powtarzają układ elewacji zachodniej. W części pd. – w I kondygnacji dwuosiowa, powyżej w II kondygnacji, w szerokiej, zamkniętej łukiem pełnym płycinie pas smukłego arkadowania, ponad którym forma trójlścia, pierwotnie z owalną płyciną wypełnioną pośrodku gwiazdą sześcioramienną. Część pn. jak w elewacji zachodniej.

Elewacja północna: rozczłonkowana, z wysuniętą przed lico korpusu I kondygnacją oraz z wyodrębnioną, wysuniętą, pięciobocznie zamkniętą częścią zachodnią II kondygnacji.

Detal architektoniczny: kapnikowy gzyms kordonowy, rozbudowany gzyms wieńczący, gzymsy podokienne; wszystkie wsparte na fryzach kostkowych; kymation joński w szczycie elewacji wsch., ramowy podział elewacji, portalowe obramienie otworu wejściowego.

Klatka schodowa w zachodnim skrzydle transeptu, poprzedzona wydzieloną dwiema parami drzwi wahadłowych sienią ze sklepieniem krzyżowym oraz rozległym hallem nakrytym sklepieniem nieckowym; sień i hall poprzedzają monolityczne, jednobiegowe, założone na odcinku łuku schody; powyżej obszerne, dwubiegowe powrotne schody z podestem, o metalowej, ażurowej balustradzie oraz o drewnianej, profilowanej poręczy z ozdobnymi słupkami. W pn. zach. części piętra, wyższa od kondygnacji piętra, trójnawowa, trójprzęsłowa, zamknięta pięciobocznym prezbiterium sala główna nakryta pozornym sklepieniem o przekroju trapezu. We wnętrzu zachowany: strop z wiązaniem dachowym, sklepienie pięciopółowe z żebrami, łuk tęczowy, łuki oddzielające nawy, arkadowanie ścian, fryz wieńczący, dekoracyjnie opracowane metalowe ściagi. W pn. zach. części parteru sala, z wtórnymi podziałami, z płaskim stropem na dekoracyjnie opracowanych metalowych, ażurowych belkach, wtórnie przesłoniętych płytami betonowymi (ob. odsłanianymi).

Stolarka okienna współczesna, zachowująca pierwotne podziały; w części zachowana oryginalna, z podziałami i wypełnieniem witrażowym. Stolarka drzwiowa w dużej części oryginalna, płycinowo-ramowa, z przeszklonymi górnymi płycinami oraz z nadświetlem zamkniętym łukiem pełnym.

Budynek z terenem zielonym, otoczony kutym, ażurowym ogrodzeniem na ceglanej podmurówce z ceglanymi filarami.

Stan zachowania:

— bardzo dobry; budynek po adaptacji i remontach.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie;
- zachowany detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów;
- stolarka okienna i drzwiowa;
- układ i wystrój wnętrz (posadzki, stropy, sklepienia, arkadowanie ścian);
- schody z metalową balustradą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zachować zieleń wraz z ceglano-metalowym ogrodzeniem z bramami.

ul. Piastowska 24 (fot. 227)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1910 r.; secesja. .; secesja z elementami neobaroku.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; rozpoczynająca kolejną część pn. pierzei ul. Piastowskiej. Kamienica podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z V kondygnacją w facjacie; o bryle zwartej, rozczłonkowanej w fasadzie środkowym, jednokondygnacyjnym ryzalitem, nad którym balkony oraz w połaci dachu facjata; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym łamanym.

Elewacja południowo-wschodnia (fasada): 6-osiowa, z 1 osią od pd. (oś otworów klatki schodowej) odsuniętą od pozostałych, mieszczącą w parterze prostokątny otwór wejściowy. W dwóch osiach środkowych: w parterze ryzalit, na pozostałych kondygnacjach balkony wsparte na dekoracyjnych kroksztynach, w połaci dachu facjata zamknięta trójkątnym szczytem o

narożach zaakcentowanych lizenami zakończonymi kulami. Cokół z odsadzką gładko tynkowany, parter pokryty pasami boniowania, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Od 2 osi od pd., ponad I kondygnacją kordonowy gzyms kapnikowy; całość wieńczy prosty gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne, w prostych, listwowych lub profilowanych opaskach; pod otworami gzymsy podokienne, nad otworami płyciny pokryte ornamentem roślinnym, w formie girland, wieńców, ornamentem wstęgowym, ornamentem kartuszowym oraz z przedstawieniem głowy kobiety a nad wejściem z dewizą **SALVE**; nad płycinami gzyms o zróżnicowanych kształtach na każdej kondygnacji (z przewagą linii łamanych i wklęsło-wypukłych).

Detal architektoniczny: boniowanie parteru, kapnikowy gzyms kordonowy nad I kondygnacją, profilowany gzyms koronujący, opaski okienne, płyciny nadokienne i naczółki, dekoracyjne kroksztyny balkonów. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa, z górnymi kwaterami przeszklonymi, dolnymi z dekoracją roślinną oraz z nabijanymi ćwiekami. Stolarka okienna dwuskrzydłowa ze stałym ślemieniem i profilowaną listwą przymykową; w otworach okiennych klatki schodowej secesyjne okna witrażowe z wąskimi kwaterami bordiurowymi, wypełnionymi barwionym szkłem.

Elewacja zachodnia (szczytowa), bez wystroju.

Elewacja północno-zachodnia (tylna), bez wystroju, z prostokątnym, zamkniętym łukiem odcinkowym otworem wejściowym umieszczonym w skrajnej osi południowej. Drzwi dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, z nadświetłem podzielonym drobnymi kwaterami.

Klatka schodowa w trakcie przednim, poprzedzona sienią przechodnią, ze stopniami wyrównawczymi, z której w połowie długości wejście na klatkę. Schody ceramiczne zdrewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą oraz z profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem. Posadzka części wejściowej ceramiczna, o zgeometryzowanych wzorach z bordiurą.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna fasady i drzwi wejściowych
- schody z balustradą, poręczą i słupkiem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru. Bezwzględnie należy zachować kolorowe przeszklenie okien klatki schodowej.

• ul. Piastowska 26 (fot. 228)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1910 r.; neorenesans łączony z neobarokiem i z secesją.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z V kondygnacją w facjacie; o bryle zwartej, rozcłódkowanej w fasadzie środkowym ryzalitem pozornym, po bokach którego umieszczono od II kondygnacji balkony, zamkniętego w połaci dachu facjatą zwieńczoną szczytem o linii wklęsło-falistej. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką.

Elewacja południowo-wschodnia (fasada): 6-osiowa, symetryczna; w I kondygnacji między dwiema osiami środkowymi umieszczono prostokątny otwór wejściowy. Dwie osie środkowe pseudoryzalitu podkreślone w narożach pasami lizenowego boniowania. Po obu stronach pseudoryzalitu, w 2 i 5 osi, od II do IV kondygnacji umieszczono balkony na dekoracyjnych wspornikach, z metalową, ażurową balustradą. Cokół z odsadzką gładko tynkowany, parter pokryty pasami tynku ornamentem rautowym, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Otwory okienne prostokątne, w prostych, kotarowych dwudzielnych lub potrójnych odcinkowych opaskach; pod otworami płyciny podokienne wypełnione dekoracją z przedstawieniem uskrzydłonego popiersia kobiety (II kondygnacja) lub balustrady pseudotralkowej (III kondygnacja). Nad otworami okiennymi, w skrajnych osiach III kondygnacji trójkątne naczółki; nad otworami pseudoryzalitu proste naczółki (II kondygnacja) lub o linii wklęsło-wypukłej (III kondygnacja). Całość zamyka uskokowy gzyms kordonowy.

Detal architektoniczny: pasy tynku z ornamentem rautowym, boniowanie naroży pseudoryzalitu; płyciny podokienne, naczółki okienne, dekoracyjne wsporniki balkonów. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa, z górnymi kwaterami o przeszklenia w kształcie łuku ostrego oraz dolnymi ze stylizowaną dekoracją roślinną; nad drzwiami prostokątne, obecnie bezstylowe nadświetle. Stolarka okienna dwu- i trójskrzydłowa ze stałym ślepieniem i profilowaną listwą przymykową; w części zachowane drobniejsze podziały na kwater.

Elewacja północno-zachodnia (tylna), bez wystroju, z prostokątnym, zamkniętym łukiem odcinkowym otworem wejściowym umieszczonym w osi środkowej.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią ze stopniami wyrównawczymi i podestem. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z częściowo zachowaną tralkową balustradą i profilowaną poręczą. W części frontowej sieni strop z fasetą oraz z centralnie umieszczoną rozetą; obie pokryte dekoracją roślinną. Posadzka części wejściowej ceramiczna, o zgeometryzowanych wzorach z bordiurą.

Stan zachowania:

— dostateczny; ubytki tynków zewnętrznych, zły stan stolarki oraz zniszczony wystrój wewnętrzny.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwi wejściowych fasady;
- schody z balustradą i poręczą;
- metalowe balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrza, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

• ul. Piastowska 28 (fot. 229)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1910 r.; secesja.

Mur., tynkowany (o zróżnicowanym fakturowo tynku), z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z V-kondygnacyjnym pseudoryzalitem zwieńczonym łamanym szczytem; bryła zwarta, rozczłonkowana w fasadzie ryzalitem pozornym oraz dwoma rzędami balkonów a w elewacji tylnej skrzydłem podwó-

rzowym. Ponad fasadą połączyć dwuspadowego dachu z pokryciem ceramicznym, w której facjata w formie szczytu a od strony zachodniej lukarna; szczyt nakryty dachem siodłowym.

Elewacja południowo-wschodnia (fasada): 7-osiowa, asymetryczna, z wyższym o jedną kondygnację, 2-osiowym pseudoryzalitem zwieńczonym 1-osiowym szczytem. Naroża ryzalitu pozornego podkreślone pasami lizenowego boniowania. W 4 osi od zachodu prostokątny otwór wejściowy ujęty w górnej części pseudoklińcową opaską. Od II do IV kondygnacji pseudoryzalitu otwory poprzedzone wspólnymi prostokątnymi balkonami, z metalowymi bezstylowymi balustradami, z wyjątkiem balustrady na II kondygnacji – oryginalnej, dekorowanej metalowymi, wytłaczanymi plakietaami. Przyziemie fasady, do wysokości $\frac{3}{4}$ pokryte pasami boniowania, wydzielone kapnikowym gzymsem kordonowym; powyżej, od II kondygnacji, naroża kamienicy ujęte lizenami. Elewacja z podziałami poziomymi wyznaczonymi przez gzymsy pod- i nadokienne oraz szeroki fryz i uskokowy gzyms wieńczący; fryz złożony z naprzemiennie umieszczonych płycin i kampanulli. W 2 osi od zach., od II do IV kondygnacji, prostokątne balkony, z bezstylowymi metalowymi balustradami. Otwory okienne prostokątne; w przyziemiu w opaskach klińcowych z wydatnym zwornikiem, powyżej w profilowanych i sfazowanych opaskach; płyciny pod- i nadokienne o zróżnicowanej fakturze dekoracji tynkowych tabulatur ujętych w profilowane ramy. Otwór okienny V kondygnacji ryzalitu pozornego trójdzielny, zamknięty łukiem segmentowym, w obramieniu ze zróżnicowanego fakturze tynku, z płycinami nadokiennymi powtarzającymi kształt łuku i wypełnionymi dekoracją wstęgowo-roślinną.

Detal architektoniczny: fakturze tynki; boniowanie parteru i naroży pseudoryzalitu; płyciny pod- i nadokienne; sfazowane obramienia okienne; narożne lizeny; kapnikowy gzyms kordonowy, uskokowy gzyms wieńczący i szeroki fryz. Stolarka okienna dwuskrzydłowa ze stałym ślemieniem, zachowana w formie częściowej. Secesyjna stolarka jednoskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa, z przeszkloną górną kwaterą, o przeszkleń w kształcie łuku pełnego oraz z dolną kwaterą pokrytą dekoracją snycerską o motywach roślinnych; nad drzwiami prostokątne nadświetle z drobnymi podziałami szczeblinowymi. Po obu stronach drzwi stałe, wąskie skrzydła o dekoracji j.w.

Elewacja północno-zachodnia (tylna), bez wystroju, z V kondygnacyjną osią środkową mieszczącą klatkę schodową. Zachowana stolarka okienna z drobniejszymi podziałami szczeblinowymi oraz wypełnieniem szkłem barwionym. Od strony pn.-wsch. trakt podwórzowy.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z drewnianymi stopniami wyrównawczymi i podestem; na ścianach zachowane drewniane, profilowane, zakończone wolutami poręcze. Schody główne ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z częściowo zachowaną tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem zwieńczonym kostkową głowicą zdobioną dekoracją kwiatową. W części frontowej sieni strop z fasetą oraz z centralnie umieszczoną rozetą; obie pokryte dekoracją wici roślinnej. Posadzka części wejściowej z kolorowego lastrika z motywem gwiazdy.

Stan zachowania:

— dobry; nieznaczne ubytki tynków zewnętrznych; zły stan stolarki okiennej, część wymieniona na PCV; zniszczone (za wyjątkiem jednej) balustrady balkonów.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka drzwi wejściowych fasady;
- schody z balustradą, poręczą i słupkiem;
- metalowa balustrada balkonu I kondygnacji pseudoryzalitu;

— wystrój sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 30 (fot. 230)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1905 r.; neorenesans północny łączony z secesją.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, z użytkowym poddaszem; w przyziemiu w części środkowej sklep. Bryła rozczłonkowana w fasadzie środkowym ryzalitem, zwieńczonym rozbudowanym szczytem ze sterczynami oraz w skrajnej zach. osi z głębokimi loggiami; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym, od strony ul. Piastowskiej z wystawkami o dekoracyjnych ostrosłupowych dachach.

Elewacja południowa (fasada) trójczłonowa, 6-osiowa, z 2-osiowym ryzalitem środkowym zwieńczonym mocno rozbudowanym szczytem o skomplikowanym zarysie, ujętym od dołu sterczynami z obeliskiem opartymi na podstawach wspartych konsolami, które to podstawy przechodzą w uskokowy gzyms koronujący fasady. Od strony zachodniej naroże ujęte lizeną zakończoną analogiczną jak w szczycie sterczyną z obeliskiem. Całość obiega cokół z odsadzką, kapnikowy gzyms kordonowy nad I kondygnacją z szerokim pasem gładkiego fryzu zakończonego pasem gzymsu podokiennego otworów II kondygnacji. Każdy z członów fasady 2-osiowy; wszystkie otwory prostokątne, w zróżnicowanych obramieniach. Człon zachodni mieszczący w przyziemiu arkady o łuku koszowym i sfazowanych narożach, w skrajnej osi zachodniej z prostokątnym otworem wejściowym, ponad którym prostokątne, stałe nadświetle. Powyżej, od II do IV kondygnacji głębokie loggie z metalowymi, ażurowymi balustradami o dekoracyjnie opracowanych słupkach oraz z umieszczonymi koszami na kwiaty; w górnych częściach loggii metalowe, ażurowe, narożne zastrzały. Otwory okienne zachodniego członu – prostokątne, w tynkowych opaskach z przewiązkami. Człon środkowy – ryzalit, w przyziemiu z witryną wystawową i wejściem do sklepu; powyżej otwory ujęte we wspólne ramowe obramienia. W II kondygnacji w opasce z przewiązkami, zwieńczone wyładowanym trójkątnym naczółkiem w formie tympanonu o polu wypełnionym ornamentem muszli; III i IV kondygnacja ujęte wspólnie opracowaną opaską z przewiązkami, z płyciną między kondygnacjami pokrytą girlandami i festonami, zwieńczoną łukiem trójodcinkowy, z centralnie umieszczoną pustą tarczą herbową w obramieniu wici roślinnej; w V kondygnacji (szczyt) potrójny otwór okienny, ponad którym pozorny, kłincowi opracowany łuk odciążający. Na szczycie metalowa sterczyna o ażurowym zwieńczeniu. Człon wschodni – w przyziemiu, w skrajnej osi wschodniej, wtórny otwór wejściowy; otwory okienne w opaskach z przewiązkami, dodatkowo I kondygnacji w opaskach powtarzających kształt otworów z wydatnym kluczem; w II kondygnacji zwieńczone trójkątnym naczółkiem z ornamentem muszli w polu naczółka; w III kondygnacji z naczółkiem o łuku pełnym, z wydatnym kluczem oraz z polem arkady wypełnionym symetrycznym motywem roślinnym; w IV kondygnacji z odcinkowym łukiem odciążającym z wydatnym kluczem.

Detal architektoniczny: narożna lizena zwieńczona sterczyną, kapnikowy gzyms I kondygnacji; fryz międzykondygnacyjny; gzyms wieńczący, obramienia otworów okiennych wraz ze zróżnicowanymi naczółkami i płycinami podokiennymi; arkadowanie przyziemia; rozbudowana dekoracja szczytu ze sterczynami i obeliskami; loggie. Stolarka okienna dwuskrzydłowa

ze stałym ślemieniem i słupkiem z dekoracyjną listwą przymykową (zachowana w części otworów). Drzwi wejściowe i witryna sklepu – współczesne.

Elewacja północna (tylna), od strony ul. Wazów: 5-osiowa, nieznacznie ugięta od zachodu, z mniejszymi otworami okiennymi w skrajnej osi wschodniej. Elewacja gładko tynkowana, z cokołem zakończonym gzymsem kapnikowym, zwieńczona uskokowym gzymsem koronującym. Otwory okienne prostokątne, różnej wielkości, ujęte w listwowe obramienia o zróżnicowanej szerokości listew.

Klatka schodowa w części pn., z prostokątną duszą, poprzedzona sienią w kształcie litery L. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne z drewnianą, tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnymi słupkami. Strop frontowej części sieni z fasetą i rozetą; obie pokryte ornamentem roślinnym.

Stan zachowania:

— bardzo dobry; budynek po remoncie.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i pokrycie dachu jak i wystawek;
- dekoracja szczytu;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna;
- arkadowanie części zachodniej;
- balustrady balkonów;
- schody klatki z balustradą, poręczą i słupkami;
- wystrój stropu sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Należy przywrócić drewnianą, stylową stolarkę drzwi wejściowych.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 32 (fot. 231)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1885 r.; neoklasycyzm.

Mur., gładko tynkowana, z ceramicznym, otynkowanym, współczesnym detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z kondygnacją mezzanina; o bryle zwartej, rozczłonkowanej w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki schodowej i pierwotnie sanitariatów. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką.

Elewacja południowa (fasada): 7-osiowa, symetryczna, z otworem wejściowym zamkniętym łukiem pełnym umieszczonym w osi środkowej; powyżej w osi prostokątne balkony z metalowymi, ażurowymi kratami balustrad; skrajne osie 1-2 oraz 6-7 w ryzalitach pozornych. W przyziemiu partia cokołu z odsadzką, mieszcząca otwory okienne piwnic; nad I kondygnacją kapnikowy gzyms kordonowy; nad IV kondygnacją zachowany w trzech osiach środkowych fryz, złożony z płycin dekorowanych antytetycznie ustawionymi gryfami oraz z umieszczonymi między płycinami prostokątnymi, otworami okiennymi poddasza. Otwory okienne prostokątne, bez opasek i obramień; nad otworami współcześnie odtworzone, o sprymityzowanych formach, naczółki (na I kondygnacji – trójkątne, na II – odcinkowy, na III – prosty).

Detal architektoniczny: płyciny międzyokienne we fryzie z przedstawieniami gryfów oraz współcześnie otworzone naczółki okienne. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi i przesłoniętymi ozdobną kratą, nad którymi odcinkowe naczółki oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; nad ozdobną belką nadproża nadświetle o łuku pełnym. Stolarka okienna zachowana fragmentarycznie, dwuskrzydłowa ze stałym ślemieniem i dekorowanymi kanelowanymi półkolumnami listwami przymykowymi.

Elewacja północna (tylna), bez wystroju, z 1-osiowym ryzalitem klatki schodowej; bo bokach otworów okiennych klatki, przesunięte o ½ kondygnacji, niewielkie otwory okienne sanitariatów. W otworach okiennych klatki zachowana stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi wypełnionymi trawionymi, częściowo barwionymi szybami.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią ze stopniami wyrównawczymi i podestem. Między sienią a klatką schodową drewniane, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe drzwi wahadłowe, ze stałym nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym; nadświetle wypełnione drobnymi podziałami bordiurowymi. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z częściowo zachowaną tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnym słupkiem.

Stan zachowania:

— dostateczny; elewacje pozbawione pierwotnego wystroju, wymieniona w dużej części stolarka okienna.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- pierwotna, fragmentarycznie zachowana stolarka okienna oraz drzwi wejściowych fasady;
- wykrój i układ otworów;
- schody z balustradą i poręczą;
- metalowe balustrady balkonów;
- należy przywrócić detal architektoniczny fasady, wzorując się na kamienicach sąsiednich, ze szczególnym uwzględnieniem obramień okiennych, płycin pod- i nadokiennych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

• ul. Piastowska 34 (fot. 232)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z kondygnacją mezzanina; o bryle zwartej, rozczłonkowanej w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, symetryczna, z prostokątnym otworem wejściowym w 4 osi; powyżej w osi, w II i III kondygnacji prostokątne balkony z metalowymi, ażurowymi kratami balustrad. Podziały poziome wyznaczają: szeroki gzyms kordonowy na I kondygnację, gzymsy podokienne na poszczególnych kondygnacjach, szeroki pas fryzu z naprzemienne umieszczonymi zdwojonymi, niewielkimi, kwadratowymi oknami poddasza i płycinami z antytetycznie ustawionymi łabędziami zwróconymi ku nereidzie oraz gzyms koronujący. Otwór wejściowy wraz z prostokątnym nadświetlem ujęty w górnej części w profilowaną opaskę. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych obramieniach: na I kondygnacji z bonowanymi płycinami podokiennymi; w II kondygnacji – z płycinami podokiennymi wypeł-

nionymi półtralkami i z owalnie wypiętrzoną w części środkowej naczółką z tondem z popiersiem dziecka, wspartym na dekoracyjnych konsolach ujmujących nadproże z płyciną dekorowaną girlandami z kartuszem pośrodku; w III kondygnacji – zwieńczone trójkątną naczółką wspartą na dekoracyjnych konsolach ujmujących płyciną nadokienną; w IV kondygnacji – w obramieniach uszakowych, umieszczone między pilastrami korynckimi, zdwojonymi w narożach elewacji.

Detal architektoniczny: profilowane i uszakowe opaski okienne; płyciny podokienne z dekoracją boni i półtralek; rozbudowane naczółki nadokienne (trójkątne lub wypiętrzone, wsparte na konsolkach); nadproża okienne z dekoracją płycinową; rozbudowany fryz z naprzemiennie umieszczonymi otworami i płycinami; pilastry korynckie; gzymsy: kordonowy, podokienne i wieńczący. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi i przesłoniętymi ozdobną kratą, nad którymi trójkątne naczółki oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; nad profilowaną belką nadproża prostokątne nadświetle. Stolarka okienna współczesna.

Elewacja północna (tylna), bez wystroju, z 1-osiowym ryzalitem klatki schodowej; w ryzalicie, w przyziemiu prostokątny otwór wejściowy, od II kondygnacji wykusz o sfazowanych narożach. Całość zamyka uskokowy gzyms wieńczący. W otworach okiennych klatki zachowana stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi wypełnionymi trawionymi, kolorowymi szybami.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią ze stopniami wyrównawczymi i podestem. Między sienią a klatką schodową drewniane, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe drzwi wahadłowe, ze stałym, prostokątnym nadświetlem. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnym słupkiem. Na podestach schodów – sanitariaty.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po remoncie. Zniszczeniu uległy dekoracyjne kroksztyny wspierające balkony.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się odtworzenie kroksztynów wspierających pierwotnie balkony.

• ul. Piastowska 36 (fot. 233)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana w dolnej kondygnacji i oblicowana cegłą klinkierową na pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z kondygnacją mezzanina; bryła zwarta, rozczłonkowana w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, symetryczna, z prostokątnym otworem wejściowym w 4 osi od zachodu; w osiach 2 i 5, w II i III kondygnacji prostokątne balkony z metalowymi, ażurowymi kratami balustrad. Podziały poziome wyznaczają: gzyms kordonowy nad I kondy-

gnacją, gzymsy podokienne na poszczególnych kondygnacjach, szeroki pas fryzu mieszczący naprzemiennie zdwojone, niewielkie, kwadratowe otwory okienne poddasza i ujęte w profilowane ramy płyciny, gzymsy koronujący. Otwór wejściowy wraz z prostokątnym nadświetłem ujęty w tynkową opaskę; nad otworem wydatny klucz z dekoracją rautową. Otwory okienne prostokątne, w zróżnicowanych, profilowanych obramieniach: na I kondygnacji z wgłębными płycinami podokiennymi i wydatnym kłincem pokrytym dekoracją rautową w kluczu; w II kondygnacji – z płycinami podokiennymi wypełnionymi stylizowaną, ślepą balustradą i z trójkątnym naczółkiem, nad którym segmentowy łuk odciążający z cegieł w układzie kłincowym, z rautowym kluczem i rautowymi kłincami nasadowymi; między naczółkiem a otworem fryz dekorowany naprzemiennie półkulami i rautami w ornamente okuciowym; w III kondygnacji – zwieńczone prostym naczółkiem i fryzem z ornamentem okuciowym i rautem, ponad którym segmentowy łuk odciążający (jak w II kondygnacji), z polem wypełnionym ornamentem muszlowym; w IV kondygnacji – otwory zwieńczone dekoracyjnie opracowanym łukiem odciążającym, jak w kondygnacjach niższych.

Detal architektoniczny: profilowane obramienia okienne; płyciny podokienne wgłębne lub z ślepa balustrada; trójkątne lub proste naczółki okienne; fryzy nadokienne z ornamentem rautowym; segmentowe łuki odciążające nad otworami okiennymi; kłince z ornamentem rautowym w kluczach otworów; rozbudowany fryz z naprzemiennie umieszczonymi otworami i płycinami; pasy gzymsów. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami pierwotnie przeszklonymi, ob. przesłoniętymi, w kształcie prostokątów z nadwieszonymi łukami na krótszych bokach oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; nad profilowaną belką nadproża prostokątne nadświetle. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobną, z wolutowymi konsolkami, listwą przymykową słupka.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju, z 3-osiowym ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji. W otworach okiennych klatki zachowana stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią ze stopniami wyrównawczymi i podestem. Między sienią a klatką schodową drewniane, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe drzwi wahadłowe, ze stałym, zamkniętym łukiem odcinkowym nadświetłem. Drzwi z zachowanymi podziałami bordiurowymi, wypełnione barwionym, w części trawionym szkłem. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z częściowo zachowaną tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnym, toczonym słupkiem. Na podestach schodów – sanitariaty.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po remoncie. Zniszczeniu uległy dekoracyjne kroksztyny wspierające balkony.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwi wejściowych;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wahadłowych w sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się odtworzenie kroksztynów wspierających balkony.

• ul. Piastowska 38 (fot. 234)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowany w dolnej kondygnacji i oblicowany cegłą klinkierową na pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna; bryła zwarta, rozczłonkowana w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, symetryczna, z 2-osiowym, podkreślonym narożnym boniowaniem, ryzalitem pozornym w osiach środkowych; w 4 osi od zachodu prostokątny otwór wejściowy, powyżej którego w II i III kondygnacji prostokątne balkony z metalowymi, ażurowymi kratami balustrad. Cokół i pokryta wydatnym boniowaniem I kondygnacja, tworzą podstawę pod oblicowane cegłą klinkierową pozostałe kondygnacje. Podziały poziome wyznaczają: kapnikowy gzyms cokołowy, ponad którym w partii pseudoryzalitu pas diamentowej rustyki, wyładowany gzyms kordonowy nad I kondygnacją, listwowe pasy na wysokości pod- i nadokienników na poszczególnych kondygnacjach, szeroki pas fryzu złożony z: tynkowanych tabulatur z pasem gzymsu kostkowego i z naprzemiennie umieszczonymi zdwojonymi konsolkami dekorowanymi akantem i cekinami, na których wsparto uskokowy gzyms koronujący. Otwór wejściowy z nadświetłem zamkniętym łukiem pełnym ujęty w tynkową opaskę; nad otworem, dekorowany rautem wydatny klucz. Otwory okienne prostokątne w zróżnicowanych, wgłębnych bądź uszakowych obramieniach: w partii cokołu o wykroju leżących prostokątów, we wgłębionych opaskach, z dekoracyjnym kluczem; na I kondygnacji we wgłębnych obramieniach, z boniowaniem formowanym na wzór klinów łuku i kluczem z diamentowym rautem; w II-III-IV kondygnacji – w uszakowych opaskach, z płycinami podokiennymi wypełnionymi ornamentem okuciowym w II i III kondygnacji, dodatkowo z wgłębna płyciną nadokienną wypełnioną ornamentem rautowym w II kondygnacji oraz z trójkątnym naczółkiem w III kondygnacji; w IV kondygnacji – nad otworami proste, tynkowe tablaty; w pseudoryzalicie w I kondygnacji zamknięte łukiem pełnym, w IV kondygnacji łukiem odcinkowym; w III kondygnacji z naczółkami w formie nadwieszonych łuku pełnego, w IV kondygnacji – z nadokienną tabulaturą przerwana rautowym kluczem.

Detal architektoniczny: wgłębne i uszakowe obramienia okienne; płyciny podokienne z rautową i okuciową dekoracją; tablaty nadokienne; trójkątne lub o łuku pełnym nadwieszonym naczółki okienne; fryz wieńczący z tabulaturami, ornamentem kostkowym i zdwojonymi konsolkami; gzymsy kordonowe i wieńczące; pasy tynku w formie pod- i nadokienników; boniowanie naroży i I kondygnacji. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobną, z wolutowymi konsolkami, listwą przymykową słupka oraz szprosów. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami pierwotnie przeszklonymi, ob. przesłoniętymi, w kształcie prostokątów z kotarowymi wcięciami na krótszych bokach, przy których umieszczono niewielkie rozety oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; listwa przymykowa opracowana w formie stylizowanego pilastra o trzonie pokrytym ornamentem cekinowym, z rautowym impostem i jońską głowicą; nad profilowaną belką nadproża nadświetle zamknięte łukiem pełnym.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju, z 3-osiowym ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią z drewnianymi stopniami wyrównawczymi i podestem. Między sienią a klatką schodową drewniane, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe drzwi wahadłowe, ze stałym, zamkniętym łukiem odcinkowym nadświetłem. W sieni, części wejściowej, strop z fasetą i rozetą, pokryte ornamentem roślinnym z

przewagą akantu. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z częściowo zachowaną tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnym, toczonym słupkiem. Na podestach schodów – sanitariaty.

Stan zachowania:

— dobry; budynek po remoncie. Od strony podwórza wymieniona stolarka okienna.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwi wejściowych;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wahadłowych w sieni;
- wystrój sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się przywrócenie przeszklenia górnych kwater drzwi wejściowych oraz drzwi wahadłowych w sieni.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **ul. Piastowska 40 (fot. 235)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna; bryła zwarta, rozczłonkowana w fasadzie pięciobocznym, narożnym ryzalitem a w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką; dach nad narożnym ryzalitem kryty papą. Kamienica wzniesiona w miejscu wyraźnego rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer ze szpalerem lip.

Elewacja południowo-wschodnia (fasada): 7-osiowa, z pięciobocznym ryzalitem narożnym w 1 osi od zachodu; w 4 osi od zachodu otwór wejściowy, powyżej którego w II i III kondygnacji prostokątne balkony z metalowymi, ażurowymi kratami balustrad; w II kondygnacji balustrada o wykroju koszowym. Cokół gładko tynkowany, I kondygnacja pokryta pasami boniowania, pozostałe kondygnacje gładko tynkowane. Osie 4 i 5 od zachodu rozwiązane w pseudoryzalicie o narożach zaakcentowanych w I i 2/3 wysokości II kondygnacji boniowaniem, kondygnacje III i IV – gładko tynkowanymi lizenami. Podziały poziome wyznaczają: kapnikowy gzyms cokołowy, wyładowane gzymsy kordonowe, gzymsy podokienne, szeroki pas fryzu z naprzemiennie umieszczonymi zdwojonymi, kwadratowymi otworami okiennymi i wgłębnie profilowanymi płycinami, okapowy gzyms wieńczący. Podziały poziome narożnego, wielobocznego ryzalitu identyczne jak w korpusie, poza fryzem; poszczególne kondygnacje wydzielone wyładowanymi gzymsami kordonowymi. Otwór wejściowy z nadświetłem zamkniętym łukiem pełnym, ujęty pasami diamentowej rustyki, z rautowym kliniec w kluczu. Otwory okienne 2-3 oraz 6-7 osi – prostokątne w zróżnicowanych, wgłębnych bądź uszakowych obramieniach: w partii cokołu o wykroju leżących prostokątów, we wgłębionych płycinach; na I kondygnacji we wgłębnych obramieniach z kluczem dekorowanym diamentowym rautem; w II-III-IV kondygnacji – w uszakowych opaskach; w II kondygnacji z płycinami podokiennymi i nadokiennymi ujętymi wolutami, wypełnionymi tynkową tabulaturą; w

III kondygnacji z identycznymi płycinami podokiennymi i prostym, uskokowym naczółkiem dekorowanym ornamentem esownic, liści i masek. Otwory okienne w 4-5 osi (pseudoryzalit) zamknięte arkadą z wydatnymi kłińcami w kluczu; na III kondygnacji zwieńczone wspólnym trójkątnym naczółkiem; w IV kondygnacji wydzielone lizenami tworzącymi arkadowanie. Otwory okienne pięciobocznego ryzalitu w I kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym, w pozostałych kondygnacjach zamknięte łukiem pełnym; wszystkie z kłińcami w kluczu; w II i III kondygnacji osie ryzalitu wydzielone pilastrami o korynckich głowicach.

Detal architektoniczny: wgłębne i uszakowe obramienia okienne; płyciny podokienne; tablaty nadokienne; naczółki okienne; fryz wieńczący z otworami i płycinami; wydatne gzymsy kordonowe i wieńczący; gzymsy podokienne; boniowanie naroży pseudoryzalitu i I kondygnacji; lizeny i pilastry korynckie. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami pierwotnie przeszklonymi, ob. przesłoniętymi, w kształcie prostokątów z odcinkowymi naczółkami oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; ozdobna listwa przymykowa i profilowana belka nadproża, ponad którą nadświetle zamknięte łukiem pełnym. Stolarka okienna jedno- i dwuskrzydłowa, w większości współczesna, bezstylowa.

Elewacja północno-zachodnia (tylna) bez wystroju, z ryzalitem klatki schodowej o wyoblo-nych narożach. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią z drewnianymi stopniami wyrównawczymi i podestem. Między sienią a klatką schodową drewniane, 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe drzwi wahadłowe, ze stałym, zamkniętym łukiem odcinkowym nadświetle-m. Schody ceramiczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z zachowaną tralkową balustradą, profilowaną, giętą, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnym, rzeźbionym słupkiem. Na podestach schodów – sanitariaty.

Stan zachowania:

— dobry; współczesna stolarka okienna; ubytki tralek w balustradzie.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz drzwi wejściowych;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wahadłowych w sieni;
- klatka schodowa z balustradą i słupkiem.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuka-terie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z za-chowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się przywrócenie przeszklenia górnych kwater drzwi wejściowych oraz drzwi waha-dłowych w sieni.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 42 (fot. 236)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana w dolnej kondygnacji i oblicowana cegłą klinkierową na pozostałych kon-dygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwni-

czona, czterokondygnacyjna z mezzaninem; bryła zwarta, rozcłonkowana w fasadzie dwuosiowym, bocznym ryzalitem pozornym a w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką. Kamienica w ciągu zabudowy o wyraźnej linii ugięcia, wzniesiona w miejscu rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer ze szpalerem lip.

Elewacja wschodnia (fasada): 5 osiowa; w przyziemiu ceramiczny cokół, ob. pokryty farbą, zakończony wydatnym gzymsem okapowym, I kondygnacja pokryta pasami boniowania i wydzielona wydatnym gzymsem kordonowym, pozostałe kondygnacje oblicowane cegłą klinkierową, rozdzielone gzymсами podokiennymi przebiegającymi całą szerokość fasady. Całość wieńczy tynkowana kondygnacja poddasza, z prostokątnymi otworami okiennymi, ponad którą gzyms koronujący, ob. bez modylionów. W 1 osi od pd. – prostokątny otwór wejściowy z klinowym nadprożem, o zróżnicowanej fakturze tynku; w 4-5 osi od pd. – ryzalit pozorny; w 2 osi od pd., w II i III kondygnacji – balkony o ażurowych, metalowych kratkach balustrad. Otwory okienne prostokątne, w tynkowych, profilowanych obramieniach: w I kondygnacji z gzymsem podokiennym wspartym na dekoracyjnych konsolkach oraz z klinowym boniowaniem nadproża; w II kondygnacji ujęte jońskimi pilastrami o żłobkowanych trzonach, podtrzymującymi belkowanie z architrawem i trójkątnym naczółkiem wspartym dodatkowo na konsolkach, a także z prostokątnymi, wgłębными płycinami podokiennymi i gzymsem podokiennym na wolutowych wspornikach dekorowanych akantem; w III kondygnacji z gzymsem podokiennym wspartym na konsolkach pokrytych ornamentem rybiej łuski, ujmujących dekoracyjną płycinę z rozetą pośrodku oraz z wspartymi na dekorowanych ornamentem roślinnym konsolkach z trójkątnymi lub o łuku segmentowym naczółkami; w IV kondygnacji w uszakowych obramieniach, w dolnej części ujętych wolutowymi spływami, z wydatnym klinem w kluczu, nad którym prosty naczółek; otwory okienne poddasza – prostokątne, w ryzalicie pozornym kwadratowe, bez opasek. Otwory pseudoryzalitu opracowane jak w pozostałych osiach, we wspólnych obramieniach; między otworami III kondygnacji herma z popiersiem kobiety.

Detal architektoniczny: profilowane obramienia okienne; płyciny podokienne; tablatyry nadokienne; trójkątne lub o łuku segmentowym naczółki okienne; okapowy gzyms cokołowy; wydatny gzyms kordonowy; gzymsy podokienne; pasy boniowania I kondygnacji; pilastry jońskie ujmujące otwory II kondygnacji; herma między otworami okiennymi III kondygnacji pseudoryzalitu; dekoracyjne kliny w kluczu otworów; konsolowe wsporniki gzymsów podokiennych. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi, przesłoniętymi ozdobną kratą, ponad którymi trójkątne naczółki oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; ozdobna, profilowana belka nadproża, ponad którą prostokątne nadświetle. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, zachowana częściowo, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem; w części współczesna, bezstylowa.

Elewacja zachodnia (tylna) bez wystroju, z ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji; w otworach zachowana we fragmentach stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią z bocznymi, jednobiegowymi schodami, przechodzącymi w dwubiegowe powrotne, z zachowaną tralkową balustradą, profilowaną, giętą poręczą i ozdobnymi, żłobkowanymi słupkami. Schody monolityczne z drewnianymi stopnicami. Na podestach półpięter – sanitariaty. Na posadzce sieni ceramiczna posadzka z dwubarwnych płytek, z motywem gwiazdy pośrodku.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz drzwi wejściowych;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych;
- posadzka sieni;
- klatka schodowa z balustradą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się odtworzenie modylionów podtrzymujących gzyms koronujący.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 44 (fot. 237, 238)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowany w dolnej kondygnacji i oblicowany cegłą klinkierową na pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mezzaninem; bryła zwarta, rozczłonkowana w fasadzie dwuosiowym, bocznym ryzalitem pozornym a w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką. Kamienica w ciągu zabudowy o wyraźnej linii ugięcia, wzniesiona w miejscu rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer ze szpalerem lip. Kamienica bliźniacza do nr 42.

Elewacja wschodnia (fasada): 5 osiowa; w przyziemiu ceramiczny cokół, ob. otynkowany, zakończony wydatnym gzymsem okapowym; I kondygnacja pokryta pasami boniowania i wydzielona wydatnym gzymsem kordonowym, pozostałe kondygnacje oblicowane cegłą klinkierową, rozdzielone gzymsami podokiennymi przebiegającymi całą szerokość fasady. Całość wieńczy fryz z naprzemiennie umieszczonymi prostokątnymi otworami okiennymi i płycinami ujętymi modylionami, zakończony gzymsem kostkowym; modyliony podtrzymują wydatny okap. W 1 osi od pn. – prostokątny otwór wejściowy z klinowym nadprożem, o zróżnicowanej fakturze tynku; w 4-5 osi od pn. – ryzalit pozorny; w 2 osi od pn., w II i III kondygnacji – balkony o ażurowych, metalowych kratkach balustrad. Otwory okienne prostokątne, w tynkowych, profilowanych obramieniach: w I kondygnacji z gzymsem podokiennym wspartym na dekoracyjnych konsolkach oraz z klinowym boniowaniem nadproża; w II kondygnacji ujęte jońskimi pilastrami o żłobkowanych trzonach, podtrzymującymi belkowanie z architrawem i trójkątnym naczółkiem wspartym dodatkowa na konsolkach, a także z prostokątnymi, wgłębными płycinami podokiennymi i gzymsem podokiennym na wolutowych wspornikach dekorowanych akantem; w III kondygnacji z gzymsem podokiennym wspartym na konsolkach pokrytych ornamentem rybiej łuski, ujmujących dekoracyjną płycinę z rozetą pośrodku oraz z trójkątnymi lub o łuku segmentowym naczółkami, wspartymi na dekorowanych ornamentem roślinnym konsolkach; w IV kondygnacji w uszakowych obramieniach, w dolnej części ujętych wolutowymi spływami, z wydatnym klinem w kluczu, nad którym prosty naczółek; otwory okienne poddasza – prostokątne, w ryzalicie pozornym kwadratowe, bez opasek. Otwory pseudoryzalitu opracowane jak w pozostałych osiach, we wspólnych obramieniach; między otworami III kondygnacji pilaster w formie hermy z popiersiem kobiety; w IV kondygnacji między otworami kompozytowy pilaster o trzonie z ornamentem cekinowym.

Detal architektoniczny: profilowane obramienia okienne; płyciny podokienne; tablatyry nadokienne; proste, trójkątne lub o łuku segmentowym naczółki okienne; okapowy gzyms cokółowy; wydatny gzyms kordonowy; gzymsy podokienne z konsolkowymi wspornikami; pasy boniowania I kondygnacji; pilastry jońskie ujmujące otwory II kondygnacji; pilastry między otworami pseudoryzalitu w formie hermy lub pilastra kompozytowego; dekoracyjne klince w kluczu otworów; gzyms koronujący z modylionami. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi, przesłoniętymi ozdobną kratą, ponad którymi trójkątne naczółki oraz z dolnymi kwaterami pokrytymi ornamentem rautowym; ozdobna, profilowana belka nadproża, ponad którą prostokątne nadświetle. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, zachowana częściowo, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem; w części współczesna, bezstylowa.

Elewacja zachodnia (tylna) bez wystroju, z ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji; w otworach zachowana we fragmentach stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi wypełniona trawionym we wzory, a w narożach barwionym i szlifowanym szkłem.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią z bocznymi, jednobiegowymi schodami, przechodzącymi w dwubiegowe powrotne, z zachowaną w 2/3 tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i ozdobnymi, żłobkowanymi słupkami. Schody monolityczne, części dwu biegowej z drewnianymi stopnicami. Na podestach półpięter – sanitariaty. Na posadzce sieni ceramiczna posadzka z dwubarwnych płytek, z motywem gwiazdy pośrodku.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów oraz drzwi wejściowych;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych w sieni;
- posadzka sieni;
- klatka schodowa z balustradą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 46 (fot. 239)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana w dolnej kondygnacji i oblicowana cegłą klinkierową na pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mezzaninem; bryła zwarta, rozczłonkowana w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką. Kamienica w ciągu zabudowy o wyraźnej linii ugięcia, wzniesiona w miejscu rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer ze szpalerem lip.

Elewacja wschodnia (fasada): 5-osiowa; w przyziemiu ceramiczny cokół, ob. otynkowany, zakończony wydatnym gzymsem okapowym, I kondygnacja pokryta pasami gładkiego boniowania i wydzielona gzymsem kordonowym, pozostałe kondygnacje oblicowane cegłą klinkierową, ujęte narożnym boniowaniem (w II kondygnacji z ornamentem rautowym), rozdzielone gzymсами podokiennymi przebiegającymi całą szerokość fasady; dwie osie środkowe ujęte boniowanymi lizenami. Całość wieńczy fryz z naprzemiennie umieszczonymi zdwojonymi, kwadratowymi otworami okiennymi i tynkowymi tabulaturami z pierwotnie umieszczonymi modylionami, zakończony uskokowym gzymsem koronującym i wydatnym okapem. W 3 osi od pd. – prostokątny otwór wejściowy w profilowanym w 2/3 wysokości obramieniu; powyżej w dwóch środkowych osiach, na II i III kondygnacji balkony o ażurowych, metalowych kratkach balustrad. Otwory okienne prostokątne, w tynkowych, profilowanych obramieniach: w I kondygnacji z odcinkami gzymsu podokiennego; w II i III kondygnacji z uszakami, płycinami podokiennymi z dekoracją rautową, tabulaturami nadokiennymi i prostym (w II kondygnacji) i trójkątnymi lub o łuku pełnym (w III kondygnacji) naczółkiem; w IV kondygnacji otwory zamknięte łukiem odcinkowym z wydatnym kluczem oraz z gzymsem podokiennym wspartym na konsolkach.

Detal architektoniczny: profilowane obramienia okienne; płyciny podokienne; tablaty nadokienne; proste, trójkątne lub o łuku pełnym naczółki okienne; okapowy gzyms cokołowy; wydatny gzyms kordonowy; gzymsy podokienne; pasy boniowania I kondygnacji; narożne boniowanie z dekoracją rautową; boniowane lizeny osi środkowych. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi, przesłoniętymi ozdobną kratą; ozdobna, profilowana belka nadproża, ponad którą prostokątne nadświetle, ob. przesłonięte. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, zachowana częściowo, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem.

Elewacja zachodnia (tylna) bez wystroju, ze środkowym ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji; w otworach zachowana we fragmentach stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi wypełniona trawionym a w narożach barwionym i szlifowanym szkłem.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z wyrównawczymi, jednobiegowymi schodami; sień wydzielona pierwotnie dwuskrzydłowymi drzwiami wahadłowymi z odcinkowym nadświetlem, ob. zachowane nadświetle. Schody główne dwubiegowe powrotne, monolityczne z drewnianymi stopnicami, z zachowaną we fragmentach tralkową balustradą i profilowaną, zakończoną wolutą poręczą. Na podestach półpięter – sanitariaty. Na posadzce sieni ceramiczna posadzka z wielobarwnych płytek o geometrycznych wzorach, z dwoma pasami bordiury.

Stan zachowania:

— dostateczny; brak wystroju wewnątrz, ubytki tralek w balustradzie, brak drzwi wahadłowych w sieni.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych w sieni;
- posadzka sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się odtworzenie modylionów podtrzymujących gzymsy koronujące.

Zaleca się wstawienie drzwi wahadłowych oraz uzupełnienie tralek w balustradzie schodów.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 48 (fot. 240)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans z elementami neoklasycyzmu.

Mur., tynkowana w dolnej kondygnacji i oblicowana cegłą klinkierową na pozostałych kondygnacjach (ob. pomalowane), z ceramicznym i wyrobionym w tynku detałem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna z mezzaninem; bryła zwarta, rozczłonkowana w elewacji podwórzowej ryzalitem klatki oraz nieznacznym załamaniem w narożu pn.-zach. Dach dwuspadowy, kryty ceramicznie dachówką. Kamienica w ciągu zabudowy, w miejscu rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer.

Elewacja południowo wschodnia (fasada): 5-osiowa, symetryczna; w przyziemiu ceramiczny cokół, ob. otynkowany, zakończony wydatnym gzymsem okapowym, I kondygnacja pokryta pasami gładkiego boniowania i wydzielona gzymsem kordonowym, pozostałe kondygnacje oblicowane cegłą klinkierową, rozdzielone gzymsami podokiennymi przebiegającymi całą szerokość fasady; gzyms podokienny IV kondygnacji z dodatkową listwą dekorowaną motywem arkadkowym i liściem akantu; całość wieńczy fryz z naprzemiennie umieszczonymi zdwojonymi, kwadratowymi otworami okiennymi i tynkowymi, prostokątnymi tabulatarami, pierwotnie rozdzielonymi modylionami, zakończony uskokowym gzymsem koronującym i wydatnym okapem. W osi elewacji prostokątny otwór wejściowy w profilowanym obramieniu; powyżej na II i III kondygnacji balkony o ażurowych, metalowych kratkach balustrad. Otwory okienne prostokątne, w tynkowych, profilowanych obramieniach: w I kondygnacji z płycinami podokiennymi z dekoracją rautową oraz z ozdobnym kluczem z ornamentem kartusowym, ponad którym prosty naczółek wsparty na konsolkach, wpisany w gzyms kordonowy, stanowiący podstawę pod architektoniczne obramienie otworu II kondygnacji; w II kondygnacji otwory ujęte półkolumnami jońskimi wspartymi na cokole dekorowanym wgłębną płyciną z rautem, dźwigającymi belkowanie złożone z architrawu pokrytego meandrem, gzymsu kostkowego oraz prostego naczółka; w III kondygnacji otwory ujęte hermami z popiersiem kobiet na słupach pokrytych ornamentem cekinowym, wspartych na wyładowanym odcinku gzymsu, pod którym wgłębną płycina; hermy dźwigają belkowanie złożone z architrawu z festonami, gzymsu kostkowego, ponad którym trójkątny naczółek o formie tympanonu z akroterionem pośrodku; w IV kondygnacji otwory zamknięte łukiem odcinkowym, w profilowanym obramieniu uszakowym, z kluczem.

Detal architektoniczny: profilowane obramienia okienne; wgłębne płyciny podokienne; złożone z architrawu, gzymsu kostkowego oraz prostego lub trójkątnego naczółka belkowania; jońskie półkolumny lub hermy z popiersiem kobiecym ujmujące otwory II i III kondygnacji; okapowy gzyms cokołowy; wydatny gzyms kordonowy; profilowane gzymsy podokienne; pasy boniowania I kondygnacji; fryz wieńczący z otworami, płycinami i pierwotnie z modylionami. Stolarka dwuskrzydłowych drzwi wejściowych ramowo-płycinowa: z górnymi kwaterami przeszklonymi, w opaskach z dekoracją rautową oraz dolnymi kwaterami z płyciną z rautem; z szeroką belką nadproża, ponad którą prostokątne nadświetle. Stolarka okienna dwuskrzydłowa, zachowana częściowo, ze stałym, profilowanym ślemieniem i ozdobnym słupkiem.

Elewacja północno-zachodnia (tylna) bez wystroju, ze środkowym ryzalitem klatki schodowej. Oś otworów klatki o przesuniętej wysokości kondygnacji; w otworach zachowana we fragmentach stolarka z drobnymi podziałami bordiurowymi, wypełniona trawionym a w narożach barwionym i szlifowanym szkłem.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią ze środkowymi, drewnianymi, jednobiegowymi schodami wyrównawczymi; sień wydzielona dwuskrzydłowymi drzwiami wahadłowymi z odcinkowym nadświetłem. Schody główne dwubiegowe powrotne, monolityczne z drewnianymi stopnicami, z zachowaną we fragmentach tralkową balustradą, profilowaną, zakończoną wolutą poręczą i słupkiem. Na podestach półpięter – sanitariaty. W sieni strop z fasetą ornamentem rocaille oraz rozetą z akantem; posadzka z ceramicznych płytek z motywem gwiazd pośrodku obramowana pasem bordiury.

Stan zachowania:

— dobry; ubytki trałek w balustradzie schodów, współczesne drzwi wahadłowe w sieni.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny i dyspozycja fasady;
- wykrój i układ otworów;
- metalowe balustrady balkonów;
- stolarka drzwi wejściowych;
- strop i posadzka sieni.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się odtworzenie modylionów podtrzymujących gzymsy koronujące oraz kroksztynów pod balkonami.

Budynek kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 50 (fot. 241-243)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neorenesans.

Mur., tynkowany w I i II kondygnacji oraz oblicowany cegłą klinkierową w III i IV kondygnacji (ob. pomalowane), z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji podwórzowej bocznym ryzalitem klatki schodowej; dach dwuspadowy, kryty papą, z 4 lukarnami nakrytymi dachami namiotowymi o wklęsłych krawędziach. Kamienica w ciągu zabudowy, w miejscu rozszerzenia ulicy Piastowskiej w skwer.

Elewacja południowa (fasada) 4-osiowa; w przyziemiu ceramiczny cokół, ob. otynkowany, zakończony wydatnym gzymsem okapowym, I i II kondygnacja pokryte pasami gładkiego, wypukłego boniowania i wydzielone gzymsami kordonowymi, III i IV kondygnacja oblicowane cegłą klinkierową, ujęte we wspólną, wyrobioną w tynku ramę; w III kondygnacji gzyms podokienny przebiegający całą szerokość fasady. W 1 osi od zach. prostokątny otwór wejściowy z wydatnym klinцем w kluczu. W II i III kondygnacji, na szerokość dwóch osi, balkony z metalową, ażurową balustradą. Otwory okienne prostokątne; w I kondygnacji z wydatnymi klincami w kluczu; w II kondygnacji z łukiem odciążającym pokrytym fakturą tabulaturą i z ozdobnym kluczem oraz z wgłębną płyciną podokienną pokrytą m.in. rautem; w

III kondygnacji z łukiem odciążającym pokrytym fakturą tabulaturą i z wolutowym klin-
cem w kluczu, umieszczonymi w tynkowej, o wolutowo wciętych bokach płycinie nadokien-
nej, ponad którą trójkątny naczółek na wolutowych konsolkach; otwory w 2 i 3 osi, II i III
kondygnacji zastąpione otworami wejściowymi; w IV kondygnacji płycina nadokienna z fe-
stonem, ponad którą naczółek o łuku odcinkowym nadwieszonym, wypełnionym muszlą w
podniebieniu.

Detal architektoniczny: wypukłe pasy boniowania I i II kondygnacji; tynkowe ramy III i IV
kondygnacji; kapnikowy gzyms cokołowy; gzymsy kordonowe; gzyms podokienny III kon-
dygnacji; płyciny pod- i nadokienne; trójkątne lub odcinkowe naczółki okienne. Drzwi wej-
ściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, z przeszklonymi górnymi kwaterami
oraz z prostokątnym nadświetlem wydzielonym profilowanym nadprożem. Fragmentarycznie
zachowana stolarka okienna (I kondygnacja), dwuskrzydłowa ze stałym profilowanym śle-
mieniem i ozdobnym słupkiem.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju; otwory okienne klatki schodowej o przesuniętej wy-
sokości kondygnacji; w otworach zachowana we fragmentach stolarka z drobnymi podziałami
bordiurowymi wypełniona trawionym a w narożach barwionym i szlifowanym szkłem.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią z drewnianymi, jednobiegowymi,
środkowymi schodami wyrównawczymi; sień wydzielona dwuskrzydłowymi drzwiami waha-
dłowymi, o przeszklonych górnych kwaterach oraz o prostokątnym nadświetlu. Strop sieni z
fasetą z ornamentem okuciowym oraz z rozetą dekorowaną akantem; ściany sieni z dwoma
olejnymi malowidłami z pejzażami: *„Klosterkirche Haindorf”* i *„Schloss Friedland”*; po-
sadzka w przedniej części sieni z flizów ceramicznych ułożonych w szachownicę z bordiurą.
Schody klatki dwubiegowe powrotne, masywne z drewnianymi stopnicami; balustrada drew-
niana z tralkami, profilowaną poręczą i toczonym słupkiem.

Stan zachowania:

— dobry; ubytki tynku na stropie i ścianach sieni; ubytki tralek; współczesna stolarka okien-
na.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, lukarn, geometria dachów;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka;
- klatka schodowa z balustradą;
- strop i posadzka sieni;
- olejne malowidła na ścianach sieni;
- metalowe balustrady balkonów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztu-
katerie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem
istniejącego wzoru.

Należy odtworzyć kroksztyny pod płytami balkonów.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 52 (fot. 244)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r., ok. 1970 r. nadbudowa poddasza; neorenesans.

Mur., tynkowana w I kondygnacji, oblicowana cegła klinkierową, ob. pomalowaną, na pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Kamienica narożna, u zbiegu ul. Piastowskiej i ul. M. Skłodowskiej – Curie. Rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery „L”, ze ściętym narożem pd.-zach.; podpiwniczona, pierwotnie czterokondygnacyjna, o nadbudowanej V kondygnacji; bryła rozczłonkowana w elewacjach frontowych skrajnymi ryzalitami pozornymi oraz w elewacji podwórzowej ryzalitem bocznym. Dach korpusu pierwotnie dwuspadowy, kryty ceramicznie, ze szczytami facjat krytymi osobnymi dwuspadowymi daszkami. W I kondygnacji, w ściętym narożu i w przylegających ryzalitach pozornych, przebite otwory wejściowe i szerokie okna witrażowe.

Elewacje frontowe o zróżnicowanej ilości osi: pd. – 9-osiowa, trzyczęściowa; zach. – 4-osiowa, dwuczęściowa; narożnik pd.-zach. – 1-osiowy. Naroża poszczególnych części podkreślone boniowaniem. Całość obiega cokół z kapnikowym gzymsem, powyżej I kondygnacji załamujący się gzyms kordonowy oraz gzyms koronujący z szerokim pasem fryzu podzielonego uproszczonymi konsolami, pomiędzy którymi prostokątne płyciny z pozostałościami pierwotnej dekoracji. Otwory okienne o zróżnicowany wykroju: zamknięte łukiem pełnym w I kondygnacji oraz w IV kondygnacji ryzalitów pozornych; prostokątne na pozostałych kondygnacjach. Obramienia zróżnicowane na poszczególnych kondygnacjach, wyrobione w tynku gładkim lub fakturowym, bogatsze w ryzalitach pozornych; w I kondygnacji z prostym naczółkiem, rozbudowanym w części środkowej w trójkątny, wsparty na wolutowych konsolkach; w II kondygnacji z naczółkiem prostym rozbudowanym w części środkowej w naczółek o łuku pełnym, wsparty j.w.

Elewacja południowa (frontowa od ul. Piastowskiej): 9-osiowa. Część zachodnia to 2-osiowy ryzalit pozorny, zakończony 1-osiową facjatą zwieńczoną naczółkiem o łuku pełnym; w II i III kondygnacji, pomiędzy otworami okiennymi nisze zamknięte łukiem pełnym. Część wschodnia, w 6-7-8 osi to 3-osiowy ryzalit pozorny, o rozbudowanych, wspólnych dla trzech osi, naczółkach okiennych na II i III kondygnacji; dodatkowo w II kondygnacji osie podkreślone hermowymi pilastrami a w III kondygnacji oś środkową ujmują żłobkowane pilastry o uproszczonych głowicach. Pseudoryzalit zakończony pierwotnie 2-osiową facjatą, zamkniętą linią nadwieszoną trójkąta, powyżej którego nadstawka zakończona półkolistą niszą. W części środkowej, tj. 3-4-5 oś, w osi środkowej prostokątny otwór wejściowy, powyżej którego prostokątne balkony o współczesnych balustradach.

Elewacja zachodnia (frontowa od ul. M. Skłodowskiej-Curie): 4-osiowa, z 1-osiowym ryzalitem pozornym od pd. Wystrój i podziały jak w elewacji południowej; dodatkowo pod otworami okiennymi III i IV kondygnacji prostokątne, dwudzielne płyciny.

Detal architektoniczny: boniowanie naroży; kapnikowy gzyms cokołowy; gzymsy kordonowe; uskokowy gzyms wieńczący z rozbudowaną partią fryzu; pilastrów flankowanie osi okiennych pseudoryzalitu; opaski okienne; nisze międzyokienne; wspólne naczółki okienne w pseudoryzalitach; szczyty facjat. Stolarka drzwiowa i okienna współczesna, bezstylowa, zróżnicowana.

Elewacja tylna bez wystroju; w otworach okiennych klatki schodowej zachowane fragmenty barwnego przeszklenia otworów.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, z sienią przechodnią na rzucie litery „Z”. W sieni, w trakcie frontowym monolityczne schody wyrównawcze; schody główne, w ryzalicie tylnym, monolityczne, dwubiegowe, powrotne (współczesne).

Stan zachowania:

— dostateczny. Zniszczono kształt dachu poprzez nadbudowę V kondygnacji; wnętrza pozabawione wystroju.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku, kształt facjat;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Należy przywrócić pierwotną bryłę budynku ze szczytami.

Należy: odtworzyć boniowanie I kondygnacji i uzupełnić fryz wieńczący; wymienić balustrady balkonów oraz stolarkę okienną i drzwiową.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 54 (fot. 245)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana w I kondygnacji, oblicowana cegłą klinkierową, ob. pomalowaną, w pozostałych kondygnacjach, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej szerokim ryzalitem; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, pokryta pasami płytkiego boniowania w I kondygnacji. W przyziemiu niewysoki cokół z odsadzką; ponad I kondygnacją listwowy gzyms kordonowy; na pozostałych kondygnacjach pasy gzymsów pod- i nadokiennych; w zwieńczeniu szeroki pas fryzu z naprzemiennie umieszczonymi tynkowymi tabulatarami i podwójnymi, kwadratowymi oknami poddasza, ponad którymi kostkowy gzyms koronujący i wyładowany okap. W 4 osi od zachodu prostokątny otwór wejściowy w tynkowej opasce z klinцем w kluczu, powyżej którego w osi umieszczono na II i III kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych kratkach balustrad. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych, zróżnicowanych obramieniach: w I kondygnacji z tynkowym klinцем w kluczu, z płyciną podokienną dekorowaną rautem, o osiach rozdzielonych pasami boniowania z ornamentem rautowym; w II kondygnacji w formie aediculi, o sfazowanych w 2/3 obramieniach wspartych na rautowych postumentach, z płycinami pod- i nadokiennymi wypełnionymi ornamentem okuciowo-rautowym oraz z trójkątnym naczółkiem na wolutowych konsolkach; w III kondygnacji w profilowanym obramieniu, ujętym dodatkowo tynkowymi pseudouszakami, z gzymsem podokiennym oraz z płyciną nadokienną z ornamentem okuciowo-rautowym, ponad którym, wsparty na konsolkach wyładowany odcinek gzymsu z naczółkiem o łuku odcinkowym; w IV kondygnacji w profilowanym obramieniu z przewiązkami, z gzymsem podokiennym oraz odcinkiem gzymsu nadokieńskiego, pod którym płycina z ornamentem okuciowym.

Detal architektoniczny: boniowanie przyziemia; gzyms kordonowy, pasy gzymsów pod- i nadokiennych; fryzy z naprzemiennie umieszczonymi tablaturami i otworami okiennymi poddasza; kostkowy gzyms wieńczący; aediculowe obramienia okienne II kondygnacji; profilowane obramienia otworów okiennych III i IV kondygnacji; trójkątne lub odcinkowe naczółki; płyciny pod- i nadokienne z ornamentem okuciowym i rautowym. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, z nadświetlem wydzielonym profilowanym ślaniem pokrytym palmetą; górne kwatery skrzydeł przeszklone, z zachowaną w skrzydle wsch. ozdobną kratą z motywem wici roślinnej zakończonej głowami smoków, ponad kwaterami odcinkowe naczółki, dekorowane j.w.; dolne kwatery – płyciny z ornamentem okuciowo-rautowym; ozdobny słupek o żłobkowanym trzonie, zakończony kompozytową głowicą. Stolarstwo okienne dwuskrzydłowe ze stałym ślaniem i profilowanym słupkiem.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju; 6-osiowa, z 4-osiowym ryzalitem środkowym mieszczącym m.in. klatkę schodową i na półpiętrach sanitariaty. Oś otworów okiennych klatki

przesunięta w wysokości kondygnacji; w otworach zachowane fragmentarycznie bordiurowe podziały z trawionym i barwionym przeszkleniem.

Klatka schodowa w trakcie pn., poprzedzona sienią przechodnią z kilkoma drewnianymi, środkowymi stopniami wyrównawczymi. Sień wydzielona w trakcie przednim wahadłowymi drzwiami z odcinkowym nadświetlem; drzwi o przeszklonych górnych kwaterach. Schody klatki monolityczne, z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z pozostałościami tralkowej balustrady oraz z profilowaną poręczą i słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka.

Stan zachowania:

— dobry. Wnętrze pozbawione wystroju; ubytki detalu architektonicznego w elewacji frontowej. Zamalowana cegła klinkierowa na wyższych kondygnacjach.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwiowa;
- balustrady balkonów;
- drzwi wahadłowe w sieni;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, kategorie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Należy zachować i uzupełnić zieleń ogródka przed fasadą.

Fasada budynku kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **ul. Piastowska 56 (fot. 246)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, pięciokondygnacyjna; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym.

Elewacja południowa (fasada): 4-osiowa, z prostokątnym otworem wejściowym w 3 osi od zach., ponad którym w II kondygnacji balkon z metalową, ażurową balustradą; w skrajnej osi wsch., w I kondygnacji wtórnie przebity otwór wejściowy i okienny do sklepu, poprzedzone jednobiegowymi schodami z podestem. W przyziemiu cokół z odsadzką, ponad I kondygnacją gzyms kordonowy, całość wieńczy wyładowany okap wsparty na modylionach. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych opaskach: w I i V kondygnacji bez dodatkowych elementów wystroju; w II kondygnacji w aediculowych obramieniach złożonych z kanelowanych kompozytowych pilastrów, posadowionych na wysokich cokołach, ujmujących płyciny podokienne wypełnione ornamentem roślinnym i antytetycznie ustawionymi gryfami, podtrzymujących trójkątne, wyładowane naczółki; w III kondygnacji ujęte kanelowanymi pilastrami wspierającymi segmentowy naczółek; w IV kondygnacji z gzymsem podokiennym z kwadratowymi wspornikami w narożach oraz prostym naczółkiem z klincem w osi otworu.

Detal architektoniczny: gzyms kordonowy; pas wspierających okap modylionów; aediculowe obramienia okienne z trójkątnymi lub segmentowymi naczółkami; płyciny podokienne; profilowane obramienia otworów. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzy-

dłowe z prostokątnym nadświetlem; górne kwatery pierwotnie przeszklone, dolne z prostokątnymi płycinami; skrzydła wydzielone słupkami dekorowanymi kanelowanymi pilastrami. Stolarka okienna dwuskrzydłowa ze stałym, profilowanym ślemieniem i słupkiem dekorowanym ornamentem cekinowym.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju.; w otworach klatki schodowej, przesuniętych w wysokości kondygnacji, zachowana stolarka okienna z drobnymi podziałami i wypełnieniem bordiurowym szkłem trawionym i barwionym.

Klatka schodowa w trakcie tylnym, poprzedzona sienią przechodnią z drewnianymi, środkowymi stopniami wyrównawczymi, wydzieloną dwuskrzydłowymi drzwiami wahadłowymi z odcinkowym nadświetlem. W sieni posadzka ceramiczna ułożona w biało-czarną szachownicę oraz strop z fasetą i rozetą, pokryte ornamentem wstęgowo-roślinnym. Schody klatki monolityczne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika.

Stan zachowania:

— dostateczny. Ubytki tynku na fasadzie; wymieniona częściowo stolarka okienna na bezstyłową.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwiowa;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami;
- wystrój sieni przechodniej;
- balustrada balkonu.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Należy zlikwidować lub uporządkować sprawę sklepu w przyziemiu.

Należy odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

• ul. Piastowska 58 (fot. 247)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neobarok z elementami neoklasycyzmu.

Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, pięciokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w fasadzie, III-kondygnacyjnym ryzalitem balkonowym; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym.

Elewacja południowa (fasada): 4-osiowa, pokryta pasami płytkiego boniowania w I kondygnacji oraz z narożami pokrytymi zróżnicowanym boniowaniem na kolejnych kondygnacjach; z cokołem z odsadzką w przyziemiu, pasami gzymsu kordonowego nad I i IV kondygnacją oraz z modylionami w zwieńczeniu, podtrzymującymi wysunięty okap. W 1 osi od zach. szeroki, prostokątny otwór bramy przejazdowej; w 2 osi – ryzalit balkonowy, przebiegający od I do III kondygnacji, w przyziemiu pełny, powyżej z czworobocznymi, narożnymi filarami podtrzymującymi balkony kolejnych kondygnacji. Balkon II kondygnacji z pełną balustradą dekorowaną ornamentem rautowym i z filarami pokrytymi ornamentem cęgowym; balkon III kondygnacji o filarach pozbawionych wystroju i ażurowej balustradzie złożonej z ceramicz-

nych tralek; balkon IV kondygnacji o balustradzie z metalową, ażurową kratą między narożnymi, ceramicznymi słupkami. Otwory okienne prostokątne: w parterze – wtórne; w II kondygnacji ujęte uproszczonymi pilastrami posadowionymi na wysokich cokołach ujmującymi płycinę podokienną z rautem, podtrzymującymi belkowanie z fryzem dekorowanym festonami, prostym naczółkiem z wolutowo-muszlowym zwieńczeniem; w III kondygnacji – w profilowanych, wgłębnych opaskach z uszakami w części górnej, z płyciną nadokienną dekorowaną antytetycznie ustawionymi łabędziami, ujętą konsolkami podtrzymującymi trójkątny naczółek; w IV kondygnacji – z gzymsem podokiennym wspartym na narożnych konsolkach, płyciną nadokienną z rautem i wygiętym półkoliście pośrodku naczółkiem, wypełnionym ornamentem muszlowym; w V kondygnacji w opaskach z rautami i kłincem w kluczu.

Detal architektoniczny: pasy boniowania przyziemia; boniowanie naroży; gzymsy kordonowe; pas modylionów; obramienia otworów okiennych złożone z pilastrów, płycin pod- i nadokiennych, prostych, trójkątnych lub wyładowanych pośrodku naczółków; tralkowa, pełna płycinowa oraz metalowa, ażurowa balustrada balkonów ryzalitu. Drzwi wejściowe szerokie dwuskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe z nadświetlem (ob. przesłoniętym reklamą), o górnych kwaterach pierwotnie przeszkłonych, zamkniętych łukiem pełnym oraz dolnych z dekoracją snycerską. Stolarka okienna dwuskrzydłowa ze stałym ślemieniem i profilowanym słupkiem.

Elewacja północna (tylna), bez wystroju; oś klatki schodowej o przesuniętych w wysokości otworach okiennych, z zachowaną fragmentarycznie stolarką z podziałami bordiurowymi kwater i wypełnieniem trawionym lub/i barwionym szkłem.

Klatka schodowa w części pn., poprzedzona sienią przejazdową z kilkoma dodatkowymi, poprowadzonymi poprzecznie do osi sieni, stopniami wyrównawczymi z drewnianymi stopnicami; schody klatki monolityczne z drewnianymi stopnicami, jednobiegowe, przechodzące w dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą i profilowaną poręczą. Na podestach schodów sanitariaty. Środkowa część sieni sklepiona krzyżowo; posadzka betonowa.

Stan zachowania:

— dobry. W sieni odpadające tynki, zniszczona posadzka.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykusz balkonowy z balustradami;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka drzwiowa;
- sień przelotowa ze sklepieniem;
- schody z balustradą i poręczą.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 60 (fot. 248)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1895 r.; neorenesans pn. z elementami neobaroku.

Mur., tynkowana w I i II kondygnacji, oblicowana cegłą klinkierową (ob. pomalowaną) w III i IV kondygnacji; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; pod-

piwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej ryzalitem klatki schodowej; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym.

Elewacja południowa (fasada): 4-osiowa; pokryta pasami wydatnego boniowania w I i II kondygnacji oraz o narożach pokrytych płaskim boniowaniem w III i IV kondygnacji; z cokołem z odsadzką w przyziemiu, pasami gzymsu kordonowego nad I i II kondygnacją oraz z kostkowym gzymsem wieńczącym z fryzem złożonym z naprzemiennie rozmieszczonych modylionów i płycin dekorowanych akantem; modyliony podtrzymują mocno wysunięty okap. W 1 osi od wsch. prostokątny otwór wejściowy; w dwóch osiach środkowych, od II do III kondygnacji wspólne balkony o metalowych, ażurowych balustradach. Otwór wejściowy ujęty pasami boniowania I kondygnacji, z kluczem dekorowanym rautem. Otwory okienne prostokątne: w parterze z pięciobocznymi kłińcami i rautowym kluczem; w II kondygnacji z płyciną podokienną z boniami i rautem, zamknięte naczółkiem segmentowym pokrytym rustyką; w III kondygnacji w tynkowych, gładkich opaskach, z prostokątną płyciną podokienną, z wyrobionym w tynku łukiem segmentowym, z kluczem dekorowanym akantem nad otworem oraz z trójkątnym naczółkiem na konsolkach; w IV kondygnacji w tynkowych opaskach, z gzymsem podokiennym wspartym na konsolkach, z tabulaturą nadokienną z girlandami oraz z naczółkiem zamkniętym łukiem pełnym, ujętym wolutami.

Detal architektoniczny: pasy boniowania dolnych kondygnacji; naprzemienne boniowanie naroży górnych kondygnacji; gzymsy kordonowe; gzymsy koronujące z ornamentem kostkowym, fryzem z tabulaturami i modylionami; płyciny pod- i nadokienne; naczółki otworów okiennych; metalowa, ażurowa balustrada balkonów. Drzwi wejściowe i stolarka okienna – współczesne; drzwi bezstylowe.

Elewacja północna (tylna), bez wystroju, z ryzalitem klatki schodowej; oś klatki o przesuniętych w wysokości otworach okiennych.

Klatka schodowa w części pn., poprzedzona sienią ze środkowymi, drewnianymi stopniami wyrównawczymi; schody klatki monolityczne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i toczonym, ozdobnym słupkiem. Sień wydzielona dwuskrzydłowymi, wahadłowymi drzwiami z odcinkowym nadświetlem; górne kwatery drzwi pierwotnie przeszkłone. Strop sieni z fasetą pokrytą dekoracją złożoną z głów mężczyzn ujętych antytetycznie ustawionymi głowami jednorożców w ornamentach zwojów i liści akantu; pośrodku rozeta. Posadzka sieni w części frontowej z ułożonych w szachownicę płyt ceramicznych.

Stan zachowania:

— dostateczny; zły stan ścian klatki schodowej, wtórne, bezstylowe drzwi wejściowe, zamalowany wystrój sztukatorski sieni.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- balkony z metalowymi balustradami;
- wykrój i układ otworów;
- sień z dekoracją stropu i posadzką;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

Zaleca się wymianę bezstylowej stolarki drzwi wejściowych oraz przeszklenie górnych kwater drzwi wahadłowych w sieni.

• ul. Piastowska 62 (fot. 249)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1890 r.; neorenesans.

Mur., tynkowana w I kondygnacji, oblicowana cegła klinkierową (ob. pomalowaną) na pozostałych kondygnacjach; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w elewacji tylnej ryzalitem klatki; nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym.

Elewacja południowa (fasada): 5-osiowa, pokryta pasami płytkiego boniowania w I kondygnacji oraz w narożach kolejnych kondygnacjach pokryta rzadko rozmieszczonymi pasami pseudoboniowania; z cokołem z odsadzką w przyziemiu, pasami gzymsu kordonowego nad I kondygnacją, tynkowymi pasami na wysokości pod- i nadokienników II – IV kondygnacji oraz pasem gzymsu koronującego z szerokim fryzem wypełnionym tynkowymi tablaturami w osiach okiennych; całość wieńczy wysunięty okap. W 1 osi od zach. szeroki, prostokątny otwór bramy przejazdowej; w 3 osi, w II i III kondygnacji balkony z metalową, ażurową kratą balustrady. Otwór wejściowy i okienne I kondygnacji ujęte pasami boniowania; nad otworami wyrobione w tynku klince. Otwory okienne pozostałych kondygnacji prostokątne, w profilowanych opaskach: w II kondygnacji z płyciną pod- i nadokienną i z trójkątnym naczółkiem; płyciny pokryte tynkową tablaturą; w III kondygnacji z gzymsem podokiennym na konsolkach, płyciną nadokienną z tynkową tabulaturą oraz z prostym naczółkiem; w IV kondygnacji z gzymsem podokiennym na konsolkach, klincem w kluczu obramienia oraz nadokiennikiem w formie wciętej po bokach tablatury łączącej się z gzymsem koronującym.

Detal architektoniczny: pasy boniowania przyziemia i naroży; gzyms kordonowy; gzyms wieńczący z fryzem z tynkowymi tablaturami; profilowane obramienia otworów okiennych; płyciny pod- i nadokienne; proste i trójkątne naczółki; klince nad otworami okiennymi; metalowa, ażurowa balustrada balkonów. Drzwi wejściowe szerokie dwuskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe, z prostokątnym nadświetłem wydzielonym profilowaną belką nadproża. Stolarka okienna dwuskrzydłowa ze stałym ślemieniem i profilowanym słupkiem.

Elewacja północna (tylna), bez wystroju; oś klatki schodowej o przesuniętych w wysokości otworach okiennych, z zachowaną stolarką z podziałami bordiurowymi kwater i wypełnieniem trawionym lub/i barwionym szkłem.

Klatka schodowa w części pn., poprzedzona sienią przejazdową z kilkoma dodatkowymi, poprowadzonymi poprzecznie do osi sieni, stopniami wyrównawczymi z drewnianymi stopnicami; schody klatki monolityczne z drewnianymi stopnicami, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym, toczonym słupiem. Na podestach schodów sanitariaty. Sień trójprzęsłowa; w każdym przęśle strop z fasetą pokrytą ornamentem roślinnym.

Stan zachowania:

— dostateczny. Odpadające tynki wewnątrz sieni, zniszczone stopnice schodów, zamalowana cegła klinkierowa w fasadzie oraz sztukaterie wewnątrz kamienicy.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- balkony z balustradami;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka;
- sień przelotowa ze stropem z fasetą;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Zaleca się odczyszczenie cegły klinkierowej w fasadzie.

• ul. Piastowska 64 (fot. 250-251)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1902 r., 1978 r. – remont; historyzm z elementami secesji.

Mur., tynkowany w I kondygnacji, oblicowany cegła klinkierową (ob. pomalowaną) na pozostałych kondygnacjach; z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozbudowanej od pd. wyższym o jedną kondygnację ryzalitem pozornym, zwieńczonym szczytem z facjatą i rozczłonkowanej w elewacji tylnej ryzalitem klatki; dach dwuspadowy, kryty ceramicznie. Po bokach facjaty – dwie wystawki; facjata i wystawki nakryte osobnymi dachami dwuspadowymi.

Elewacja południowa (fasada): 6-osiowa, symetryczna, podzielona na trzy 2-osiowe części; pokryta pasami płytkiego boniowania w I kondygnacji oraz na narożach pseudoryzalitu obejmującego 2 osie środkowe; z cokołem z odsadzką w przyziemiu, z gzymsiem kordonowym z pasem gładkiego fryzu nad I kondygnacją, tynkowymi pasami na wysokości parapetów III i IV kondygnacji oraz pasem gzymsu koronującego z szerokim fryzem z motywem ostrosłupowych arkadek, ponad którym wysunięty okap. Część środkową stanowi ryzalit pozorny, w którego 1 osi od zach. szeroki, zamknięty łukiem koszowym otwór bramy przejazdowej, ponad którym naczółek, powtarzający zarys otworu, z ozdobnym kluczem. Otwory okienne pseudoryzalitu prostokątne, w sfazowanych opaskach, z płycinami podokiennymi wypełnionymi dekoracją floralną oraz z wyładowanymi gzymsami podokiennymi; otwory IV kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym; osie okienne rozdzielone kompozytową półkolumną. Całość zamyka trójkątny szczyt ze schodkowo rozwiązany, cofniętym w licu muru obrzeżem; nad każdym schodkiem kula a w zwieńczeniu maszt z chorągiewką z datą 1902. Po obu stronach pseudoryzalitu identycznie opracowane 2-osiowe części boczne; w osiach przy pseudoryzalicie, od II do IV kondygnacji balkony o metalowych, ażurowych, wygiętych kratkach balustrad (w części wsch. balkony od I kondygnacji) oraz o metalowych, ażurowych wspornikach. Otwory okienne prostokątne, opracowane jak w pseudoryzalicie, z kotarowymi naczółkami w II kondygnacji.

Detal architektoniczny: pasy boniowania przyziemia i naroży pseudoryzalitu; gzyms kordonowy z konsolkami w części pseudoryzalitu; gzyms wieńczący z fryzem arkadkowym; sfazowane obramienia otworów okiennych; płyciny nadokienne z dekoracją floralną; kotarowe naczółki; klince nad otworami okiennymi i wejściowym; tynkowa tabulatura szczytu; metalowa, ażurowa balustrada balkonów. Drzwi wejściowe secesyjne, szerokie trójskrzydłowe, z dwoma węższymi, stałymi skrzydłami bocznymi, drewniane, ramowo-płycinowe, z nadświetłem o łuku koszowym. Nadświetle podzielone ozdobnym i słupkami, wydzielone profilowaną belką nadproża. Stolarka okienna bezstylowa.

Elewacja północna (tylna): bez wystroju; oś klatki schodowej o przesuniętych w wysokości otworach okiennych, z szerokim, zamkniętym łukiem odcinkowym otworem wejściowym.

Klatka schodowa w części pn., poprzedzona sienią przejazdową z kilkoma dodatkowymi, poprowadzonymi poprzecznie do osi sieni stopniami wyrównawczymi o drewnianych stopnicach; schody klatki monolityczne z drewnianymi stopnicami, jednobiegowe z podestem, przechodzące nad sienią w dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą i ozdobnym słupkiem. Strop sieni z fasetą i rozetą pokryte ornamentem linearnej wici roślinnej; identyczny ornament na ścianach, w przednim trakcie sieni.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- zarys szczytu i wystawek dachowych;
- detal architektoniczny fasady;
- balkony z balustradami i wspornikami;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka drzwiowa;
- sień przelotowa, strop z fasetą, dekoracja ścian;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztukaterie, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Odczyszczenie cegły klinkierowej w fasadzie.

Należy odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• **ul. Piastowska 66 (fot. 252)**

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1905 – 1910 r.; neorenesans łączony z neobarokiem i secesją. Mur., tynkowana, z ceramicznym i wyrobionym w tynku detalem architektonicznym. Kamienica zamykająca ciąg zabudowy północnego odcinka ul. Piastowskiej. Podpiwniczona, czterokondygnacyjna, o bryle rozczłonkowanej w fasadzie dwoma a w elewacji tylnej jednym, środkowym ryzalitem; ryzality frontowe zwieńczone hełmem (wsch.) i rozbudowanym, uskokowym szczytem (zach.); nakryta ceramicznym dachem dwuspadowym; hełm ryzalitu – ocynkowaną blachą.

Elewacja południowa (fasada) 10-osiowa, gładko tynkowana, z dwoma 2-osiowymi ryzalitami w 3-4 oraz 7-8 osi. Ryzalit zachodni zwieńczony rozbudowanym szczytem o zarysie ściętego trójkąta, w którego tle drugi, uskokowy z dekoracyjnymi sterczynami i odcinkami łuków; ryzalit wschodni zwieńczony hełmem namiotowym zakończonym ostrosłupem. Pomiedzy ryzalitami, od II do IV kondygnacji balkony na dekoracyjnych wspornikach pokrytych ornamentem roślinnym, z ażurowymi, metalowymi, giętymi balustradami. Elewacja podzielona w poziomie: kapnikowym gzymsem cokołowym i kordonowym nad I kondygnacją oraz nad III kondygnacją ryzalitów, uskokowym gzymsem wieńczącym; w ryzalicie wsch., pod gzymsem wieńczącym, pas fryzu z ornamentem roślinnym. W 5 osi smukły, prostokątny otwór wejściowy z nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym. Otwór wejściowy i otwory okienne ujęte w sfazowane do wysokości 2/3 obramienia. Otwory okienne I kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym; otwory górnych kondygnacji prostokątne. Pod otworami III kondygnacji ryzalitów płyciny – prostokątna (wsch.) dekorowana ornamentem roślinnym opasującym dwa herby i wieloboczna (zach.) pokryta wicią roślinną z tarczą herbową i maszkaronem pośrodku. Pod otworami IV kondygnacji ryzalitów ornament roślinno-wolutowy, ujęty kanelowanymi wspornikami zakończonymi ornamentem muszli; nad otworami prosty naczółek a w ryzalicie wsch. ponad nim płycina o linii wklęsło-wypukłej wypełniona orna-

mentem roślinnym z muszlą. Ściany boczne ryzalitów – 1-osiowe, o wąskich otworach powtarzających kształty pozostałych na poszczególnych kondygnacjach.

Detal architektoniczny: kapnikowy gzyms cokołowy i gzymsy kordonowe; fryz z motywem roślinnym; uskokowy gzyms wieńczący; sfazowane obramienia otworów okiennych oraz otworu wejściowego; dekoracyjnie opracowany trójkątny szczyt ryzalitu; płyciny pod- i nadokienna; wsporniki balkonów. Stolarka drzwi wejściowych ramowo-płycinowa, dwuskrzydłowa, z wydzielonym, profilowanym nadprożem wygiętym w kształcie łuku odcinkowego nadwieszono; skrzydła dekorowane snycerką, górne kwatery przeszklone, dolne płycinowe; nadświetle z przeszkleniem z podziałami bordiurowymi. Stolarka okienna dwu- i trzyskrzydłowa ze stałym, profilowanym ślemieniem i dekoracyjnym słupkiem z kostkową głowicą.

Elewacja wschodnia (szczytowa) bez wystroju i otworów.

Elewacja północna (tylna) bez wystroju; w osi środkowej z 1-osiowym ryzalitem klatki schodowej, o szerokich otworach przesuniętych w wysokości kondygnacji.

Klatka schodowa w części pn., poprzedzona sienią ze środkowymi, drewnianymi stopniami wyrównawczymi i podestem. Sień wydzielona pierwotnie drzwiami wahadłowymi z nadświetlem zamkniętym łukiem odcinkowym, ob. brak stolarki; strop sieni z fasetą pokrytą linearnym ornamentem secesyjnym. Schody główne drewniane, dwubiegowe powrotne, z tralkową balustradą, profilowaną poręczą zakończoną wolutą i toczonym słupkiem. Posadzka części wejściowej ceramiczna, o zgeometryzowanych wzorach z bordiurą z płytek o ornamentie wstęgowo-roślinnym.

Przed fasadą pozostałości niewielkiego ogródka zachowanego w formie trawnika.

Stan zachowania:

— dobry; zawilgocenia partii cokołowej. Część stolarki okiennej wymieniona na współczesną, bezstylową.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów oraz stolarka okienna i drzwi wejściowych;
- kształt i zwieńczenie ryzalitów;
- balustrady balkonów;
- schody z balustradą, poręczą i słupkami;
- wystrój sieni (strop, posadzka części wejściowej).

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru. Należy przywrócić kształt stolarki okiennej w 1-2 osi I kondygnacji.

Należy odtworzyć zieleń ogródka przed fasadą.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska 68 (fot. 253)

Kamienica czynszowa, wzn. ok. 1870 r., gruntownie przebudowana w 1964 r.; neoklasycyzm, ob. zatarte cechy stylowe.

Mur., tynkowana, z wyrobionym w tynku skromnym detalem architektonicznym. Budynek wolnostojący, po północnej stronie ul. Piastowskiej, od pd. z zachowanym fragmentem daw-

nego ogródka i podmurówki pod ogrodzenie; ograniczony nasypem kolejowym od pn. Podpiwniczony, trzykondygnacyjny, o bryle rozczłonkowanej przez IV-kondygnacyjny narożny ryzalit w części pn. – zach., półkolisty ryzalit w elewacji wsch., IV-kondygnacyjny ryzalit pozorny w elewacji zach. i balkony w narożu pd. – zach.; kryty dachami dwuspadowymi o załamującej się kalenicy, pokryty papą. Wnętrza wtórnie przekształcone, o mieszanym układzie; całość rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery „L”, o ugiętych ramionach.

Elewacja południowa (od strony ul. Piastowskiej) – szczytowa; 4-osiowa, z podcieniem i balkonami II i III kondygnacji w narożu zach. Zwieńczona trójkątnym, 4-osiowym szczytem, zakończonym szerokim, listwowym gzymsem wieńczącym. W przyziemiu cokół z odsadzką. Otwory okienne prostokątne, w tynkowych opaskach, z podokiennikami z piaskowca.

Elewacja zachodnia – 4 częściowa, o linii łamanej. Od pn. 1-osiowy, IV-kondygnacyjny narożny ryzalit kryty dachem namiotowym o niewielkim nachyleniu połaci, sąsiadujący od pd. z 2-osiowym, III-kondygnacyjnym, z nadbudowanym poddaszem, fragmentem korpusu. Za korpusem, centralnie umieszczona 1-osiowa, IV-kondygnacyjna część mieszcząca klatkę schodową, zwieńczona trójkątnym, łamanym szczytem, sąsiadująca od pd. z cofniętym w licu muru korpusem, poprzedzonym dwiema kondygnacjami balkonów, wspartych na 4 kwadratowych filarach przebiegających całą wysokość kondygnacji; balustrady drewniane, współczesne.

Elewacja wschodnia – z półkolistym wykuszem z balkonem w II kondygnacji.

Detal architektoniczny: tynkowe opaski okienne; gzyms wieńczący w elewacji szczytowej oraz w zwieńczeniu osi klatki schodowej. Stolarka okienna współczesna, zachowująca historyczne podziały; w części bezstylowa.

Klatka schodowa w części zach., u zbiegu skrzydeł; dwubiegowa powrotna z duszą, biegi betonowe, wsparte na betonowych, kwadratowych filarach, z bezstylową metalową balustradą. Posadzka betonowa.

Przed budynkiem pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika z pozostałościami podmurówki pod ogrodzenie.

Stan zachowania:

— dostateczny. Obiekt utracił cechy stylowe; po generalnym remoncie, przebudowie i nadbudowach.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- wykrój i układ otworów.

W przypadku wymiany stolarki okiennej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Należy odtworzyć zieleń ogródka przed budynkiem.

• ul. Piastowska 70 (fot. 254-255)

Budynek z zespołu poczty, ob. mieszkalny, wzn. ok. 1860 r., jako część urzędu poczty założonego w tym miejscu w 1849 r. Po wzniesieniu w latach 1890–1892 nowego gmachu poczty przeznaczony zapewne na cele mieszkalne; neoklasycyzm łączony neorenesansem florenckim.

Mur., tynkowany, z wyrobionym w tynku skromnym detalem architektonicznym. Budynek wolnostojący, po północnej stronie ul. Piastowskiej, z terenem dawnego ogrodu i zachowanym w części frontowej metalowym ogrodzeniem wokół parceli, z ceglanymi filarami z pia-

skowcowymi zwieńczeniami; oddzielony od jezdni pasem trawnika. Od frontu przed parcelą oryginalny chodnik z płyt z drobnej kostki bazaltowej i płyt granitowych; podjazd od ulicy oraz niewielkie podwórze w części pn.-wsch. wybrukowane kostką granitową z dodatkiem bazaltu. Podpiwniczony, dwukondygnacyjny, o bryle rozczłonkowanej przez narożny, pd.-zach. ośmioboczny ryzalit wieżowy oraz płytki, 1-osiovy ryzalit w elewacji zach. i w pn. części elewacji wsch.; kryty dachami trójpołaciowymi o załamującej się kalenicy, ryzalit – dachem namiotowym, z pokryciem papą. Wnętrze wtórnie przekształcone, o nieregularnym układzie; całość rozwiązana na rzucie zbliżonym do litery „L”.

Elewacja południowa (od strony ul. Piastowskiej) – 5-osiova, II-kondygnacyjna, z wyższym, rozwiązaniem na rzucie wieloboku foremego, ryzalitem wieżowym w narożu zach. W przyziemiu cokół z odsadzką, w której w formie leżących prostokątów otwory okienne piwnic; powyżej szerokie pasy fryzów międzykondygnacyjnych i fryz kordonowy ze zdwojonymi, niewielkimi otworami okiennymi poddasza oraz gzymsy koronujący. Ryzalit – wyższy od korpusu o szeroki pas z krenelażowymi prześwitami w poddaszu. Otwory okienne prostokątne, w listwowych obramieniach; w II kondygnacji ryzalitu o arkadowym wykroju, część zamurowana.

Elewacja wschodnia – 2 częściowa, o cofniętej części pn. Część pd. – szczytowa, wejściowa, 3-osiova, z prostokątnym otworem wejściowym w osi środkowej poprzedzonym podestem, do którego prowadzą dwa biegi schodów o granitowych stopnicach. W szczycie trzy mniejsze, przesunięte w osiach otwory poddasza. Część pn. – obecnie 2-osiova, z ryzalitem w osi pn.

Elewacja zachodnia – 7-osiova, II kondygnacyjna, z III-kondygnacyjnym, 1-osiowym ryzalitem w osi środkowej, zwieńczonym trójkątnym szczytem z wydatnym gzymsem kordonowym, a także z wyższym ryzalitem wieżowym w narożu pd. (patrz: elewacja pd.). Wystrój jak w elewacji południowej.

Detal architektoniczny: tynkowe opaski okienne; szerokie pasy fryzów; gzymsy wieńczące; krenelażowe otwory w ryzalicie. Stolarka drzwi wejściowych drewniana, ramowo-płycinowa; drzwi 2-skrzydłowe, trójpłycinowe, o zgeometryzowanych elementach dekoracji, z szeroką belką śłemia, ponad którą prostokątne nadświetle. Stolarka okienna współczesna, zachowująca historyczne podziały; w części bezstylowa.

Klatka schodowa w centralnej części, z przeszklonym dachem, poprzedzona sienią wydzieloną 2-skrzydłowymi, z odcinkowym nadświetłem drzwiami wahadłowymi; w drzwiach zachowane bordiurowe podziały górnych kwater. Schody betonowe, trójbiegowe z kwadratową duszą, z bezstylową metalową balustradą. Posadzka betonowa.

Przed budynkiem pozostałości niewielkiego ogródka w formie trawnika z pozostałościami ogrodu.

Stan zachowania:

— dostateczny. Wnętrze pozbawione cech stylowych.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku;
- detal architektoniczny fasady;
- wykrój i układ otworów;
- stolarka drzwi wejściowych;
- bruk na podwórzu;
- brama i parkan od strony ul. Piastowskiej.

W przypadku wymiany stolarki drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej z zachowaniem istniejącego wzoru.

Należy odtworzyć pierwotne otwory okienne w narożnym ryzalicy wieżowym.

Należy zachować i odtworzyć zieleń ogródka przed budynkiem.

• Piastowska 72 (fot. 256-262)

Budynek poczty rejencji legnickiej wzn. w latach 1890–1892, w stylu nawiązującym do włoskiego i północnego renesansu, wg projektu dwóch radców budowlanych Wendego i Böckmana; prace budowlane prowadziła spółka budowlana O. Purschego, prace ciesielskie firma architekta Derlinga. Budynek wzniesiono w miejscu wyburzonych obiektów pocztowych z 1849 r., które z kolei powstały w przypuszczalnym miejscu istnienia kolegiaty Grobu Świętego, rozebranej w XV w. W l. 1890–1891 wzniesiono skrzydła wzdłuż ul. Głogowskiej i Piastowskiej, w 1892 r. połączono oba skrzydła od strony torów kolejowych, tworząc budynek rozwiązany na rzucie trójkąta z wewnętrznym dziedzińcem. W narożu pd.-wsch., między jednokondygnacyjnymi wieżowym nadbudówkami, istniała do 1939 r. dwukondygnacyjna wieża z zegarem i ażurową kopułą, w której mieściły się przyłącza telefoniczne (w 1899 r. obsługiwały ponad 120 legnickich abonamentów); wieża została rozebrana przed II wojną światową, po tym, jak w 1928 r. otwarto nową centralę telefoniczną przy ul. Gliwickiej.

Mur. z cegły, z okładzinami z płyt piaskowca w dolnej kondygnacji oraz z cegły klinkierowej w kondygnacjach wyższych wraz z detalem architektonicznym z piaskowca; wolnostojący, usytuowany u zbiegu ul. Piastowskiej (elewacja pd.) i ul. Głogowskiej (elewacja wsch.). Budynek trójskrzydłowy, na rzucie trójkąta równoramiennego o zaokrąglonych narożach i łukowo ukształtowanej podstawie; w wewnętrznych narożach (pn.- zach. i pd.-zach.) oraz pośrodku skrzydła wsch. rozwiązano na fragmentach łuków ryzality klatek schodowych. Podpiwniczony, trzykondygnacyjny z narożnymi ośmiobocznymi, jednokondygnacyjnymi nadbudówkami w formie wież, zakończonymi ośmiopłaciowymi hełmami oraz z trójkątnymi frontonami usytuowanymi w połaciach dachowych, w osiach środkowych elewacji od strony ulic Piastowskiej i Głogowskiej. Wszystkie skrzydła nakryte dwuspadowymi dachami o pokryciu z blachy cynkowej, wieże kryte blacha miedzianą.

Elewacja południowa (od strony ul. Piastowskiej): 19-osiowa, flankowana w osiach skrajnych jednoosiowymi ryzalitami pozornymi, zaakcentowanymi w połaci dachu jednokondygnacyjnymi nadbudówkami w formie wież nakrytych ośmiopłaciowymi kopułami z iglicą; ryzality pozorne z narożnikami podkreślonymi rustykowaniem. Trzy osie środkowe ryzalitowane, zwieńczone trójkątnym frontonem, ujętym dwiema kulistymi „puszkami” na postumentach oraz z umieszczonym w szczycie postumentem, na którym rzeźba z przedstawieniem dwóch postaci; wewnętrzne pole frontonu wypełnione kartuszem w otoczeniu gałęzi dębu. Całość obiega gładki pas fryzu, od dołu ograniczony profilowaną listwą, nad którym kostkowy gzyms koronujący. Elewacja podzielona horyzontalnie gzymsami kordonowymi. Otwory okienne piwnic zamknięte łukiem odcinkowym, I kondygnacji zamknięte łukiem pełnym, w obramieniach z rustykowanymi boniami i z rautowym klinцем w kluczu; otwory II kondygnacji prostokątne, w profilowanych opaskach, z trójkątnymi lub prostymi naczółkami umieszczonymi naprzemiennie, wspartymi na konsolkach oraz z prostokątnymi plakietkami pod otworami; otwory III kondygnacji w profilowanych opaskach, z prostymi naczółkami.

W osi środkowej, portalowo ujęty otwór wejściowy, zamknięty łukiem pełnym, o profilowanym obramieniu, z wolutowym klinцем z głową mężczyzny w kluczu, flankowany dwiema tokańskimi kolumnami o impostach z tryglifem i guttami, na których wsparto balkon z tralkową balustradą. Na II kondygnacji osi środkowej otwór okienny flankowany dwiema półkolumnami, z trójkątnym naczółkiem wypełnionym dekoracją muszli; otwory w osiach zewnętrznych ze ślepymi balustradami o formie balustrady tralkowej, z półokrągłymi naczółkami na wspornikach wypełnionymi dekoracją esownic. Na III kondygnacji otwory w profi-

lowanych obramieniach z diamentowym kłincem w nadprożu oraz z parapetami na dwóch konsolach. Trzy środkowe osie okienne II i III kondygnacji podkreślone pionowym podziałem w formie kompozytowych pilastrów w wielkim porządku. Osie ryzalitowanych części skrajnych złożone z: w przyziemiu z szerokiego, zamkniętego łukiem pełnym otworu okiennego (oś wsch.) i otworu wejściowego (oś zach.), w profilowanych obramieniach łuku archiwolty, z wolutowym kłincem w kluczu, flankowane pilastrami podtrzymującymi na impostach odcinek gzymsu; na II i III kondygnacji ze zdwojonymi otworami okiennymi; na II kondygnacji ujętymi pilastrami, rozdzielone półkolumną, na których wsparto belkowanie i trójkątny naczółek wypełniony dekoracją liści akantu opasujących kaboszon; na III kondygnacji w profilowanych obramieniach, ze wspólnym parapetem na dwóch konsolach oraz z prostym naczółkiem na trzech konsolach.

Wieżowe nadbudówki flankowane u podstawy ściany dwoma obeliskami, z biforyjnym oknem, profilowanym, obiegającym gzymsem wieńczącym oraz od frontu z trójkątnym naczółkiem z okrągłą plakietką wewnątrz.

Elewacja wschodnia (od strony ul. Głogowskiej): bliźniacza z elewacją południową; w osi środkowej przyziemia portalowo opracowany otwór wejściowy poprzedzony pięcioma granitowymi stopniami. W skrajnej osi pn. ryzalitowanego naroża – otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym, jak w skrajnej zach. osi elewacji południowej.

Elewacja południowo-wschodnia – zaokrąglone naroże budynku; trzykondygnacyjna, 3-osiova, o podziałach i wystroju jak pozostałe elewacje. Oś środkowa opracowana w płytkim ryzalicie, o narożach rustykowanych, z dostawionymi kolumnami na wysokości II i III kondygnacji; kolumny o kompozytowych kapitelach, dźwigające belkowanie jak w pozostałych elewacjach. W dolnej kondygnacji szeroki otwór wejściowy zamknięty łukiem pełnym, o profilowanym obramieniu złożonym z łuku archiwolty z przedstawieniem głowy kobiety w kluczu, przechodzącym w uproszczone pilastry; dodatkowo ujęty portalowym obramieniem złożonym z dwóch tokańskich kolumn o impostach z tryglifem i guttami, na których oparto trójkątny fronton wypełniony dekoracją muszli, po bokach którego ustawiono na postumentach kule. Powyżej otworu wejściowego szeroki, przebiegający przez dwie kondygnacje otwór okienny zamknięty łukiem pełnym, w rozbudowanym, profilowanym, lekko rozglifionym obramieniu z wolutowym kłincem w kluczu oraz ze ślepą, tralkową balustradą, flankowany kompozytowymi pilastrami; w przyłęczach otworu okiennego sztukaterie z przedstawieniami atrybutów telekomunikacji. Otwór wypełniony witrażem.

Elewacja północna (od strony torów kolejowych): trzykondygnacyjna, wieloosiowa o jednoosiowych, skrajnych ryzalitach pozornych o rustykowanych narożach. Elewacja o skromniejszym wystroju niż pozostałe, z elementami cegły klinkierowej w formie poziomych pasów oraz w dekoracji fryzu. Otwory okienne w parterze zamknięte łukiem pełnym, na pozostałych kondygnacjach zamknięte łukiem odcinkowym, w profilowanych obramieniach z przewiązkami i kłincami. Osie skrajne: w parterze z prostokątnymi otworami wejściowymi flankowanymi uproszczonymi pilastrami, nad którymi fragment profilowanego gzymsu, płycina nadokienna i prosty naczółek wsparty na trapezowatych wspornikach; powyżej prostokątne otwory okienne ujęte uproszczonymi pilastrami z rautowymi przewiązkami i wolutowymi spływami, nad którymi prosty naczółek na konsolkach; na III kondygnacji otwór ujęty uproszczonymi pilastrami z rautowymi przewiązkami i trójkątnym naczółkiem.

Wszystkie elewacje posiadają identycznie opracowany detal architektoniczny wykonany w piaskowcu: płyty licujące I kondygnację, opaski okienne z kłincami, elementy flankujące otwory okienne i wejściowe, takie jak pilastry, pół- i kolumny, fryz i kostkowy gzyms wieńczący, tralkowe balustrady balkonów oraz płycin podokiennych. Detal architektoniczny – część opracowana w tynku: naczółki i dekoracje wewnątrz naczółków, płyciny podokienne, poziome pasy przebiegające wzdłuż elewacji. Stolarka okienna oryginalna, drewniana o stałych ślemionach i dekoracyjnie opracowanych słupkach (na parterze z dekoracją palmetową,

powyżej kanelowane); dwuskrzydłowa, sześciordzielną. Drzwi wejściowe drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe z nadświetłem zamkniętym łukiem pełnym; górne kwatery przeszklone, przesłonięte kutą kratą, dolne kwatery, mniejsze, z dekoracją rautową; pod nadświetłem rozbudowane nadproże w formie tralkowej galerii z prześwitami; zarówno prześwity jak i nadświetle przesłonięte kutą kratą. Drzwi wejściowe w elewacji północnej o podobnym wystroju, węższe, z prostokątnym nadświetłem, bez tralkowej galerii.

We wnętrzu, każde skrzydło podzielone na dwa trakty; w traktach od strony dziedzińca korytarze z ceramicznymi sklepieniami odcinkowymi; w skrzydle północnym przejazd bramny z krzyżowo-żebrowym sklepieniem. Klatki schodowe rozmieszczone w narożach; dodatkowe w wewnętrznych ryzalitach o formach wież od strony dziedzińca. Główna klatka schodowa w narożu pd.-wsch., betonowa, dwubiegowa powrotna z duszą; balustrada ażurowa z prętów metalowych o przekroju czworokąta i okrągłe, w kształcie wici roślinnej; podesty półpięter wsparte na kratownicach w formie kroksztynów. Pozostałe klatki w konstrukcji żelaznej, z drewnianymi stopnicami. W części pomieszczeń zachowane fragmenty stiukowych fasad z dekoracją manierystyczną; posadzki z lastriko, w części płyty marmurowe.

Stan zachowania:

— bardzo dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- rzut i bryła budynku;
- kształt i pokrycie połaci dachowych oraz wież;
- detal architektoniczny elewacji;
- wystrój wewnętrzny: stiuki, posadzki, sklepienia;
- wykrój i układ otworów;
- stolarka drzwi wejściowych i wewnętrznych; stolarka okienna oraz witraże.

Ponadto ochronie podlegają oryginalne elementy wystroju i wyposażenia wnętrz, w tym sztuki, piece, stolarka drzwi wewnętrznych.

W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymaga się stosowania stolarki drewnianej nawiązującej do zachowanej.

Obiekt kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków.

• ul. Piastowska szalek (fot. 263)

Szalek miejski, wzn. ok. 1920 r.; neoklasycyzm.

Wzniesiony w miejscu wyraźnego rozszerzenia ul. Piastowskiej w skwer ze szpalerem drzew, przy wylocie ul. M. Skłodowskiej Curie.

Mur., tynk., z wyrobionym w tynku detalem architektonicznym; parterowy, na rzucie zbliżonym do prostokąta o wyciętych dwóch narożach; nakryty ceramicznym dachem namiotowym dodatkowo wspartym na dwóch kolumnach z impostami umieszczonymi w wyciętych narożach. Elewacje z otworami w profilowanych opaskach, z odcinkami gzymsów podokiennych na wspornikach, zwieńczone wyładowanym, profilowanym gzymsem z ornamentem kostkowym; w przyziemiu elewacje obiega ceramiczny cokół.

Elewacja południowa (fasada) 6-osiowa; z otworem wejściowym w skrajnej osi zach., poprzedzonym granitowym podestem; w ściętych, wsch. i zach., narożach – kolumny.

Elewacja wschodnia (od ul. M. Curie Skłodowskiej) 4-osiowa, z otworem wejściowym do pomieszczenia gospodarczego w 3 osi od pd., otwory okienne w 2 i 4 osi zamurowane, oraz z dwiema lukarnami o kształcie łuku pełnego, przesłoniętymi brisolekami. Otwór wejściowy

ujęty pilastrami o płycinowych trzonach, na których wsparto prosty, wyładowany naczółek. W narożniku pd. ścięte naroże z kolumną.

Elewacja północna 1-osiowa, z zamurowanym otworem okiennym umieszczonym centralnie i w połaci dachu – lukarną o kształcie łuku pełnego.

Elewacja zachodnia 4-osiowa z szerokimi dwoma otworami bramnymi do pomieszczeń technicznych, w dwóch osiach od pn. oraz z dwoma otworami okiennymi w osiach pd. Otwory wejściowe ujęte pilastrami, ob. bez płycin, z naczółkami; analogiczne opaski jak w elewacji wsch. W narożu pd. wycięte naroże z kolumną; w połaci dachu dwie lukarny.

Detal architektoniczny: profilowane opaski okienne; gzymsy podokienne na wspornikach; pilastry ujmujące otwory wejściowe; profilowane, proste naczółki otworów wejściowych; gzyms wieńczący z ornamentem kostkowym. Stolarka okienna drewniana dwuskrzydłowa, bezstylowa.

Wzniesiony na terenie skweru powstałego poprzez rozszerzenie ulicy Piastowskiej; wokół budynku szaletu zachowane tereny zielone, ob. skwer miejski z aleją drzew.

Stan zachowania:

— dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

Do zachowania:

- bryła budynku i ceramiczne pokrycie połaci dachowych z kształtem lukarn;
- detal architektoniczny elewacji;
- wykrój i układ otworów;
- narożne kolumny.

Wymiana stolarki na drewniana zachowującą historyczne podziały; likwidacja krat w otworach okiennych.

Należy zachować otaczającą obiekt zielen, zarówno niską jak i wysoką.